

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 735
Παρασκευή
6 Απριλίου 2001
Δρχ. 1000/ευρώ 2,93

Καλό Πάσχα!

- Το μεγάλο Ραδιο-φωνικό σκάνδαλο
- Ελ. Venizelos: Μια τρύπα εδάφους-αέρος
- Κοσσυφοπέδιο και ΜΜΕ
- Μέση Ανατολή: Οι συγκρούσεις συνεχίζονται
- Ο Δήμος Αβδελιώδης για τον Καραγκιόζη

ΕΡΕΥΝΑ:
ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΔΙΚΗ

1108982

ΚΥΘΗΡΑ / KYTHERA

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΗΣ ΤΖΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Δίγλωσσο λεύκωμα. Σελίδες 120, 22 X 26 εκ.
ISBN 960-524-119-6. Τιμή: 10.000 δρχ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Μάνης 5, 106 81, Αθήνα. Τηλ. 01-3818372, Fax. 01-330

Φωτογραφίες θαλασσινές και τοπία. Το υγρό στοιχείο και τα ερείπια – σημάδια μιας ανθρώπινης παρουσίας που πέρασε κάποτε, δοκιμάστηκε στον μύθο και στην πραγματικότητα, αναμετρήθηκαν τα στοιχεία της φύσης, δημιούργησε και στη συνέχεια εγκατέλειψε... Η ανθρώπινη απουσία δεσφύζει, καθώς αποτελεί συνειδητή επιλογή της φωτογράφου. Τα «Κύθηρα» μαγνητίζουν τον φακό σε στιγμές εκείνες της φύσης και του φωτός που αλύτουν τη σιωπή. Τα κείμενα των περιηγητών και τα χρονικά των ιερέων αφήνουν τον αναγνώστη να φανταστεί το ταξίδι του de Nerval, να μάθει για το ναυάγιο του Μέντορα και τη Γαλλική Επανάσταση μέσα από την καθημερινότητα των Κυθηρίων της εποχής. Αντί προλόγου, περιέχεται ένα CD μουσική της Μαρίζας Κωχ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας

Μάνης 5, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: (01) 38 18 372, Fax: 33 01 585

ΣΤΕΛΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

Σε δίγλωσση έκδοση (ελληνικά-γαλλικά) παρουσιάζεται για πρώτη φορά το έργο του ζωγράφου και επιχειρείται μια ολοκληρωμένη αποτίμηση της καλλιτεχνικής προσωπικότητας του Στέλιου Αναστασιάδη (1926-1995). Ο περιθωριακός αυτός ζωγράφος, που μόλις πριν μια φορά στη ζωή του δέχθηκε να εκθέσει έργα του και ουδέποτε συμβιβάστηκε με τους κανόνες της αγοράς τέχνης, παρουσιάζεται στο βιβλίο αυτό με εκτενή εισαγωγή του Νίκου Χατζηνικολάου. Ο συγγραφέας παρακολουθεί την οδύσσεια αυτού του εμπόμου και αντικομματικού αριστερού, από την Αλεξάνδρεια στις ευρωπαϊκές πόλεις και από εκεί στην Αθήνα. Το έργο του Αναστασιάδη χωρίζεται σε δύο μέρη: τα πορτραίτα που ζωγράφισε στην Ευρώπη και την Ελλάδα, και τα τοπία που φιλοτέχνησε μετά την οριστική του εγκατάσταση στην Αθήνα το 1964. Την έκδοση συμπληρώνουν με κείμενά τους ο Δημήτρης Τζώρτζης, η Νατάσσα Δομνάκη και η Ρεγγίνα Γκοντιέ.

168 σελίδες, 34 x 24 cm, πανόδετο, 194 έγχρ. εικόνες. Τιμή: 15.000 δρχ.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Στο προηγούμενο τεύχος ο «δαίμων της απροσεξίας» άλλαξε τη σειρά των σελίδων του άρθρου του Κ. Τσαλόγλου. Η ορθή ανάγνωση αρχίζει με το κείμενο της σελίδας 17 και συνεχίζει με το κείμενο της σελίδας 16. Ζητούμε συγγνώμη από τους αναγνώστες μας και τον συντάκτη του άρθρου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Καλό Πάσχα	4
• Οι εκσυγχρονιστάι: Από τον Κώστα Κουφογιώργο	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Όπλα και «φτωχοί»	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Στ. Καφαντάρης: ΕΙ. Venizelos: Μια τρύπα εδάφους-αέρος	12
• Ρεπόρτερ: Το Ράδιο-χάος του κυρίου Ρέππα	14
• Γιάννης Γιαχανατζής: Μάγειροι ή ξυλοσχίστες	18
• ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ: Η μοναξιά ενός δικτάτορα	22
• Κ. Χατζηκωνσταντίνου: Τέτοβο: Από την συνύπαρξη στην αντιπαράθεση	23
• Βασίλης Καπετανγιάννης: Το παιχνίδι των ψεμάτων και των δακρύων	24
• Σωτήρης Ντάλης: Νέα συγκρουσιακή δυναμική	28
• Μάνος Καραγιάννης: Η αναδίπλωση των ΗΠΑ	30
• Αλέκος Τζιόλας: Η πρωτογενής βία παγκόσμιας έκτασης	32
• ΕΡΕΥΝΑ: Θανατική Καταδίκη	34
• E-mail: Από τον Απόστολο Διαμαντή	44
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	45
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	46
• Ο Τσίρκας στα «ΚΑΒΑΦΕΙΑ»	49
• Δημήτρης Χαρίτος: Ύπνος-θάνατος-εγκατάλειψη: Παράλληλες έννοιες	50
• Μάνος Στεφανίδης: Για τον φόβο που δεν φοβάται	51
• Σωτήρης Λέτσιος: Συνέντευξη με τον Δήμο Αβδελιώδη	52
• Ειρήνη Μουντράκη: Θέατρο αποσυμπίεσης (κριτική θεάτρου)	54
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Νεοελληνικά πορτρέτα (κριτική θεάτρου)	55
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Ας εξωραίσουμε την οδό Αθηνάς λοιπόν	56
• Βαρβάρα Νεγκοπούλου: Ένας «Αθώος» στο τιμόνι	57
• Δημήτρης Χαρίτος: Κινηματογράφος των δημιουργών	58
• Μάνος Στεφανίδης: Ένας γερμανός Χριστός	60
• ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	62
• ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ	64

Εικόνα εξωφύλλου: Ο Μάρτυρας του Μαρκ Σαγκάλ

Περίοδος Β' • Έτος 28ο • Τεύχος 735

Παρασκευή 6 Απριλίου 2001

Τιμή τεύχους: 1.000 δρχ./2,93 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 72.32.713-72.32.819, Fax: 72.26.107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chraprou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Κωνσταντίνος Νούλας

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι

Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: **26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη**

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 9.000 δρχ./26,41 ευρώ, Ετήσια

3.000 δρχ./52,82 ευρώ, Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.:

2.000 δρχ. Φοιτητική ετήσια: 15.000 δρχ./44,02 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 56 ευρώ, Ετήσια: 112 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 50 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 100 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 2.000 δρχ./5,86 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 237. 463

ΚΑΛΟ ΠΑΣΧΑ!

Αντί κύριου άρθρου δημοσιεύουμε με ελάχιστες παρεμβάσεις μια επιστολή που λάβαμε. Ιδού:

ΤΕΤΟΙΕΣ ΜΕΡΕΣ χαλαρώνουμε, ταξιδεύουμε, ετοιμάζουμε τις πασχαλινές διακοπές. Είναι μια διάθεση σχεδόν υποχρεωτική για τους περισσότερους από μας. Ύστερα είναι κι αυτή η άνοιξη που ξεπηδά και μας ανανεώνει σε προσδοκίες, σε ελπίδες για μιαν άλλη ζωή...

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ κυκλοφορείς στις πολιτείες και την ύπαιθρο, διαβάξεις –όσοι διαβάζουν– τον τύπο, χαζεύεις στα κανάλια –σχεδόν όλοι– και, κυρίως ζεις στο πετσί σου τις αρρυθμίες και τα ψεύδη μιας ζωής δρομολογημένης σε περίεργες συντεταγμένες και άγνωστες παραμέτρους. Στο βάθος η πολιτική. Μπορεί να την αποστρέφesai, μπορεί να την απαξιώνεις, αλλά είναι αυτή που τελικά οργανώνει τον χώρο, ρυθμίζει τον χρόνο, σημαδεύει την πορεία σε κάθε βήμα σου: στην παιδεία, την αγορά, στην εργασία, ακόμα και στις σχέσεις με τους γύρω σου, τον τόπο σου, τον έξω κόσμο.

ΕΙΧΑ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΗ να μείνω στα επετειακά, τα συγκυριακά, τα γιορτινά. Αλλά δεν με αφήνουν ήσυχο οι έγνοιες του σημερινού απογεύματος, του αυριανού πρωινού. Πώς να μιλήσω για τις γιορτινές ημέρες, όταν οι ιστορίες της καθημερινής πολιτικής τρέλας δεν με αφήνουν να ζήσω μια ζωή φυσιολογική αλλά με σπρώχνουν σε μια ζωή ανορθόλογη;

ΔΕΝ ΜΙΛΩ ούτε για τις ενδοπασοκικές κόντρες, τους Παγκάλους, τους Άκηδες, τους Πανταγιάδες ούτε για τα χαιρετίσματα στον Γιώργο Σουφλιά. Ουδόλως με ενδιαφέρουν· αφορούν άλλωστε «ενδοκομματικές υποθέσεις». Άλλα με ενδιαφέρουν, άλλα με πονούν: όλα εκείνα που απορρυθμίζουν την καθημερινή ζωή μου.

ΝΑ ΤΑ ΑΡΑΔΙΑΣΩ; Η ιστορία ενός αεροδρομίου άσκοπου και κακοσχεδιασμένου, η λειτουργία του οποίου θα μας ταλαιπωρεί για καιρόν ακόμη εξαιτίας του πεφυσιωμένου γοήτρου ενός αλαζονικού υπουργού που βάζει «στοιχήματα» για όσα όφειλε να είχε κάνει λόγω καθήκοντος· το σκάνδαλο του κλεισίματος των ραδιοφωνικών σταθμών· η καταστροφή που βάνδαλοι υπουργοί επιφέρουν στον Σχοινιά, τόπο μνήμης αλλά και βιότοπο – θυσία στην φαραωνική Ολυμπιάδα· η υποβάθμιση και ο ευτελισμός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από τον νεόφοιτο αλλ' εντούτοις «εκσυγχρονιστή» υπουργό· η απάτη του «σχεδιασμού» της οικονομίας, του προϋπολογισμού, από άλλον υπουργό ο οποίος επικαλούμενος την κοινωνική πολιτική μεταφέρει τα κονδύλια από την άμυνα όχι προς θεραπεία κοινωνικών ελλειμάτων αλλά κυρίως για τις «ανάγκες της Ολυμπιάδας»· έργα όντως μεγάλα τα οποία όμως σε κόστος διογκώνονται υπέρμετρα και χρονίζουν για να εξογκώνουν τις τσέπες κάποιων... Αυτά όλα δεν αφορούν απλώς το δικό μας σήμερα αλλά δρομολογούν και σε δύσβατες ατραπούς το αύριο των παιδιών μας

ΑΥΤΑ ΕΙΝΑΙ τα πραγματικά προβλήματα. Τα οποία διαχειρίζονται πρόχειρα ανεύθυνοι πολιτικοί που κύριο μέλημά τους είναι η διασφάλιση της καρέκλας τους και όχι βεβαίως η δική σας και δική μου καθημερινότητα ή το μέλλον των παιδιών μας. Άθλιοι πολιτικοί που ψευτοτσακώνονται για το «καλό της πατρίδας»!

Εμείς πάντως ευχόμαστε στον επιστολογράφο και σε όλους «Καλό Πάσχα»!

Οι Εκούχρονισται

ΕΧΩ ΕΝΑ ΚΑΛΟ
ΚΑΙ ΕΝΑ ΚΑΚΟ ΝΕΟ...

ΤΟ ΚΑΛΟ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ Ο ΠΟΝΤΙΟΣ
ΠΙΛΑΤΟΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ ΝΑ
ΕΝΙΣΧΥΣΕΙ ΤΙΣ ΑΣΘΕΝΕΣΤΕΡΕΣ
ΤΑΞΕΙΣ...

...ΤΟ ΚΑΚΟ ΕΙΝΑΙ
ΟΤΙ ΤΟ ΔΙΚΟ ΣΟΥ
ΕΠΙΔΟΜΑ ΤΟ
ΠΗΡΕ Ο
ΙΟΥΔΑΣ...

ΚΚΦΚΑΤΣΟΚ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

Όπλα και «φτωχοί»

Η «ΙΣΧΥΡΗ ΕΛΛΑΔΑ», λοιπόν, κάπου άρχισε να μπάζει... Εκείνες οι στιλπνές προεκλογικές εξαγγελίες περί «οραμάτων», «πλεονάζοντος προϋπολογισμού», «ευοίωνης πορείας των δημόσιων οικονομικών», κ.λπ., αποδείχθηκαν έπεια πτερόεντα (ή, επί το αυστηρότερον, «πολιτική ασυνέπεια»), καθώς οι «μαύρες τρύπες» των λογαριασμών του κράτους τείνουν, τώρα, να καταπιούν όλους μας! Που πάμε; Και πώς πορεύεσαι, από δω και μπρος, όταν, ως κυβέρνηση, έχεις εθισθεί να κρύβεις χρέη ή να μην καταγράφεις υποχρεώσεις ή να μην επιστρέφεις φόρους; [Η Καθημερινή υποστηρίζει, λόγου χάρη, ότι το πραγματικό δημόσιο χρέος είναι κατά 5-6 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από αυτό που ανακοίνωσε η κυβέρνηση].

ΦΥΣΙΚΑ, Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ εμμένει ότι όλα βαίνουν καλώς και ότι το μόνο που έπραξε ήταν να μετακυλήσει ορισμένα κονδύλια του προϋπολογισμού (του εγκεκριμένου προϋπολογισμού) υπέρ των... φτωχών! Αποτέλεσμα: Οι αμυντικές δαπάνες να περικοπούν κατά 1,7 τρισ. δραχμές, να διατεθούν 700 δισ. υπέρ των Ολυμπιακών αγώνων και ίσως 300-400 δισ. υπέρ της κοινωνικής πολιτικής... Η κυβέρνηση αιτιολόγησε την περικοπή των αμυντικών δαπανών (ακριβέστερα την χρονική μετάθεσή τους) επικαλούμενη τη δεινή οικονομική θέση στην οποία έχει περιέλθει η Τουρκία, καθώς και την απαίτηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για μείωση των εξοπλιστικών της προγραμμάτων κατά 50%.

Η ΠΕΡΙΚΟΠΗ των αμυντικών μας δαπανών μπορεί να συνοδεύθηκε από μια φιλοσημιτική αντιπολεμική ρητορική (του τύπου περίπου: «Τι τα θέλουμε τα όπλα – τον Αβέρωφ, το Κιλκίς»...), αλλ' αυτό δεν εμπόδισε τον υπουργό Άμυνας, Α. Τσοχατζόπουλο, να διατυπώσει όχι μόνο τις ενστάσεις του, αλλά και τις απόψεις του περί πολιτικών ή κομματικών ηγεσιών: «Χρειαζόμαστε δήλωσε στο Βήμα– νέες ηγεσίες με

όραμα... Ηγεσίες που δεν θα βλέπουν τα προβλήματα σαν αριθμούς, αλλά το τι κρύβουν στην ουσία τους»... Όσο για το δίλημμα «κοινωνική πολιτική ή περικοπές στις αμυντικές δαπάνες», τέτοιο δίλημμα, κατά τον κ. Τσοχατζόπουλο, δεν υπάρχει, «διότι και οι δυο τομείς αποτελούν προτεραιότητά μας»... [Στην άποψη αυτή του υπουργού Άμυνας απάντησε η Αυγή: «Δίλημμα –έγραψε– υπάρχει και παραυπάρχει. Οι πόροι είναι πεπερασμένοι και το βασικό ερώτημα, στην οικονομική πολιτική, είναι τι θα παράγουμε: τανκς ή βούτυρο;»].

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, όλες οι πληροφορίες συγκλίνουν στο ότι ο υπουργός Άμυνας αναζητεί συμμάχους, «καθώς δεν έχει συμβιβασθεί με την απόφαση της περικοπής των δαπανών για εξοπλισμούς»... Πρώτος «σύμμαχος» φέρεται ο υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας Χρ. Παπουτσής (με τον οποίο είχε μια τετα-τετη συνάντηση), ενώ ιδιαίτερες συναντήσεις είχε και με τον αρχηγό του ΓΕΕΘΑ και τους αρχηγούς του Στρατού και του Πολεμικού Ναυτικού. Και ενώ ορισμένες εφημερίδες διαπιστώνουν ότι «ο Άκης το παρατραβάει» (βλέπε και Ελευθεροτυπία της περασμένης Τρίτης), ο υπουργός Εξωτερικών Γ. Παπανδρέου, μιλώντας, την ίδια μέρα, σε ομάδα τούρκων δημοσιογράφων, στην Αθήνα, απηύθυνε έκκληση για αμοιβαίο περιορισμό των αμυντικών δαπανών Ελλάδας και Τουρκίας.

ΑΥΤΑ ΣΥΝΕΒΑΙΝΑΝ στο κυβερνητικό στρατόπεδο, όταν, ξαφνικά μεσούντος του συνεδρίου της Νέας Δημοκρατίας, ο Θετταλός πολιτικός Γ. Σουφλιάς αποφάσισε να «επιστρέψει σπίτι του», ύστερα από σχετική πρόσκληση του αρχηγού Κ. Καραμανλή. Η επάνοδος χαιρετίσθηκε από τους συνέδρους, αλλά και από τον φίλα προσκείμενο προς τη Νέα Δημοκρατία Τύπο, ως «μέγα γεγονός», το οποίο: Πρώτον, «αποκατέστησε την αξιοπιστία του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευ-

σης», δεύτερον ακύρωσε τα σχέδια της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ για «αμφίπλευρη διεύρυνση προς τα δεξιά και προς τα αριστερά», τρίτον, περιόρισε το πεδίο δράσης του κόμματος του κ. Αβραμόπουλου, τέταρτο... πέμπτο. Αν, μάλιστα –εγράφη και αυτό– ο Κ. Καραμανλής αναθέσει στον Γ. Σουφλιά την «επεξεργασία ενός συνεκτικού προγράμματος διακυβέρνησης της χώρας», τότε η νίκη της Νέας Δημοκρατίας στις προσεχείς εκλογές δέον να θεωρηθεί βεβαία!

ΟΣΟ ΓΙΑ ΤΙΣ επιπτώσεις που είχε –ή θα έχει– η επάνοδος Σουφλιά στο παιχνίδι των εσωκομματικών ισορροπιών, οι γνώμες στασιάζονται. Ορισμένα στελέχη υποστηρίζουν ότι η επάνοδος αυτή θα δυσχεράνει τα όποια «σχέδια» (έστω μακρόπνοα...) της κ. Ντόρας Μπακογιάννη, η οποία φαίνεται να συγκεντρώνει το 25% περίπου των μελών της νέας Κεντρικής Επιτροπής. Πλην, η ίδια η κ. Ντόρα Μπακογιάννη θεωρεί την επάνοδο Σουφλιά ως «δικαίωση εκείνων» που, επί τρία χρόνια, υποστήριζαν την επαναφορά όλων των διαγραφέντων ή απομακρυνθέντων στελεχών του κόμματος.

Η ΖΩΗ, ΟΜΩΣ κυλά και πέραν του δικομματισμού... έτσι, ο πρόεδρος του Συνασπισμού Ν. Κωνσταντόπουλος, με επιστολή του προς τον πρόεδρο της Βουλής, Απ. Κακλαμάνη, ζήτησε να τεθεί σε ψηφοφορία η πρόταση για «συνταγματική κατοχύρωση του ελαχίστου εγγυημένου εισοδήματος και του δικαι-

ύματος για αξιοπρεπή διαβίωση και ιωνωνική ασφάλιση». Πλην, τόσο ο κ. Κακλαμάνης, όσο και ο κ. Ευ. Βενιζέ-
ως (ως εισηγητής του ΠΑΣΟΚ) υπο-
πηρίζουν ότι η πρόταση είναι «εκπρό-
λεσμη», επειδή υποβλήθηκε μετά την
έναρξη της συζήτησης για την αναθεώ-
ρηση του Συντάγματος, στην ολομέλεια
της Βουλής. [Όπως είναι γνωστό, οι
ψηφοφορίες πάνω σε όλες τις υπό ανα-
θεώρηση διατάξεις αρχίζουν σήμερα
Παρασκευή...].

ΑΛΛΑ Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ του Συνασπι-
σμού αναφέρθηκε (με αφορμή την πα-
ρουσίαση του βιβλίου του γνωστού
αναλυτή Γιάννη Λούλη: *Τα είκοσι χρό-
νια που άλλαξαν την Ελλάδα - Κερδι-
σμένοι και χαμένοι*) και στις σχέσεις
ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ... Το ΠΑΣΟΚ -δήλω-
σε- αντιμετώπιζε πάντοτε την Αριστε-
ρά ως δεξαμενή ψηφοφόρων στους
οποίους έθετε το δίλημμα «ΠΑΣΟΚ ή
Δεξιά». Σήμερα, όμως, με τη σύγκλιση
ΠΑΣΟΚ-Ν.Δ., το δίλημμα έχει αντι-
στραφεί. Το ΠΑΣΟΚ καλείται να επι-
λέξει ανάμεσα στο: «*Συμμαχία με την
αριστερά*» -άρα αλλαγή πολιτικής- ή
«*εμμονή στην κεντροδεξιά πολιτική*»,
άρα εκλογική ήττα.

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ, όμως, παρουσιάζ-
ουν και οι εκτιμήσεις που διατυπώθη-
καν (κατά την παρουσίαση του ίδιου
αυτού βιβλίου) ως προς τη δύναμη που
θα συγκεντρώσει το κόμμα του Δ.
Αβραμόπουλου, στις προσεχείς εκλο-
γές. Ο Γ. Λούλης εκτιμά ότι η παρου-
σία, στη Βουλή, του νέου αυτού κόμμα-
τος θα είναι «ισχνή», σε αντίθεση με τον
Θ. Πάγκαλο που πιστεύει ότι το Κίνη-
μα Ελευθέρων Πολιτών θα συγκεντρώ-
σει ποσοστό μεταξύ 7-10% και τον Ν.
Κωνσταντόπουλο που εκτιμά ότι το
κόμμα Αβραμόπουλου «θα πλήξει, κα-
τά κύριο λόγο, το ΠΑΣΟΚ».

* * *

Στο «Δεκαπενθήμερο» που επισκο-
πούμε συνέβησαν και «άλλα τινά»,
όπως:

-Η ΣΥΛΛΗΨΗ του Σλόμπονταν
Μιλόσεβιτς, που πραγματοποιήθηκε,
όπως αναμενόταν, στα χρονικά όρια
του αμερικανικού τελεσιγράφου: «*Σύλ-
ληψη άχρι 31 Μαρτίου, άλλως η αμερι-
κανική βοήθεια ύψους πενήντα εκατομ-
υρίων δολαρίων(!) δεν θα σας δοθεί*»...
Ποιος, όμως, κυβερνά, σήμερα, τη Γι-
ουγκοσλαβία; Ο πρόεδρος Βόισλαβ

Κοστούνιτσα, που κατηγορεί ευθέως
το Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης για
«*επιλεκτική μνήμη*» -άρα και για «*επι-
λεκτική απονομή της δικαιοσύνης*»- ή ο
υπουργός Εσωτερικών Ντούσαν Μι-
χαϊλοβιτς - για ν' αναφέρουμε το όνο-
μα ενός μόνον υπουργού; Ο Μιχαϊλο-
βιτς από τη Βιέννη, όπου βρισκόταν,
διαμήνυσε ότι τα εγκλήματα του Μιλό-
σεβιτς ενδέχεται να επισύρουν (αν δι-
κασθεί από γιουγκοσλαβικό δικαστή-
ριο) την ποινή του θανάτου, άρα είναι
προτιμότερο να παραδοθεί στην Ελβε-
τίδα Ντελ Πόντε, την εισαγγελέα του
Ποινικού Δικαστηρίου της Χάγης, η
οποία, στη χειρότερη περίπτωση, θα
τον καταδικάσει σε... ισόβια κάθειρξη!
[Θυμάσθε μια σκηνή από το θεατρικό
έργο *Ο μαθητής του διαβόλου* του
Μπέρναρ Σω; «*Στρατηγέ μου, όλα είναι
έτοιμα, ο κατηγορούμενος θα εκτελε-
σθεί την αυγή· το μόνο που απομένει εί-
ναι να τον δικάσουμε*»...]. Μετά τη σύλ-
ληψη του Μιλόσεβιτς, η γιουγκοσλαβι-
κή κυβέρνηση θα εισπράξει ασφαλώς
την «βοήθεια» των 50 εκατομμυρίων
δολαρίων, όσο και αν οι ζημιές που
προκάλεσαν οι αεροπορικοί βομβαρ-
δισμοί φτάνουν στα τριάντα δισ. δολά-
ρια. Ποιος θα πληρώσει τη διαφορά;

-Η ΔΙΑΓΡΑΦΟΜΕΝΗ ένταση στις
σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας, μετά το επεισό-
διο του αμερικανικού κατασκοπευτι-
κού αεροπλάνου, που υποχρεώθηκε
(ύστερα από σύγκρουση με κινεζικό
μαχητικό), να προσγειωθεί σε κινεζικό
έδαφος. Οι Αμερικανοί ζητούν όχι μό-
νο την άμεση απελευθέρωση των 22 με-
λών του πληρώματος, αλλά και την επι-
στροφή του... αεροπλάνου, το οποίο οι
Κινέζοι το έκαναν ήδη «*φύλλο και φτε-
ρό*». Οι Κινέζοι απαιτούν από τους
Αμερικανούς να ζητήσουν συγγνώμη
και, προφανώς, να δώσουν εγγυήσεις
ότι θα σταματήσουν το «άθλημα» της
κατασκοπείας...

-Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ Πάπα Ιωάννου-
Παύλου και αρχιεπισκόπου Χριστό-
δουλου, να καταγγείλουν από κοινού,
από την Πνύκα, τον «*διαφαινόμενο
αποχριστιανισμό της Ευρώπης*»... Κατά
τα άλλα, θυμούμαστε πάντα το «*φιλιό-
κβε*» και αντιτιθέμεθα -ως ορθόδοξοι
ιεράρχες- στο να τελέσει ο Πάπας λει-
τουργία σε ανοιχτό στάδιο...

ANTHΝΩΡ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

Δημοσιογράφος - Συγγραφέας

ΤΑ ΒΛΑΧΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΟΜΑΝΙΝΑΣ ΜΕ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΤΑ ΒΛΑΧΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΟΜΑΝΙΝΑΣ ΜΕ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

172 σελίδες

με 25 εικόνες εκτός κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΓΕΙΑ ΣΟΥ ΓΙΩΡΓΟ!

Τα εσωτερικά προβλήματα της ΝουΔούλας έδιναν δρόμους διαφυγής στους Πασοκτζήδες από τα δικά τους εσωτερικά προβλήματα. Ως τώρα τον ανέβαζαν στα ουράνια τον Γιώργο Σουφλιά (με πρώτον και καλύτερον τον εκ μεταγραφής Β. Κοντογιαννόπουλο). Τώρα άλλα λένε. Και ειρωνεύονται τους χαιρετισμούς του τύπου «Γειά σου Γιώργο». Καλά κάνουν. Η υπόθεση πάει να καταντήσει μελοδραματικό σποτ από τηλεοπτικό σήριαλ. Αλλά χάσαμε την άλλη όψη, την αντίστροφη: Ποιές θριαμβολογίες θα ακούγαμε από μεριά ΠΑΣΟΚ και ποιές ειρωνικές αποστροφές από πλευράς ΝουΔου αν ο Σουφλιάς ακολουθούσε τον Κοντογιαννόπουλο.

ΓΥΡΝΑ ΓΙΩΡΓΟ!

Όστε λοιπόν όλη η φασαρία κι όλες οι βαρύγδουπες προετοιμασίες του βαρύγδουπου και πολυσήμαντου συνεδρίου της αξιωματικής αντιπολίτευσης συνοψίστηκαν σ' ένα γλύστρισμα και σε μια επιστροφή. Όσο για την επιστροφή της πολιτικής αλλά και του κοινού νου –γιατί όχι;– μάλλον χρειάζεται άλλο συνέδριο.

ΟΙ ΔΑΙΔΑΛΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ «ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ» ΥΠΟΥΡΓΩΝ...

... για τα οικογενειακά τους: Διότι βεβαίως περί ενδοοικογενειακής φαγωμάρας στη ζούγκλα του ΠΑΣΟΚ πρόκειται. Ο Άκης Τσοχατζόπουλος διαμαρτύρεται αφού έγιναν περικοπές στα κονδύλια του υπουργείου Άμυνας. Η ιστορία έγινε γνωστή ως «Μαύρη Τρύπα του Προϋπολογισμού». Συνέταξαν τον προϋπολογισμό, τον εψήφισαν και, υποτίθεται, άρχισαν να τον εφαρμόζουν. Αλλ' αίφνης ο ευαίσθητος υπουργός κ. Παπαντωνίου –με σύμφωνη γνώμη του πρωθυπουργού– έκοψε κονδύλια κυρίως από το υπουργείο Άμυνας και μετέφερε μέρος τους σε «κοινωνικούς σκοπούς» αλλά η μερίδα του λέοντος κατευθύνθηκε προς την Ολυμπιάδα. Η απόφαση ελήφθη μετά την κατά 40% μείωση των στρατηγικών δαπανών της Τουρκίας εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που μαστίζει την γειτονική χώρα.

[Καλά, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι η οικονομική κρίση έδωσε ράπισμα στους στρατολάγνους ένθεν και ένθεν και ότι αυτό είναι ένα θετικό αποτέλεσμα. Ο ισχυρισμός είναι δυστυχώς έωλος αφού η κυβερνητική «στροφή» προς την κοινωνία είναι από το «περίσσειμα» των αμυντικών δαπανών. Ο αφοπλισμός και η στροφή προς ειρηνικές διαδικασίες δεν είναι το αποτέλεσμα μιας πολιτικής επιλογής, δεν είναι απόφαση μακροχρόνιας προοπτικής· είναι το αποτέλεσμα ενός ευκαιριακού εξαναγκασμού].

Και ο Άκης, κοπτόμενος πριν από λίγο καιρό ότι «η κυβέρνηση πρέπει να δείξει το κοινωνικό της πρόσωπο», σκέφτεται τώρα τις συμβάσεις για τα Γιουροφάιτερ και τα άρματα μάχης, όπως διαρρέει από το Μαξίμου. Τέτοια αμηχανία και τέτοιες ευαισθησίες!

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΑΚΑΡΟΝΑΔΑΣ

Εδώ και χρόνια με δάσκαλο το ΠΑΣΟΚ, το κίνημα του ανόθευτου, αταλάντευτου, ανέξοδου, αναίτιου, ανεγκέφαλου, αδιαπραγμάτευτου, αδικαιολόγητου, αναντικατάστατου, ασυνόρευτου λαϊκισμού (για τη διαπλοκή, τη μίζα και την αναξιοκρατία θα μιλήσουμε άλλη φορά), η πολιτική διεξάγεται in vitro και μέσω στοιχημάτων. Άλλοτε το στοίχημα είναι μια μακαρονάδα, άλλοτε μερικά εκατομμύρια, άλλοτε ο λαός ο ίδιος. (Για «χάρη» του εξάλλου δεν γίνονται όλα;). Αλλά το μεγαλύτερο –και πιο επώδυνο για μας– στοίχημα είναι όταν ο κάθε πολιτικός βάζει στοίχημα με τον εαυτό του. Τότε είναι που πρέπει να κουμπωνόμαστε.

Επειδή το στοίχημα πρέπει να κερδηθεί πάση θυσία, κάποιος πρέπει να πληρώσει τη νύφη. Ο Θανάσης Βαλτινός δήλωνε πρόσφατα στην Πόλυ Κρημνιώτη και στην Αυγή: «Η Αριστερά σήμερα είναι αυτή που αντιστέκεται στα μασκαρέματα του εκσυγχρονισμού...». Σύμφωνα. Έλα όμως που όλοι μοιάζει νά 'χουν βάλει στοίχημα ώστε αυτή η Αριστερά να παρουσιάζεται χωρίς ιδεολογική φυσιογνωμία, χωρίς πρακτική δράση, χωρίς καιρίες απόψεις και συχνά χωρίς μαχητικότητα. Εκτός κι αν την Αριστερά την περιορίζουμε στους απομονωμένους του 5% και τους αγωνιούντες του 3%. Το πιο αστείο δε είναι ότι ενώ κυριαρχεί η virtual πολιτική της μακαρονάδας και οι fast food εκπρόσωποί της, η Αριστερά αδυνατεί να πείσει για την αναγκαιότητά της, για τον βαρυσήμαντο ρόλο της. Λες και δεν υπάρχουν καταπιεσμένοι, πένητες, κοινωνικά απόκληροι, πολιτικά και πνευματικά εξουθενωμένοι, ανέστιοι και πλάνητες που να θεωρούν την Αριστερά πατρίδα. Αυτοί είναι ο κόσμος μας, κι όμως αυτόν τον κόσμο είτε τον αγνοούμε είτε –υπό προϋποθέσεις– τον προδίδουμε. Βάζετε στοίχημα;

Μάνος Στεφανίδης

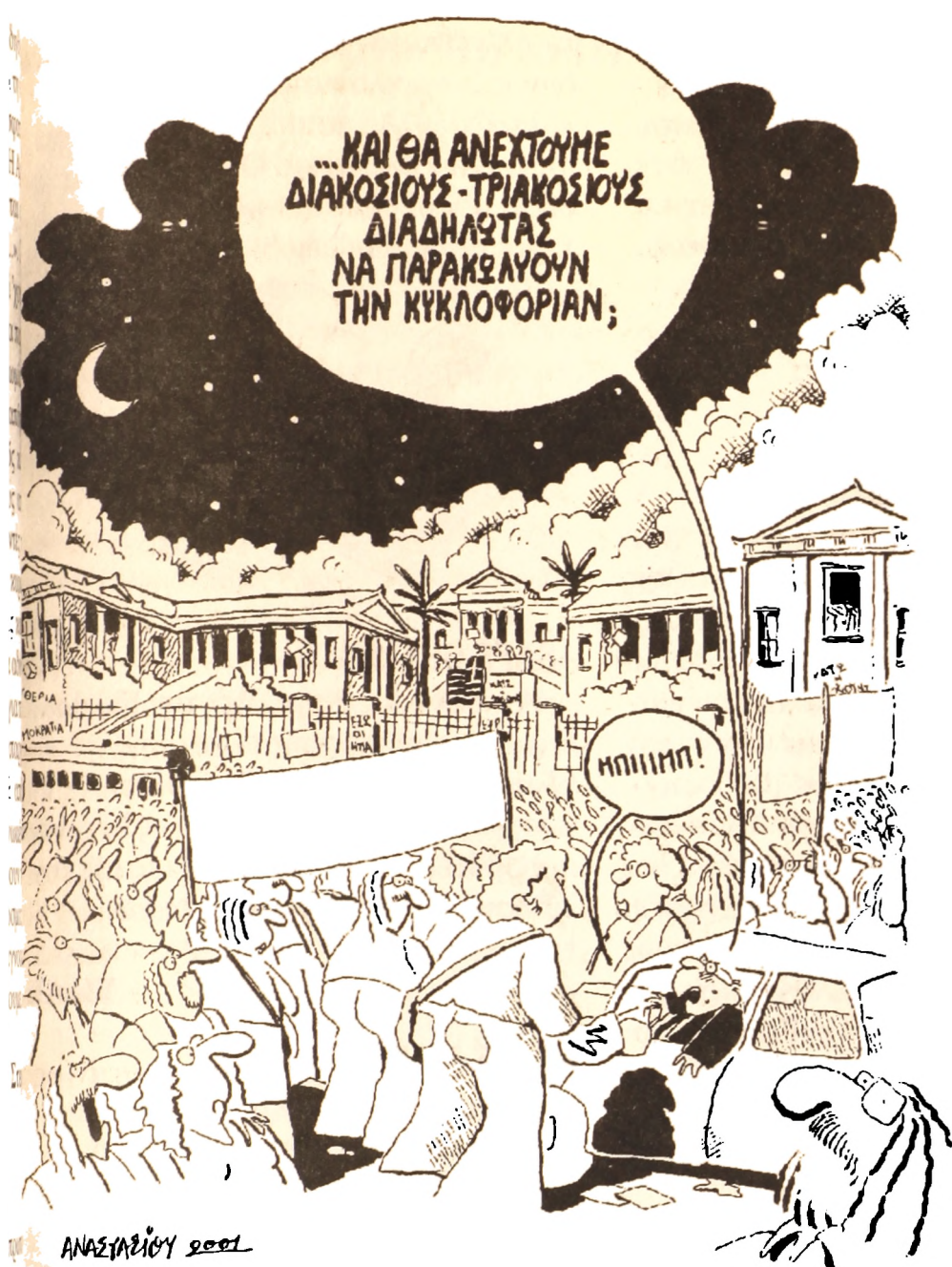
ΚΙ ΕΓΩ ΤΙ ΦΤΑΙΩ;

Ούτε ο Άκης ούτε κανείς άλλος πρωτοκλασάτος θα αποχωρήσει από το κυβερνών κόμμα. Και όσο περνά ο καιρός και παρακολουθούμε την πορεία του ΠΑΣΟΚ, τόσο θα πλήττουμε. Η «εταιρεία» έχει ξεπέσει, πάει για πτώχευση· οι μέτοχοι τραβούν τώρα από το ταμείο όσα μπορούν και ό,τι προφταίνουν. Αυτοί που «διαμαρτύρονται» άλλα εκφωνούν και άλλα έχουν στο μυαλό τους.

Αλλά τι φταίνει άραγε οι ταλαίπωροι Πασοκτζήδες που πίστεψαν και ακολουθούσαν τόσα χρόνια τους καταφερτζήδες πρωτοκλασάτους; Βεβαίως οι αντιφάσεις μέσα στο ΠΑΣΟΚ είναι υπαρκτές: Πολλά από τα κομματικά μέλη μιμήθηκαν τα στελέχη. Και έτσι είναι κολλημένοι, «εγκλωβισμένοι». Δεν μπόρεσαν να παρακολουθήσουν τα στελέχη στην κλιμακα ανόδου. Και τώρα κλαίνε και οδύρονται αλλά επιμένουν εκεί, στα ίδια. Ποιός θα δώσει μια ώθηση στις εξελίξεις;

Η Αριστερά ομφαλοσκοπεί, στην καλύτερη των περιπτώσεων, ενώ πολλά από τα στελέχη της караδοκούν κομμάτι από την πίττα της εξουσίας. Η Αριστερά μετρά τα μόρια που κέρδισε ή έχασε σε κάποια δημοσκοπηση στον Πειραιά λ.χ. Και αυτό της φτάνει. Και επαναπαύεται.

Χ.Ν.

ΧΡΗΣΗ-ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ

Την περασμένη Παρασκευή (των τελευταίων Χαιρετισμών) και οι έξι βουλευτές του ΣΥΝ μ' επικεφαλής τον πρόεδρο του κόμματος υποστήριξαν επερώτηση-καταπέλτη με θέμα το σύνολο των περιβαλλοντικών προβλημάτων και την απίστευτη ακηδία της κυβέρνησης όσον αφορά στον τόπο, στη μνήμη που ο τόπος μεταφέρει, και στο συλλογικό μας χρέος και προς τον τόπο και προς τη μνήμη. Και συνέβη το σύνηθες (όσο και ανατριχιαστικό): το σφυροκόπημα δέχτηκε μόνος ο αρμόδιος υφυπουργός περιβάλλοντος Ηλίας Ευθυμίουπουλος, η ενσάρκωση της κεντροαριστερής σκέψης στο ΠΑΣΟΚ, μέσα σε μιαν ανατριχιαστικά άδεια βουλή. Ούτε καν ο κοινοβουλευτικός εκ-

πρόσωπος του ΠΑΣΟΚ δεν παρέστη για να υπερασπιστεί τον οικολογικώς τραυλίζοντα υφυπουργό στη δεινή του θέση. Μίλησαν με γνώση και πάθος και οι έξι βουλευτές, βέβαια εις ώτα προαποφασισμένα. Για το ΠΑΣΟΚ και τους ινστρούχτορές του η φύση, το δάσος, το περιβάλλον εν γένει, είναι «εργαλεία» και «μεγέθη» μιας αγοραίας μεθοδολογίας. Είναι οιονεί «οικονομικές» αξίες προς άμεση χρήση και αμεσότερη κατάχρηση. Δραματικό παράδειγμα των ανωτέρω η ιστορία του Σχοινιά και το καταστροφολογικό άρθρο 24 του Συντάγματος με το οποίο όμως ελπίζει το ΠΑΣΟΚ να διατηρηθεί στην εξουσία και να ξανακερδίσει τις εκλογές. Πώς; Μα μέσω της κραυ-

γαλέα παράνομης «νομιμοποίησης» καταπατημένων και αυθαιρέτων. Εκεί φτάσαμε!

Αλλά και η αποχή των λοιπών κομμάτων από την συλλογική επερώτηση του ΣΥΝ είναι αποκαλυπτική στάσεων, νοοτροπιών και υποκριτικών συμπλεγμάτων. Η κυβέρνηση σιωπά για να κάνει τη «δουλειά» της, η αξιωματική αντιπολίτευση υποδεχόταν τον Γιώργο, και οι γέροντες του Περισσού πείσμωναν για πολλοστή φορά. Ο ΣΥΝ πάντως διοργανώνει (και δέχεται ιδέες, εικαστικές προτάσεις κ.λπ.) μεγάλη πορεία των Αθηναίων και όχι μόνο προς τον Μαραθώνα αναποδογυρίζοντας συμβολικά την διαδρομή του Φειδιππίδη. Μήπως και συγκινηθούν οι ανάλγητοι...

Στέφανος Προτεστάκις

ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ

Τα στοιχήματα και η ακολουθήσασα «συγγνώμη» Λαλιώτη, η εξαγγελία ότι ο «Ελευθέριος Βενιζέλος» θα αποτελέσει «κόμβο» στις αερομεταφορές, οι πολλές ακριβοπληρωμένες διαφημίσεις για να σκεπαστούν ολίγον οι πομπές, όλα συνοδευτικά της απίθανης ιστορίας του αεροδρομίου.

Και από κοντά η απαξίωση της Ο.Α., οι αναζητούμενες βαλίτσες, τα ταξί, τα διόδια, τα ενοικιαζόμενα καροτσάκια...

Τί να πρωτοθυμηθεί κανείς από αυτήν την τραγελαφική ιστορία; Μην ανησυχείτε.

Όλα θα ξεχαστούν σιγά-σιγά.

Χ.Κ.

ΜΠΡΑΒΟ ΓΙΩΡΓΟ!

Θεωρούσαμε ανέκαθεν τον Γιώργο Σουφλιά έντιμο πολιτικό. Θεωρούμε και την τωρινή επιστροφή του στο κόμμα που τον ανέδειξε ως έντιμη πράξη. Και ως ξέσπασμα ενός γνήσιου συναισθηματισμού. Ο Γιώργος Σουφλιάς θα μπορούσε να είναι σήμερα υπουργός του ΠΑΣΟΚ, αρχηγός κόμματος ή προβεβλημένος εταίρος του Αβραμόπουλου. Διάλεξε να επιστρέψει στη ΝΔ χωρίς παζάρια και να την βοηθήσει στο δύσκολο δρόμο της: αφενός να απομακρύνει το ΠΑΣΟΚ από την εξουσία και αφετέρου να παράγει πολιτική. Και τα δύο, φευ, πολύ δύσκολα...

Μ.Σ.

ΑΧ ΚΥΡΙΕ ΡΕΠΠΑ ΜΟΥ!

Φίλος της στήλης μας διαβίβασε τα παράπονά του για το το κλείσιμο και του Champion FM. Και μας θύμισε τις παλιές γλυκές ημέρες του ραδιοφώνου με τους πειρατές και το Ράδιο-Μπάμπης. Ε, στην παράδοση εκείνη και ο αγαπημένος σταθμός του μερακλή φίλου. Ας όψεται ο Ρέππας...

Ν.Π.

Η ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΣΤΗΝ ΛΙΒΕΡΙΑ

Η ελευθεροτυπία στη Λιβερία καταργείται και οι δημοσιογράφοι κινδυνεύουν. Σε μια περίοδο ανοικοδόμησης και επανασυμφιλίωσης η κυβέρνηση του Charles Taylor από το 1997 που διορίστηκε, διώκει ό,τι αντιτίθεται στη γραμμή της, κι ενώ στον εξωτερικό κόσμο παριστάνει ότι αποδέχεται τις αντίθετες φωνές, τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιεί τρομοκρατία, διαπράττει αυθαίρετες συλλήψεις και κλείνει οργανισμούς ΜΜΕ για να καταπνίξει την ελευθερία του τύπου. Το αποδεικνύει η σχετικά πρόσφατη σύλληψη και κράτηση 4 ξένων δημοσιογράφων για «κατασκοπεία» και η ακόμα πιο βίαιη αντιμετώπιση του τοπικού τύπου. Εκδόσεις συγκεκεριμένων φύλλων απαγορεύονται, ο μοναδικός εκδοτικός οίκος Λιβεριανών ληλατήθηκε, οι εργαζόμενοι ξυλοκοπήθηκαν και ο εξοπλισμός του καταστράφηκε. Στα τέλη του 1997 η κυβέρνηση έκλεισε παράνομα για κάποιο διάστημα την εφημερίδα *Heritage* κι όταν η ίδια στα τέλη του επόμενου χρόνου δημοσίευσε ένα μη αρεστό άρθρο, οι απογοητευμένοι πρώην μαχητές διέπραξαν τις συνήθεις ωμότητες. Άλλοτε πάλι η κυβέρνηση εφευρίσκει ψεύτικες δικαιολογίες, συλλαμβάνει και φυλακίζει δημοσιογράφους τους οποίους απελευθερώνει ύστερα από πίεση και διαμαρτυρίες εθνικών και διεθνών οργανώσεων. Το 1998 ένας τοπικός σχολιαστής ραδιοφώνου και ο εκδότης της εφημερίδας *The National* συνελήφθησαν, ξυλοκοπήθηκαν και κατόπιν αφέθησαν ελεύθεροι. Ο ένας ερευνούσε το φόνο ενός πολιτικού και

τώρα βρίσκεται εξόριστος στις ΗΠΑ. Το Star Radio που αποτελούσε πρόκληση για το Radio Liberia το οποίο βρίσκεται υπό την ιδιοκτησία του Taylor και μεταδίδει κυβερνητική προπαγάνδα εξαναγκάστηκε επίσης να «σιωπήσει».

Ο δυτικός τύπος που δεν αντιμετωπίζει τέτοιου είδους κινδύνους, είναι ελεύθερος;

Α.Κ.

ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ!

Μας τό 'λεγαν αυτήκοι μάρτυρες και δεν το πιστεύαμε: κατά τα εγκαίνια της περιοδεύουσας έκθεσης του ισπανού αρχιτέκτονα Καλατράβα στην Εθνική Πινακοθήκη, μετά την ομιλία της διευθύντριας του Ιδρύματος και πριν τον υπουργό Πολιτισμού μίλησε μια εκπρόσωπος της χορηγού Intracom! Τουτέστιν ο Κόκκαλης μετά το Μέγαρο επέβη και της Πινακοθήκης ίνα πληρωθή το ρηθέν: όψονται εις ον εξεκέντησαν. Οι ίδιοι ως άνω μάρτυρες απεχώρησαν διαμαρτυρόμενοι και δεν άκουσαν τον Καλατράβα. Δεν βαριέστε: έκαναν του κ. Σωκράτη τα μούτρα κρέας. Το παν είναι να προωθείται ο πολιτισμός με όλα τα συμπαράμαρτυρούντα του...

Σ.Π.

ΔΙΩΞΕΙΣ, ΔΙΩΞΕΙΣ, ΑΛΛΑ ΠΟΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ;

Νέες δικαστικές έρευνες και νέες παραπομπές της Ιντρακόμ αναγγέλλθηκαν από τον Τύπο. Παρακολουθούμε με αγωνία όσα τραβάει ο καημένος ο κ. πρόεδρος της εταιρείας, τις ταλαιπωρίες που υφίσταται! Αλλά αυτός απτόητος, «δεμένος με ασάλι», ως παλαιός πράκτορας δεν πτοείται με τέτοια!

Εξάλλου ποιός πιστεύει ότι είναι δυνατόν να κλωνιστεί ο «πρώτος», ο «μεγάλος». Ας κοπιάζουν όσοι τα πιστεύουν όλα αυτά. Ο «μεγάλος» ξέρει. Οι βράχοι δεν κλωνίζονται. Είναι βαθειά ριζωμένοι!

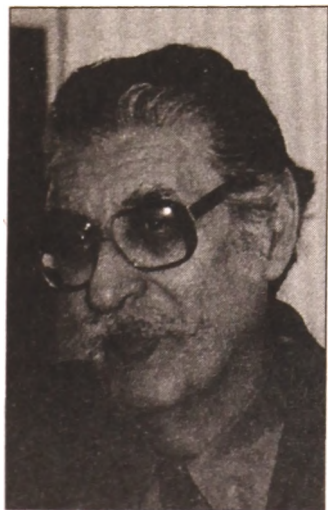
«SAFE OLYMPICS»

«Αισθάνομαι ασφαλής στην Ελλάδα. Θα πάρω δύο εισιτήρια για τους Ολυμπιακούς του 2004», δήλωσε προχθές στην Αθήνα ο Τζορτζ Μπους ο πρεσβύτερος. Για όσους δεν το πήραν είδηση άρχισε η προώληση των εισιτηρίων...

ΣΩ.ΛΕ.

ΑΛΛΕΣ ΜΑΚΑΡΟΝΑΔΕΣ

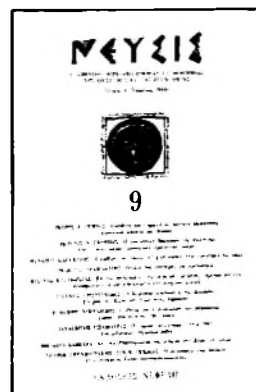
Την ώρα που γράφονται αυτές οι αράδες δεν είναι ακόμα γνωστή η αντίδραση του κ. πρωθυπουργού στα όσα ειπώθηκαν στο φαγοπότι Παπούλια, Χαραλαμπόπουλου και λοιπών όπου επροτάθη ο Γιωργάκης Παπανδρέου ως ο μελλοντικός δελφίνος του κόμματος. Εσείς όμως όταν διαβάσετε αυτές τις γραμμές θα γνωρίζετε τι είπε ο κ. πρωθυπουργός. Εμείς κρατούμε όσα είπε ο κ. Ρέππας σχετικά: το ήδη γνωστό ότι «ο πρωθυπουργός μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλίες που είναι αναγκαίες για την προώθηση του κυβερνητικού έργου»... Αλλιώς, ετοιμάζονται νέες μακαρονάδες!

Μανόλης Αναγνωστάκης

ΑΝΤΙΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ν Ε Υ Σ Ι Σ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Κυκλοφορεί το 9^ο τεύχος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Η «ΑΝΩΤΑΤΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Αποφασισμένοι να τραβήξουν έως το τέλος το σχοινί της αντιπαράθεσης με το υπουργείο Παιδείας φέρονται οι πρυτανικές αρχές όλων των ΑΕΙ της χώρας, στην περίπτωση που ο υπουργός Παιδείας δεν αποσύρει το νομοσχέδιο για την ανωτατοποίηση των ΤΕΙ. Οι πρυτανικές αρχές αντιμετωπίζουν σοβαρά το ενδεχόμενο να υποβάλουν τις παραιτήσεις τους ενώ εξετάζεται και το ενδεχόμενο για την επ' αόριστον αναστολή της λειτουργίας των Πανεπιστημίων.

Στον «χορό» των κινητοποιήσεων μπαίνουν και τα ΤΕΙ καθώς οι διοικήσεις τους εξετάζουν σοβαρά το ενδεχόμενο να βάλουν κι αυτές λουκέτο επ' αόριστον, εάν δεν ικανοποιηθούν οι προτάσεις της Ομοσπονδίας Συλλόγων Εκπαιδευτικού Προσωπικού των ΤΕΙ. Απευθυνόμενος στους πρυτάνεις ο υπουργός Παιδείας και χρησιμοποιώντας αυστηρή γλώσσα τούς υπενθύμισε ότι «κλειστά Πανεπιστήμια μόνο ένας κατακτητής μπορεί να επιβάλει» και ότι «τα Πανεπιστήμια δεν ανήκουν ούτε στους πρυτάνεις ούτε στο υπουργείο»! Στο όλο τεταμένο κλίμα, που δυστυχώς δεν προοιωνίζει μια αίσια έκβαση, έρχονται να προστεθούν και οι απόψεις του Τεχνικού Επαγγελματικού Επιμελητηρίου το οποίο λίγο έως πολύ αναφέρει ότι το αρμόδιο υπουργείο προωθεί ουσιαστικά την κατωτατοποίηση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης...

Σε συνέντευξη που παραχώρησε στην εφημερίδα *Καθημερινή* (1/4/01) ο πρύτανης του ΕΜΠ κ. Θεμιστοκλής Ξανθόπουλος τονίζει ότι «ο διάλογος γίνεται μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών -των ΑΕΙ, των ΤΕΙ και του υπουργείου- και όχι με κάθε έναν ξεχωριστά. Εξάλλου όποτε βρεθήκαμε εμείς με τον υπουργό μας δήλωσε ρητά ότι προτίθεται να προχωρήσει στη ρύθμιση της άκριτης ανωτατοποίησης των ΤΕΙ».

Στην πρόσφατη σύνοδο των πρυτάνεων στα Χανιά είχε διατυπωθεί η πρόταση για την σταδιακή ένταξη των ΤΕΙ στα Πανεπιστήμια και μεταξύ άλλων έγινε αναφορά στις διαδικασίες και τους όρους μέσω των οποίων θα καταστεί δυνατή η μετάβαση σ' ένα νέο στάδιο. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως

αποτελεί το γεγονός της συγκρότησης ενός ειδικού και ολιγομελούς οργάνου από εκπροσώπους των Πανεπιστημίων, των ΤΕΙ και του υπουργείου Παιδείας, το οποίο θα εποπτεύει την τήρηση των προϋποθέσεων για την ένταξη των ΤΕΙ.

Η ουσιαστική ανωτατοποίηση των ΤΕΙ θα προκύψει ύστερα από την αξιολόγηση με ακαδημαϊκούς όρους και των γνωστικών αντικειμένων, των υπάρχουσών δομών και υποδομών. Από την πλευρά του ΥΠΕΠΘ διατυπώνεται η άποψη δια στόματος υπουργού ότι «τόσο τα πτυχία όσο και τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων των ΤΕΙ θα παραμείνουν τα ίδια πριν και μετά την ανωτατοποίησή τους». Η δήλωση αυτή όμως δεν διασκεδάει τις ανησυχίες της πανεπιστημιακής κοινότητας, και στην ίδια συνέντευξη, στην *Καθημερινή* ο κ. Ξανθόπουλος επισημαίνει ότι «η ουσία του πτυχίου αλλάζει, αφού γίνονται Ανώτατα και μια είναι η Ανώτατη Εκπαίδευση στη Ελλάδα».

Ο κ. Ξανθόπουλος αναφέρεται και στο περίφημο πολιτικό κόστος της όλης προσπάθειας: «Το όποιο πολιτικό όφελος θα είναι μικρότερο από το πολιτικό κόστος, δεδομένου ότι τόσο οι απόφοιτοι των ΤΕΙ όσο και των ΑΕΙ αντιλαμβάνονται επί της ουσίας τη ζημιά που υφίσταται το κύρος της ανώτατης εκπαίδευσης και το ασήμαντο τυπικό όφελος της όποιας άκριτης ανωτατοποίησης. Έντονη δραστηριοποίηση όμως παρατηρείται και στο χώρο των ΤΕΙ καθώς οι πρόεδροί τους εκτιμούν ότι το νομοσχέδιο χρήζει άμεσων βελτιωτικών ρυθμίσεων.

Ωστόσο θα μπορούσε να επισημανθεί ότι μια θετική παράμετρος της όλης αναταραχής είναι η αύξηση του αριθμού των φοιτητών που προσήλθαν να ψηφίσουν στις φοιτητικές εκλογές. Το εάν η αιτία γι' αυτή την προσέλευση ήταν η ανωτατοποίηση των ΤΕΙ ή όχι, θα το δείξει ο χρόνος. Πάντως οι επόμενες ημέρες θα κυλήσουν μέσα σε ατμόσφαιρα έντονης αναμονής για το μέλλον της ήδη κλονισμένης υγείας της Παιδείας...

Σ.Λέτσιος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ANDREW DALBY
SALLY GRAINGER

Η ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ

Η ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ
Andrew Dalby και Sally Grainger

Μια συναρπαστική ιστορία
της αρχαίας ελληνικής και ρωμαϊκής
διατροφής και μαγειρικής

*

Με 50 αυθεντικές συνταγές
προσαρμοσμένες
για το σύγχρονο μάγειρα

*

156 σελίδες με 88 εικόνες

Μετάφραση
Νίκη Ζωγράφου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

✈ **El. Venizelos: Μια τρύπα εδάφους-αέρος**

Αδικοούμε τους υπουργούς και τις υπηρεσίες όταν παραπονούμαστε γιατί δεν δούλεψε ένας ιμάντας ή μια φυσούνα με την πρώτη στο καινούργιο αεροδρόμιο, όσο αρνητικές επιπτώσεις και αν έχουν αυτές οι οργανωτικές αστοχίες για χιλιάδες επιβάτες.

Η κριτική επικεντρώνεται στο περίφημο στοίχημα που έβαλε ο ΥΠΕΧΩΔΕ για την έναρξη λειτουργίας στις 28 Μαρτίου. Υποτίθεται πως έπρεπε να καθυστερήσει η μεταφορά όσο χρειαζόταν για να ελεγχθεί ησύχως η αξιοπιστία του νέου αεροδρομίου. Άλλοι υποστηρίζουν ότι έπρεπε να υπάρχει συλλειτουργία και των δύο αεροδρομίων για ένα διάστημα αλλά, κακώς, δεν προβλεπόταν στην σύμβαση με την Χόχτιφ.

Μπορεί η σύμβαση να είναι λεόντεια, δεν έχει σχολιαστεί αναλυτικά από τον Τύπο, οι βουλευτές κάτι θα ξέρουν αλλά δεν έκαναν την δέουσα φασαρία, παρ' όλα αυτά οι βρεφικές ασθένειες μάλλον θα υπήρχαν ως ένα βαθμό ούτως ή άλλως και οι επιβάτες θα ταλαιπωρούντο, και ενδεχομένως θα ταλαιπωρηθούν κι άλλο ώσπου να επέλθει η ισορροπία της συνήθους λειτουργίας.

Ο πονηρός ΥΠΕΧΩΔΕ αντιλαμβάνεται πολύ καλά την κατάσταση γι' αυτό και ζήτησε εύκολα συγγνώμη ενώ αν είχε άμεση ευθύνη πλην αυτής του στοιχήματος, θα υπεξέφευγε ως συνήθως.

Άλλωστε όπως είπε και ο πρωθυπουργός αφοπλιστικά όσο και ρητορικά θυμωμένος προ ολίγων μηνών, αναφερόμενος σε ναυάγια και άλλες καταστροφές, «αυτή είναι η Ελλάδα». Η ταλαίπωρη και ταλαιπωρούσα χώρα. Τουλάχιστον από το πλάκωμα των τελευταίων εργασιών στο Ελ. Βενιζέλος δεν υπήρξαν θύματα, ευτυχώς.

Ο Λαλιώτης δεν είναι ο μόνος ΥΠΕΧΩΔΕ που έγραψε ιστορία για το έγκαιρον μιας περαίωσης. Ας μην ξεχνάμε τον Καραμανλή που εν μια νυκτί ή περίπου ξήλωσε με προσωπική επίβλεψη τις γραμμές των τραμ στην Πανεπιστημίου – και αυτή μοιραία Ελ. Βενιζέλου. Ο δυναμισμός του Καραμανλή στοιχειοθετήθηκε από αυτήν του την

πλευρά, του επιτυχούς εργολάβου. Η άλλη όψη, η σκαιά προς τους μη μου άπτου πανεπιστημιακούς συνεργάτες του είναι μεταγενέστερη.

Δεν θά 'θελα να αμαυρώσω την καλήν εικόνα που φιλοτέχνησε για τον εαυτό του ο Λαλιώτης αλλά το πρόβλημα του νέου αεροδρομίου δεν συμπυκνώνεται ούτε στο στοίχημα της 28ης Μαρτίου, ούτε στις σχεδόν γραφικές πρώτες δυσλειτουργίες, ούτε καν στην αμφιλεγόμενη αισθητική της κατασκευής. Είναι θεμελιωδέστερο όλων αυτών των επιμέρους θεμάτων. **Ο Ελ. Βενιζέλος δεν θα έπρεπε να έχει κατασκευαστεί ούτε εκεί ούτε πουθενά αλλού για την ώρα.** Το αεροδρόμιο μπορούσε, άρα επιβαλλόταν, να μείνει στο Ελληνικό για αρκετά χρόνια ακόμα.

Υποστηρίζω από χρόνια ότι το νέο αεροδρόμιο αποτελεί μian ακόμα κραυγαλέα αναπτυξιακή αστοχία της χώρας για την οποία ευθύνονται αλληπάλληλες κυβερνήσεις ΝΔ και Πασόκ, και ως εκ τούτου το ζήτημα αυτό περιβάλλεται από ένα πέπλο σιωπής. Βεβαίως μια τέτοια θέση δεν έχει υποστηριχτεί πρόσφατα από κανέναν, ίσως γιατί δεν είναι άμεσα ορατή.

Ακόμα και ο ειδικά διαμαρτυρόμενος με την απουσία του Θ. Πάγκαλος έχασε μοναδική ευκαιρία να αναπτύξει τέτοια επιχειρήματα και μίλησε απλώς για το υψηλό κόστος. Όλοι δέχονται το ιδεολόγημα της σύγχρονης, άρτιας και

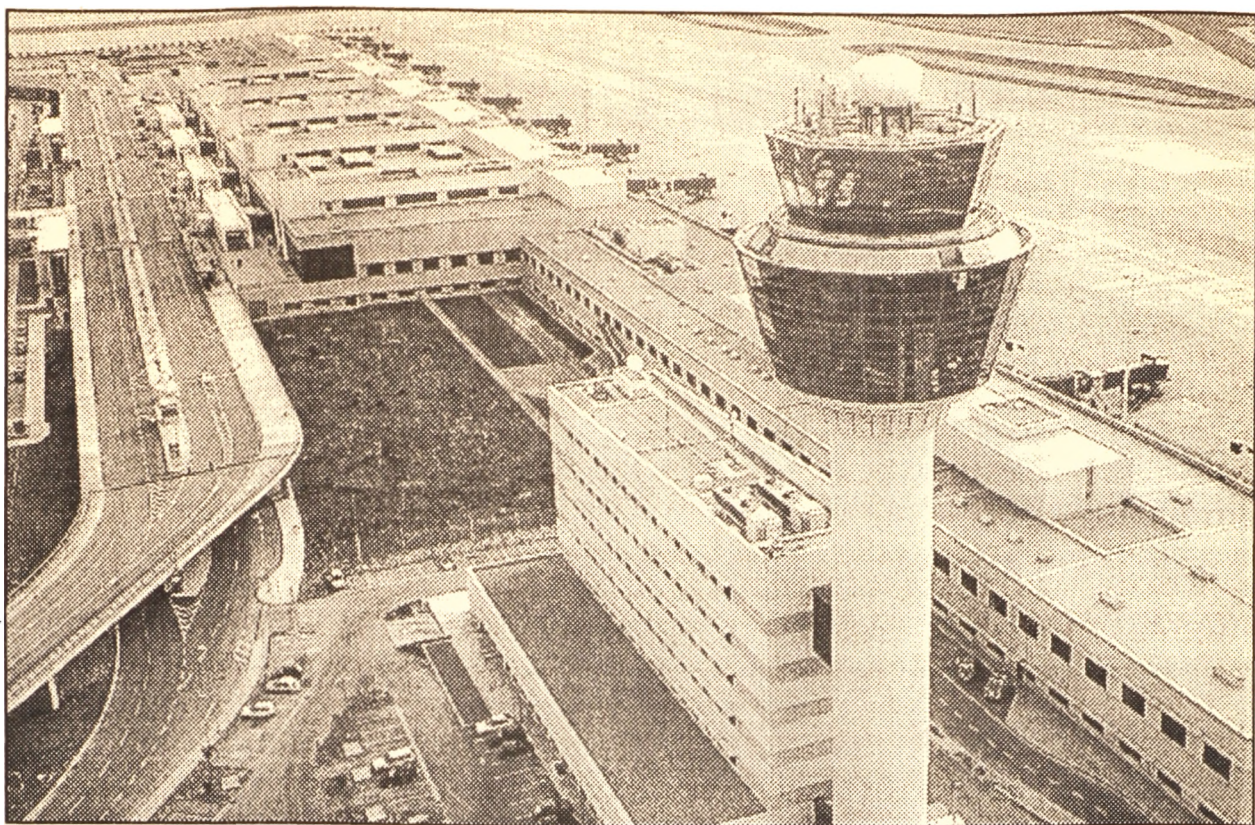
ευπρεπούς πύλης της χώρας, έστω με τις επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί για τις αρχικές δυσλειτουργίες, παραβλέποντας το υπαρκτικό ερώτημα της αναγκαιότητας του νέου αεροδρομίου.

Το ζήτημα ενός νέου αεροδρομίου ετέθη επί της πρώτης μεταπολιτευτικής κυβέρνησης Καραμανλή το 1976. Υποδείχθηκε στον Καραμανλή ότι μέχρι το 2000 ο αριθμός των επιβατών θα υπερτριπλασιαστεί. Από την τοπογραφία της περιοχής ήταν σαφές ότι το Ελληνικό δεν μπορούσε να επεκταθεί σημαντικά, ως εκ τούτου οιοσδήποτε σώφρων ηγέτης θα εθουρβείτο από μια τέτοια πρόγνωση και θα αναζητούσε διέξοδο.

Τότε ο αυτοσχέδιος εμπειροτέχνης εργολάβος της δεκαετίας του '50 μεταμορφώθηκε σε διεισδυτικό οικοπεδούχο για τις ανάγκες χωροθέτησης του νέου αεροδρομίου. Θα είχε ο Καραμανλής με την διαυγή μπακαλική που τον διέκρινε «να φύγει από το Ελληνικό και όπου να πάει εις τα πέριξ, θα πληρώσω το έργο της κατασκευής με τη διαφορά της αξίας γης».

Έγιναν διάφορες διαβουλεύσεις για την θέση. Η πρόταση Μακρονήσου με παράλληλη κατασκευή λιμανιού με τα προϊόντα της εκσκαφής (Γραφείο Δοξιάδη) ήταν η πιο ενδιαφέρουσα ως αντισυμβατική. Η πρόταση Τανάγρας ήταν η πλέον ευθύκριτη, η φτηνότερη και η λιγότερο προσβλητική για το περιβάλλον. Τα Σπάτα ήταν ακριβή λύση, πύκνωνε την οίκηση και κατέστρεφε αμπελώνες τόσο στο χώρο κατασκευής του αεροδρομίου όσο και στην γύρω περιοχή όπου εύλογα θα αυξηθεί η ζήτηση γης.

Δεν γνωρίζω ποιοι λόγοι οδήγησαν στην επιλογή των Σπάτων. Μικροκομματικοί; Να κανακέψουν τους ντόπιους ότι τα αγροτεμάχια τους είτε θα απαλλοτριωθούν ακριβά είτε θα πάρουν μεγάλη αξία; Μεγαλοκομματικοί; Επειδή οι εργολάβοι έβλεπαν να εξυπηρετούνται εκεί καλύτερα τα δικά τους συμφέροντα; Όπως κι αν έχουν τα πράγματα πάντως, η επιλογή δεν υπαγορεύτηκε

πό ξεκάθαρη αναπτυξιακή βούληση. Το έργο φυτοζωούσε επί χρόνια με τόπιους εργολάβους που καταγίνονταν αργά-αργά με ταπεινώσεις λόγων. Παράλληλα οι προβλέψεις αύξησης στις αερομεταφορές της πρωτεύουσας δεν επιβεβαιώνονταν. Η κίνηση επιβατών παρέμενε απελπιστικά σταερή, δεν έδειχνε καμία τάση να αρθεί το ύψος της αρχικής πρόγνωσης περί διπλασιασμού.

Η στασιμότητα αυτή εξηγείται με την ανάπτυξη περιφερειακών αεροδρομίων σε τουριστικές περιοχές (π.χ. Ιράκλειο, Ρόδος, Μύκονος) και τις πευθείας πτήσεις σ' αυτές από το εξωτερικό με παράκαμψη της Αθήνας καθώς και με την εγκατάλειψη της τελειότητας ως κεντρικότερου σταθμού ανεμοδιασμού για την Νοτιοανατολική Ασία. Το νεαρό τότε κυβερνητικό Πασόκ είχε επαναστατικές αντιλήψεις για την επιβολή της Ολυμπιακής στην παροχή υπηρεσιών προς τις άλλες εταιρείες. Οι εταιρείες δεν ενέδωσαν και ροτίμησαν να αλλάξουν σταθμό.

Η αστοχία στις προγνώσεις δεν απασχόλησε τους αρμόδιους για να σκεπτούν αν θά 'πρεπε να εγκαταλείψουν τις σκέψεις αλλά τα σχέδια παρέμεναν σε μια μετέωρη κατάσταση. Άλλωστε είχαν ήδη γίνει απαλλοτριώσεις και αρκετές εκχωματώσεις.

Επί Μητσοτάκη το εργό ζωντανεύει και παίρνει την σημερινή οργανωτική του μορφή. Οι ιδιωτικοποιήσεις και τα 300Τ θεωρούνται αθώτερα γιατί υποτίθεται δεν κοστιίζουν. Ωστόσο ήταν μια ακόμα διαπλοκή, ίσως όχι στις σημερινές διαστάσεις αλλά τα εξακόσια μισ. είναι τόσο ενδιαφέροντα που να παραγνωρίζει κανείς την απαξίωση των προβλέψεων.

Ανεξάρτητος οίκος ξένων συμβούλων πυγυρίζει τα σενάρια ώστε να μπορούν να στηρίξουν το έργο. Έχουν πολύ ενδιαφέρον αυτά τα διαγράμματα και διαβάζουν κάτι και για την απαξία των διεθνών συμβούλων, πλέον απαραίτητη προσθήκη στο οπλοστάσιο των ελληνικών κυβερνήσεων, ακόμα και των σοσιαλιστικών: Θρασύτατα το μέλλον προβάλλεται με έντονη αεροπορική δραστηριότητα χωρίς καμιά εξήγηση. Παρουσιάζονται τρία σενάρια - τυπική παραδοχή σε επιχειρηματικά σχέδια: αιολικό, μέσο, απαισιόδοξο. Ακόμα και

η απαισιόδοξη εκδοχή δείχνει ανάπτυξη αερομεταφορών στην πρωτεύουσα!

Κανονικά και με την πιο πρόχειρη ανάγνωση το επιχειρηματικό σχέδιο έπρεπε να απορριφθεί και μόνο γι' αυτές τις αυθαίρετες προβλέψεις. Και όμως, το σχέδιο εγκρίθηκε όχι μόνο από την κυβέρνηση Μητσοτάκη αλλά και από την Ευρωένωση που έδωσε ενισχύσεις και δάνεια. Ασφαλώς δεν ήταν το κύρος του μελετητικού οίκου που διέσωσε την ανόητη μελέτη. Ο καθένας είχε τους σκοπούς του. Ο Μητσοτάκης έβλεπε ένα μεγάλο έργο και η Ευρωένωση την δυνατότητα στήριξης μιας μεγάλης και μάλιστα γερμανικής τεχνικής εταιρείας που ενδεχομένως να πτώχευε χωρίς ένα μεγάλο έργο ευκαιρίας.

Το Πασόκ με την νίκη του '93 θα μπορούσε να ακυρώσει την σύμβαση. Ουδέποτε είπε ότι εξαναγκάστηκε να συνεχίσει μια χαμένη υπόθεση. Απλώς είδε κι αυτό τα ποσά και οσμίστηκε ευκαιρίες. Ένας μεγάλος προϋπολογισμός είναι σεβαστός, περισσότερο και από τον δημοκρατικό προγραμματισμό που μας πιπλίζουν κατά την πρώτη περίοδο.

Η συνενοχή ΝΔ και Πασόκ αποδεικνύεται περίτρανα από τις στημένες αψιμαχίες για τις εξοικονομήσεις. Είναι χαρακτηριστικές οι ομιλίες μέχρι και στα εγκαίνια του αεροδρομίου. Κανείς δεν μιλούσε για την ταμπακέρα, ο καθένας πλειοδοτούσε για την σημασία του έργου εκτοξεύοντας την μομφή ότι ο άλλος θα το εκτελούσε ή το εκτέλεσε κατά 100 ή 200 δισ. ακριβότερα. Και τα δύο μέρη υπονοούσαν τα αισχρότερα.

Τι θα έπρεπε να γίνει αντ' αυτού; Η

χώρα έχει αναπτυξιακές προτεραιότητες, δεν έχει την πολυτέλεια να αντικαθιστά υποδομή που δουλεύει έστω στοιχειωδώς. Ότι δεν υπήρχε πίεση από την αύξηση του αριθμού των επιβατών φαινόταν δια γυμνού οφθαλμού. Είναι σαφές ότι το Ελληνικό θα δούλευε επί πολλά χρόνια ακόμα ικανοποιητικά, όχι τριτοκοσμικά, έστω με μικροβελτιώσεις κυρίως οργανωτικές.

Ήδη η αναπτυξιακή αποτυχία ομολογείται από τις πρώτες διαφημίσεις. Ακολουθώντας την ρήση των κλασικών οικονομικών «η προσφορά δημιουργεί ζήτηση», πέραν των πτήσεων το αεροδρόμιο διατίθεται και για επίγειες εξερευνήσεις, εμπόριο, συνέδρια, ακόμα και για περιπάτους. Τι μέλλει γενέσθαι πέραν της ολοκληρωτικής καταστροφής της ανατολικής Αττικής με την αύξηση της οικοδομικής δραστηριότητας στα Μεσόγεια; Η αύξηση της αξίας της γης στα νότια προάστια είναι αναμενόμενη, αλλά θα επηρεαστεί από την ανάπτυξη του χώρου του παλιού αεροδρομίου. Εξεταστέον πώς και σε ποιο βαθμό η διαπλοκή θα εισχωρήσει σ' αυτήν την ανάπτυξη.

Το τελικό συμπέρασμα είναι απλό και δυσάρεστο: Η Ελλάδα, διακομματικά και με την ενθάρρυνση της Ευρωένωσης, πέταξε για μια ακόμα φορά πόρους/ευκαιρίες 600 δισεκατομμυρίων (και πλέον αν κεφαλαιοποιηθεί το κοινωνικό κόστος λειτουργίας) στην χοάνη της καταστροφής, της μωρίας και της διαπλοκής.

ΣΤΕΛΙΟΣ Π. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ

Το Ραδιο-χάος του κ. Ρέππα και η κρυμμένη κασέτα

του Ρεπόρτερ

Ραδιοχάος, καταιγισμός ραδιοσταθμών στις συχνότητες ανεξέλεγκτα και χωρίς άδειες. Η Ραδιοφωνία στην Ελλάδα λειτουργεί με δικούς της νόμους πάνω από 10 χρόνια... Όσπου ξεσπά το σκάνδαλο της αμαρτωλής κασέτας που θα διαβάσετε.

Στην αρχική προκήρυξη για αδειοδότηση των σταθμών προβλέπονταν 20 νέες άδειες. Βοηθούτος του εκάστοτε Υπουργού Τύπου που σκόπιμα «αδιαφορούσε» και με απανωτές κρίσεις και παραιτήσεις μελών και προέδρου το ΕΣΡ δεν ασχολούνταν με το θέμα, αφού το ραδιοχάος τους βόλευε όλους, παρανομούντες και εξουσία. Αλλά ας δούμε τα πράγματα με τη σειρά:

Το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο αξιώ-

νεται να συνέλθει για πρώτη φορά εφέτος τον Φεβρουάριο για να... εξετάσει αιτήσεις ραδιοσταθμών με στοιχεία και φακέλους που είχαν υποβληθεί από το 1996. Να εξετάσει δηλαδή φακέλους που δεν ανταποκρίνονται στη σημερινή πραγματικότητα, αφού πολλοί σταθμοί άλλαξαν χέρια, νομικά πρόσωπα, πρόγραμμα, ως και συχνότητες.

Ανακοινώνεται μία λίστα 20 σταθμών που είχαν μοριοδοτηθεί από το ΕΣΡ, οι οποίοι και παίρνουν οριστική άδεια λειτουργίας. Ωστόσο δεν αδειοδοτούνται οι σταθμοί Ραδιο Σίτυ του Γ. Καρατζαφέρη και ALFA NEWS του Στ. Τσοτσορού, που ισοβαθμούν με τον τελευταίο τη λίστα.

Με σιωπηρή παρέμβαση του Δ. Ρέππα παίρνει άδεια ο σταθμός ALFA NEWS, δεν παίρνει όμως εκείνος του Γ. Καρατζαφέρη.

Με την ανακοίνωση των 20 αδειοδοτούμενων σταθμών το ΕΣΡ προκήρυξε άλλες τρεις συχνότητες στις 21 Φεβρουαρίου. Σπεύδουν οι ενδιαφερόμενοι που φτάνουν τους 42 και καταθέ-

τουν φακέλους (κόστος σύνταξης φακέλου 5-7 εκατομμύρια δραχμές προστιθεμένων μερικών εκατομμυρίων ως παράβολα).

Το ΕΣΡ αιφνιδιαστικά ανακοινώνει ότι θα δώσει άδεια σε οκτώ σταθμούς παρά το ότι η προκήρυξη αφορούσε σε τρεις, αφού αυτό ζήτησε ο υπουργός Τύπου με βάση απόφαση του υπουργού Μεταφορών Χρ. Βερελή ότι μπορούν να εκπέμπουν 28 σταθμοί χωρίς να παρενοχλείται το αεροδρόμιο Σπάτων.

Την Πέμπτη 22 Μαρτίου υπάρχει ήδη η λίστα με τους 8 νέους σταθμούς για αδειοδότηση, μια λίστα που έχει συντάξει πενταμελής επιτροπή του ΕΣΡ και που προτείνει στην Ολομέλεια του ΕΣΡ η οποία συνέρχεται στις 23 Μαρτίου. Στη λίστα αυτή συμπεριλαμβάνεται και ο ραδιοσταθμός Profit του Γ. Τράγκα, χωρίς βεβαίως μόρια.

Στην ίδια λίστα υπάρχει ο Planet του Ανδρουλιδάκη, ο οποίος δεν είχε υποβάλει αρχικά φάκελο και δεν είχε μοριοδοτηθεί. Το ίδιο και ο Τράγκας ο οποίος δεν εδικαιούτο επίσης συμμετο-

ΤΑ ΡΕΖΙΛΙΚΙΑ...

- Ο Χρ. Βερελής βγήκε στο ραδιόφωνο του Αντέννα την Δευτέρα 26 Μαρτίου και είπε πώς αγνοεί αυτός και οι υπηρεσίες του την έκθεση Ουζούνoglou. Το ίδιο βράδυ στην τηλεόραση του ALPHA διαψεύστηκε αμέσως αφού αποκαλύφθηκε ότι προσωπικά ο κ. Ουζούνoglou, παρουσία επιτροπής τεχνικών της Ένωσης Ιδιοκτητών Ραδιοσταθμών Αττικής (ΕΙΡΑ), παρέδωσε στα χέρια του κ. Βερελή την έκθεσή του. Η έκθεση προβλέπει τη λειτουργία έως και 52 σταθμών, εφόσον έχουν μειωμένη ισχύ, όπως συμβαίνει σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες.

- Η κυβέρνηση γνώριζε από ετών ότι θα λειτουργούσε το αεροδρόμιο στα Σπάτα αλλά ήρθε την τελευταία στιγμή να βάλει τάξη(;) στο ραδιοχάος με αφορμή την έναρξη λειτουργίας του αεροδρομίου. Σε ποια πολιτισμένη χώρα υπάρχει αυτό το ραδιοχάος; Ετσι κι αλλιώς δεν έπρεπε να υπάρχουν προδιαγραφές και άδειες λειτουργίας; Τι έκανε ο κ. Ρέππας τόσα χρόνια;

- Το ΕΣΡ λειτουργήσε παράνομα. Δέχτηκε να δώσει «γνώμη» στον κ. Ρέππα για 8 επιπλέον σταθμούς όταν είχε νόμιμα προκηρύξει 3 αδειοδοτήσεις. Παράτυπα δεν έδωσε αιτιολόγηση της εισήγησής του στον υπουργό.

- Ο κ. Ρέππας τόλμησε να κλείσει δεκάδες σταθμούς, βασιζόμενος σε

απλό έγγραφο και όχι σε απόφαση του ΕΣΡ για τους 8 σταθμούς, αγνοώντας όσα προέβλεπε ο νόμος και γνωρίζοντας ότι δεν ακολουθήθηκε η νόμιμη διαδικασία.

- Είναι έκθετοι ΕΣΡ και υπουργός Τύπου αφού δέχθηκαν να ανακοινώσουν μεταβατική λειτουργία σταθμών, που δεν προβλέπεται από κανένα νόμο, χωρίς να ανοιχθούν οι φάκελοι των υποψηφίων, χωρίς να ληφθεί υπόψη η σημερινή πραγματική κατάσταση των σταθμών, χωρίς να έχει προηγηθεί μοριοδότηση, χωρίς να ληφθεί υπόψη η ακροαματικότητα των σταθμών, χωρίς, χωρίς, χωρίς...

- Αγνοήθηκε επίσης η ευθύνη του κράτους απέναντι στους δεκάδες επιχειρηματίες που επένδυσαν –αφού λειτουργούσαν νόμιμα μέχρι σήμερα– σε εγκαταστάσεις και προσωπικό και δεσμεύτηκαν έναντι διαφημιστικών εταιρειών. Ποιος θα τους αποζημιώσει; Και δεν θα κινήσουν όλοι αυτοί διαδικασίες και δεν θα απαιτήσουν αποζημιώσεις από ΕΣΡ και Δημόσιο;

- Αμ το άλλο; Ο Τράγκας σε τηλεφωνική επικοινωνία του με τον υπουργό Τύπου τον απείλησε με χυδαιολογήματα που αν γραφούν σε έντυπο επισύρουν μηνύσεις. Ο υπουργός δεν του έκλεισε το τηλέφωνο αλλά συνέχισε να συνομιλεί, ενδίδοντας τελικά, αφού έδωσε άδεια συνέχισης εκπομπών στον Profit του Γ. Τράγκα. Τέτοια!

ή στις κρίσεις γιατί ο Profit δεν λειτουργούσε την 1η Νοεμβρίου 1999 παρά το ότι ο νόμος προέβλεπε ότι δικαιώματα συμμετοχής στις κρίσεις έχουν οι παθμοί που λειτουργούσαν την 1η Νοεμβρίου του 1999 και θα έπρεπε να έχουν μοριοδοτηθεί.

Την Παρασκευή 23 Μαρτίου συνέρχεται το ΕΣΡ και εν ολομειρία αποδέχεται την εισήγηση της επιτροπής για 8 παθμούς που μπορούν να λειτουργούν προσωρινά ως μεταβατικοί –παρά το ότι είχαν προκηρυχθεί μόνον 3 άδειες– χωρίς αιτιολόγηση της πρότασης και χωρίς να έχουν ανοιχτεί οι φάκελοι για να γίνουν αντικειμενικές κρίσεις. Οι ογκώδεις φάκελοι που υποβλήθηκαν δεν ανοίχθηκαν καν από το ΕΣΡ! Πώς αξιολογήθηκαν λοιπόν;

Την ίδια μέρα (23/3) το ΕΣΡ στέλνει ένα σημείωμα –ανεπίσημο έγγραφο του χαρακτηρίστηκε «γνώμη» και όχι απόφαση του ΕΣΡ– στον υπουργό Τύπου, βάση του οποίου ο κ. Ρέππας ανακοινώνει τους «θεωρούμενους ως νόμιμους» οκτώ σταθμούς.

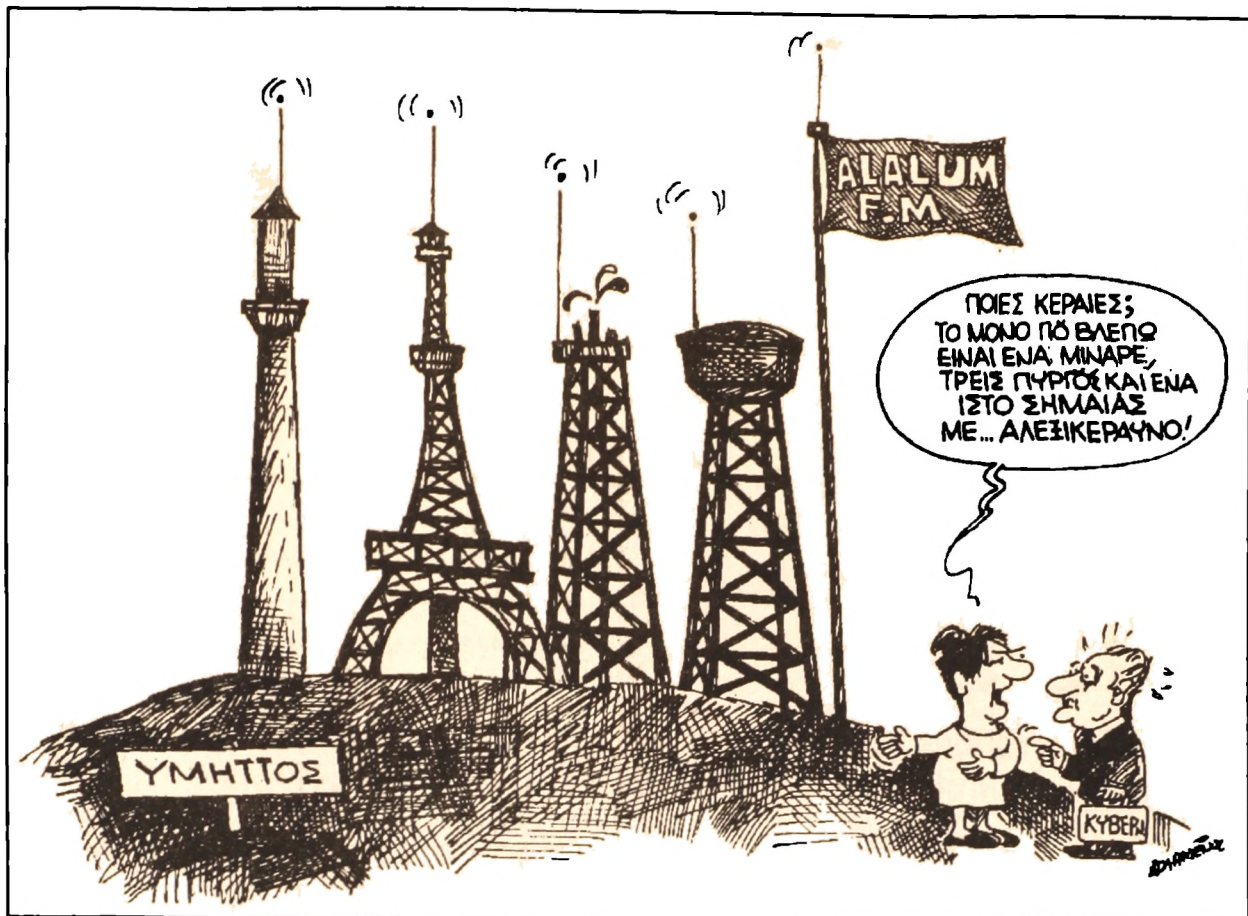
Ο πρόεδρος του ΕΣΡ δεν μετέχει της διαδικασίας κρίνοντάς την παράνομη και δηλώνει ότι έστειλε απλά ένα έγγραφο στον υπουργό και όχι απόφαση!

Στη συνέχεια διατάσσεται η διακοπή ηλεκτροδότησης των σταθμών, δύο ώρες αφού έστειλε φαξ το υπουργείο Τύπου για το κλείσιμό τους. Ούτε καν επίδοση με κλητήρα δεν έγινε για να ζητηθεί να διακόψουν μόνοι τους τη λειτουργία οι σταθμοί. Ακολούθησε η περίφημη επιχείρηση «Υμηττός» που θύμισε άλλες εποχές....

Η διακοπή λειτουργίας των σταθμών έγινε με αιτιολογικό την παρενόχληση των πτήσεων, πράγμα που απορρίπτεται από τεχνική έκθεση του καθηγητή του Πολυτεχνείου κ. Ουζούνoglou και από διαβεβαιώσεις των πιλότων της Ολυμπιακής Αεροπορίας, ότι δεν υπάρχει πρόβλημα παρενοχλήσεων.

Η εκπομπή από τον Υμηττό, σύμφωνα με τους ειδικούς, μπορεί να είναι κατευθυνόμενη και να μην παρενοχλεί τις πτήσεις ενώ από την Πάρνηθα θα συμβεί το αντίθετο. Το θέμα είναι η ισχύς εκπομπής των σταθμών, η οποία αν είναι σε επίπεδο ανεκτό, δεν ενοχλεί κανέναν.

Όσο για έγγραφο της 23ης Μαρτίου,

Σκίτσο του ΔΙΟΓΕΝΗ ΚΑΜΕΝΟΥ από την Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 1/4/2001.

σ' αυτό το ΕΣΡ δεν αιτιολογεί, ως όφειλε, την επιλογή των σταθμών – και πώς άραγε, αφού δεν εξέτασε καν τους φακέλους; Τα μέλη του έως την Τρίτη 3 Απριλίου δεν υπεγράφαν τα πρακτικά: είχαν εξαφανιστεί και έλεγαν κατ' ιδίαν ότι η διαδικασία δεν ήταν νόμιμη και ότι δεν θέλουν να εκτεθούν υπογράφοντας... Τελικά το έπραξαν μόνον μετά από πιέσεις του προέδρου του ΕΣΡ κ. Λαμπρίδη.

Διότι στο μεταξύ οι ιδιοκτήτες των σταθμών που έκλεισαν προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας επισημαίνοντας την σωρεία των παρανομιών στην διαδικασία αδειοδότησης. Όμως για να αποφανθεί το Συμβούλιο της Επικρατείας έπρεπε να έχει την απόφαση του ΕΣΡ, την αιτιολογία της και βεβαίως τα πρακτικά της συνεδρίασης της 23ης Μαρτίου. Ζητά λοιπόν το Σ.τ.Ε. τα πρακτικά, αλλά πώς να τα δώσει ο πρόεδρος του ΕΣΡ, αφού δεν τα υπογράφουν τα μέλη;

Είδε κι απόειδε το Σ.τ.Ε. και απείλησε το ΕΣΡ ότι αν δεν στείλει υπογεγραμμένα τα πρακτικά θα στείλει εισαγγελέα να τα κατάσχει...

Μπροστά στον δημόσιο εξευτελισμό του ο πρόεδρος κυνηγά κυριολεκτικά τα μέλη του ΕΣΡ και κατορθώνει να υπογραφούν τα πρακτικά αργά το βράδυ της Τρίτης 3 Απριλίου.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΚΑΣΕΤΑ

Το Αντί αποκαλύπτει την ύπαρξη κασέτας όπου μαγνητοφωνήθηκε η περίφημη συνεδρίαση της Ολομέλειας του ΕΣΡ της 23ης Μαρτίου. Κασέτας την οποία μετά μανίας επέμενε ο προεδρεύων του ΕΣΡ καθηγητής κ. Φλογαίτης να καταστραφεί το πρωί της 4ης Απριλίου, για να μην εκτεθούν τα μέλη του ΕΣΡ και να μην μπορεί κάποια δικαστική αρχή να διαπιστώσει ότι **άλλα αναφέρουν τα πρακτικά που υπογράφηκαν και άλλα η μαγνητοταινία...**

Η κασέτα διασώθηκε μετά από έντονη αντίδραση του προέδρου του ΕΣΡ κ. Λαμπρίδη. Προς γνώση των αρμοδίων ή εχόντων συμφέρον να την έχουν στα χέρια τους, η κασέτα βρίσκεται στον πρώτο όροφο του κτιρίου του ΕΣΡ όπου και οι δύο κοπέλλες πρακτικογράφοι.

Στην περίφημη συνεδρίαση του ΕΣΡ δεν προήδρευε ο αεροπαγίτης πρόεδρος του διότι ως νομομαθής ήξερε το μέγεθος της παρανομίας και των ευθυνών που προκύπτουν. Δεν παραιτήθηκε για να διασωθεί το κύρος του μέχρι σήμερα. Πληροφορίες έγκυρες αναφέρουν ότι παραιτείται οσονούπω ίσως σήμερα Παρασκευή 6/4/2001, όχι μόνον για να αποφύγει περαιτέρω διασυρμό, αλλά για να διευκολύνει τον κ. Ρέππα να αντικαταστήσει το ΕΣΡ, του

Η ΜΟΡΙΟΔΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ

A/A	Φάκελος	P/Φ Σταθμός	α) Κριτήριο χρόνου λειτουργίας Μόρια	β) Κριτήριο Απα-σχολούμενου Προ-σωπικού Μόρια	γ) Κριτήριο Πραγματικής Επένδυσης Μόρια	δ) Κριτήριο Προγραμματικής Επάρκειας Μόρια	Σύνολο Μορίων
1	Φ.13	FLASH	15	4+3	4	10	36
2	Φ.1	ANTENNA	17	4+0	4	10	35
3	Φ.42	902 ΑΡΙΣΤΕΡΑ FM	17	4+0	4	8	33
4	Φ.63	ΞΕΝΙΟΣ 97,4 (ΟΤΑ)	17	4+0	4	6	31
5	Φ.58	ΚΛΙΚ FM	15	4+0	4	5	28
6	Φ.67	ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	17	3+0	4	4	28
7	Φ.15	GALAXY	15	3+0	4	5	27
8	Φ.18	JER. GROOVY	17	1+0	4	5	27
9	Φ.49	ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ (ΟΤΑ)	17	2+0	1	5	25
10	Φ.38	ΑΘΗΝΑ 9,84 (ΟΤΑ)	9	2+1	4	9	25
11	Φ.23	NITRO RADIO	15	0+0	4	4	23
12	Φ.31	ROCK FM	9	1+0	4	7	21
13	Φ.76	ΡΑΔΙΟ ΑΛΦΑ CAPITAL	15	0+0	2	3	20
14	Φ.52	ΚΑΝΑΛΙ 1 (ΟΤΑ)	9	0+0	4	3	16
15	Φ.64	Ο ΣΤΑΘΜΟΣ	8,5	0+0	1	7	16,5
16	Φ.61	ΜΕΛΩΔΙΑ FM	5	0+0	4	6	15
17	Φ.57	KISS FM	6	1+0	4	4	15
18	Φ.33	STATUS FM	5,5	1	2	6	14,5
19	Φ.83	ΣΚΑΙ FM	0	2	2	10	14
20	Φ.71	ΡΑΔΙΟ CITY	0	4+0	4	6	14
21	Φ.9	COOL FM (ALPHA NEWS)	0	0+0	4	10	14
22	Φ.35	VIRGIN RADIO (N)	0	1	2	10	13
23	Φ.73	ΡΑΔΙΟ SFERA	5,5	1+0	2	4	12,5
24	Φ.66	ΠΕΙΡ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ	8,5	0+0	0	4	12,5
25	Φ.48	ΕΝ ΛΕΥΚΩ	0	4+0	4	4	12
26	Φ.70	ΡΑΔΙΟ ΥΓΕΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ	7	0+0	3	2	12
27	Φ.84	ΣΠΟΡ FM	0	2+0	4	6	12
28	Φ.80	ΡΑΔΙΟ ΩΡΑ	8,5	0+0	1	2	11,5
29	Φ.54	ΚΑΝΑΛΙ 107	7	0+0	1	3	11
30	Φ.72	ΡΑΔΙΟ JEAN (N)	0	2	4	5	11
31	Φ.29	RADIO GREECE FM (N)	5	0	2	4	11
32	Φ.26	RADIO VERONICA	6,5	0+0	0	4	10,5
33	Φ.56	ΚΑΡΜΑ FM	4	0+0	2	4	10
34	Φ.85	ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ	0	1	4	4	9
35	Φ.47	ΕΛΛΑΔΑ FM	0	1	2	6	9
36	Φ.82	ΡΥΘΜΟΣ (N)	0	1	2	6	9
37	Φ.7	CHAMPION	5,5	0+0	0	3	8,5
38	Φ.69	P/Σ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΟΥΠΟΛΗ	4,5	0+0	1	3	8,5
39	Φ.68	ΡΑΔΙΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ	4,5	1+0	0	3	8,5
40	Φ.32	SKY ROCK	2	0+0	2	4	8
41	Φ.37	ΑΓΑΠΟΥΛΑ (N)	0	1	1	6	8
42	Φ.22	MUSIC FM	4,5	0+0	0	3	7,5
43	Φ.53	ΚΑΝΑΛΙ 100	4,5	0+0	0	2	6,5
44	Φ.60	ΛΑΜΨΗ	0	1	0	5	6
45	Φ.10	DIVA FM	0	1	3	2	6
46	Φ.44	ΒΕΓΓΕΡΑ FM (N)	0	0	1	5	6
47	Φ.19	LIFE FM	0	1	1	4	6
48	Φ.79	ΡΑΔΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑ(N)	1,5	0+0	1	3	5,5
49	Φ.11	DL FM (N)	0	1	2	2	5
50	Φ.77	ΡΑΔΙΟ ΑΜΦΙΑΛΗ	3	0+0	0	2	5
51	Φ.78	ΡΑΔΙΟ ΕΝΑ	0	0+0	1	3	4

οποίου έτσι κι αλλιώς η θητεία λήγει στο τέλος Μαΐου.

Στη συνεδρίαση ειπώθηκαν μεταξύ άλλων:

—Κουλούρης (ΝΔ): Δώστε άδεια στον Τράγκα και σας εγγυώμαι ότι δεν θα αντιδράσει η ΝΔ κι ο Καραμανλής.

—Μοσχοβίτης (ΝΔ, πρώην στέλεχος του Αντέννα): Δώστε μου την άδεια στον Ρυθμό (ιδιοκτησίας Κυριακού) και κάνω ό,τι θέλετε.

—Φλογαίτης (προεδρεύων): Δώστε άδεια στην Πειραιϊκή Εκκλησία και συμφωνώ σε ό,τι θέλετε...

Ετσι έγιναν οι αξιολογήσεις των σταθμών στο ΕΣΡ του κ. Ρέππα!

ΚΑΙ ΤΩΡΑ, ΜΕΡΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

•Ερωτάται ο ΣΥΝ: Αληθεύει ότι ο εκπρόσωπός του ενώ δήλωσε ότι ήταν ο μόνος που ψήφισε υπέρ του κατάφωρα αδικηθέντος σταθμού Λάμψη στην πραγματικότητα ταυτίστηκε πλήρως με την Ν.Δ. υπέρ του αδίστακτου Τράγκα; Δεν είναι περίεργο που ενώ όλοι οι σοβαροί του ΕΣΡ παραιτούνται ή διαχωρίζουν τη θέση τους (όπως συνέβη με τους Αλέπη και Ζαγκανά του ΚΚΕ) ο σύντροφος Καϊμάκης παραμένει χωρίς να αισθάνεται την ανάγκη να διαμαρτυρηθεί ή να καταγγείλει; Κι όμως γνωρίζει το περιεχόμενο των αμαρτωλών κασετών που αποκαλύπτει σήμερα το *Αντί*. Απ' την άλλη πλευρά ο ποινικολόγος Αριστείδης Οικονομίδης παραιτούμενος κατήγγειλε σωρεία παραβάσεων ενώ είναι έντονη η φημολογία περί πακτωλών χρημάτων· εκτός κι αν όλα αυτά είναι σκευωρία του Τσοτσορού – που δεν είναι!

•Κε Ρέππα, σας επισκέφθηκε ο βουλευτής Γ. Καρατζαφέρης διαμαρτυρόμενος για τον αποκλεισμό του σταθμού του και ρίξατε την ευθύνη στα μέλη του ΕΣΡ στολίζοντάς τα με ακατονόμαστες εκφράσεις και καταλογίζοντάς τους χρηματισμό; Σας μαγνητοφώνησε ο Γ. Καρατζαφέρης και μετά από 2 ημέρες ακούσατε τα λόγια σας στο κασετόφωνο και απειληθήκατε ότι αυτά θα βγούν στην δημοσιότητα αν δεν του δώσετε άδεια σε 15 μέρες το πολύ;

•Δεχθήκατε πιέσεις από τον κ. Τσοτσορό, στον οποίο δώσατε υπόσχεση και για δεύτερη ραδιοφωνική άδεια;

•Αναρωτιέται κανείς: Καλά, δεν έχει ευθυξία ο Ρέππας, ο Βερελής, ο πρόε-

δρος του ΕΣΡ και τα μέλη του να παραιτηθούν; Ο πρωθυπουργός της χώρας παραμένει αμέτοχος και απλός θεατής στα τεκταινόμενα; Έτσι αντιλαμβάνεται την έννοια της δεοντολογίας, της τήρησης των νόμων, της ίσης μεταχείρισης;

• Και ο νομικός του σύμβουλος καθηγητής κ. Γ. Παπαδημητρίου δεν οφείλει να ενημερώσει τον πρωθυπουργό για τα νομικά αποτήματα που εκθέτουν τη χώρα διεθνώς, αφού ήδη έγιναν ερωτήσεις για το θέμα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο; Είναι ήδη γνωστό ότι ο ευρωβουλευτής της ΝΔ Γ. Χατζηδάκης υπέβαλε ερώτηση στην ευρωβουλή.

• Πού είναι τα άλλα κόμματα; Πώς αντέδρασε το ΚΚΕ (πέραν του ότι διαχώρισαν τη θέση τους οι εκπρόσωποί του στο ΕΣΡ), ο Συνασπισμός (του οποίου ο εκπρόσωπος Νίκος Καϊμάκης

συνέπλευσε πλήρως με τον Κουλούρη της ΝΔ), η ΝΔ που γνωρίζει ότι πρωτεργάτης των ατασθαλειών ήταν ο έκθετος και τηλεοπτικά κ. Κουλούρης; Γιατί δεν αντικαθιστούν αμέσως τους εκπροσώπους τους;

• Αγνοούν τα κόμματα ότι πήραν δεύτερη άδεια για ραδιοφωνικό σταθμό οι Κυριακού, Κωστόπουλος και άλλοι, πράγμα που απαγορεύει ο νόμος;

• Ή μήπως δεν είναι σε θέση να προβλέψουν την κατάληξη της κόντρας Βερελή-Ρέππα, το αποτέλεσμα της οποίας μοιάζει ήδη προδιαγεγραμμένο, αφού ο υπουργός Μεταφορών είναι βέβαιο πως θα καλύψει την υποχώρησή του (που θα σημάνει την αύξηση των αδειών) χρησιμοποιώντας το πόρισμα της Επιτροπής Αποτίμησης Τεχνολογίας της Βουλής;

• Κι ο έρμος ο λαός, που εκφράζονταν

με την ακροαματικότητα που έδινε στους ραδιοφωνικούς σταθμούς, αγνοήθηκε πλήρως, αφού αγνοήθηκε το κριτήριο της ακροαματικότητας. Κοινό νού να είχαν οι ιθύνοντες έπρεπε πρώτα την ακροαματικότητα να λάβουν υπόψιν για να μην υπάρξουν αντιδράσεις. Εστω σκοπιμοθηρικά, αφού ούτε πολιτική σκέψη διαθέτουν.

• Αναρωτιόμαστε: εκείνη η έρμη Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής είναι καθαρά διακοσμητική; Γιατί δεν ζητά την κασέτα των πρακτικών της ολομέλειας της 23/3/2001 από το ΕΣΡ για να ακούσει τα χάλια του και να παρέμβει αποφασιστικά; Ή γιατί δεν το κάνει το Σ.τ.Ε. ή ο εισαγγελέας που διέταξε την διεξαγωγή ερευνών για το θέμα, όπως ανακοινώθηκε, την Τετάρτη 4 Απριλίου;

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗΣ ΤΟΥ κ. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ

Το πλήρες κείμενο της επιστολής παραίτησης του κ. Α. Οικονομίδη προς τον πρόεδρο του ΕΣΡ. κ. Βασίλειο Λαμπρίδη:

Αγαπητέ μου κύριε Πρόεδρε,

Αναφορικά προς το θέμα που ανέκυψε εξ αφορμής της γνωμοδοτήσεως του Συμβουλίου μας προς τον Υπουργό κ. Ρέππα για τη, χωρίς άδεια, ολιγόμηνη, παράταση λειτουργίας ορισμένων ραδιοφωνικών σταθμών, επιθυμώ να σας εκθέσω τα ακόλουθα:

Κατά τη συνεδρίαση του Συμβουλίου μας της 23ης Μαρτίου 2001 ο προεδρεύων καθηγητής κ. Φλογαΐτης μας ενημέρωσε ότι το συνεληθόν την προτεραιότητα, επίσης υπό τη προεδρία του, «κλιμάκιο εξέτασης αιτήσεων ραδιοτηλεοπτικών σταθμών», κατόπιν επιπόνου και ενδελεχούς ελέγχου όλων των τεχνολογικών κ.λ. δεδομένων, είχε καταλήξει στον καθορισμό των 8 σταθμών που, κατά τις εκτιμήσεις του κλιμακίου, θα ήταν δυνατόν, χωρίς να αδειοδοτηθούν, να συνεχίσουν τη λειτουργία τους, για ένα σχετικά μικρό χρονικό διάστημα, δεδομένου ότι εκ της λειτουργίας των σταθμών αυτών, δεν θα εδημιουργούντο προβλήματα για την ασφαλή λειτουργία του νέου αεροδρομίου.

Σημειωτέον ότι, κατά την συνεδρίαση του Συμβουλίου μας, δεν υπήρχαν –όπως άλλωστε δεν υπάρχουν μέχρι τούδε– τα πρακτικά του κλιμακίου για ενημέρωσή μας ως προς το σκεπτικό της αποφάσεώς του, ώστε να γνωρίζουμε επακριβώς επί τη βάσει ποίων κριτηρίων είχε γίνει από το κλιμάκιο αυτή η επιλογή.

Κατόπιν τούτου έλαβα το λόγο και εξέθεσα στο Συμβούλιο την άποψη –την οποία, ως πληροφορούμαι, συμμερίζεσθε και εσείς– ότι θα έπρεπε, τηρουμένης της σειράς προτεραιότητας στον πίνακα μοριοδοτήσεως που ύστερα από μακροχρόνιες έρευνες και συζητήσεις αλλά και προηγούμενη ακρόαση των ενδιαφερομένων είχε καταρτίσει το Συμβούλιό μας με βάση τα κριτήρια που προέβλεπε ο νόμος, να επιλεγούν αποκλειστικά και μόνον οι αμέσως επόμενοι των 20 σταθμών που πρόκειται να αδειοδοτηθούν.

Επίσης ετόνισα ότι, σε περίπτωση ανατροπής αυτής της σειράς προτεραιότητας, θα παρεβιάζετο ο νόμος, αλλά και στοιχειώδεις κανόνες δεοντολογίας, όπως και το συνταγματικό δικαίωμα των θιγομένων να τύχουν ακρόασης και ότι, κάτω από τέτοιες συνθήκες, ίσως ετίθετο θέμα παραβάσεως καθήκοντος εκ μέρους των μελών του Συμβουλίου μας.

Της δηλώσεώς μου αυτής επηκολούθησε συζήτηση κατά την οποία προέκυψε το συμπέρασμα ότι, επειδή δεν επρόκειτο περί νέας μοριοδοτήσεως και αδειοδοτήσεως, αλλά περί απλής παρατάσεως λειτουργίας, για λίγο χρονικό διάστημα, ορισμένων σταθμών που δεν θα παρεμπόδιζαν την ασφαλή λειτουργία των αερογραμμών και έτσι αυτοί είχαν επιλεγεί αποκλειστικά και μόνο βάσει τεχνολογικών κριτηρίων τα οποία προφανώς είχαν ερευνηθεί από το αρμόδιο κλιμάκιο του Συμβουλίου.

Επειδή, αγαπητέ μου κύριε Πρόεδρε, το όλο θέμα είναι εξαιρετικά λεπτό και κατ' εξοχήν ηθικής τάξεως και θεωρώ ότι η ανατροπή της σειράς προτεραιότητας του πίνακα μοριοδοτήσεως θα εδικαιολογείτο αποκλειστικά και μόνον βάσει τεχνολογικών κριτηρίων, διαφορετικά αποτελεί κατάφορη παραβίαση θεμελιωδών κανόνων του δικαίου αλλά και ηθικών και δεοντολογικών αρχών.

Επειδή μέχρι και σήμερα δεν ετέθησαν υπόψιν μου τα πρακτικά συνεδρίασεως του κλιμακίου που συνεδρίασε την 22.03.2001, ώστε να γνωρίζω εάν και κατά πόσο η επιλογή των 8 σταθμών εγένετο πράγματι με μοναδικό κριτήριο τα τεχνολογικά δεδομένα, που, εκ των πραγμάτων, καθιστούσαν μονοσήμαντη την επιλογή αυτή εκ μέρους του κλιμακίου και κατ' επέκταση του Συμβουλίου μας.

Επειδή, παρά τις έντονες αλλά και εύλογες διαμαρτυρίες εκ μέρους των σταθμών που δεν επελέγησαν, αν και προηγούντο των επιλεγέντων στην σειρά μοριοδοτήσεως, μέχρι και σήμερα δεν εδόθη σαφής και πειστική εξήγηση ως προς τα τεχνολογικά κριτήρια που καθιστούσαν μονοσήμαντη την εκτός σειράς προτεραιότητας επιλογή των 8 σταθμών, θεωρώ πλέον ότι η επιλογή αυτή είναι μη σύννομη και κατόπιν τούτου αισθάνομαι την υποχρέωση, εκ λόγων ευθιξίας, να υποβάλω, μετά λύπης μου, την παραίτησή μου.

Ευχαριστώ για τη μέχρι τούδε συνεργασία μας.
Αθήνα, 02.04.2001, Μετά τιμής
Αριστείδης Ι. Οικονομίδης

Μάγειροι ή ξυλοσχίστες;

Ανέκαθεν το ΠΑΣΟΚ είχε εγγενή προβλήματα με τα Μέσα Ενημέρωσης. Η ιστορία του στον χώρο του Τύπου είναι διανθισμένη με αξιοθρήνητα περιστατικά “μονομαχιών”, από τις οποίες έβγαινε μονίμως χαμένο στη λαϊκή συνείδηση. Από τις επιδρομές του Τσοβόλα στις εφημερίδες, επειδή παρασκάλιζαν την υπόθεση Κοσκωτά, έως την ποινική δίωξη των υπευθύνων του Καναλιού 15, και από την πολιορκία του ραδιοφωνικού σταθμού του Κούβελα έως την αλησμόνητη ιλαροτραγωδία κατά την οποία η πασοκικής εμπνεύσεως αστυνομική εκστρατεία ξεκίνησε να παραβιάσει ένα οικογενειακό άσυλο και ναβάλει τέλος στις εκπομπές του Ράδιο Αντίλαλος.

Παρέλκει να αναλίσκόμαστε σε βαθυνούστατες αναλύσεις για την ψηλάφηση αυτής της συμπεριφοράς. Άλλωστε το πράγμα είναι πολύ απλό. Το κυβερνών κόμμα δεν άντεχε –ούτε και τώρα αντέχει– την πολυφωνία, άρα ούτε και τον διαφορετικό λόγο. Όπως όλες σχεδόν οι εξουσίες στον κόσμο, θέλει τα Μέσα να παίζουν στον δικό του ντορό. Χθες ήταν ο Μαρούδας, σήμερα είναι ο Ρέππας. Ο οποίος μάλιστα ισχυρίζεται ότι τα ξέρει όλα, κι ας μην μπορεί να καταλάβει τα απλούστερα των πραγμάτων όσον αφορά τη λειτουργία και την αποστολή των ραδιοφώνων. Ετυμηγορεί χωρίς να έχει μελετήσει πλήρως την υπόθεση, στέλνει στην πυρά τα Μέσα Ενημέρωσης, αγνοώντας τι ακριβώς είναι Μέσον και νομίζοντας πως η καλύτερη ενημέρωση είναι το φαιδρό καθημερινό briefing στο Press-Room.

Η πρόσφατη περιπέτεια με τους ραδιοφωνικούς σταθμούς επανέφερε στη μνήμη μας τις θλιβερές πρωτιές του ΠΑΣΟΚ στο διωγμό κάθε αντίθετης φωνής στα ερτζιανά και την απέλπιδα προσπάθεια να περιχαρακωθούν τα μεγαχέρτζ στην κρατική (και ημέτερη) μέγγενη. Αν η Ιστορία επαναλαμβάνεται έστω και ως φάρσα, τότε το τίμημα για την κυβέρνηση αυτή τη φορά θα είναι οδυνηρότερο.

Ο Δ. Ρέππας ανακατεύεται (εκ των

πραγμάτων) με κάτι που δεν γνωρίζει. Και όχι μόνον αυτό. Προβαίνει σε δημόσιες δηλώσεις και συνεντευξιάζεται για τα ραδιόφωνα, τις μπάντες, τα FM και τις συχνότητες, με βάση αυτά που του προμηθεύει ο περίγυρός του, ο οποίος είναι εξίσου άσχετος με το θέμα.

Αλλά και πέραν αυτού. Ο υπουργός Τύπου αποκρύπτει το χοντρό ραδιοφωνικό παιχνίδι διαπλοκής στο οποίο –εκών– μετέχει και ο ίδιος και το οποίο εξελίσσεται σε μονοπώλιο υπό την ευλογία του επισήμου κράτους.

Για να ανασκευάσουμε μερικές από τις ανακρίβειες που “μοίρασε” απλόχερα ο κ. Ρέππας, αναφέρουμε ενδεικτικώς:

- Η στάση του στο θέμα του αριθμού των συχνοτήτων FM απέδειξε ότι εξαρχής ο υπουργός έπαιζε και με τους σταθμούς και με το ΕΣΡ. Ξεκίνησε λέγοντας εδώ και μερικά χρόνια ότι η μπάντα χωράει 20 άδειες. Πριν από εβδομάδες θυμήθηκε ότι μπορούσε να δώσει άλλες 3 άδειες, φτάνοντας έτσι τις 23. Λίγο αργότερα φρεσκάρησε τις γνώσεις του και διαπίστωσε ότι μπορούσαν να χωρέσουν 28 σταθμοί, για να... μορφωθεί ακόμα περισσότερο τρεις μέρες μετά, στη Βουλή, όπου άφησε ανοιχτό το ενδεχόμενο να δοθούν λίγες άδειες παραπάνω.

Η αλήθεια είναι ότι η μπάντα των FM χωράει πάνω από 80 σταθμούς, και αυ-

τό εφαρμόζεται χωρίς κανένα πρόβλημα σε προηγμένες χώρες του εξωτερικού, όπου ο ένας σταθμός απέχει από τον άλλον 20 Khz (στο Παρίσι η απόσταση είναι ακόμα μικρότερη).

Αν όμως δοθούν 80 άδειες, το υπουργείο Τύπου δεν θα προλαβαίνει να παρακολουθεί τι λένε οι σταθμοί... Ενώ τους λίγους μπορεί να τους παρακολουθεί, άσε που πολλοί εξ αυτών παίζουν κατά πως επιθυμεί το παντοδύναμο κύκλωμα.

Αν πάλι δοθούν 80 άδειες, πώς θα μπορεί ο ραδιοσταθμός του ισχυρού προστάτη να εκπέμπει από 3 (ναι, τρεις) συχνότητες, έχοντας στην ουσία καταλάβει μεγάλο μέρος της σύνολης μπάντας; Και πώς θα καταστεί δυνατόν «να χορηγήσουμε δύο άδειες στον φίλο και ημέτερο κ. Π. Κωστόπουλο»;

- Πώς γίνεται ο όμιλος Κυριακού να κατέχει ένα τηλεοπτικό κανάλι, να παίρνει μια άδεια ραδιοφώνου (Antenna FM) και να του παραχωρείται και μια ακόμη ραδιοφωνική άδεια επιπλέον, για τον σταθμό Ρυθμός; Ποιος κανόνας και ποιος νόμος επιβάλλει τέτοιες τερατογενέσεις; Σε ποια χώρα του κόσμου προμηθεύεται από την κυβέρνηση η συγκέντρωση των Μέσων στα χέρια τόσο λίγων;

Για τους μη γνωρίζοντες: Ο ιδιοκτησίας Θ. Κυριακού ραδιοσταθμός Ρυθμός –που συμπεριελήφθη στους τελευταίους 8– κατέθεσε το 1997 φάκελο στο ΕΣΡ χωρίς να λειτουργεί. Προσέξτε τώρα: **Μοριοδοτήθηκε χωρίς να λειτουργεί.** (Αυτό υπογραμμίζεται, για να πάρει ο αναγνώστης μια γεύση της... άψογης λειτουργίας του Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου).

Τον Ιανουάριο του 2000 ο υιός Κυριακού αγόρασε αντί 40 εκ. δρχ. τη συχνότητα 101.1 από την Αθηναϊκή Ραδιοφωνία, η οποία δεν διέθετε φάκελο. (Σημειωτέον, λίγα κιλοχέρτζ παραπέρα –στα 100.9– εκπέμπει η ΕΡΑ Σπορ από την Πάρνηθα). Τον Φεβρουάριο του 2000 ο Ρυθμός ξεκίνησε εκπομπές από τον Υμηττό, ρευματοδοτούμενος λάθρα από το Μακεδονία TV, το οποίο λίγο αργότερα αγόρασε ο Antenna. (Ε, έχουμε κι εμείς... ανταποκριτή στον Υμηττό). Σημειωτέον ότι αυτές όλες οι μανούβρες είναι γνωστές στο ΥΜΜΕ.

Το γιατί παίρνει άδεια ο όμιλος Κυριακού εξηγείται με το λεξικό της διαπλο-

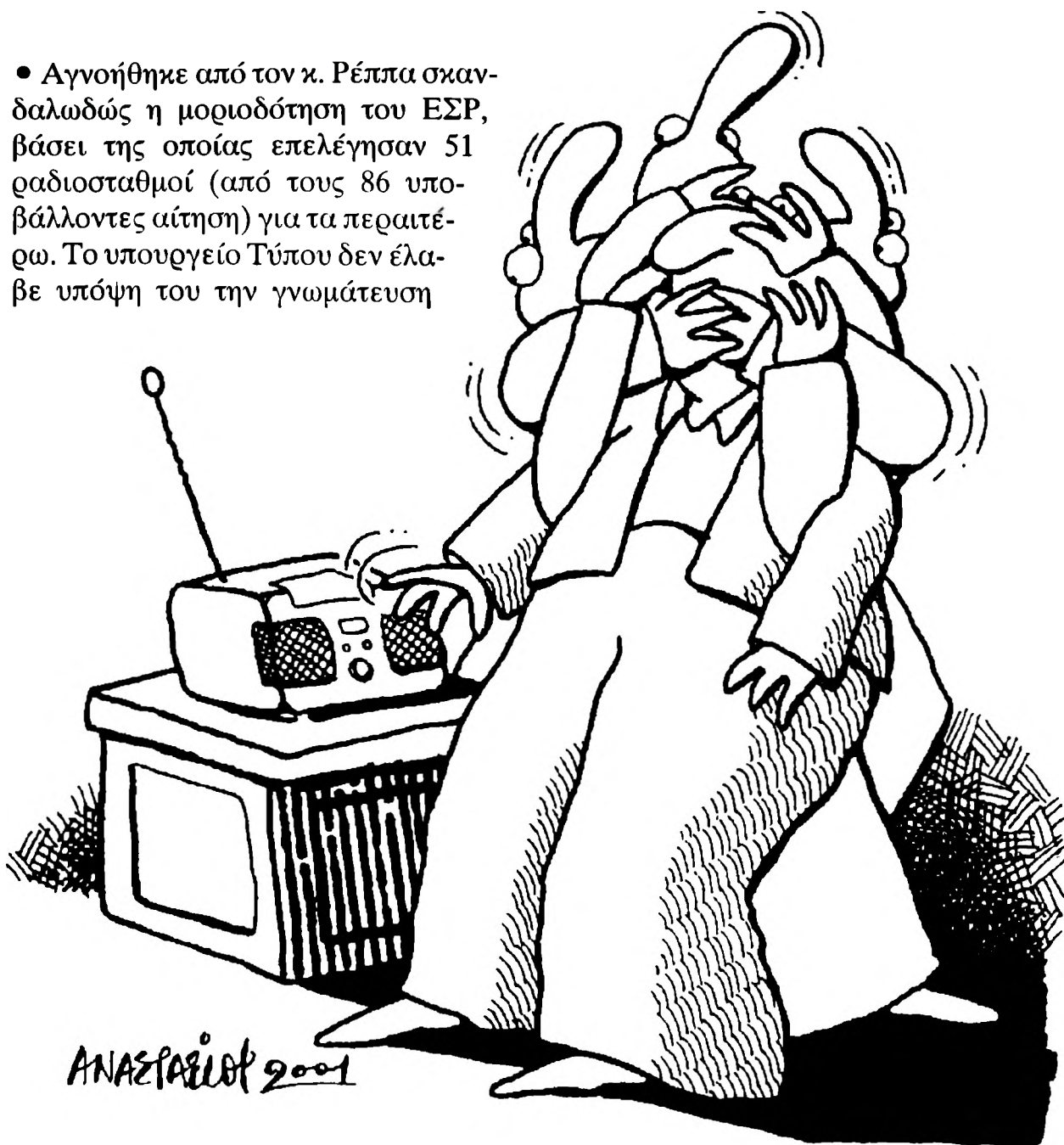
κής. Σε παλαιότερο τεύχος του Αντί έχουμε ιστορήσει τους δεσμούς του καναλιού με την κυβέρνηση, διανθισμένους με τις ρυθμίσεις των χρεών του, τις γραφικές τηλεοπτικές εμφανίσεις-συνεντεύξεις (μαμούθ) Τσουκάτου και τα κουβαλήματα τεσσάρων βαν στο σπίτι του "στρατηγού", το αξέχαστο εκείνο κόψιμο της εμφάνισης Μάνου σε εκπομπή με τον Γ. Παπαντωνίου (τη αξιώσει του τηλενταίου, γιατί δεν μπορούσε ν' αντέξει τον διάλογο) κ.λπ. κ.λπ. Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι στο ΕΣΡ μετέχει (προταθείς από τη ΝΔ) ο Ι. Μοσχοβίτης, ηγετικό στέλεχος του Antenna -στην Ελλάδα όλα γίνονται- εύκολα φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι το Συμβούλιο απαρτίζεται εν πολλοίς από εντολοδόχους, κάτι που ακυρώνει ακόμη και την υποψία στοιχειωδώς ανεκτής λειτουργίας του.

Κατά τα άλλα, ο κ. Ρέππας δεν έχει ακούσει τίποτε περί φόνου...

- Ο ραδιοσταθμός Profit -που μπαίνει στους υπό προστασία 8 λειτουργούντες σταθμούς- ανήκει στον Γ. Τράγκα. Πρόκειται για τον παλιό σταθμό Ράδιο Ωρα, ιδιοκτησίας Γ. Θεοδωρακάκη, που διέθετε φάκελο χωρίς να λειτουργεί... Και αυτός ο σταθμός μοριοδοτήθηκε υψηλά χωρίς να λειτουργεί. Αγοράζεται εν συνεχεία από τον Γ. Τράγκα... Προσέξτε τώρα τι έγινε: Ο δήμαρχος Αθηναίων και επίδοξος σωτήρας της χώρας Δ. Αβραμόπουλος καταργεί τη δεύτερη συχνότητα του δημοτικού ραδιοσταθμού Αθήνα 98.4 (την 98.1) και την χαρίζει στον Γ. Τράγκα, για να εκπέμψει από εκεί ο Profit με τον φάκελο του Ράδιο Ωρα, τον Σεπτέμβριο του 2000. Υπάρχουν ρεπορταζιακές λεπτομέρειες για τον εν λόγω σταθμό, αλλά δεν είναι του παρόντος.

Επειδή όμως όλα συμπλέκονται και αλληλοδιαπλέκονται, αξίζει να αναφερθεί και τούτο: Μόλις ο Profit εντάχθηκε στους 8 (υπό αδειοδότηση) ραδιοσταθμούς, η εφημερίδα Χώρα του Γ. Τράγκα (νεοδημοκρατική κατά τα άλλα) ανακάλυψε τα κυβερνητικά... ελέη. Στο κυριακάτικο φύλλο της 1ης Απριλίου δημοσίευσε ρεπορτάζ για το νέο αεροδρόμιο με τίτλο «Απογειώθηκε ο Λαλιώτης» (!!!) και ένα άλλο «Κάθε αρχή και δύσκολη», ενώ έγραφε παραπολιτικό σχόλιο θετικό για τον κ. Ρέππα. Τέτοια ωραία συμβαίνουν στη χώρα της φαιδράς πορτοκαλέας.

- Αγνοήθηκε από τον κ. Ρέππα σκανδαλωδώς η μοριοδότηση του ΕΣΡ, βάσει της οποίας επελέγησαν 51 ραδιοσταθμοί (από τους 86 υποβάλλοντες αίτηση) για τα περαιτέρω. Το υπουργείο Τύπου δεν έλαβε υπόψη του την γνωμάτευση

αυτή του ΕΣΡ και επέτρεψε να εκπέμψουν σταθμοί που είχαν απορριφθεί από το ΕΣΡ διότι δεν πληρούσαν τις υπό του νόμου προβλεπόμενες προϋποθέσεις, δείχνοντας και εμπράκτως την περιφρόνησή του σε θεσμούς και νόμους. Δηλαδή, ραδιοφωνικοί σταθμοί -των οποίων οι φάκελοι κρίθηκαν απαράδεκτοι, άρα και οι ίδιοι καραμπινάτα παράνομοι- βρήκαν ζεστή αγκαλιά στο υπουργείο Τύπου και σήμερα ανήκουν στους ευεργετηθέντες.

- Στην αρχική μοριοδότηση, μερικοί ραδιοσταθμοί απορρίφθηκαν διότι δεν δικαιολόγησαν το "πόθεν έσχες" τους. Και ορθώς. Έτσι επέβαλλε ο νόμος-πilotος. Είχε μάλιστα ξεσπάσει θόρυβος για τον ραδιοσταθμό Planet, ο οποίος δεν μπόρεσε να δικαιολογήσει την προέλευση της μεγάλης επένδυσης που απαιτήθηκε για την εγκατάστασή του. Ο σταθμός λοιπόν αυτός μπήκε τώρα στους 8 ελεύθερους να εκπέμψουν... Στην υπόθεση αυτή είναι τόσο γνωστά τα πλοκάμια της διαπλοκής (εξικνουμένης μέχρι και του κόμματος της αξιωμα-

τικής αντιπολίτευσης, αλλά και του Δήμου Αθηναίων), ώστε η επανάληψή τους θα παραβίαζε ανοιχτές θύρες.

- Αγνοήθηκαν, ανεξήγητα, ραδιοσταθμοί παλαιοί, με προσφορά στο κοινωνικό σύνολο, σταθμοί οι οποίοι εξυπηρετούν τοπικούς πληθυσμούς. Αναφέρονται για παράδειγμα το Ράδιο Αττική (δημοτικός του Μαρκόπουλου) και ο Music FM της Νέας Μάκρης, δύο σταθμοί που κρατάνε ζωντανά τα ερτζιανά στην Ανατολική Αττική. (Ο τελευταίος μάλιστα ζητούσε το... 1/5 μιας συχνότητας, δεδομένου ότι τον ενδιέφερε μόνον η ζώνη εκείθεν της Πεντέλης μέχρι τη θάλασσα, περίπτωση σύγχρησης που ουδόλως απασχόλησε το ΥΜΜΕ). Οι εγκέφαλοι του υπουργείου δεν καταδέχτηκαν ν' ασχοληθούν με τους... παρακατιανούς της αττικής υπαίθρου.

- Είναι έωλος ο ισχυρισμός ότι οι ραδιοφωνικές εκπομπές δημιουργούν προβλήματα στις συχνότητες της αεροπλοΐας. Η ραδιοφωνική μπάντα των FM εκτείνεται από τα 88 έως τα 108 Mhz, διεθνώς. Οι αεροπορικές συχνό-

τητες ξεκινούν ακριβώς από εκεί, δηλαδή από τα 108 Mhz, και εκτείνονται μέχρι τα 137 Mhz, επίσης διεθνώς. Αυτό στα γραπτά. Γιατί στην πράξη εκμηδενίζεται και η παραμικρή πιθανότητα εμπλοκής. Η αεροπλοΐα, ακριβώς για λόγους ασφαλείας, χρησιμοποιεί την μπάντα από τα 112 Mhz και πέρα. Πώς οι σοφοί των υπουργείων έμπλεξαν τις συχνότητες, αφού αν τηρηθούν οι κανονισμοί δεν υπάρχει περίπτωση σμίξης; Αν οι υπουργοί επιμένουν στους κινδύνους εμπλοκής, αποκαλύπτουν χωρίς να το θέλουν ότι σκοπεύουν να διαιωνίσουν το υπάρχον καθεστώς, αφήνοντας να εκπέμπουν παρανόμως πομποί-μαμούθ που μπορούν να αγγίξουν τις αεροπορικές συχνότητες... Και υπάρχουν τέτοιοι, αλλά ανήκουν σε ισχυρούς, τους οποίους ο κ. Ρέππας –και ο κάθε Ρέππας αυτής της κυβέρνησης– δεν

τολμά να θίξει. Περιμένω άρνηση για να επεκταθώ.

• Υπάρχει θέμα διαφευγόντων κερδών από διαφημίσεις που χάνουν οι βιαίως σιγήσαντες σταθμοί. Πρόκειται για μερικά δισ. δραχμές, μεγάλο μέρος των οποίων θα στραφεί προς τους σταθμούς που λειτουργούν. Δηλαδή ο κ. Ρέππας χαρίζει στους αρεστούς του εκατοντάδες εκ. δραχμές, που παίρνει βιαίως από σταθμούς οι οποίοι τα δικαιούνται. Και εδώ τίθεται ένα ερώτημα: Αν κάποιος σταθμός δικαιωθεί από τα δικαστήρια, από ποιον θα απαιτήσει τα διαφυγόντα έσοδά του; Θα τα πληρώσει ο κ. Ρέππας; Ή θα χρεωθεί κι αυτό στα συνήθη λάθη της Διοίκησης;

Αυτά τα ολίγα, για να μη θεωρηθεί ότι μαςάμε κουτόχορτο και ότι δεν καταλαβαίνουμε τάχα το κακόγουστο μαγεί-

ρεμα που επιχειρείται στον χώρο των ραδιοφώνων.

ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ Η ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ;

Μοιραία κάθε καλόπιστος πολίτης αναρωτιέται γιατί το υπουργείο Τύπου δεν μοιράζει 80 άδειες, ώστε να ξεμπερδεύει και να γλιτώνει έτσι έναν μπελά.

Η απάντηση έχει δύο σκέλη:

Το ένα σκέλος απαντήθηκε. Η εξουσία δεν μπορεί να ελέγξει πολλούς σταθμούς. Διαθέτει μια ολιγομελή υπηρεσία για την παρακολούθηση ραδιοφωνικών εκπομπών, αλλά άλλο είναι να έχεις απέναντί σου 80 σταθμούς. Δεν θα της έφταναν 2000 άτομα προσωπικό και 100 δέκτες πιστότητας, για να παρακολουθούνται τόσοι πολλοί ραδιοσταθμοί. Θα έπρεπε να διαθέτει ξεχωριστό κτήριο, ειδικό οργανισμό και, φυσικά, μεγάλα

Ο αγώνας των φατριών για το

Υπάρχει και μια άλλη όψη του ζητήματος. Έχει σχέση με τα τεκταινόμενα στο χώρο των πολιτικών κομμάτων και τις διεργασίες που εξυφαινονται εν όψει πιθανού νέου σκηνικού, άρα και αναδιανομής των ρόλων ενός εκάστου.

Να πώς έχει αυτή η όψη:

Η κρίση που ξέσπασε στα ραδιόφωνα δεν είναι ένα μεμονωμένο συμβάν. Είναι η κορυφή του παγόβουνου και εντάσσεται στα πλαίσια ενός αγώνα δρόμου μεταξύ των φατριών του ΠΑΣΟΚ για τον έλεγχο των Μέσων Ενημέρωσης. Η πιο σωστή έκφραση είναι “αγώνας δρόμου μεταξύ των επιγόνων”.

Οι επίγονοι στην κυβερνώσα παράταξη ετοιμάζονται για τη στιγμή κατά την οποία θα κληθούν να αποφασίσουν ποιο θα είναι το μέλλον του ΠΑΣΟΚ (και το δικό τους), όταν εντω μεταξύ ο Σημίτης για τον έναν ή τον άλλο λόγο θα έχει κατέβει από το τρένο.

Ο πόλεμος που έχει ξεσπάσει εδώ και πολύ καιρό είναι αιματηρός και πολυέξοδος. Οι προσφορές είναι μεγάλες και οι πειρασμοί πάμπολλοι. Τα Μέσα δεν “διατίθενται” επειδή κάποιος μυστηρίου είναι απλώς όμορφος. Παροι-

κούντες άπαντες την Ιερουσαλήμ, γνωρίζουμε καλά τους δαιδαλώδεις λαβυρίνθους μέσω των οποίων διέρχεται η διαπλοκή των σχέσεων με τους μεν και η αντιπαλότητα με τους δε. Εφημερίδες, κανάλια και ραδιόφωνα έχουν εμπλακεί στη δίνη ενός πολέμου, που πολλές φορές δεν είναι δικός τους.

Ένα παράδειγμα: Το να προβάλλει το *Εθνος* τον Λαλιώτη και να τον εμφανίζει σχεδόν καθημερινώς στα πάνω του («Limit up ο Λαλιώτης») δεν είναι περίεργο. Εστω και διαφορετικών ονομαστικών “ιδιοκτησιών”, μπορείς να κατανοήσεις ότι ο πατήρ Μπόμπολας αβαντάρει ως εκδότης του *Εθνους* τον ΑΚΤΟΡΑ του υιού του, άρα και τον Λαλιώτη, ως επαγγελματικώς γεινιάζοντα.

Το να προβάλλει όμως τον Λαλιώτη (δημοσιεύοντας κάθε λίγο και λιγάκι φωτογραφίες του, ενίοτε και... πόστερ) μια εφημερίδα που κραυγαλέως αυτοπροβάλλεται ως αντίπαλος του ΥΠΕΧΩΔΕ, όντας ταγμένη (:) στη νεοδημοκρατική παράταξη, δείχνει το μέγεθος της διαπλοκής αλλά και την ποικιλία των όπλων στον πόλεμο που διεξάγεται για το καπάρωμα “θέσεων” και το αύριο των κομματικών παζαριών που θα κυριαρχήσουν σ’ όλο το φάσμα του

οικονομικοπολιτικού αλισβερισιού.

Ας το πούμε πιο καθαρά. Είναι πλέον οφθαλμοφανές ότι η κυβέρνηση του Κ. Σημίτη δεν τραβάει, κυρίως λόγω της περίσπασης των υπουργών της και της ενασχόλησής τους με την ενίσχυση της εικόνας τους προς τα έξω, μέσω της διαπλοκής τους με Μέσα Ενημέρωσης. Πώς λοιπόν να βρουν χρόνο να δουλέψουν, αφού το κυριότερο μέλημα πολλών εξ αυτών είναι οι καθημερινές περραντζάδες από τα κανάλια, ενώ στο γραφείο τους είναι με το χέρι απλωμένο στο τηλέφωνο, το οποίο αρπάζουν μόλις κουδουνίσει, γιατί περιμένουν τις κλήσεις των ραδιοφωνικών σταθμών;

Την κατάσταση αυτή την γνωρίζουν πολλοί, ακόμη και εκείνοι που –ως στελέχη της κυβέρνησης– θα μπορούσαν να αποτρέψουν τη φθορά της. Βέβαιοι όμως όντες ότι η κυβέρνηση εκμετρει το ζην, φροντίζουν από τώρα να πιάσουν μετερίζια. Διαβλέποντας ότι ο Σημίτης δεν θα είναι καπετάνιος στην τρίτη φάση της πασοκικής ζωής, ενισχύουν τις θέσεις τους, όχι μόνο για να προβληθούν ως εν δυνάμει αντικαταστάτες του, αλλά κυρίως για να καταστούν ισχυροί συνομιλητές-διαπραγματευτές με τους αυριανούς διαδό-

νδύλια. Ο θόρυβος εξάλλου που θα δημιουργείτο από τη συγκρότηση και λειτουργία μιας τέτοιας υπηρεσίας θα τέβαινε εις βάρος της. Αυτά τα πράγματα γίνονται και λίγο στη ζούλα.

Σκέλος δεύτερο: Για να παραχωρηθούν 80 άδειες, πρέπει να γίνει δουλειά σε βάθος. Πριν απ' όλα πρέπει να κατηγοριοποιηθούν οι αιτούμενοι σταθμοί. Ποιοι είναι οι ακραιφώς εμπορικοί, ποιοι οι σταθμοί που παράγουν πολιτισμικό προϊόν, ποιοι οι σπορικής εμβέλειας, ποιοι οι αθλητικοί, ποιοι οι εκπαιδευτικοί κ.λπ. Αυτή η διαδικασία είναι απαραίτητη, διότι με βάση την κατηγοριοποίηση θα γίνει η διαίρεση της μπάντας των FM. Άλλο ύψος, π.χ., χρειάζεται ο μικρός σταθμός της Ανατ. Αττικής και άλλο (μεγαλύτερο) χρειάζεται ο ακραιφώς εμπορικός που εκπέμπει σ' ολόκληρη την

Αττική και αποσκοπεί στο κέρδος.

Η παραπάνω εργασία –που είναι αυτονόητη στα στοιχειωδώς πολιτισμένα κράτη– προϋποθέτει όχι μόνο γνώση του αντικείμενου, αλλά και ανθρώπους που δεν είναι ευεπίφοροι σε επιρροές. Ο νοών νοείτω.

Αμέσως μετά γίνεται η διαίρεση της μπάντας με υπολογισμό εκκίνησης τα 25 KHz και εν συνεχεία στένεμα ή διαπλάτυνση ανάλογα με τις πραγματικές ανάγκες κάθε σταθμού. Οίκοθεν νοείται ότι η διαφάνεια είναι ο σταθερός οδηγός στην όλη διαδικασία, αποκλεισμένων των διαφόρων νεοελληνικών κόλπων.

Όταν η διαίρεση της μπάντας τελειώσει, η αρμόδια επιτροπή (εν προκειμένω το ΕΣΡ, συγκροτημένο όμως με ανθρώπους που γνωρίζουν το αντικείμενο και όχι με ακαδημαϊκούς πολίτες, δο-

τούς του ΥΜΜΕ ή... ανταποκριτές των κομμάτων), αφού εν τω μεταξύ έχει εξετάσει τους φακέλους και προβεί σε επαλήθευση των διαφόρων στοιχείων, προχωρεί σε χορήγηση των συχνοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη τις αναγκαιότητες ενός εκάστου, το περιεχόμενο του προγράμματός του και τα ωράριά του.

Όλα αυτά δεν είναι δύσκολα. Προϋποθέτουν όμως προσεκτική εργασία, αυστηρή τήρηση των κανόνων, απεξάρτηση από κάθε είδους διαπλοκή και εγκατάλειψη του “άρπα-κόλλα” που εφαρμόζεται παρ' ημίν. Κυρίως όμως προϋποθέτουν ήθος, είδος εν ανεπαρκεία σήμερα. Όλα τα άλλα που εκπορεύονται από τα υπουργεία Τύπου και Μεταφορών είναι προφάσεις εν αμαρτίαις.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΧΑΝΑΤΖΗΣ

Εγχο των Μέσων (Πίσω από τη βιτρίνα)

ους, όποιοι κι αν είναι αυτοί.

Η καθημερινή ενασχόληση με τις εφημερίδες και η προσεκτική παρακολούθηση των ραδιοτηλεοπτικών μέσων ποκαλύπτει πτυχές αυτού του “πολέου” και τις αταίριαστες (πολλές φορές) συμμαχίες που συνάπτονται με τόχο την ενδυνάμωση θέσεων και τη δημιουργία εντυπώσεων που θα ενίχυναν πρόσωπα και καταστάσεις.

Το καπάρωμα λοιπόν των θέσεων τις εφημερίδες έχει περίπου εξαντληθεί. Είναι γνωστές οι “συμπάθειες” των πιο πολλών εφημερίδων, καθώς και η στήριξή τους σε συγκεκριμένα πρόσωπα της πολιτικής που επιθυμούν να είναι “θέμα” στις καθημερινές συζητήσεις των πολιτών. Τυχαία νομίζετε τι περί τις 12 αθηναϊκές εφημερίδες κυρίως όμως οι εφημερίδες των μεγαοεκδοτών – έχουν καθημερινώς ένα θέμα με τον Αβραμόπουλο, διανθισμένο με φωτογραφίες του ανδρός, εκείνες με το περιποιημένο φρύδι; Εν καιρώ θα ασχοληθούμε με τον κήπο των εφημερίδων και τα λογής καμώματα ορισμένων εξ αυτών. Θα ανατριχιάσει. (Πώς, δηλαδή, πολεμάς εναντίον του Κόκκαλη, κάνοντάς του στην ουσία διαφήμιση ή γιατί ξεμπροστιάζεις καθημερινώς τον Μπατατούδη, ενώ απέ-

φυγες να πράξεις το ίδιο και με άλλους αμαρτωλούς περί τα χρηματιστηριακά). Νομίζετε ότι τα ρεπορτάζ των εφημερίδων γράφονται πάντοτε με καλή προαίρεση;

Η μάχη έχει μεταφερθεί τώρα στα ηλεκτρονικά Μέσα Ενημέρωσης. Ξεκάθαρα και ωμά, το ερώτημα είναι ποιος είναι με ποιον. Και εν προκειμένω: Τα ραδιόφωνα, τα οποία στο πρόγραμμά τους δεν προβλέπουν πολιτικά “μπουρδουκλώματα”, ας κλείσουν. Γιατί νομίζετε έκλεισαν τον σταθμό Λάμψη του Δ. Ρίζου; Τον έκλεισαν –συναινούσης και της ΝΔ– διότι δεν προσφερόταν για τα συνήθη (και αηδιαστικά) παιχνιδάκια που μεταδίδουν ευεργετημένα ραδιόφωνα στον ανυποψίαστο πολίτη υπό τύπον δήθεν ενημέρωσης. Δεν μιλάω για την ποιότητα των εκπομπών. Αυτό είναι άλλο ζήτημα και άλλωστε δεν τους ενδιαφέρει. Πρόκειται για τη συμμετοχή ή όχι ενός εκάστου σταθμού στην πολιτικοκομματική κουζίνα. Οι σταθμοί λοιπόν που απέχουν από αυτό το παιχνίδι δεν ενδιαφέρουν, έστω κι αν πλήρωσαν τα μαλλιά της κεφαλής τους για να λειτουργήσουν. Ενισχύονται εκείνοι που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι πρόθυμα θα παίξουν το παιχνίδι της προ-

παγάνδας και της προβολής, ενώ κρατούνται θέσεις κενές για αυριανούς “δεκτικούς” ραδιοφωνικούς παίκτες. Εξ ου και ο μικρός αριθμός των χορηγηθεισών αδειών. Σήμερα τόσους χωράει η μπάντα. Αύριο ίσως χωρέσει πιο πολλούς. Ανάλογα με τους υπολογισμούς και τις “μελέτες” που θα εκπονήσουν τα επιτελεία των μονομάχων. Θα δείτε να γίνονται θαύματα, ως της Κανά, με τη μπάντα των FM να αβγατίζει μέσα σε μια νύχτα.

Ο πόλεμος θα εξελιχθεί σε πραγματικό μακελειό όταν έλθει η στιγμή της αδειοδότησης των καναλιών. Εκεί θα γίνει το “πού σε πονεί και πού σε σφάζει”. Με τους διαπλεκόμενους να ξελαρυγγιάζονται για την “ελευθερία της έκφρασης” και την κυβέρνηση να εμφανίζεται οιονεί ως εγγυητής της ομαλότητας και της δικαιοσύνης. Και τα κανάλια να καθαρογράφουν τις λίστες των προστατευομένων τους πολιτικών. Οι οποίοι πολιτικοί, εκτός από φιλικά Μέσα, έχουν συγκροτήσει και τα δικά τους δημοσιογραφικά “επιτελεία” (αντιγραφείς, βαστάζοι, κολαούζοι, βιογράφοι κ.ά.).

Η δημοκρατία μόνο θα απουσιάζει. Θα είναι μαζί μας στην κερκίδα. Αλλά αυτό είναι μια μικρή λεπτομέρεια...

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Η μοναξιά ενός δικτάτορα

Από την 1η Απριλίου ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς βρίσκεται στη φυλακή σ' ένα κελί μόνος και αντιμέτωπος με την δικαιοσύνη. Η πολιτική σταδιοδρομία του έχει πλέον τελειώσει, το δε μέλλον του θα πρέπει να το αναζητήσει στις αίθουσες του δικαστηρίου και στα κελιά των φυλακών.

Με τουλάχιστον δύο δίκες μπροστά του και πολλές κατηγορίες που τον ακολουθούν, από κατάχρηση δημοσίου χρήματος μέχρι εγκλήματα πολέμου, ο πρώην ισχυρός άνδρας της Γιουγκοσλαβίας που αποκαλούσε κάποτε τον εαυτό του «αγιατολλάχ Χομεϊνί της Σερβίας» θα βρίσκεται στα χέρια των ανακριτών και των δικαστών για πολύ καιρό ακόμη. Οι σέρβοι πολίτες που κάποτε τον αποθέωναν, αλλά τον Σεπτέμβριο του 2000 τον καταψήφισαν, αντέδρασαν στη σύλληψη του Μιλόσεβιτς με χαρά, αδιαφορία ή αηδία. Οι μαζικές διαδηλώσεις διαμαρτυρίας που φοβόταν η κυβέρνηση δεν υπήρξαν. Μέχρι και το Σοσιαλιστικό Κόμμα τον πίεσε να παραδοθεί καθώς γνώριζε πολύ καλά ότι με τον Μιλόσεβιτς στην ηγεσία δεν είχε κανένα μέλλον.

Οι αντιδράσεις υπήρξαν άμεσες μετά τη σύλληψη του Μιλόσεβιτς. Η γενική εισαγγελέας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία Κάρλα ντελ Πόντε δήλωσε ότι το γεγονός ότι ο Μιλόσεβιτς συνελήφθη, δείχνει ότι μπορεί να υπάρξει συνεργασία ανάμεσα στο δικαστήριο και την γιουγκοσλαβική κυβέρνηση. Εμφανί-

**Οι σέρβοι
πολίτες που
κάποτε τον
αποθέωναν,
αλλά τον
Σεπτέμβριο του
2000 τον
καταψήφισαν,
αντέδρασαν στη
σύλληψη του
Μιλόσεβιτς με
χαρά, αδιαφορία
ή αηδία.**

στηκε «απολύτως αισιόδοξη» ότι η Γιουγκοσλαβία θα παραδώσει τον Μιλόσεβιτς για να δικαστεί στη Χάγη πριν από το τέλος του έτους. Οι ΗΠΑ από την πλευρά τους αποφασισαν μετά τη σύλληψη Μιλόσεβιτς να αποδεσμεύσουν την οικονομική βοήθεια προς την Γιουγκοσλαβία, που ανέρχεται σε περίπου 50 εκατομμύρια δολάρια. Ωστόσο ο αμερικανός υπουργός Εξωτερικών, Κόλιν Πάουελ συνέδεσε την υποστήριξη της Ουάσιγκτον με τη συνέχιση της συνεργασίας του Βελιγραδίου με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

Για τον Γ.Γ. του ΝΑΤΟ Τζορτζ Ρόμπενσον η σύλληψη του Μιλόσεβιτς είναι μια υπόθεση που αφορά το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και όχι το ΝΑΤΟ. Στο ίδιο μήκος κύματος και ο Γ.Γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν εξέφρασε την ικανοποίησή του για τη σύλληψη Μιλόσεβιτς, τονίζοντας πως όσοι παραβιάζουν το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο πρέπει να οδηγούνται ενώπιον της δικαιοσύνης.

Πώς θα αντιδράσει άραγε ο Μιλόσεβιτς μπροστά στα νέα δεδομένα; Όσοι τον γνωρίζουν, υποστηρίζουν ότι θα περάσει στην αντεπίθεση και θα υπερασπισθεί με πάθος τα «έργα» του.

Ένα πάντως είναι γεγονός: ότι ένα κεφάλαιο της ιστορίας των Βαλκανίων έκλεισε με την σύλληψη του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς. Ένα νέο κεφάλαιο ανοίγει για την Σερβία που θα πρέπει να εργασθεί για να ξεπεράσει τα πολλά προβλήματά της και να επανενταχθεί στα διεθνή δρώμενα.

Τέτοβο: από την συνύπαρξη στην αντιπαράθεση

του Κώστα Χατζηκωνσταντίνου

Η διασάλευση της εύθραυστης ισορροπίας στην καρδιά της Βαλκανικής με την ένταση του παρατηρήθηκε σε περιοχές της ΠΓΔΜ όπου κατοικούν συμπαγείς αλβανικοί πληθυσμοί και η αποσταθεροποίηση που επιχειρήθηκε από τα υπολείματα του UCK σε συνεργασία με ντόπια εθνικιστικά στοιχεία για την υποστήριξη ομοσπονδιακής λύσης στο γειτονικό κράτος έθεσαν σημαντικά προβλήματα για την πολιτική στα Σκόπια, το Τέτοβο, την Πριστίνα και τα Τίρανα αλλά και προβλήματα σχετικά με τις επιπτώσεις τους στην ευρύτερη περιοχή· απέδειξαν όμως και την ευκολία με την οποία η Δύση περνά από την μια επιλογή στην άλλη, ακόμη και αντίθετη. Η πρόσκληση στον Γιουγκοσλαβικό στρατό να συμμετάσχει στην διαδικασία χαλάρωσης της έντασης φαίνεται να δείχνει ότι η αλλαγή φρουράς στην διακυβέρνηση της Γιουγκοσλαβίας αποδίδει καρπούς.

Η θέση της ΠΓΔΜ προσδιορίστηκε κυρίως από την εκτίμηση ότι τα γεγονότα στο Τέτοβο υπήρξαν μια επικίνδυνη εξέλιξη με δυνατότητες κλιμάκωσης, αφού οι «αντάρτες», «τρομοκράτες», «εθνικιστές εξτρεμιστές», όπως χαρακτηρίστηκαν από πολιτική ηγεσία και τύπο, από τον φόβο της απομόνωσης θα μπορούσαν να επιχειρήσουν αντιπερισπασμό και σε άλλα σημεία των ορίων Κοσόβου και Σκοπίων. Τα ρευστά όρια της ΠΓΔΜ προς το Κόσοβο έδειξαν και την αδυναμία της KFOR να εφαρμόσει την απόφαση 1244 του ΟΗΕ, που περιλαμβάνει και τον έλεγχο και την εξασφάλιση των συνόρων. Είναι γεγονός ότι μέχρι τώρα το αλβανικό στοιχείο της ΠΓΔΜ δεν υπέστη την καταπίεση που θα δικαιολογούσε ένοπλη αντίδραση. Το κόμμα του κ. Τζαφέρι μετέχει στην πολυκομματική κυβέρνηση των Σκοπίων με πέντε υπουργούς και τους αντιπροέδρους κυβέρνησης και βουλής, ενώ είναι κοινώς γνωστό ότι οι αλβανικοί ψήφοι έδωσαν τη νίκη στον σημερινό πρόεδρο.

Το ερώτημα που τίθεται είναι πώς και γιατί έγινε το πέρασμα από την συνύπαρξη στην αντιπαράθεση. Το πολιτικό παιχνίδι στο εσωτερικό της ΠΓΔΜ, που πυροδότησε την ένταση, φαίνεται να εξυπηρετεί τόσο την κυβέρνηση όσο

και την αντιπολίτευση. Ο κ. Γκεοργκιέφσκι αισθάνεται να ενισχύει την πολιτική του παρουσία με τη ριζοσπαστικοποίηση του αλβανικού στοιχείου, αλλά και η αντιπολίτευση αποκτά νέες δυνάμεις, παρουσιάζοντας στοιχεία εθνικισμού. Η υγεία του αλβανού ηγέτη Τζαφέρι φαίνεται να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο αφού ίσως όλα εξαρτώνται από τις διαβεβαιώσεις και την αξιοπιστία των διαβεβαιώσεων που το κόμμα αυτό θα πάρει για την βελτίωση της θέσης των Αλβανών.

Τα λάθη της ΠΓΔΜ εντοπίζονται στο ότι δεν προσπάθησε να απορροφήσει τους κραδασμούς των κοινωνικών εντάσεων, ότι επιχείρησε να εδραιώσει ένα σλαβικό κράτος και ότι καθιέρωσε ένα σύνταγμα χωρίς αναφορές στον αλβανικό πληθυσμό· το ξεπέρασμα των αντιξοοτήτων αυτών θα δείξει και την θέληση της ΠΓΔΜ να παγιώσει την ειρήνη και τη γαλήνη στο εσωτερικό της.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε, κατά τη διάρκεια της έντασης, η διαπίστωση ότι το εθνικό κέντρο για τους Αλβανούς των Σκοπίων, μετακινήθηκε από τα Τίρανα στην Πρίστινα. Η Αλβανία ήταν απύσχα και κατεδίκασε δια στόματος του υπουργού Εξωτερικών Πασκάλ Μίλο στον ΟΗΕ τη δράση των εξτρεμιστών. Το γεγονός όμως ότι ο αλ-

βανικός πληθυσμός της ΠΓΔΜ αισθάνεται συνδεδεμένος με την Πρίστινα και στηρίζει τους εξτρεμιστές είναι σοβαρό, αν θεωρήσουμε ότι την ένταση προκάλεσαν οι εκτιμήσεις στο Κόσοβο ότι το θέμα της ανεξαρτησίας υποχωρεί. Σημαντική ακόμη είναι η διαπίστωση ότι ενώ στο Κόσοβο επικρατούν οι μετριοπαθείς, στην ΠΓΔΜ ενισχύονται οι ακραίοι.

Η Βουλγαρία έσπευσε να στηρίξει την κυβέρνηση των Σκοπίων και προθυμοποιήθηκε να στείλει στρατιωτικές δυνάμεις για την διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή. Η προθυμία της αυτή, κυρίως όμως οι βλέψεις της να προσαρτήσει μεγάλο τμήμα της ΠΓΔΜ που κατά την άποψή της κατοικείται από βουλγαρικής συνείδησης πληθυσμούς, ίσως αποτελέσουν σημαντικό πρόβλημα στο μέλλον.

Ο εξωτερικός παράγων έμεινε μάλλον απαθής, εκτός των λεκτικών παρεμβάσεων καταδίκης της έντασης. Η KFOR επέτρεψε την για πολλές μέρες ανταλλαγή πυρών στη μεθόριο και το Τέτοβο και ο αμερικανικός παράγοντας με τίποτε δεν θα ήθελε να διαφανεί ότι οι λύσεις που δόθηκαν στο Κόσοβο και ατελείς ήταν και κανένα πρόβλημα δεν έλυσαν και έθρεψαν δυνάμεις που πλέον είναι δύσκολο να ελεγχθούν.

Το παιχνίδι των ψεμάτων και των δακρύων

Ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο και τα ΜΜΕ

Του Βασίλη Καπετανγιάννη

Στην επέτειο των δύο χρόνων από την έναρξη των νατοϊκών βομβαρδισμών κατά της Γιουγκοσλαβίας (24/3/1999), μπορούμε ίσως να δούμε με περισσότερη ψυχραιμία το θέμα της στάσης των ΜΜΕ εκατέρωθεν και να αντλήσουμε ορισμένα συμπεράσματα.

Εάν το πρώτο θύμα του πολέμου είναι πάντα η αλήθεια, το δεύτερο ασφαλώς είναι η εξουσία των κυβερνώντων, όταν ο πόλεμος πάει στραβά.

Γι' αυτό και τα κράτη επιδιώκουν πάση θυσία να κερδίσουν «την καρδιά και το μυαλό» των πολιτών τους υπέρ της υπόθεσης για την οποία προσφεύγουν σε πόλεμο, συνθήκη *sine qua non* στη σύγχρονη εποχή και ει δυνατόν να κερδίσουν, ή τουλάχιστον να διχάσουν, την κοινή γνώμη του αντιπάλου. Διότι ο σκοπός πρέπει να εμφανιστεί ως θεμιτός, δίκαιος, ηθικός ώστε η κοινή γνώμη να στηρίξει τις απαιτούμενες και αναπόφευκτες θυσίες των στρατευμένων και μη πολιτών που συνεπάγεται ο πόλεμος. Η νομιμοποίηση αποτελεί αναγκαία συνθήκη της διεξαγωγής του πολέμου, ιδιαίτερα στις προηγμένες δημοκρατίες όπου η κυβερνητική πυξίδα κινείται ανάλογα με τις διαθέσεις και προτιμήσεις των πολιτών-καταναλωτών στη βάση δημοσκοπήσεων δίκην έρευνας αγοράς. Ακόμα και οι πασιφανώς δίκαιοι πόλεμοι δεν μπορούν αυτομάτως να καταδείξουν το δίκαιό τους. Πρέπει κατάλληλα να «πωληθούν» στην κοινή γνώμη. Η κοινή γνώμη μετρά.

Εξίσου όμως διακυβεύεται και η τύχη αυταρχικών καθεστώτων, διότι η συσσώρευση δυσαρέσκειας μολονότι ενδεχομένως να μην είναι δυνατόν να πάρει ανοιχτές μορφές, εν τούτοις εγκυμονεί εκρηκτικές καταστάσεις που κάθε σώ-

φρων «ηγεμών» θα ήθελε να αποφύγει. Η νέμεσις μπορεί να επέλθει, όπως στην περίπτωση του Μιλόσεβιτς.

Γι' αυτό και η προπαγάνδα αποτελεί συστατικό στοιχείο της πολεμικής μηχανής. Σκληρός και αδυσώπητος ο αγώνας για την επικράτηση και την κατίσχυση επί του αντιπάλου, οδηγεί στην επιστράτευση και χρήση παντός Μέσου. Επόμενο είναι η αντικειμενικότητα, η λογική, το ήθος και η αξιοπιστία των ΜΜΕ και των λειτουργών τους να δοκιμάζονται σκληρά. Το «νευρικό σύστημα» της δημοκρατίας, τα ΜΜΕ, αναπόφευκτα δέχεται πολλαπλές πιέσεις και υφίσταται σοβαρό κλονισμό.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο ακήρυχτος πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο κυριάρχησε σχεδόν καθ' όλη τη διάρκειά του αλλά και μετέπειτα για κάποιο χρονικό διάστημα σ' όλα τα ΜΜΕ: στα πρωτοσέλιδα και τις σελίδες των εξωτερικών θεμάτων των εφημερίδων, τις στήλες των σχολίων και των επιστολών, στα δελτία ειδήσεων και στις ενημερωτικές εκπομπές του Ραδιοφώνου και της Τηλεόρασης, στις σελίδες των ΜΜΕ στο Διαδίκτυο. Ενδεικτικά, παρακολουθώντας όλο αυτό το διάστημα το ειδικό ένθετο *The Editor*² της αγγλικής εφημερίδας *The Guardian*, διαπιστώνει κανείς ότι το θέμα του Κοσσυφοπεδίου εδέσποσε σε τυπογραφικές ίντσες αδιάπτωτα και μάλιστα σε αρκετή απόσταση μεγέθους από τα υπόλοιπα θέματα της διεθνούς και εσωτερικής επικαιρότητας του κυριώτερου βρετα-

νικού Τύπου. Η σύγχρονη τεχνολογία και τα «κινητά γραφεία», στην κυριολεξία, των ρεπόρτερς, έκαναν τη μετάδοση του προφορικού και γραπτού λόγου, του ήχου και της εικόνας πολύ πιο άμεση και γρήγορη σε σχέση με το προηγούμενο μεγάλο «πολεμικό θέαμα», τον Πόλεμο στον Περσικό Κόλπο το 1991.

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

Κάθε πόλεμος διδάσκει μαθήματα. Η σερβική πλευρά έμαθε τη δύναμη της ελεγχόμενης εικόνας στη δυτική κοινή γνώμη από τον πόλεμο στον Περσικό και ύστερα από ορισμένες αμφιταλαντεύσεις, που προφανώς οφείλονταν σε ενδοκυβερνητικές διαφορές, επέτρεψε την παραμονή ξένων τηλεοπτικών συνεργείων και δημοσιογράφων ακόμη και από κράτη με τα οποία βρισκόταν κατ' εξοχήν σε εμπόλεμη κατάσταση. Γνώριζε τον αποκαλούμενο «παράγοντα CNN» που συμπυκνώνει την πεποίθηση περί της δύναμης της τηλεοπτικής εικόνας. Παρακολούθηση και λογοκρισία των ανταποκρίσεων, επιλογή της εικόνας, ασφαλώς υπήρξαν. Αλλά ακόμη και οι πιο τέλει μηχανισμοί ελέγχου είχαν τα όριά τους: οι αγγλομαθείς «ελεγκτές» της σερβικής πλευράς εξαντλήθηκαν. Δεν μπορούσαν να παρακολουθούν τα πάντα. Πώς είναι δυνατόν να ελέγξει κανείς τις 150 και πλέον ανταποκρίσεις που έστελνε ημερησίως ο John Simpson του BBC; Γι' αυτό και η λογοκρισία αυτή είχε περιορισμένα αποτελέσματα. Από την άλλη μεριά, ο ασφυκτικός έλεγχος των σερβικών ΜΜΕ, λογικά δεν θα πρέπει να παρουσίασε δυσκολίες, εφ' όσον κατά το μεγαλύτερο διάστημα του πολέμου οι κυριότερες πολιτικές δυνάμεις της χώρας συμμετείχαν σε κυβέρνηση συνασπισμού, η χώρα βρισκόταν επί ποδός πολέμου και η ένταση του αυταρχισμού ήταν πασιφανής. Σε τέτοιες περιπτώ-

Ο Βασίλης Καπετανγιάννης είναι διδάκτωρ Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

σεις τα περιθώρια για διαφωνίες και επικρίσεις σχεδόν εκμηδενίζονται. Η στυγνή δολοφονία του **Slavko Curuvija**, εκδότη της καθημερινής εφημερίδας του Βελιγραδίου *Dnevni Telegraph* και του εβδομαδιαίου περιοδικού *Enropljanin* τον Απρίλιο του 1999 και ο εξαναγκασμός σε σιωπή άλλων ανεξάρτητων Μέσων, όπως ο P/Σ B92, ασφαλώς θα έπεισαν κάθε αντιφρονούντα για την ισχύ της σιδηράς πυγμής της εξουσίας του Μιλόσεβιτς. Έτσι ήταν δυνατό τα κρατικά ΜΜΕ να ισχυριστούν ότι μέχρι 15 Απριλίου είχαν καταρριφθεί 40 αεροσκάφη του NATO και 150 πύραυλοι κρουζ. Η προπαγάνδα αρχίζει πάντα οίκαδε. Μισές αλήθειες και χονδροειδή ψέματα γίνονται πιστευτά, οι ήττες μετατρέπονται σε νίκες, το άσπρο γίνεται μαύρο και αντίστροφα, ελλείψει ελευθερίας, ιδιαίτερα στα ΜΜΕ.

Από την πλευρά του NATO τα πράγματα ήταν μάλλον πιο «εκλεπτυσμένα». Η φίμωση των ΜΜΕ θα ήταν φυσικά αδιανόητη. Το «μείγμα» της προπαγάνδας κάθε άλλο παρά άγνωστο ήταν: ο κεντρικός έλεγχος της πληροφορίας και της ενημέρωσης, χρησιμοποίηση «φιλικών προσκεϊμένων δημοσιογράφων», διοχέτευση «θεμάτων» για τον εχθρό και κατασκευή της εικόνας του, τιθάσευση των αδέσμευτων και επικριτικών δημοσιογράφων και σχολιαστών με διάφορες μεθόδους, επιλογή πολεμικών βιντεο-εικόνων.

Οι πληροφορίες επί της αποτελεσματικότητας των νατοϊκών βομβαρδισμών και της κατάστασης στο Κοσσυφοπέδιο ελέγχονταν απόλυτα από τη στρατιωτική ηγεσία του NATO φέρνοντας σε δεινή θέση τον πολιτικό εκπρόσωπο Τύπου της Συμμαχίας **Jamie Shea**. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις αρχικές φάσεις του πολέμου και συγκεκριμένα στην περίπτωση του βομβαρδισμού «κατά λάθος» της φάλαγγας Κοσοβάρων Αλβανών προσφύγων στη Djakovica στις 16 Απριλίου, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 64 ατόμων –γεγονός που δεν άφησε φυσικά ανεκμετάλλευτο η σερβική πλευρά, μεταφέροντας πάραυτα επί τόπου τα ξένα ΜΜΕ– ο Shea επί πενήνήμερο κατέφευγε σε υπεκφυγές πριν μισο-αποδεχτεί

Η συνεχής διοχέτευση από τα διεθνή ΜΜΕ εικόνων δυστυχίας αποτελεί έναν ιδιαίτερα αποτελεσματικό τρόπο επιρροής της κοινής γνώμης.

τη νατοϊκή ευθύνη, παρά το γεγονός ότι ο πεπειραμένος δημοσιογράφος **Robert Fisk**, ανταποκριτής της βρετανικής *Independent*, είχε προσκομίσει ευθύς αμέσως αδιάσειστα στοιχεία αναφέροντας σε ολοσέλιδη ανταπόκρισή του στην πρώτη σελίδα ακόμη και τους αριθμούς κατασκευής των νατοϊκών βομβών¹.

Μη έχοντας ανάλογη πείρα ο «ενημερωτικός» μηχανισμός του NATO προφανώς δεν ήταν σε θέση να παράσχει αξιόπιστες λεπτομέρειες (ειδήσεις) για τη διεξαγωγή του πολέμου, πέραν της συνήθους ρητορείας². Γι' αυτό, μετά το ανωτέρω επεισόδιο χρειάστηκε να παρέμβει το επιτελείο των λεγόμενων *spin doctors* της Ντάουνινγκ Στρητ, με επικεφαλής τον **Alastair Campbell**, δεξί χέρι του βρετανού πρωθυπουργού Τόνυ Μπλαιρ, για να στηθεί αξιόλογος μηχανισμός στις Βρυξέλλες ικανός να σταθεί «στο ύψος των περιστάσεων». Όχι ότι χρειαζόταν ιδιαίτερη προσπάθεια, εφ' όσον η πλειοψηφία και των ανταποκριτών των δυτικών ΜΜΕ στο Βελιγράδι και των δημοσιογράφων που παρακολουθούσαν την καθημερινή ενημέρωση στο Press Room του NATO στις Βρυξέλλες φάνηκε να είναι εκ των προτέρων πεπεισμένη για το ηθικό και δίκαιο της νατοϊκής επέμβασης.

ΕΞ ΟΙΚΕΙΩΝ ΒΕΛΗ

Ιδιαίτερα στις Βρυξέλλες, ελάχιστοι δημοσιογράφοι υπέβαλαν δύσκολες ερωτήσεις, σε βαθμό που και πάλι ο παλαίμαχος Fisk να αποκαλέσει σ' ένα μικρόχολο άρθρο του τους συναδέλφους του, με ελάχιστες φωτεινές εξαιρέσεις,

frothers («φελλούς» θα λέγαμε σε ελεύθερη μετάφραση), ήτοι ελαφρόμυαλους και επιπόλαιους, έτοιμους να καταπιούν ό,τι τους σερβίριζε η νατοϊκή προπαγάνδα³.

Έχοντας το πλεονέκτημα της ύστερης γνώσης, δεν είναι δύσκολο σήμερα να διαπιστωθεί ότι τα στοιχεία του NATO, τόσο για τη στρατιωτική αποτελεσματικότητα των βομβαρδισμών⁴, όσο και για την έκταση της εθνοκάθαρσης⁵ στο Κοσσυφοπέδιο, απείχαν παρασάγγας από την πραγματικότητα. Η υπερβολή χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον για να μεταστρέψει θετικά την κοινή γνώμη, κι ως ισχυρίστηκε το αντίθετο ο **Alastair Campbell**, ο οποίος επέκρινε την κάλυψη του πολέμου από τα βρετανικά ΜΜΕ κατηγορώντας τα για «ηθικό συμψηφισμό»⁶. Προφανώς, είναι δύσκολο να δεχθεί κανείς ότι μπορεί να υπήρξαν περιπτώσεις εκατέρωθεν αγριότητας και ανταγωνιζόμενων ανηθικότητων.

Αυτή η αυτο-δικαίωτη πεποίθηση περί «ηθικής ανωτερότητας» του νατοϊκού σκοπού οδήγησε σε επαίσχυντους ευφημισμούς, χαρακτηρίζοντας τις απώλειες μεταξύ του αμάχου πληθυσμού ως «παράπλευρες ζημιές», όπως π.χ. στην περίπτωση της εκ προμελέτης ισοπέδωσης της σερβικής κρατικής τηλεόρασης (RTS) στο Βελιγράδι στις 23 Απριλίου (καταστροφή της μηχανής του Ψέματος από τη μηχανή της Αλήθειας) και σε ύπουλες επιθέσεις⁷ εναντίον του βετεράνου ανταποκριτή του BBC **Simpson**, για δήθεν μεροληψία στις ανταποκρίσεις του από το Βελιγράδι. Οι επικριτές του πήραν βέβαια την δέουσα απάντη-

ση¹⁰ από τον ίδιο αλλά και η 30χρονη πείρα, το ήθος και το επαγγελματικό κύρος του Simpson ήταν τέτοια, που όχι μόνο στηρίχτηκε ανεπιφύλακτα από την ηγεσία του BBC αλλά και από ονομαστούς συναδέλφους του¹¹, αναγκάζοντας τους επικριτές του σε άτακτη υποχώρηση.

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

Τίποτα όμως δεν υπήρξε αποτελεσματικότερο στον αδυσώπητο προπαγανδιστικό αγώνα από τον καταιγισμό των εικόνων από τη μαζική έξοδο και το δράμα των Κοσοβάρων Αλβανών προσφύγων, διότι η εικόνα από μόνη της είναι είδηση. «No picture no story», φέρεται να είπε ο Campbell στο Γραφείο Τύπου του NATO στις Βρυξέλλες¹². Μόνο έτσι καλύφθηκε η «ενημερωτική» αδυναμία του NATO να δώσει πειστικά στοιχεία για το τι πραγματικά συνέβαινε εντός του Κοσσυφοπεδίου και μόνο έτσι κάμφθηκε σε κάποιο βαθμό ο σκεπτικισμός της δυτικής κοινής γνώμης, τόσο για τους βομβαρδισμούς όσο και για την ενδεχόμενη αναγκαιότητα προσφυγής σε χειρσαίο πόλεμο. Οι συγκλονιστικές εικόνες δημιούργησαν κύμα συμπάθειας και συμπαράστασης με τους αναπόφευκτους συνειρμούς διώξεων κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο που προκάλεσαν, μια και επρόκειτο για τεράστιο κύμα προσφύγων στην Ευρώπη τις παραμονές του νέου αιώνα. Σκηνές που συντέλεσαν στη μεταστροφή χθεσινών ειρηνιστών σε υποστηρικτές της επέμβασης ακόμη και στη μεταμόρφωσή τους σε «ανθρωπιστικούς ιέρακες». Μεγαλύτερη επιβεβαίωση της εντυπωσιακής δύναμης και επίδρασης της εικόνας επί των τηλεθεατών δεν θα μπορούσε να υπάρξει. Γι' αυτό κι ο Τόνι Μπλαιρ, προϊόντος του χρόνου, επέκρινε (10 Μαΐου) τα ΜΜΕ διότι είχαν πάψει να δίνουν τόσο μεγάλη έμφαση σ' αυτή την τραγική πτυχή του πολέμου, κατηγορώντας τα για κάματο. Αλλά τα ΜΜΕ γνωρίζουν καλύτερα. Διότι, πράγματι, η επαναλαμβανόμενη εικόνα κινδυνεύει, όπως το μέταλλο, από «κούραση». Η συνταγή έχει τα όριά της.

Όπως μαρτυρούν οι ξένοι ανταποκριτές στο Βελιγράδι, ακόρεστη ήταν η

όρεξη για δραματικές ειδήσεις κατά την απαίτηση του αδηφάγου μηχανισμού των ΜΜΕ. Ένας άλλος βετεράνος της βρετανικής δημοσιογραφίας, ο Keith Graves, που κάλυψε τον πόλεμο ως ανταποκριτής του τηλεοπτικού καναλιού SKY TV, παρατήρησε με μελαγχολία ότι το κοινό θέλει ιστορίες με φρικαλεότητες. Ο κανόνας ότι μόνο οι κακές ειδήσεις αποτελούν είδηση, βρίσκει κατ' εξοχήν την τραγική του επαλήθευση εν καιρώ πολέμου.

Οι εικόνες από το δράμα των προσφύγων εν μέρει αντισταθμίζονταν μακάβρια από τις εικόνες των θυμάτων μεταξύ του άμαχου πληθυσμού που προκαλούσαν κατά διαστήματα τα «λάθη» του NATO καθώς και οι εικόνες των καταστροφών από τα πλήγματα εναντίον πολιτικών και οικονομικών στόχων της Σερβίας. Ο δείκτης των δημοσκοπήσεων ανεβοκατέβαινε κατά τις περιστάσεις, καθιστώντας τη μάχη της προπαγάνδας άκρως αμφίρροπη¹³ και επισφαλή για τη νατοϊκή πλευρά. Εξαίρεση βέβαια αποτέλεσε η Ελλάδα με τα ακατανόητα για τους ξένους ποσοστά υπέρ της μιας πλευράς. Αλλά αυτό είναι μια μάλλη και πολύ ενδιαφέρουσα ιστορία.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΩΝ ΜΜΕ

Απ' αυτό το ναρκοπέδιο προπαγάνδας είναι δύσκολο κανείς να ξεφύγει, ακόμη και οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι που «ζουν» τα γεγονότα και μας ενημερώνουν γι' αυτά. Διότι εκτός του «θεάτρου του πολέμου» υπάρχει και το «θέατρο των ΜΜΕ», όπου οι αντίπαλοι παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

α) η *δαιμονοποίηση του εχθρού*.

Η σερβική πλευρά δεν παρέλειψε να παρομοιάζει τον αμερικανό πρόεδρο Κλίντον ως Χίτλερ και να μετατρέπει στη μικρή οθόνη παραστατικά την αστερόεσσα σε σβάστικα. Αντίστροφα το NATO δεν έπαψε να χαρακτηρίζει τον Μιλόσεβιτς ως Χίτλερ και να μιλά για «γενοκτονία». Κάθε πλευρά προσπάθησε να θίξει ευαίσθητες χορδές, να ανακινήσει μνήμες, να υπομνήσει εμπειρίες του παρελθόντος, να προκαλέσει συνειρμούς, να αγγίξει το συλλογικό υποσυνείδητο χρησιμοποιώντας

κλισέ, στερεότυπα, γλωσσική έκφραση έμπληη συναισθηματικής φόρτισης και υπερβολής. Η αποκτήνωση του αντιπάλου πρέπει να είναι πλήρης. Διότι στόχος είναι η *μαζική επίδραση*, η ενοποίηση των στάσεων των διαφορετικών ομάδων από τις οποίες απαρτίζεται η «κοινή γνώμη» των ΜΜΕ.

β) *Ο αντιθετικός πόλος άσπρο-μαύρο*.

Το απόλυτο «καλό» και το απόλυτο «κακό». Στόχος, η εκμηδένιση της δυνατότητας για ενδιάμεσες ή αμφιρρέπουσες στάσεις. Όποιος δεν είναι μαζί μας, είναι εναντίον μας. Η πόλωση αυτή πέραν του ότι παραμορφώνει την πραγματικότητα, στενεύει μέχρι αφανισμού και τα περιθώρια ανεκτικότητας. Οι συνέπειες για τους διαφωνούντες μπορεί να μην είναι εξίσου σοβαρές στα αντίπαλα στρατόπεδα, ο κανόνας όμως είναι ο ίδιος. Δημιουργείται ένα ασφυκτικό κλίμα όπου οι διαφωνούντες κινδυνεύουν να καταστούν αποδιοπομπαίοι τράγοι, να κατηγορηθούν ως μη πατριώτες, να ριχτούν στο πυρ το εξώτερον με το στίγμα της «εσχάτης προδοσίας». Τα παραδείγματα του Simpson από τη μεριά και του Baton Xaxhiu¹⁴ από την άλλη είναι απλώς ενδεικτικά. Οι ανεξάρτητες φωνές δεν είναι σε καμιά πλευρά αρεστές. Η ηθική, επαγγελματική σπύλωση και εξουθένωση από τη μια και η ίδια η ζωή απ' την άλλη διακυβεύονται σοβαρά. Εκτός τούτου, μετριοπαθείς και ενδιάμεσες πολιτικές στάσεις ελάχιστο χώρο αναπνοής βρίσκουν συνθλιβόμενες μεταξύ των Συμπληγάδων του διπολισμού.

Μέσα σ' ένα τέτοιο πολιτικό κλίμα δεν είναι δύσκολο να τρωθεί σοβαρά η αξιοπιστία των ΜΜΕ και των λειτουργών τους. Το οικοδόμημα της αξιοπιστίας, που με τόσο κόπο κτίζεται και αποκτάται, κινδυνεύει, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες, να καταρρεύσει, δείγμα του πόσο εύθραστο είναι. Εκτός των άλλων παραγόντων, η πίεση προς «συμμόρφωση» των ΜΜΕ με την επίσημη άποψη είναι τεράστια και καταθλιπτική.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Μπορούν άραγε τα ΜΜΕ να κερδίζουν σήμερα πολέμους όπως διατείνονται ορισμένοι; Πρόκειται σαφώς για

υπερβολή, εφ' όσον οι πόλεμοι κερδίζονται από τους συσχετισμούς που διαμορφώνονται στο στρατιωτικό και διπλωματικό επίπεδο. Μπορούν όμως να έχουν δυσανάλογη επίδραση στο εάν και πότε θα γίνει προσφυγή σε πόλεμο, καθώς και σε επιχειρησιακές επιλογές.

Η προβολή ακροτήτων δημιουργεί μεγάλη ηθική πίεση από την κοινή γνώμη. Οι εικόνες του Bill Neely του βρετανού καναλιού ITN από τη σφαγή στο Racak στις 15 Ιανουαρίου 1999 συντέλεσαν αποφασιστικά στη λήψη της απόφασης για την πραγματοποίηση της απειλής βομβαρδισμού της Γιουγκοσλαβίας. Η μεντιο-κρατία δεν αποτελεί αποκύημα της φαντασίας¹⁵. Υπάρχει ως εικονική πραγματικότητα που τείνει να μονοπωλήσει όχι μόνο τις μορφές πολιτικής επικοινωνίας αλλά και το θεσμικό «δημόσιο χώρο». Η νέα οικονομία της ελεύθερης αγοράς έχει δημιουργήσει την δική της «πολιτική αγορά».

Το συμπέρασμα είναι ότι τα ΜΜΕ αποτελούν σήμερα συστατικό στοιχείο στον καθορισμό της πολιτικής και στρατιωτικής στρατηγικής, επηρεάζοντας, είτε το θέλουμε είτε όχι, αποφασιστικά τη λήψη των αποφάσεων.

Γι' αυτό και ο εκπρόσωπος Τύπου του NATO Shea σε συνέντευξή του¹⁶ προσφεύγοντας σε ποδοσφαιρική παρομοίωση έσπευσε να δηλώσει ότι ναι μεν τα ΜΜΕ δεν κερδίζουν πολέμους αλλά μπορούν όμως να συντελέσουν στο να χαθούν: «Ο εκπρόσωπος Τύπου είναι σαν τον τερματοφύλακα... εάν δεχτεί πολλά τέρματα, τότε η ομάδα θα χάσει, όσο καλοί κι αν είναι οι επιθετικοί της παίκτες».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Δεν είναι καθόλου άνευ σημασίας η εκκλησιαστική προέλευση του όρου, μιας και ανατρέχει στο Γραφείο «προπαγάνδης της πίστης» (Propaganda Fidei) που ίδρυσε στη Ρώμη ο Πάπας Γρηγόριος XV το 1622.
2. Η μέτρηση περιλαμβάνει τις ημερήσιες εφημερίδες *Guardian*, *Times*, *Daily Telegraph*, *Independent* και *Daily Mail*, καθώς και τις κυριακάτικες *Sunday Times*, *Observer* και *Sunday Telegraph*.
3. «This atrocity is still a mystery to NATO.

Η δαιμονοποίηση της μιας πλευράς εκ μέρους των διεθνών ΜΜΕ αντλεί σχεδόν πάντα την επιχειρηματολογία της από την δράση των ακραίων στοιχείων.

Perhaps I can help...», *The Independent*, 17/4/99.

4. Βλ. Brian Knoweton, «From NATO, Much Rhetoric and Few Detrailes about the AIR Stikes», *International Herald Tribune*, 2/4/99, και Craig R. Whitney (δημοσιογράφος της *New York Times*), «Untested NATO Information Machine seems baffled by what's going on», *International Herald Tribune*, 17-18/4/99.
5. Robert Fisk, «Taken in by the NATO line», *The Independent*, 29/6/99.
6. Βλ. μεταξύ άλλων: Robert Fisk, «How fake guns and painting roads fooled NATO», *The Independent*, 21/6/99· Joseph Fitchett, «NATO misjudged bombing damage», *International Herald Tribune*, 23/6/99· Stephen Castle, «Doubts still linger over NATO's war evidence», *The Independent*, 17/9/99· Robert Fisk, «Serb army unscathed by NATO», *The Independent*, 21/6/99· Joseph Fitchett, «NATO lowers its tally of tanks hit in Kosovo», *International Herald Tribune*, 17/9/99.
7. Βλ. άρθρο του John Pilger στο *New Statesman*, 15/11/99, και το άρθρο του John Laughland «The massacres that never were» στο *Spectator*, 30/11/99. Βλ. επίσης την Έκθεση της οργάνωσης Human Rights Watch (Φεβρ. 2000) και τις δύο Εκθέσεις του ΟΑΣΕ (Δεκ. 1999).
8. Ομιλία του στο Royal United Services Institute, 9/7/99.
9. Οι επιθέσεις εξακολούθησαν από «ανώνυμους» υψηλούς αξιωματούχους της βρετανικής κυβέρνησης που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα *The Times*, «John Simpson accused of Serb

bias», του Philip Webster, 16/4/99.

10. Ο Simpson χαρακτήρισε ως συνηθισμένη την αντίδραση της βρετανικής κυβέρνησης όταν νιώθει «την πλάτη της κολλημένη στον τοίχο». Βλ. John Dugdale, «Sticks and Stones» *The Guardian*, 21/6/99. Περιέργως ο Simpson απελάθηκε από τη Σερβία στις 10 Ιουνίου, μία ημέρα μετά την υπογραφή της Συμφωνίας, για μεροληψία.
11. Martin Bell (δημοσιογράφος που τραυματίστηκε στον πόλεμο της Βοσνίας και νυν ανεξάρτητος βρετανός βουλευτής), «Why we need Simpson», *The Times*, 16/4/99 και John Huphreys (πασίγνωστος ραδιοτηλεπαρουσιαστής), «Stop this wretched spin machine», *The Guardian*, 10/4/99.
12. Βλ. Tim Judah, *Kosovo: War and revenge*, Yale University Press, 2000 (σελ. 253).
13. Στην Ιταλία, επί παραδείγματι, κρίσιμη χώρα για την διατήρηση της ενότητας του NATO και κύρια βάση των νατοϊκών αεροπορικών επιχειρήσεων, στα τέλη Απριλίου το 42,4% τασσόταν υπέρ των βομβαρδισμών έναντι 42,2% κατά, *TIME*, 3/5/99.
14. Ο Κοσοβάρος Αλβανός Baton Xaxhiu, εκδότης της εφημ. *Koha Ditore*, που κατάφερε να επιζήσει κρυπτόμενος στην Πρίστινα κατά τη διάρκεια του πολέμου, κατηγορήθηκε μετέπειτα από τους ίδιους τους συμπατριώτες του ως «κατάσκοπος, προδότης και φιλοσέρβος βρυκόλακας» για τη μετριοπαθή γραμμή που τηρούσε.
15. Βλ. Michael Ignatieff, *Virtual Reality: Kosovo and beyond*, Chatto and Windus, London, 2000.
16. *The Observer*, 5/3/2000.

Νέα συγκρουσιακή δυναμική

του Σωτήρη Ντάλη

Στις 27 και 28 Μαρτίου του 2001 πραγματοποιήθηκε στο Αμμάν η έκτακτη σύνοδος του Αραβικού Συνδέσμου, η οποία επιβεβαίωσε για άλλη μια φορά την φήμη που θέλει τις διασκέψεις του Συνδέσμου να είναι εξαιρετικά πλούσιες σε λόγια και φτωχές σε ουσία. Τα δύο κυριότερα ζητήματα που συζητήθηκαν στο Αμμάν ήταν το θέμα της «δεύτερης Ιντιφάντα» και η υπόθεση του εμπάργκο κατά του Ιράκ.

Οι 22 αντιπροσωπείες που συμμετείχαν στην διάσκεψη αναζήτησαν τον ελάχιστο κοινό παρανομαστή και δεσμεύτηκαν να δώσουν την οικονομική βοήθεια που είχαν αποφασίσει τον Οκτώβριο του 2000. Οι Άραβες ηγέτες δεν φάνηκαν διατεθειμένοι να προσφέρουν άλλου είδους υποστήριξη στους αδελφούς τους Παλαιστίνιους.

Εξαίρεση αποτέλεσε ο Σύρος Μπασάρ Άσαντ. Αφού κατακεραύνωσε τον ισραηλινό πρωθυπουργό Αριέλ Σαρόν αποκαλώντας τον «χασάπη», ανακοίνωσε την ανανέωση των σχέσεων με τον Αραφάτ μετά το δεκαετές τέλμα τους. Έβαλε εξάλλου εναντίον της Αιγύπτου και τις Ιορδανίας, που έχουν υπογράψει συνθήκες με το Ισραήλ και υποσχέθηκε ότι δεν θα εγκαταλείψει τους Παλαιστίνιους κάνοντας ξεχωριστή ειρήνη!

Από τη διάσκεψη του Αραβικού Συνδέσμου θα επισημαίναμε ότι ο Γιασέρ Αραφάτ υπογράμμισε πως η θέση της παλαιστινιακής ηγεσίας είναι: «Απόλυτη απόρριψη της τρομοκρατίας σε όλες τις εκδηλώσεις της, της ατομικής τρομοκρατίας και της κρατικής τρομοκρατίας».

Ξεχωριστό ενδιαφέρον είχε και το γεγονός της παρουσίας του Γ.Γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν στην σύνοδο του Αμμάν, όπου στην επίσημη ομιλία του επέκρινε εξίσου αυστηρά το Ισραήλ για «την κατοχή παλαιστινιακών και συριακών εδαφών» και την «άγρια καταστολή» και τους Άραβες που εξαιτίας τους «πολλοί Ισραηλινοί πιστεύουν ότι απειλείται η ύπαρξή τους».

Αξίζει να σημειωθεί ότι τις παραμονές της διάσκεψης η δολοφονία ενός δεκάμηνου κοριτσιού ισραηλινών εποίκων στη Χεβρώνα εξόργισε τους Ισραηλινούς. Η ένταση εξάλλου κλιμακώθηκε μετά τις εκρήξεις τριών παγιδευμένων με εκρηκτικά αυτοκινήτων. Την ευθύνη ανέλαβαν ισλαμικές οργανώσεις αλλά ο Σαρόν κατηγορήσε τον Αραφάτ και μάλιστα κατά τη λήξη της διάσκεψης έστειλε επιθετικά ελικόπτερα να βάλουν εναντίον του αρχηγείου των σωματοφυλάκων του και στρατοπέδων εκπαίδευσης στην Ραμάλα και την Γάζα.

Την ίδια ώρα που στο Αμμάν της Ιορδανίας ο Αραβικός Σύνδεσμος με το ανακοινωθέν της συνόδου εξέφραζε την αμέριστη υποστήριξή του στην «Ιντιφάντα», ο επίδοξος διάδοχος του Αραφάτ στην αρχηγία της «Αλ Φατάχ», ο δημοφιλής, φιλόδοξος και με σπουδές πολιτικών επιστημών Μαρουάν Μπαργκούτι, ανακοίνωσε σημαντικές αλλαγές στην οργάνωση και τη μορφή του «αγώνα»:

Η ηγεσία της «εξέγερσης» από «Ισλαμική Εθνική Διεύθυνση της Ιντιφάντα» μετονομάζεται σε «Λαϊκή Επιτροπή της Ιντιφάντα». Εφεξής έμφαση θα δοθεί στους «μη βίαιους τρόπους» πάλης, σε διαδηλώσεις όπου θα συμμετέχουν και γυναίκες και παιδιά και κάθε κατηγορίας επαγγελματίες. Στην «Λαϊκή Επιτροπή» αντιπροσωπεύονται όλα τα επαγγελματικά σωματεία και πολλές «μη κυβερνητικές οργανώσεις». Η αλλαγή αυτή απαλλάσσει την «Ιντιφάντα» από την «κατηγορία» ότι κατευθύνεται μυστικά από ένοπλες οργανώσεις και «κυκλώματα διαφθοράς»².

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ

Την έντονη ανησυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκάλεσε η αναζωπύρωση της βίας στη Μέση Ανατολή. Στις 30 Μαρτίου με επίσημη ανακοίνωσή της η Ε.Ε. κάλεσε τα δύο μέρη να «επιδείξουν την μεγαλύτερη δυνατή αυτοσυγκράτηση, να αποκαταστήσουν την ηρεμία και να κάνουν ό,τι μπορούν ώστε να μην υπάρξουν άλλα θύματα». Στην ίδια ανακοίνωση της σουηδικής προεδρίας τα δύο μέρη καλούνται επίσης να «αποφύγουν μονομερείς ενέργειες που θα μπορούσαν να προκαλέσουν μεγαλύτερη βία και να οξύνουν την κρίση». Στο πλαίσιο εξάλλου των προσπαθειών της Ε.Ε. να παίξει ενεργότερο ρόλο στο Μεσανατολικό προσκήληκε στην Στοκχόλμη ο υπουργός Εξωτερικών του Ισραήλ Σιμόν Πέρες.

Επίσης τα ευρωπαϊκά μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ εξέτασαν σχέδιο για τη δημιουργία ενός «μηχανισμού προστασίας» των παλαιστίνιων πολιτών. Επρόκειτο για μια προσπάθεια της Βρετανίας, της Γαλλίας, της Νορβηγίας, της Ουκρανίας και της Ιρλανδίας να επαναφέρουν το λεγόμενο ευρωπαϊκό συμβιβαστικό σχέδιο. Το σχέδιο αυτό προέβλεπε διάβημα του Γ.Γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν προς τις δύο πλευρές για τη δημιουργία μηχανισμού προστασίας των παλαιστινίων πολιτών, ενώ συγχρόνως ζητούσε άμεσο τερματισμό της βίας και επανέναρξη των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων. Στην πραγματικότητα τα 15 μέλη του Συμβουλίου έφτασαν πολύ κοντά σε μια συμφωνία για το ευρωπαϊκό σχέδιο έπειτα από πέντε μέρες εντατικών συνομιλιών· ωστόσο το βράδυ της 29ης Μαρτίου του 2001 οι ΗΠΑ άσκησαν βέτο εκφράζοντας την διαφωνία τους σε αρκετά σημεία του κειμένου. Τότε η παλαιστινιακή πλευρά ζήτησε ένα ακόμη πιο αυστηρό ψήφισμα για αποστολή δύναμης παρατηρητών του ΟΗΕ με σκοπό την προστασία των Παλαιστίνιων³.

Φαίνεται ότι η πολιτική των ίσων αποστάσεων που επιχειρεί η αμερικανική διπλωματία, και έως ένα βαθμό και η ευρωπαϊκή, έναντι Ισραηλινών και Παλαιστίνιων συναντά την αντίδραση των δεύτερων. Ο παλαιστίνιος υπουργός

Ναμπίλ Σάαθ κάλεσε στις 30 Μαρτίου του 2001 τις Ηνωμένες Πολιτείες να γίνουν πραγματικοί μεσολαβητές και να «συνταχθούν για αλλαγή στην πλευρά των θυμάτων». Ο Σάαθ κατηγόρησε τις ΗΠΑ ότι ξεχνούν κάτι πολύ σημαντικό: ότι οι Παλαιστίνιοι βρίσκονται αντιμέτωποι με μια ισραηλινή κατοχή που καθίσταται όλο και πιο σκληρή και βίαιη. Εξίσου επικριτικός και ο παλαιστίνιος διαπραγματευτής Σαέμπ Ερεκάτ κατηγόρησε την Ουάσιγκτον ότι στην πραγματικότητα παρέχει την προστασία της στην ισραηλινή κατοχή των παλαιστινιακών εδαφών⁴.

Όμως πολλοί παρατηρητές είχαν επισημάνει την δήλωση του Κόλιν Πάουελ «Δεν είμαι αφελής για να πιστεύω πως δεν μπορεί να επαναληφθούν οι διαπραγματεύσεις πριν πάψει εντελώς η βία», ερμηνεύοντάς την ως έμμεση απάντηση στον Αριέλ Σαρόν. Υπενθυμίζουμε ότι ο Σαρόν πραγματοποίησε στις 20 Μαρτίου του 2001 την πρώτη του επίσκεψη στην Ουάσιγκτον υπό την ιδιότητα του πρωθυπουργού του Ισραήλ και ενώ δεχόταν πιέσεις να χαλαρώσει τους ασφυκτικούς οικονομικούς περιορισμούς κατά των Παλαιστινίων.

Ο Σαρόν είχε συνομιλίες με τον διευθυντή της CIA Τζορτζ Τένετ, την προεδρική σύμβουλο επί θεμάτων εθνικής ασφαλείας Κοντολίζα Ράις και τον υπουργό Άμυνας Ντόναλντ Ράμσφελτν, τον αρχηγό του Στέιτ Ντιπάρτμεντ Κόλιν Πάουελ και με τον πρόεδρο Τζορτζ Μπους. Στις 20 Μαρτίου ο Κόλιν Πάουελ δήλωνε, μιλώντας σε συγκέντρωση Εβραίων της Αμερικής, ότι η βία πρέπει να τερματισθεί και ο διάλογος να επαναληφθεί μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων. Οι δύο πλευρές θα πρέπει να απόσχουν από μονομερείς ενέργειες και η ομαλή οικονομική ζωή να επανέλθει στα παλαιστινιακά εδάφη, όπου ο ισραηλινός αποκλεισμός έχει στερήσει από τους Παλαιστίνιους τη δυνατότητα εργασίας και έχει σταματήσει κάθε οικονομική ανάπτυξη, πρόσθεσε ο αμερικανός υπουργός Εξωτερικών.

Στο μεταξύ ο ισραηλινός υπουργός Εξωτερικών Σιμόν Πέρες πρότεινε στους Παλαιστίνιους «να καθήσουν και πάλι στο τραπέζι των συνομιλιών» χωρίς οι δύο πλευρές να θέσουν όρους για την φύση της συμφωνίας που θα συζητη-

Νεαροί Παλαιστίνιοι εναντίον πάνοπλων ισραηλινών στρατιωτών σε μια από τις καθημερινές σχεδόν συγκρούσεις τους.

θεί. «Πρέπει να καθίσουμε εκ νέου στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων», δήλωσε ο Πέρες στο ραδιόφωνο των ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων. «Η κάθε μία πλευρά θα προσέλθει με τις ιδέες της, δεν μπορούμε να απαγορεύσουμε στους Παλαιστίνιους, εφόσον θέλουν, να καταλήξουν σε συμφωνία για το τελικό καθεστώς», πρόσθεσε.

Ο Πέρες σημείωσε ότι το Ισραήλ πρέπει να εφαρμόσει τις συμφωνίες που έχουν υπογραφεί, εάν τις σεβαστεί και η παλαιστινιακή πλευρά.

Ο ισραηλινός υπουργός Εξωτερικών είπε μάλιστα ότι οι διαπραγματεύσεις μπορούν να διεξαχθούν «**με βάση τις αποφάσεις 242 και 338 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ**» για την αποχώρηση των Ισραηλινών από τα παλαιστινιακά εδάφη. Πρόσθεσε όμως ότι το Ισραήλ δεν πρόκειται να αποδεχτεί ποτέ την έναρξη διαπραγματεύσεων με βάση την απόφαση 194 που αναφέρεται στο δικαίωμα επιστροφής των παλαιστινίων προσφύγων, όπως αξιώνει ο Γιασέρ Αραφάτ⁵.

Ο γνωστός αναλυτής Ουίλιαμ Πφαφ σ' ένα άρθρο του στους *Los Angeles Times*⁶ σημείωνε εύστοχα πως ο Μπαράκ προχώρησε το Ισραήλ προς την ειρήνη όσο μπορούσε. Αλλά τώρα το

Ισραήλ δεν ξέρει πού αλλού να πάει. Ο διάδοχός του Αριέλ Σαρόν έχει υποσχεθεί και ειρήνη και πόλεμο. Έχει υποστηρίξει ότι δεν θα αρχίσει διαπραγματεύσεις με τους Παλαιστίνιους αν δεν τερματίσουν προηγουμένως την βία και ότι εάν δεν το κάνουν, τότε εκείνος θα τους τιμωρήσει τόσο σκληρά που θα αναγκαστούν να εγκαταλείψουν την βία.

Ο Σάρον δείχνει να αδιαφορεί για την συνεχώς αυξανόμενη πιθανότητα να καταρρεύσει η Παλαιστινιακή Διοίκηση, η μόνη αρχή από πλευράς των Παλαιστινίων που θα μπορούσε να συμβάλει καταλυτικά στην επίτευξη ειρηνευτικής συμφωνίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Καθημερινή, 31/3/2001.
2. «Σαν ηφαίστειο που ξυπνά», άρθρο Φ. Χοϊδά στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 1/4/2001.
3. *Ελευθεροτυπία*, 31/3/2001.
4. Καθημερινή, 31/3/2001.
5. «Αραβικές αντιδράσεις για τις συνομιλίες Μπους - Σαρόν», *Εξπρές*, 21/3/2001.
6. William Pfaff: «Αριέλ Σαρόν: Και ειρήνη και... πόλεμο», *Los Angeles Times* (αναδημοσίευση στα *Νέα*, 17/3/2001).

Η Αναδίπλωση των ΗΠΑ

Του Μάνου Καραγιάννη*

Ο κατακερματισμός της Σοβιετικής Ένωσης στις αρχές της δεκαετίας του 1990 επανέφερε στο προσκήνιο της διεθνούς πολιτικής την περιοχή της Κεντρικής Ασίας και πυροδότησε έναν έντονο γεωπολιτικό ανταγωνισμό μεταξύ της Ρωσίας και των Ηνωμένων Πολιτειών για την κάλυψη του κενού επιρροής που δημιουργήθηκε.

Η ρωσοαμερικανική σύγκρουση ανάγκασε πολλούς αναλυτές να μιλούν για αναβίωση του «Μεγάλου Παιχνιδιού» του 19ου αιώνα. Η έκφραση αυτή χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά για να περιγράψει τον ρωσοβρετανικό ανταγωνισμό στην Κεντρική Ασία για τον έλεγχο των εμπορικών δρόμων προς την Ινδία τον περασμένο αιώνα.

Τα συμφέροντα που διακυβεύονται τώρα στο καινούργιο «Μεγάλο Παιχνίδι» είναι πολύ μεγάλα, καθώς η Κεντρική Ασία έχει πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Αν και η Κεντρική Ασία παραμένει για πολλούς αμερικανούς αξιωματούχους μια άγνωστη και χαώδης περιοχή ικανή να επιφέρει μεγαλύτερα προβλήματα από οφέλη, είναι βέβαιο πως στο μέλλον θα απασχολήσει ιδιαίτερα τις ΗΠΑ οι οποίες άλλωστε προωθούν ήδη τα εκεί συμφέροντά τους.

Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής σχετικά με την Κεντρική Ασία φαίνεται να έπαιξε ο Ζμπίγκνιου Μπρεζίνσκι, πρώην Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας επί κυβέρνησης Κάρτερ και μέντορας της πρώην υπουργού των Εξωτερικών Μαντλίν Ολμπράιτ. Γνωστός για τις αντιρωσικές του θέσεις, ο Μπρεζίνσκι υποστήριξε την άποψη ότι η ευρύτερη περιοχή της Κεντρικής Ασίας, που εκτείνεται από την οροσειρά του Καύκασου έως τις έρημους της Μογγολίας, αποτελεί το νέο πεδίο σύγκρουσης μεταξύ της Δύσης και της μετακομμουνιστικής Ρωσίας, η έκβαση της οποίας θα επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τους γεωπολιτικούς συσχετισμούς μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και των άλλων μεγάλων δυνάμεων στον 21ο αιώνα. Η υιοθέτηση των απόψεων του Μπρεζίνσκι από την κυβέρνηση Κλίντον είχε ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση μιας επιθετικής πολιτικής απέναντι στις χώρες της περιοχής με τους εξής στόχους:

- Την ενίσχυση των νεο-ιδρυμένων Κέντρο-Ασιατικών Δημοκρατιών (Κ.Α.Δ) και την ένταξή τους στην αμερικανική σφαίρα επιρροής.
- Την ασφαλή μεταφορά ενεργειακών πόρων στις αγορές της Δύσης.
- Την υπονόμευση των ρωσικών συμφερόντων στην περιοχή.
- Τέλος, την ανάδειξη της Τουρκίας σε δεσπόζουσα περιφερειακή δύναμη με αυξημένο κύρος στην Κεντρική Ασία.

Η Ουάσινγκτον δεν δίστασε επίσης να ισχυροποιήσει την στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στις Κ.Α.Δ, με αποκορύφωμα την στρατιωτική άσκηση που διεξήχθη με συμμετοχή αμερικανικών στρατευμάτων στις στέπες του Καζακιστάν το 1997. Η αμερικανική διείσδυση σε μια περιοχή που αποτελεί σύμφωνα με πολλούς αναλυτές το μαλακό υπογάστριο του ρωσικού κράτους, ενδυνάμωσε τη θέση των νεοκομμουνιστικών / εθνικιστικών πολιτικών δυνάμεων που ενστερνίζονται αντιδυτικές θέσεις στην ρωσική πολιτική σκηνή και επιδείνωσε σοβαρά τις ρωσοαμερικανικές σχέσεις που χαρακτηρίζονται πλέον από μια αμοιβαία ψυχρότητα και καχυποψία.

Παρόλα ταύτα, η εκλογή της νέας ρεπουμπλικανικής κυβέρνησης στις ΗΠΑ σηματοδοτεί την απαρχή μιας νέας εποχής για την αμερικανική διπλωματία στην Κεντρική Ασία. Αν κρίνει κανείς από τις προεκλογικές εξαγγελίες του προέδρου Μπους, η Ουάσινγκτον προτίθεται να ακολουθήσει μια πολιτική επιλεκτικού παρεμβατισμού στα τέσσερα σημεία του πλανήτη και να αποφύγει την εμπλοκή των ΗΠΑ σε χώρες όπου δεν διακυβεύονται σημαντικά αμερικανικά συμφέροντα. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Κεντρική Ασία παραμένει για πολλούς αμερικανούς αξιωματούχους μια άγνωστη και χαώδης περιφέρεια του πλανήτη όπου τα κέρδη που έχει αποφέρει η μέχρι τώρα εμπλοκή των ΗΠΑ είναι ασήμαντα σε σχέση με τα προβλήματα που έχει δημιουργήσει στις ρωσοαμερικανικές σχέσεις. Αν και σημαντικά αποδυναμωμένη, η Ρωσία δεν είναι ένας απλός ανταγωνιστής για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο τέως κυρίαρχος των Κ.Α.Δ παραμένει ο κυρίαρχος «παίκτης» στην Κεντρική Ασία. Τόσο λόγω της γεωγραφικής γειτνίασης, όσο και λόγω των μακροχρόνιων πολιτικών και οικονομικών δεσμών, οι νεο-ιδρυμένες δημοκρατίες είναι αναγκασμένες να παραμείνουν, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, εξαρτημένες από την Μόσχα.

ΜΕΣΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

Ένας άλλος παράγοντας που επισπεύδει την αναδίπλωση της αμερικανικής διπλωματίας είναι οι τελευταίες εξελίξεις στον ευαίσθητο χώρο της Μέσης Ανατολής. Η κατάρρευση της αραβοϊσραηλινής ειρηνευτικής διαδικασίας, η παλαιστινιακή εξεργεση και η εκλογή του ακροδεξιού Αριέλ Σαρόν στην πρωθυπουργία του Ισραήλ συνθέτουν ένα σκηνικό παρατεταμένης σύγκρουσης που αναγκάζει την νέα αμερικανική ηγεσία να εστιάσει την προσοχή της σ' αυτήν την περιφέρεια του πλανήτη. Ταυτόχρονα η σταδιακή επιστροφή του Ιράν στην διεθνή σκηνή, που επιταχύνεται από την ολοένα και αυξανόμενη ευρωπαϊκή οικονομική δραστηριότητα στη χώρα, αλλά και το γεγονός ότι οι οικονομικές κυρώσεις που επέβαλε εναντίον του ιρανικού κα-

θεστώτος η κυβέρνηση Κλίντον δεν έχουν επιφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα (π.χ. διακοπή του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος), δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μια ριζική αναθεώρηση της αμερικανικής πολιτικής απέναντι στην Τεχεράνη. Επίσης η υψηλή τιμή του πετρελαίου το προηγούμενο έτος, η μείωση των παγκόσμιων αποθεμάτων και η έντονη επιθυμία αμερικανικών εταιρειών να αποκτήσουν πρόσβαση στον ιρανικό ενεργειακό τομέα, αναγκάζουν την Ουάσινγκτον να επιδείξει μια πιο διαλλακτική στάση απέναντι στην Τεχεράνη με αποτέλεσμα η άρση των οικονομικών κυρώσεων να θεωρείται απλώς θέμα χρόνου. Η προσδοκώμενη επανένταξη του Ιράν στην παγκόσμια οικονομία θα επιτρέψει την ομαλή εξαγωγή μεγαλύτερων ποσοτήτων ιρανικού πετρελαίου στην διεθνή αγορά, με συνέπεια την στρατηγική υποβάθμιση της Κεντρικής Ασίας ως εναλλακτικής πηγής ενεργειακών πόρων για τη Δύση.

Εντούτοις δεν θεωρείται πιθανόν να ατονήσει τελείως το ενδιαφέρον της Ουάσινγκτον για τις εξελίξεις στην Κεντρική Ασία, καθώς κάτι τέτοιο θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στην αξιοπιστία και το γόητρο της μοναδικής υπερδύναμης σε παγκόσμιο επίπεδο και θα επιβεβαίωνε, σε ένα βαθμό, τις προβλέψεις ορισμένων δυτικών ακαδημαϊκών, όπως ο Πολ Κένεντυ, για επικείμενο τερματισμό της αμερικανικής παντοδυναμίας. Η απεμπλοκή των ΗΠΑ από την Κεντρική Ασία εκτιμάται λοιπόν ότι θα είναι σταδιακή με παραλληλη αναβαθμιση της Τουρκίας ως τοποτηρητή των δυτικών συμφερόντων στην περιοχή. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι το επιτελείο του προέδρου Μπους που χειρίζεται θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας αντιμετωπίζει την Τουρκία ως κομβικό κράτος για την πολιτική διαχείριση του μεταψυχροπολεμικού κόσμου.

Δέκα χρόνια μετά τη κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του Ψυχρού Πόλεμου είναι σαφές ότι το κλίμα ευφορίας που επικράτησε στην αμερικανική πρωτεύουσα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με την εγκαθίδρυση ενός μονοπολικού διεθνούς συστήματος

(Pax Americana), απόκρυψε την εμφανή αδυναμία των ΗΠΑ να ανταγωνιστούν την Μόσχα στην Κεντρική Ασία που παραδοσιακά εντάσσεται στη σφαίρα επιρροής του ρωσικού κράτους. Η κυβέρνηση Κλίντον εγκλωβίστηκε σε μια πολιτική υπονόμευσης της ρωσικής ηγεμονίας στο χώρο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης με ιδεολογική αιχμή του δόρατος γεωπολιτικές θεωρίες που πρεσβεύουν την σύγκρουση με την μετακομμουνιστική Ρωσία. Ωστόσο το πολιτικό κόστος της αμερικανικής εμπλοκής στο υπερπόντιο μέτωπο της Κεντρικής Ασίας είναι μεγάλο σε ό,τι αφορά την εξέλιξη των ρωσοαμερικανικών σχέσεων και η στροφή της αμερικανικής διπλωματίας υποδηλώνει την πρόθεση της Ουάσινγκτον να αναζητήσει στρατηγική εξόδο από την περιοχή.

* Ο Μάνος Καραγιάννης είναι Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Hull της Μεγάλης Βρετανίας.

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

Τα έργα του Φρίντριχ Νίτσε σε καινούρια μετάφραση του Ζήση Σαρίκα

- Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
- Πέρα από το καλό και το κακό
- Το λυκόφως των ειδώλων - Αντίχριστος - Ίδε ο άνθρωπος
- Η θέληση για δύναμη

- Τζέρυ Μπράουν Η άλλη Αμερική
- Καρλ Πολάνυι Ο μεγάλος μετασχηματισμός

- Λιούις Μάμφορντ
- Η ιστορία των ουτοπιών
- Μαρία Λουίζα Μπερνέρι
- Περιήγηση στην Ουτοπία
- Μάρτιν Μπούμπερ
- Μονοπάτια στην Ουτοπία
- Ζαν Μπωντριγιάρ

- Η καταναλωτική κοινωνία
- Πωλ Βιριλιό Η πληροφορική βόμβα
- Στέφανος Μπαλής Μαθηματικά και ποίηση
- Χριστίνα Φλόκα
- Η φαρμακογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
- Χάννα Άρεντ Για την επανάσταση
- Νικόλαος Μουτσόπουλος
- Διαδρομή αυτογνωσίας. Τα χρόνια της παιδείας
- Χρίστος Τσολάκης
- Τη γλώσσα μού έδωσαν ελληνική
- Γιώργος Χουρμουζιάδης Λόγια από χώμα

- Ετέλ Αντνάν
- Περί πόλεων και γυναικών
- Εντουάρ Ντυζαρντέν
- Έδρεψε δάφνες
- Λώρενς Στερν
- Αισθηματικό ταξίδι
- Τόμας Μπέρνχαρντ
- Οι Φτηνοφαγάδες
- Άνα Νόθακ
- Οι ατυχίες της ψυχής

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

37003 Σκόπελος

Τηλ. 0424-23277, 23283
031-263363

Η πρωτογενής βία παγκόσμιας έκτασης

του Αλέκου Τζιόλα

Κάθε μορφή άσκησης εξουσίας περιέχει βία. Και για την άσκηση της κρατικής εξουσίας ισχύει το ίδιο, μόνο που εδώ, λόγω της απόλυτης αναγκαιότητας άσκησής της, το σύμφυτο στοιχείο βίας συνήθως παραβλέπεται. Παρά την παράβλεψή του αυτό υπάρχει πάντα και το μέγεθός του αυξομειώνεται ανάλογα με την έκταση που καλύπτει η άσκηση της κρατικής εξουσίας αφενός και με το είδος των ανθρώπινων σχέσεων που επιβάλλει στην «επικράτειά» της αφετέρου. Εφόσον ληφθούν υπόψη τα δυο κριτήρια, θεμιτά συνάγεται το συμπέρασμα ότι η βία που ασκείται σήμερα σε όλη την έκταση του ανθρώπινου πληθυσμού της γης είναι η μεγαλύτερη δυνατή. Οι δε χώρες που έχουν στα χέρια τους την παγκόσμια εξουσία αλλά και την ευθύνη για το είδος των διαμορφωμένων σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων, είναι οι πολιτισμένες χώρες της ανθρωπότητας με ηγέτιδα την Αμερική.

Οι χώρες αυτές αντιπροσωπεύουν ως γνωστόν τον καπιταλισμό στην πιο αυθεντική του μορφή. Με άλλα λόγια αντιπροσωπεύουν την παγκόσμια οικονομική ολιγαρχία, την εδραίωση δηλαδή της κυριαρχίας των λίγων πάνω στους πολλούς –μιλάμε για τον πληθυσμό και τη γεωγραφική έκταση όλης της γης– άρα την εκμετάλλευση συνόλου σχεδόν του ανθρώπινου γένους αλλά και την εξαντλητική «κάρπωση» όλου του πλούτου της γης από τους λίγους. Τους συγκεκριμένους αριθμούς, πόσο τμήμα του πληθυσμού της γης λιμοκτονεί, πόσο υποσιτίζεται, πόσο βρίσκεται στο όριο της φτώχειας και πόσο απλώς ζει ή αντίθετα πόσο μικρό είναι το τμήμα του πληθυσμού της που απολαμβάνει τα αγαθά του πανανθρώπινου πολιτισμού –δεν ανέρχεται στο 1/10 του ολικού πληθυσμού– τους βρίσκει κανείς εύκολα και σε έντυπα σεξουαλικού περιεχομένου. Και η ευθύνη της πολιτισμένης ανθρωπότητας δεν έγκειται στην απροθυμία της να προσφέρει φιλανθρωπικό έργο. Προθυμία «υπάρχει» και την εκδηλώνει συχνά για να συγκαλύπτει την υπαιτιότητά της για τη δημιουργία των τεράστιων ανισοτήτων. Η ευθύνη της λοιπόν βρίσκεται στην επιβολή ανά τον κόσμο ενός οικονομικού καθεστώτος

που κατανέμει ανισομερέστατα τις δυνατότητες επιβίωσης και ευζωίας του πληθυσμού στον πλανήτη μας. Γιατί η Αμερική και οι συνεργοί της, χάρη στον πλούτο που περιήλθε στα χέρια τους πάλι μέσω της εκμετάλλευσης, ιδιοποιήθηκαν τα πανανθρώπινα επιτεύγματα της γνώσης και της επιστήμης, απλώσανε τα «πλοκάμια» της οικονομικής τους δραστηριότητας σε όλο τον πλανήτη και εξασφάλισαν την ευημερία τους προκαλώντας την δυστυχία του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού της γης. Ανάλογες φυσικά καταστάσεις εκμετάλλευσης, ανισότητας όπως και δυστυχίας σε ελεγχόμενα όμως όρια χαρακτηρίζουν και το εσωτερικό αυτών των χωρών. Οι δυο πρόσφατες διαδοχικές αρνήσεις της Αμερικής, που οδήγησαν και στο ναυάγιο των αντίστοιχων διασκέψεων, να δεχθεί περιοριστικούς όρους στο διεθνές εμπόριο, ήταν έκφραση αυτής της καθεστηκυίας τάξης. Αποτέλεσμα η σημερινή κατάσταση της ανθρωπότητας αλλά και η μελλοντική να παρουσιάζουν την πιο ζοφερή εικόνα. Το συλλογικό παρόν στενάζει κάτω από τον οικονομικό ζυγό του ατομικού παρόντος και εξαιτίας της υποταγής του πρώτου στο δεύτερο έχει υποθηκευθεί ήδη στη βούληση του ατομικού το μέλλον συνόλου του ανθρώπινου γένους.

ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η βάση λοιπόν του συστήματος που κατοχυρώνει την παγκόσμια κυριαρχία των οικονομικών συμφερόντων των λίγων πάνω στο συμφέρον των πολλών έχει ήδη διαμορφωθεί και de facto επιβληθεί. Επειδή όμως, για να έχει προοπτικές μακροχρόνιας παγίωσης, χρειάζεται το ανάλογο εποικοδόμημα, ως προς το έργο της εποικοδόμησης η Αμερική ως ηγεμονική δύναμη έχει πρωτοτυπήσει έναντι κάθε άλλης μονοκρατορίας προγενέστερων εποχών. Αφού με την οικονομική της επιβολή κατέλυσε θεσμούς, τοπικούς και παγκόσμιους, που αποτελούσαν κάποια θεωρητική, έστω στοιχειώδη, κατοχύρωση της συλλογικής βούλησης, διασπώντας το συλλογικό «είναι» όλης της ανθρωπότητας (εκτεταμένη άρση κοινωνικών δικαιωμάτων σε όλες τις χώρες όπου είχαν θεσπιστεί, απροσχημάτιστος υποσκελισμός του ΟΗΕ και θεσμοθέτηση του μόνιμου παραγκωνισμού του), σ' ένα πιο αφηρημένο επίπεδο του εποικοδομήματος διενήργησε και τη διάσπαση του ανθρώπινου λόγου, όπως αυτός προέκυψε ιστορικά από τα κύρια διαφωτιστικά πνευματικά κινήματα της δυτικής παράδοσης. Αν λοιπόν με τον όρο «λόγος» εννοούμε αυτό που η δυτική παράδοση έχει «εννοιοδοτήσει», την έκφραση δηλαδή των αναγκών της ανθρωπίνης ύπαρξης, στην συλλογική και διαχρονική της διάσταση πάντα, και των τρόπων και μέσων ικανοποίησής τους, ο «λόγος» που προβάλλει και επιβάλλει το σύστημα της παγκόσμιας οικονομικής ολιγαρχίας, το σύστημα της Αμερικής και της πολιτισμένης ανθρωπότητας, είναι μόνο ένα επιμέρους, μικρό κομμάτι λόγου αποσπασμένο φυσικά από τον γενικό, ακέραιο ανθρώπινο λόγο, αφού αντιπροσωπεύει τις «ανάγκες», τα συμφέροντα και την βούληση ενός μικρού μόνο τμήματος του ανθρώπινου πληθυσμού. Πρόκειται λοιπόν για έναν «λόγο» αποκομμένο από το κοινωνικό του ρίζωμα, άρα για έναν εξωθητικό και ως εκ τούτου απάνθρωπο λόγο. Και είναι εξωθητικός, γιατί σύμφωνα και με την σωκρατική έδραση της ηθικής στην λογική κάθε ακρωτηριασμός της ηθικής δε μπορεί παρά να συνιστά ακρωτηριασμό και της ηθικής, ο δε ακρωτηριασμός της ηθικής αποτελεί πάντα έκλυση απανθρωπιάς.

Διάσπαση όμως της λογικής σημαίνει ακόμη αποσύνδεσή της από την πηγή διαμόρφωσής της, από την γνώση, και στη συνέχεια διάσπαση και της ίδιας της γνώσης, γεγονός που αφενός κατέστησε δυνατή την υπόταξή της στην σκοπιμότητα των ατομικών συμφερόντων και αφετέρου την μετέτρεψε σε «εργαλείο» δινέργησης της απανθρωπιάς.

Εξαιτίας μάλιστα αυτής της διάσπασης του ανθρώπινου λόγου εγκυμονούνται και οι κάθε είδους κίνδυνοι από τα διάφορα επιστημονικά επιτεύγματα που απειλούν την ανθρώπινη ζωή. Η διάσπαση του ατόμου καθεαυτή δεν αποτελεί κίνδυνο για τη ζωή μας. Συνοδευόμενη όμως από την διάσπαση του λόγου γίνεται υπαρξιακός κίνδυνος.

Ο ακρωτησιαμός του λόγου είχε επί μέρους ακρωτηριάσεις και στο τρίτο πυρηνικό τμήμα του, στο αισθητικό του μέρος. Η ασύδοτη εισχώρηση του εμπορίου και στην τέχνη και η εφαρμογή των δικών του κανόνων στην αποτίμηση και παραγωγή της κατέρριψαν το όχι και πολύ ευκρινές διαχωριστικό μεταξύ της τέχνης και της μη-τέχνης και επέφεραν πλήρη σύγχυση ανάμεσά τους. Υπό το κράτος αυτής της σύγχυσης επιτεύχθηκε και η υποκατάσταση των αισθητικών κριτηρίων με τα εμπορικά που έφερε τη μη-τέχνη στη θέση της τέχνης. Είναι η πρώτη φορά στην ιστορία των ανθρώπινων κοινωνιών –τη δυνατότητα για κάτι τέτοιο πρόσφεραν τα ΜΜΕ– που η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτισμένων ανθρώπων καταναλώνει αδηφάγα τα προϊόντα της μη-τέχνης, ενώ κάθε έργο ποιότητας βρίσκεται πάντα εξωθιμένο στο περιθώριο.

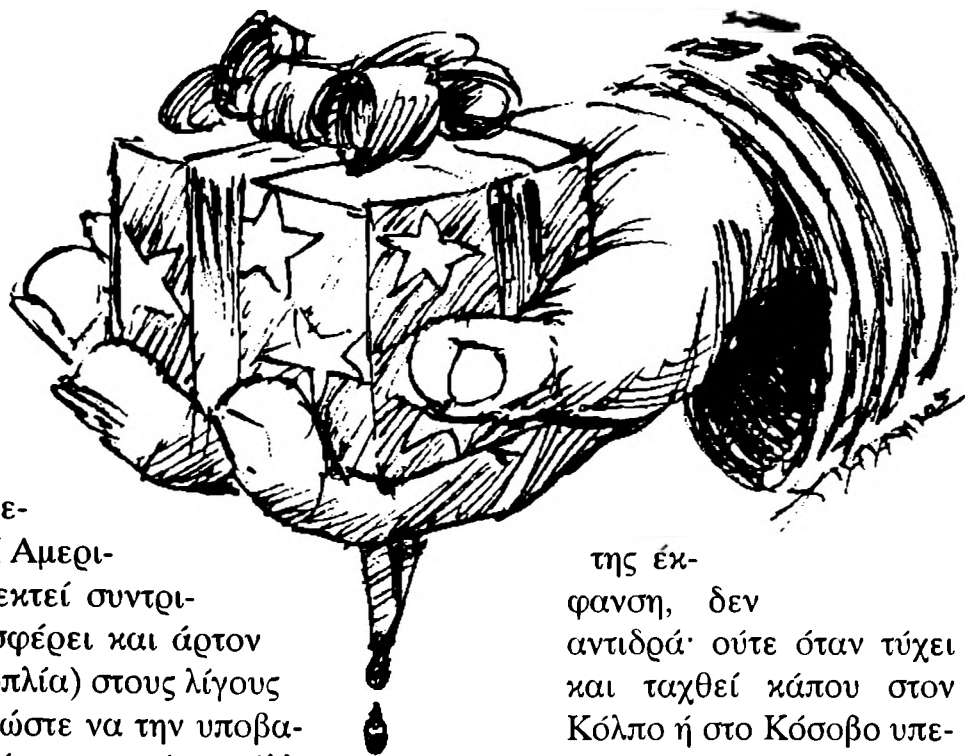
Η ΕΠΙΒΟΛΗ «ΜΟΝΟΜΟΡΙΑΚΟΥ» ΛΟΓΟΥ

Η πολιτισμένη ανθρωπότητα λοιπόν αντιπροσωπεύει το «παράλογο», που είναι απότοκο του ακρωτηριασμού του ανθρώπινου λόγου και της επιβολής του «μονομοριακού». Αλλά αντιπροσωπεύει ακόμη και την συνακόλουθη απανθρωπιά παγκόσμιας διάστασης που εμπεριέχει η καθολική επιβολή του. Όμως απανθρωπιά τέτοιας έκτασης χρειάζεται και ανάλογης έκτασης βία κάθε μορφής, για να προστατευθεί. Στις ήπιες μορφές βίας που ασκεί η Αμερική ως πρωτεργάτης θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε την ολοκληρωτική επιβολή ανά τον κόσμο του δικού της μονομερέστατου πνευματικού και πολιτιστικού

μοντέλου ζωής, που αντιστρατεύεται θεμελιακές λογικές, ηθικές και αισθητικές αρχές. Οι ρωμαίοι αυτοκράτορες είχαν πετύχει την αφοσίωση των πολιτών στην εξουσία τους με θεάματα και μόνο. Η Αμερική σήμερα πλεονεκτεί συντριπικά καθώς προσφέρει και άρτον (βεβαίως και πανοπλία) στους λίγους ισχυρούς της γης, ώστε να την υποβαθμίσουν πάση θυσία, και από την άλλη έχει εξουδετερώσει μέσω της τηλεόρασης κάθε διαδικασία πρόσβασης στο θέμα, γι' αυτό και το παρέχει πλέον έτοιμο μέσα στο σπίτι του καθένα, για να διενεργείται εκεί επί τόπου η πνευματική νάρκωση. Αυτός είναι ο λόγος που η Αμερική σήμερα δεν χρειάζεται αυτό που έκανε μέχρι χτες, την επιβολή δικτατορικών καθεστώτων σε διάφορες περιοχές του πλανήτη, για να τις έχει υπό τον έλεγχό της. Το σκοπό αυτό τον πετυχαίνει πλέον και μέσω της δημοκρατίας. Γι' αυτό δεν είναι παράξενο που δείχνει να εκφράζει διαθέσεις υπεράσπισής της.

Άλλη μορφή ήπιας βίας που ασκεί κατά κόρον κυρίως η Αμερική είναι η τηλεοπτική προβολή της ίδιας της βίας. Έστω κι αν διατυπώνονται συνεχείς διαμαρτυρίες από ψυχολόγους, κοινωνιολόγους και άλλους επιστήμονες, εκείνη συνεχίζει το έργο της, επειδή αυτή η προβολή της βίας υπηρετεί ζωτικούς ιδεολογικούς της σκοπούς, πέρα από τους οικονομικούς: Καθώς αυτή προσφέρεται από μικρή ηλικία και χωρίς διακοπή, ο άνθρωπος εξοικειώνεται αποτελεσματικά μαζί της και τότε την αναπαράγει ζωντανά πλέον στην καθημερινή του συμπεριφορά. Βρίσκει έτσι αυτοδικαίωση η χρήση της κρατικής βίας. Δίνεται δηλαδή η εντύπωση ότι το κράτος εξωθείται αναπότρεπτα στην χρήση της εξαιτίας της μεγάλης έκτασής της.

Η αποτελεσματική εξοικείωση του ανθρώπου με τη βία επιφέρει κι ένα άλλο αποτέλεσμα ζωτικής ιδεολογικής σημασίας: Κάθε φορά που ο πολίτης την αντικρύζει μπροστά του στην πραγματική

της έκφανση, δεν αντιδρά· ούτε όταν τύχει και ταχθεί κάπου στον Κόλπο ή στο Κόσοβο υπερασπιστής των «εθνικών»

συμφερόντων της Αμερικής, αρνιέται τη συμμετοχή του σ' αυτήν.

Στις αυθεντικές μορφές βίας συμπεριλαμβάνεται ο στρατιωτικός της συνασπισμός οικουμενικής εμβέλειας, το ΝΑΤΟ. Με αυτόν η «πολιτισμένη» ανθρωπότητα κατορθώνει να κατοχυρώνει την συμπλήρωση της αποτελεσματικότητας των ήπιων μορφών βίας, εφαρμόζοντας –σαν καλοί χριστιανοί που είναι όλοι τους– την ευαγγελική ρήση: «όπου δεν ισχύει λόγος, ισχύει η ράβδος». Κάθε φορά λοιπόν που στην «πολιτισμένη» ανθρωπότητα, μήτρα της πρωτογενούς βίας, αντιτάσσεται το επιγέννημά της, η δευτερογενής βία, η πρώτη μετέρχεται την ένοπλη βία. Βεβαίως η γνώση της ιστορίας δε συνηγορεί καθόλου υπέρ μιας τέτοιας πίστης. Τα «νοήμονα» όμως όπλα τους δεν αποκλείεται να καταρρίψουν και ιστορικούς νόμους.

Ωστόσο η προσπάθεια μεγαλύτερης ενίσχυσης του νομικού οπλοστασίου για την καταστολή της δευτερογενούς βίας συνεχίζεται σε παγκόσμια κλίμακα. Τη δική της ενεργότατη συμμετοχή «καταθέτει», προφανώς κατόπιν εντολών, και η δική μας κυβέρνηση.

Φαίνεται από τις παραπάνω δηλώσεις ότι η ανθρωπότητα εισέρχεται στη φάση εδραίωσης ενός νέου φασισμού, συγκαλυμμένου ή ασυγκάλυπτου ανάλογα με τις περιστάσεις, που θα είναι απ' ό,τι δείχνουν τα πράγματα αρκετά μακρόβιος, γιατί έχει στη διάθεσή του τόσο την επιστήμη και την τέχνη αφού έχει εξαγοράσει τους θεράποντές τους. Βρισκόμαστε στην εποχή, είπαμε, που οι πνευματικοί άνθρωποι έχουν ανακαλύψει τα στομάχια τους.

Από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας το μακελειό συνεχίζεται. Από την μία άκρη του πλανήτη έως την άλλη, από το πιο υπανάπτυκτο κράτος μέχρι το πλέον προηγμένο της εποχής μας, η θανατική καταδίκη παραμένει μια αγαπημένη μέθοδος τιμωρίας και σωφρονισμού. Ένας ακραίος παραλογισμός που υποκινείται άλλοτε από την μισαλλοδοξία κι άλλοτε από τον πλέον κυνικό αυταρχισμό.

«... Άναψαν το θειάφι, αλλά η φωτιά δεν ήταν δυνατή και έτσι μόνον η επιδερμίδα του επάνω μέρους του χεριού καψαλίστηκε λιγάκι. Τότε, ένας από τους δήμιους, με τα μανίκια σηκωμένα πάνω από τους αγκώνες, πήρε στα χέρια του κάτι ατσάλινες λαβίδες, επίτηδες φτιαγμένες γι' αυτό το σκοπό, ενάμισι πόδι μάκρος, τους τις έχωσε βαθιά πρώτα στην κνήμη του δεξιού ποδιού,

ύστερα στο μηρό, στο δεξιό βραχίονα και τέλος στους μαστούς. Ο δήμιος αυτός, μ' όλο που ήταν δυνατός και εύρωστος, με μεγάλο κόπο κατόρθωνε να αποσπά κομμάτια σάρκας, συστρέφοντας τις λαβίδες δυο τρεις φορές στην κάθε μεριά του σώματος, προξενώντας στον κατάδικο πληγές σαν ένα νόμισμα των έξι τάληρων... ο ίδιος δήμιος έβγαζε με μια σιδερένια κουτάλα το βραστό

υγρό μέσα από το καζάνι και το έχυνε απανωτά στην κάθε πληγή. Ύστερα, έδεσαν μ' ένα λεπτό σκοινί τα λουριά που προορίζονταν για το ζέψιμο των αλόγων, κι έξεψαν τα άλογα στο κάθε μέλος του ανθρώπου, στους μηρούς, στα πόδια και στους βραχίονες... Μ' ένα τίναγμα, τα άλογα τράβηξαν τα μέλη του κατάδικου, το καθένα προς τη μεριά του, ενώ από ένας δήμιος κρα-

τούσε το κάθε άλογο... Τα τραβήγματα αυτά επαναλήφθηκαν πολλές φορές χωρίς επιτυχία. Αναγκάστηκαν να προσθέσουν δυό ακόμα άλογα σ' εκείνα που ήταν δεμένα στους μηρούς – κι έτσι τα άλογα έγινα έξι. Και πάλι όμως δεν κατάφεραν τίποτα. Τελικά, ο δήμιος είπε στον γραφιά του δικαστηρίου πως δεν υπήρχε τρόπος ούτε ελπίδα να τελειώσουν, και του πρότεινε να ρωτήσει τους δικαστές αν ήθελαν να τον κατακομματιάσουν... οι δήμιοι που τον είχαν βασανίσει με τις λαβίδες, τράβηξαν ο καθένας τους ένα μαχαίρι μες από την τάπη τους και του κόψαν τους μηρούς σύρριζα στον κορμό, καθώς τραβούσαν με δύναμη, τα τέσσερα άλογα έσυραν τους δυό μηρούς πίσω τους, πρώτα τον δεξιό κι ύστερα τον αριστερό. Το ίδιο έγινε και με τους βραχίονες, που αποσπάστηκαν από τους ώμους, στις μασχάλες, χρειάστηκε να κοπούν οι σάρκες σχεδόν ως το κόκκαλο ενώ τα άλογα τραβούσαν με όλη τη δύναμή τους...» (Μισέλ Φουκώ, *Επιτήρηση και Τιμωρία, Η Γέννηση της Φυλακής*, εκδ. Ράππα, Αθήνα 1989).

Ασφαλώς αρκετά έχουν αλλάξει από τις 2 Μαρτίου του 1757, ημερομηνία κατά την οποία διαδραματίστηκαν οι προηγούμενες σκηνές μπροστά στην κύρια είσοδο της Εκκλησίας των Παρισίων παρουσία μεγάλου κοινού που συνέρευσε για να παρακολουθήσει την εκτέλεση του πατροκτόνου Robert-François Damiens. Η περιγραφή της εκτέλεσης ίσως σοκάρει με την ωμότητα και την βαρβαρότητά της αλλά ακόμη και μια υποτυπώδης περιήγηση στην ανθρώπινη ιστορία θα αρκούσε για να αποδείξει πως δεν πρόκειται για ακραία επιβολή του νόμου, ούτε καν για ασυνήθιστη. Ο τεράστιος αριθμός εκτελέσεων θανατικών ποινών ανά τους αιώνες, η πολυμορφία τους, η βιαιότητά τους και ο άδικος χαρακτήρας τους αρκετές φορές, δικαιώνουν τον Καστοριάδη όταν χαρακτηρίζει την ανθρώπινη ιστορία ως ιστορία των φρικαλεοτήτων. Η θανατική ποινή άλλωστε επιβάλλεται ήδη από τις απαρχές των ανθρώπινων κοινωνιών. Στην Αίγυπτο και την Μεσοποταμία αποτελεί συνηθισμένη τιμωρία για πλήθος παραπτωμάτων. Διαδεδομένη ήταν η θανατική ποινή και στους Ιουδαίους (τα ιερά κείμενα βρίθουν από περιγραφές). Στην αρ-

χαία Ελλάδα επίσης το να καταδικαστεί κάποιος σε θάνατο ήταν αρκετά εύκολο. Την εποχή των νόμων του Δράκοντα η τεμπελιά, η κλοπή λαχανικών και άλλες εξίσου ασήμαντες παραβάσεις αντιμετωπιζόνταν με σκληρότητα ίδια με των ειδεχθών εγκλημάτων και επέσυραν την ποινή του θανάτου. Αλλά και στην πολιτισμένη κλασική εποχή η ποινή του θανάτου δεν ήταν σπάνια. Ο αποτυμπανισμός (πρόσδεση του καταδικασμένου σε όρθιο πάσσαλο και εγκατάλειψή του μέχρι τον μαρτυρικό θάνατό του που συνήθως επέρχονταν έπειτα από αρκετές ημέρες), το κώνειο (χορήγηση δηλητηρίου), η κατάλευση (συντριβή του κεφαλιού με λιθοβολισμό) και ο κατακρημνισμός (πέταγμα του καταδικασμένου σε βάραθρο), ήταν οι κυριότερες μέθοδοι με τις οποίες τιμωρούνταν όσοι καταδικάζονταν σε θάνατο από την πολιτεία. Ένα ακόμη αμιγώς ελληνικό δημιούργημα για την θανάτωση καταδικασμένων που χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα πολλούς αιώνες υπήρξε και ο τροχός. Αυτά σε περίοδο ειρήνης. Σε καιρό πολέμου οι καταδίκες σε θάνατο περιλάμβαναν την σταύρωση και το κάψιμο των καταδικασμένων που άλειφαν με πίσσα (Κυριάκος Σιμόπουλος, *Βασανιστήρια και Εξουσία*, εκδ. Στάχυ, Αθήνα 1997).

Στους ρωμαϊκούς χρόνους οι εκτελέσεις των καταδίκων γίνονταν συνήθως με πέντε τρόπους. Αποκεφαλισμός με

πέλεκυ, σταύρωση, στην πυρά, με ξίφος και βέβαια στην αρένα. Λιγότερο συνηθισμένες ποινές το θάψιμο ενώ ο κατάδικος είναι ακόμη ζωντανός, ο εγκλεισμός σε δερμάτινο σάκο μαζί με φίδια, σκύλο, κόκορα, ή πίθηκο που καταποντίζεται, ρίξιμο σε καζάνι με καυτό λίπος, πίσσα και ρετσίνι, κάψιμο σε σχάρα, πολτοποίηση ανάμεσα σε τροχούς που περιστρέφονται σε αντίθετη κατεύθυνση. Ενδεικτικό της ελάχιστης αξίας που διαθέτει ο καταδικασμένος σε θάνατο είναι η αναγκαστική συμμετοχή του σε θεατρικές παραστάσεις όπου αναλαμβάνει να «ερμηνεύσει» ρόλους ηρώων όπως ο Ορφέας, ο Ηρακλής και η Δίρκη, βρίσκοντας επί σκηνής τραγικό θάνατο (Κυριάκος Σιμόπουλος, *Βασανιστήρια και Εξουσία*, ό.π. σ. 193-5).

Οι αιώνες περνούν, αλλά η βαρβαρότητα κάθε άλλο παρά υποχωρεί. Από τα χρόνια του Βυζαντίου έως τον ευρωπαϊκό μεσαίωνα όλα τα συστήματα καταστολής θα βασιστούν στην ανταπόδοση, την τρομοκρατία και τον παραδειγματισμό. Γεγονός που δίνει πλήθος ευκαιριών όχι μόνο για την επιβολή αμέτρητων θανατικών ποινών αλλά και την δημόσια εκτέλεση τους. Ο θρησκευτικός φανατισμός (δεν θα τολμήσουμε να αναφερθούμε στα εγκλήματα της Ιεράς Εξέτασης καθώς κάτι τέτοιο θα απαιτούσε συνθήκες που δεν προσφέρονται σ' αυτό το σύντομο αφιέρωμα), η άγνοια, οι πολιτικές σκοπιμότητες των

Η θανατική ποινή με τετραχισμό. Ο καταδικασμένος δένεται από τα άκρα σε τέσσερα άλογα τα οποία καλπάζουν προς διαφορετικές κατευθύνσεις μέχρις ότου επέλθει ο διαμελισμός.

Δημόσιος απαγχονισμός καταδικασμένων σε θάνατο στην κεντρική πλατεία της πρωτεύουσας του Αφγανιστάν Καμπούλ το 1996.

ισχυρών θα φτάσουν σε τέτοιο παραλογισμό ώστε σε αρκετές περιπτώσεις θα θανατωθούν έπειτα από κανονική δίκη ακόμη και ζώα που κρίθηκαν ένοχα για εγκλήματα του ανθρώπινου ποινικού κώδικα!

Από τα μέσα του 18ου αιώνα ωστόσο και κάτω από την πίεση της ανθρωπιστικής φιλοσοφίας που αποκτά όλο και περισσότερους οπαδούς, εμφανίζονται για πρώτη φορά προτάσεις για την κα-

τάργηση της θανατικής ποινής. Φυσικά απομένει να διανυθεί πολύς δρόμος ακόμη για να φτάσουμε μέχρι τις αρχές του προηγούμενου αιώνα οπότε η θανατική ποινή αρχίζει να αποβάλλεται από το σύνταγμα πολλών χωρών.

Η ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Θα περίμενε κανείς πως στις απαρχές του 21ου αιώνα, με όλη την τεχνολογική και επιστημονική πρόοδο των ανθρω-

πινων κοινωνιών, η θανατική ποινή θα αποτελούσε ένα κατάλοιπο μακρινών και σκοτεινών εποχών. Δυστυχώς τίποτα τέτοιο δεν φαίνεται να ισχύει. Αυτή τη στιγμή η θανατική ποινή αποδίδεται και εκτελείται σε τουλάχιστον 95 χώρες. Ενθαρρυντικό είναι πάντως το γεγονός πως μέχρι τον Ιούνιο του 2000 είχαν καταργήσει την θανατική ποινή αρκετές χώρες (σε ορισμένες απ' αυτές η ποινή ουσιαστικά ήταν ανεφάρμοστη για χρόνια) όπως η Αλβανία, οι Βερμούδες, η Κύπρος, το Ανατολικό Τιμόρ, η Λιθουανία, το Νεπάλ, το Τουρκμενιστάν, η Ουκρανία. Άλλες όπως το Ιράκ, το Βιετνάμ, το Ιλινόις και η Νεμπράσκα των ΗΠΑ περιορίζουν το πεδίο εφαρμογής της και μερικές ακόμη όπως η Ρωσία, η Νότια Αφρική και η Ταϊλάνδη φαίνονται διατεθειμένες να την μετατρέψουν σε άλλου είδους ποινές όπως τα ισόβια που από τους ειδικούς θεωρείται μετριοπαθής προσπάθεια απόλειψης της θανατικής καταδίκης από τον ποινικό κώδικα της νομοθεσίας τους. Δυστυχώς όμως δεν έλειψαν ούτε οι χώρες που προσπαθούν να επαναφέρουν την θανατική ποινή. Τέτοιες είναι η Βολιβία, η Ουγγαρία, και η Μασαχουσέτη (η τελευταία εκτέλεση σ' αυτή την πολιτεία έγινε το 1949). Τέλος δεν είναι λίγες οι χώρες που ζήτησαν να επεκταθεί η εφαρμογή της θανατικής ποινής όπως η Κούβα, το Ομάν, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Οι Φιλιππίνες, το Τρίνιαντ και Τομπάγκο και η

Μερικές αλήθειες για την θανατική καταδίκη

- Από τις περίπου 19.000 εκτελέσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στις ΗΠΑ από το 1608 μέχρι σήμερα μόνο 515 αφορούσαν γυναίκες.
- Η πολιτεία που διεξάγει τις περισσότερες εκτελέσεις στις ΗΠΑ είναι το Τέξας. Πιο συγκεκριμένα στις φυλακές της πέθαναν 496 άτομα από το 1930. Εκ των οποίων οι 199 από το 1977.
- Στην Πολιτεία του Τέξας το 1998 υπήρχαν 451 θανατοποινίτες που περίμεναν την εκτέλεση τους.
- Οι δικαστικές αρχές του Ιλινόις αναγκάστηκαν να απαλλάξουν από το 1977 μέχρι σήμερα τουλάχιστον δεκατρείς θανατοποινίτες λίγο πριν εκτελεστούν όταν αποκαλύφθηκαν στοιχεία που είχαν αγνοηθεί ή παρερμηνευθεί εσκεμμένα.
- Έρευνα της Νομικής Σχολής του Columbia σε 4.578 υποθέσεις καταδίκης σε θάνατο μεταξύ των ετών 1973-1975 συ-

μπέρανε πως οι δικαστικές αρχές είχαν διαπράξει σοβαρά λάθη που ίσως ανέτρεπαν την απόφαση σε ποσοστό 68%.

- Από το 1973 μέχρι σήμερα τουλάχιστον 87 κρατούμενοι απαλλάχθηκαν από την θανατική ποινή που τους είχε επιβληθεί λίγο πριν εκτελεστούν. Το ποσοστό αυτό ισοδυναμεί με μία απαλλαγή για κάθε επτά εκτελέσεις που γίνονται στις ΗΠΑ.

• Το 1996 σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία εκτελέστηκαν 5.300 άτομα σ' ολόκληρο τον κόσμο, ενώ καταδικάστηκαν σε θάνατο άλλοι 7.107 άνθρωποι.

• Μόνο το 1996 η Κίνα εκτέλεσε 4.567 άτομα, η Ουκρανία 167, η Ρωσία 140, το Τουρκμενιστάν 125, το Ιράν 110, η Σαουδική Αραβία 89, οι ΗΠΑ 45, η Σιγκαπούρη 33, η Λευκορωσία 24 και η Ταϊβάν 21.

- Η Κίνα κρατά σχεδόν μόνιμα τα τελευταία χρόνια το παγκόσμιο ρεκόρ εκτελέσεων.

ΕΠΙΚΥΡΩΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΘΑΝΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΔΙΚΗΣ 1999

Διεθνείς Συμβάσεις	Κράτη που τις υπέγραψαν αλλά δεν τις επικύρωσαν (ώς τον Μάρτη 1999)	Κράτη Μέλη
Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Διεθνούς Συνθήκης για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα	Βουλγαρία, Ονδούρες, Νικαράγουα, Δημοκρατία της Σλοβακίας	Αυστραλία, Αυστρία, Αζερμπαϊτζάν, Βέλγιο, Κολομβία, Κόστα Ρίκα, Κροατία, Δανία, Εκουαδόρ, Φινλανδία, Γεωργία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ισλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Π.Γ.Δ.Μ., Μάλτα, Μοζαμβίκη, Ναμίμπια, Νεπάλ, Ολλανδία, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Παναμάς, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σεϋχέλλες, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ουρουγουάη, Βενεζουέλα
Έκτο Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Συνθήκης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών [«Ευρωπαϊκή Συνθήκη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα»]	Λεττονία, Λιθουανία, Ρωσία, Ουκρανία, Βρετανία	Ανδόρα, Αυστρία, Βέλγιο, Κροατία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ισλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Π.Γ.Δ.Μ., Μάλτα, Μολδαβία, Ολλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σαν Μαρίνο, Δημοκρατία της Σλοβακίας, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία
Πρωτόκολλο της Συνθήκης Αμερικανικών Χωρών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα	Νικαράγουα	Βραζιλία, Κόστα Ρίκα, Εκουαδόρ, Παναμάς, Ουρουγουάη, Βενεζουέλα

Ουγκάντα επιδιώκουν την επαναφορά των εκτελέσεων έπειτα από ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ενώ η Τουρκία και η Σρι Λάνκα κάνουν προσπάθειες να ενεργοποιήσουν την ποινή.

Αν μάλιστα χώρες όπως η Κίνα (ο αριθμός των εκτελέσεων σ' αυτή τη χώρα ξεπερνά το σύνολο των εκτελέσεων στον υπόλοιπο κόσμο), οι ΗΠΑ, το Ιράν, το Δημοκρατικό Κονγκό και η Σαουδική Αραβία δεν επιδίδονταν με τέτοιο ζήλο στην εφαρμογή της ποινής, ο συνολικός αριθμός των εκτελέσεων παγκοσμίως θα παρουσίαζε σημαντική μείωση έναντι των προηγούμενων χρόνων αφού το 85% απ' αυτές έγιναν στα συγκεκριμένα κράτη.

Ενδεικτικό είναι πως μόνο το 1999 εκτελέστηκαν τουλάχιστον 1813 άτομα ενώ άλλοι 3857 παραμένουν φυλακισμένοι ως θανατοποινίτες σε 63 χώρες.

Οι μέθοδοι με τις οποίες εκτελούνται αυτές οι ποινές και τα αδικήματα που τις επισύρουν διαφέρουν αρκετά από χώρα σε χώρα. Η ύπαρξη μερικών ιδι-

αίτερων χαρακτηριστικών στις χώρες που εφαρμόζουν την ποινή της θανατικής καταδίκης αφενός ως προς τις μεθόδους που χρησιμοποιούν και αφετέρου ως προς τη νομοθεσία, αφορά λίγο πολύ το σύνολο τους. Για παράδειγμα, στην Ιαπωνία οι αρχές αρνούνται να ενημερώσουν τον καταδικασμένο σε θάνατο και την οικογένειά του για την ημερομηνία και ώρα της εκτέλεσης. Στην Γουατεμάλα οι εκτελέσεις προβάλλονται από την δημόσια τηλεόραση. Οι ΗΠΑ πραγματοποιούν τις περισσότερες εκτελέσεις κατάδικων οι οποίοι ήταν ανήλικοι κατά την τέλεση της πράξης παρά την σχετική απαγόρευση των επιτροπών για τα ανθρώπινα δικαιώματα των Ηνωμένων Εθνών, ενώ έχουν και τους περισσότερους θανατοποινίτες. Επιπλέον οι ΗΠΑ είναι η μόνη χώρα η οποία δίνει την δυνατότητα στους μελλοθάνατους να επιλέξουν τον τρόπο εκτέλεσης τους. Ειδικά γι' αυτή τη χώρα θα μπορούσε κανείς να γεμίσει ολόκληρες σελίδες σχετικά με αυτά που

συμβαίνουν στο δικανικό της σύστημα, που ούτε λίγο ούτε πολύ μπορεί άνετα να χαρακτηριστεί εργοστάσιο παραγωγής ενόχων και θανατοποινιτών. Για να καταλάβει κανείς το μέγεθος του προβλήματος, αρκεί να αναφερθεί πως ο νυν πρόεδρος Τζορτζ Μπους Τζούνιορ υπέγραψε κατά την θητεία του ως κυβερνήτης της πολιτείας του Τέξας 152 θανατικές καταδίκες οι οποίες και εκτελέστηκαν όλες. Ο ίδιος άνθρωπος μέσα σε ένα μόλις χρόνο έστειλε στο θάνατο περισσότερα άτομα απ' ό,τι κάθε άλλη πολιτεία στην ιστορία των ΗΠΑ, ενώ δεν έκρυψε ποτέ την πρόθεσή του να οδηγούνται στο θάνατο οι καταδικασμένοι με αποδεδειγμένη πνευματική αναπηρία.

Ανήλικοι κατάδικοι εκτελούνται την τελευταία δεκαετία πάντως και στο Ιράν, στο Πακιστάν, στις Φιλιπίνες, στη Νιγηρία, την Υεμένη και την Σαουδική Αραβία. Σε αρκετές άλλες χώρες που κυβερνούνται από ολοκληρωτικά καθεστώτα όπως το Αφγανιστάν, το Ιράκ

Ο αποκεφαλισμός υπήρξε και στον «πολιτισμένο» 20ο αιώνα μια διαδεδομένη μέθοδος εκτέλεσης. Στην φωτογραφία γιαπωνέζοι στρατιώτες ποζάρουν μπροστά στα πτώματα τεσσάρων Κινέζων που μόλις έχουν εκτελεστεί.

και η Κίνα αρκετοί είναι αυτοί που εκτελούνται για μη ποινικά αδικήματα αλλά για πολιτικά ή θρησκευτικά. Οι διαφορές στην κουλτούρα είναι επίσης ένας ακόμη παράγοντας.

Οι ευθύνες για την επιβολή θανατικής ποινής ωστόσο δεν είναι δυνατό να αποδοθούν εξ ολοκλήρου στις κυβερνήσεις καθώς οι σχετικές δημοσκοπήσεις σε αρκετές χώρες αποκαλύπτουν πως η κοινή γνώμη τάσσεται υπέρ της διατήρησής της. Πιο συγκεκριμένα στην Ιαπωνία στις αρχές του 2000 σε έρευνα με δείγμα 5000 ατόμων ηλικίας άνω των είκοσι ετών κατέδειξε ότι το 80% των ερωτηθέντων τάσσεται υπέρ της θανατικής ποινής. Πρόκειται για ένα ποσοστό που έχει αυξηθεί κατά 6% από την προηγούμενη έρευνα που έγινε το 1994. Ανάλογη έρευνα στις ΗΠΑ που διενεργήθηκε από την Gallup International Association κατέδειξε ότι το 68% των αμερικανών πολιτών είναι υπέρ της θανατικής ποινής. Αντίστοιχες έρευνες πάντως που έγιναν στο παρελθόν είχαν αποφανθεί πως το ποσοστό αυτό έφτανε στο 75%. Στην Ελλάδα σε σχετική έρευνα της PRC το 1997 που πάντως συνέδεε το θέμα της θανατικής καταδίκης με τα ναρκωτικά σε μια εποχή που αυτά γνώριζαν πρωτοφανή έξαρση προκαλώντας ανησυχία στον

πληθυσμό κατέδειξε ότι το 59,5% των ερωτηθέντων τάσσεται υπέρ της επαναφοράς της θανατικής ποινής ενώ το 36,8% διαφωνεί. Παρόμοια σε αρκετές άλλες χώρες της Ευρώπης όπου δεν ισχύει η θανατική ποινή έπειτα από την αποκάλυψη κάποιου αποτρόπαιου εγκλήματος που διογκώθηκε ακόμη περισσότερο από τα ΜΜΕ προκαλώντας σύγχυση στην κοινή γνώμη, η τελευταία φάνηκε στιγμιαία να θέτει ζήτημα επαναφοράς της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η σύλληψη δύο ανδρών από τις γαλλικές αρχές το 1997, οι οποίοι βίασαν κατ' επανάληψη και κατόπιν σκότωσαν τέσσερις νεαρές φοιτήτριες, αποκάλυψη που εξόργισε την κοινή γνώμη και προκάλεσε πορείες διαμαρτυρίας με βασικό αίτημα την επαναφορά της θανατικής καταδίκης. Είχαν προηγηθεί οι Βέλγοι οι οποίοι σοκαρισμένοι από την διάσημη υπόθεση παιδεραστίας που συντάραξε την χώρα τους είχαν ζητήσει το ίδιο.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στην Ελλάδα από το 1953 έως και το 1972 καταδικάστηκαν και εκτελέστηκαν 96 άνθρωποι. Ανθρωποκτονίες, ληστείες μετά φόνου, κατασκοπίες (βλέπε αριστερά πολιτικά φρονήματα) και λιποταξίες ήταν τα βασικά αδικήματα

για όλες τις παραπάνω καταδίκες, ενώ έως το 1955 η κυριότερη αιτία εκτέλεσης ήταν οι πολιτικές πεποιθήσεις που οδήγησαν στον θάνατο πολλούς αριστερούς. Η τελευταία θανατική ποινή που εκτελέστηκε ήταν το 1972 και αφορούσε αδίκημα ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως και φθοράς ξενής ιδιοκτησίας με αυτουργό τον Β. Λυμπέρη.

Με την πτώση της δικτατορίας και την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας η θανατική ποινή παύει ουσιαστικά να ισχύει. Η φράση του Κωσταντίνου Καραμανλή «όταν λέμε ισόβια εννοούμε ισόβια», η οποία αναφερόταν στην μετατροπή της θανατικής ποινής των υπαιτίων της δικτατορίας σε ισόβια, ερμηνευόταν ως μια τελεσίδικη απόφαση για την κατάργησή της. Όμως η ελληνική πολιτεία δεν είχε προχωρήσει στην κατάργησή της με θεσμικό τρόπο και καθυστέρωσε η υπογραφή του πρωτοκόλλου αρ. 6 που αποτελούσε προσθήκη στη σύμβαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Ρώμης. Με την διάταξη αυτή οι χώρες μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης αναλαμβάνουν την υποχρέωση να καταργήσουν την θανατική ποινή. Το 1983 ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης Γεώργιος-Αλέξανδρος Μαγκάκης είχε δεχθεί την άρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου στην πρότασή του για θεσμοθέτηση της κατάργησης της θανατικής ποινής με το ατιολογικό: «ότι η κυβέρνηση δεν έπρεπε να ανοίξει άλλο ένα μέτωπο». Τελικά η Ελλάδα υπέγραψε το πρωτόκολλο αρ. 6 αναλαμβάνοντας την υποχρέωση να προχωρήσει στη κατάργησή της εναρμονιζόμενη με τους διεθνείς κανόνες. Για να ακολουθήσει και με επίσημη νομοθετική ρύθμιση η κατάργησή της το 1993, όταν στην θέση του υπουργού Δικαιοσύνης ήταν ο κ. Γεώργιος Κουβελάκης.

Μάλιστα ο κ. Γεώργιος-Αλέξανδρος Μαγκάκης με την ιδιότητα του καθηγητή του Ποινικού Δικαίου είχε συνοψίσει σε μια εμπειριστατωμένη μελέτη του τους λόγους για τους οποίους είναι απορριπτέα η θανατική ποινή: «η θανάτωση ενός ανθρώπου δεν μπορεί λογικά να συνιστά ποινή στο πλαίσιο του σύγχρονου ποινικού δικαίου. Μιά ποινή που καταστρέφει την ανθρώπινη ζωή παύει να είναι κοινωνικό μέτρο και αποτελεί ανεπίτρεπτη για την κοινωνική φύση του δικαίου «μετάβαση σε άλ-

λο είδος”, συγκεκριμένα εμπλοκή του στο χώρο του μεταφυσικού ερωτήματος για το νόημα της ζωής και του θανάτου... Από την σκοπιά της γενικής πρόληψης, που επιδιώκεται πρωταρχικά με την άσκηση συγκρατητικής επίδρασης πάνω σ’ εκείνον που έχει ήδη εγκληματίσει για να μην υποτροπιάσει, η θανατική ποινή αποτελεί καθαρό παραλογισμό. Γιατί η άσκηση αυτής της επίδρασης προϋποθέτει βέβαια την φυσική ύπαρξη του ανθρώπου που η θανατική ποινή την καταστρέφει».

Κερδίζει όλο και περισσότερους οπαδούς η ιδέα για την επαναφορά της θανατικής ποινής ή απλά έχουμε να κάνουμε με την επανάληψη του φαινομένου της τεχνητής διόγκωσης κάποιων μεμονωμένων αντιδράσεων της κοινής γνώμης από μέρους του Τύπου; Η ελληνική κοινωνία μοιάζει απο παλιά να είναι ανοχύρωτη στην επέλαση του φόβου και ευάλωτη στη εκδήλωση απόψεων που δεν απέχουν από το να χαρακτηριστούν ακραίες και ρατσιστικές. Η όποια αύξηση της εγκληματικότητας τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα επαναφέρει αυτομάτως την συζήτηση για την σκοπιμότητα εφαρμογής ή μη της θανατικής ποινής. Η εφημερίδα *Αδέσμευτος Τύπος* παρουσιάζοντας ένα ρεπορτάζ με γνώμες πολιτών για την θανατική ποινή σπεύδει να προεξοφλήσει: «Σύσσωμη η κοινή γνώμη αντιμετωπίζει θετικά την πιθανότητα επιβολής ποινής θανάτου στους εμπόρους ναρκωτικών» (13/11/1997). Την διαμόρφωση ενός ανάλογου κλίματος συντηρητικοποίησης φανέρωνε και η δημοσιοποίηση μιας έρευνας του Ιδρύματος Πολιτικών Ερευνών ΚΠΕΕ το 1996 σύμφωνα με την οποία το 60% των ερωτηθέντων ενέκρινε την θανατική ποινή. Για ορισμένους βουλευτές που νοσταλγούν την παλαιά «τάξη και νομιμότητα» αποτελεί θέμα «τιμής» να υπερασπίζονται την αναγκαιότητα της συγκεκριμένης ποινής. Το 1997 με πρωτοβουλία 55 βουλευτών της ΝΔ και 6 του ΠΑΣΟΚ κατατέθηκε πρόταση για την επαναφορά της θανατικής ποινής για τους εμπόρους ναρκωτικών. Είχε προηγηθεί το 1992 ο τότε βουλευτής της ΝΔ κ. Σωτήρης Παπαπολίτης με το ίδιο αίτημα, ενώ η πρώην υπουργός κ. Ψαρούδα-Μπενάκη είχε προτείνει την ποινή αυτή για τους παιδοκτόνους. Αλλά και ο

ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ	
Εκτελεστικό Απόσπασμα (73)	Αφγανιστάν, Αλβανία, Αλγερία, Αρμενία, Μπαχρέιν, Μπακλαντές, Λευκορωσία, Μπενίν, Βολιβία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μπουρκίνα Φάσο, Μπουρούντι, Καμερούν, Δημοκρατία Κεντρικής Αφρικής, Τσαντ, Χιλή, Κίνα, Κομόρες, Δημοκρατικό Κονγκό, Κονγκό, Ακτή Ελεφαντοστού, Κούβα, Τζιμπουντί, Αίγυπτος, Ελ-Σαλβαδόρ, Ισημερινή Γουινέα, Αιθιοπία, Γκαμπόν, Γκάνα, Γουινέα, Ινδονησία, Ιράν, Ιράκ, Ιορδανία, Καζακστάν, Βόρεια Κορέα, Κουβέιτ, Κιργισία, Λεττονία, Λίβανος, Λιβερία, Λιβύη, Μαδαγασκάρη, Μαλί, Μαυριτανία, Μογγολία, Μαρόκο, Δημοκρατία Νίγηρα, Νιγηρία, Παλαιστίνη, Κατάρ, Ρωσία, Ρουάντα, Σενεγάλη, Σιέρα Λεόνε, Σομαλία, Σουδάν, Σουρινάμ, Συρία, Ταϊβάν, Τατζικιστάν, Ταϋλάνδη, Τόγκο, Τυνησία, Τουρκμενιστάν, Ουγκάντα, Ουκρανία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, ΗΠΑ, Ουζμπεκιστάν, Βιετνάμ, Υεμένη, Νέα Γιουγκοσλαβία
Απαγχονισμός (59)	Αφγανιστάν, Αλβανία, Αντίγκουα Μπαρμπούντα, Μπαχάμες, Μπαρμπάντος, Μπαγκλαντές, Μπελίζ, Βερμούδες, Μποτσουάνα, Μπρουνεϊ Νταρουσσαλάμ, Μπουρούντι, Καμερούν, Δημοκρατικό Κονγκό, Άγιος Δομίνικος, Αίγυπτος, Ισημερινή Γουινέα, Γρενάδα, Γουιάνα, Ινδία, Ιράν, Ιράκ, Ισραήλ, Τζαμάικα, Ιαπωνία, Ιορδανία, Κέννα, Βόρεια Κορέα, Νότια Κορέα, Κουβέιτ, Λίβανος, Λεσόττο, Λιβερία, Λιβύη, Μαλάουϊ, Μαλαισία, Μαϊμάρη, Νιγηρία, Πακιστάν, Παλαιστίνη, Παπούα Νέα Γουινέα, Κατάρ, Σεντ Κρίστοφερ-Νέβις, Αγία Λουκία, Άγιος Βικέντιος και οι Γρενατίνες, Σιέρα Λεόνε, Σιγκαπούρη, Σρι Λάνκα, Σουδάν, Σουαζιλάνδη, Συρία, Τανζανία, Τόνγκα, Τρίνιταντ και Τομπάγκο, Τυνησία, Τουρκία, Ουγκάντα, ΗΠΑ, Ζάμπια, Ζιμπάμπουε
Λιθοβολισμός (5)	Αφγανιστάν, Ιράν, Πακιστάν, Σαουδική Αραβία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα
Θανατηφόρα ένεση (5)	Κίνα, Γουατεμάλα, Φιλιππίνες, Ταϊβάν, ΗΠΑ
Αποκεφαλισμός (3)	Σαουδική Αραβία, Κονγκό, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα,
Ηλεκτροπληξία	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα
Θάλαμος Αερίων	ΗΠΑ
Σταύρωση	Σουδάν
Στοιχεία Διεθνούς Αμνηστίας (ανανεώθηκαν τον Μάιο του 99)	

«προφήτης» του εικονικού πολιτικού εκσυγχρονισμού κ. Δημήτρης Αβραμόπουλος είχε αρνηθεί το 1996 να συνυπογράψει μαζί με τους άλλους δημάρχους πόλεων, που έχουν φιλοξενήσει Ολυμπιακούς Αγώνες, την παγκόσμια έκκληση για την κατάργηση της θανατικής ποινής... Υπερασπιστής, και μάλιστα θερμός, της θανατικής ποινής και ο νυν βουλευτής του ΠΑΣΟΚ Ανδρέας Λοβέρδος σημειώνει ότι έτσι θα «προστατευθούν υπέρτατα αγαθά όπως η ανθρώπινη ζωή και η αξιοπρέπεια» και ότι «μειώνει τις περιπτώσεις αυτοδικίας και βοηθά να γίνει αποδεκτή η αρχή της επιείκειας». Στους αντίποδες ο καθηγητής εγκληματολογίας κ. Γ. Πανούσης υποστηρίζει: «Η εκτέλεση αποτελεί μία εκδίκηση χωρίς δικαιοσύνη. Συνιστά την υπέρτατη ανηθικότητα της ανθρώπινης δικαιοσύνης αφού σκοτώνοντας παραβιάζει τον ίδιο νόμο που υποτίθεται ότι υπερασπίζεται».

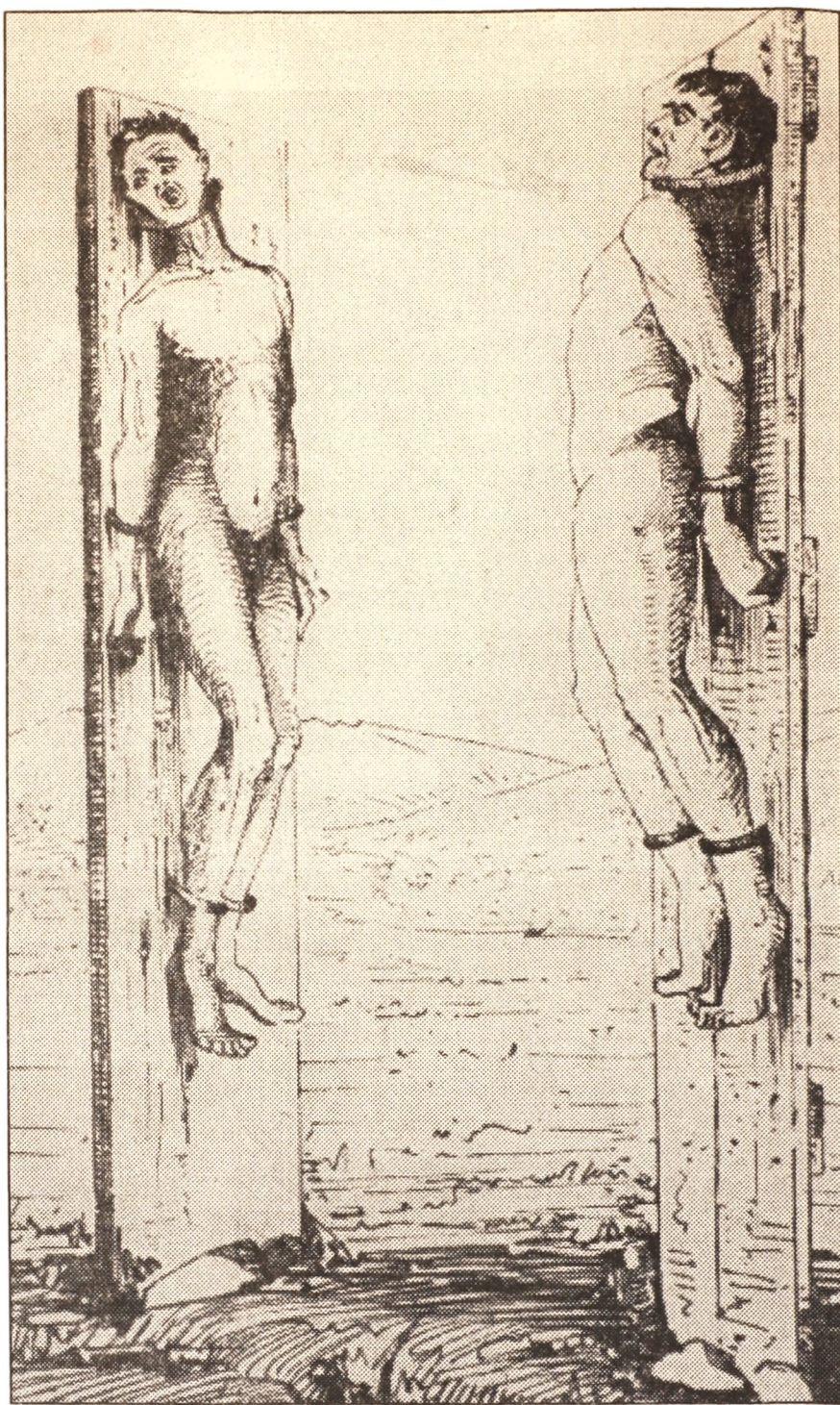
Στο ίδιο πνεύμα και ο ομότιμος καθηγητής κ. Ευτύχης Μπιτσάκης υπενθυμίζει ότι «το έγκλημα δεν αντιμετωπίζεται με την θανάτωση του εγκληματία αλλά με την δημιουργία συνθηκών που θα ευνοούν την πραγμάτωση των θετικών δυνατοτήτων του ανθρώπινου όντος».

ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ

«Η κοινωνία δεν εκδικείται, θέλει μονάχα να προλάβει το έγκλημα».

Ο παραδειγματισμός είναι το σημαντικότερο επιχείρημα των υπέρμαχων της θανατικής ποινής ανά τον κόσμο. Φυσικά δεν μπορεί να συνετίσει εκείνους που εκτελούνται. Απομένουν οι υπόλοιποι οι οποίοι είτε εγκληματούν ήδη είτε είναι πιθανόν να εγκληματήσουν στο μέλλον.

Το παράδοξο είναι ωστόσο πως δεν υπάρχει επιστημονική έρευνα που να κατέληξε στο συμπέρασμα πως η θανατική ποινή έχει οποιοδήποτε αποτέλεσμα στην μείωση της εγκληματικότη-

Ο αποτυμπανισμός υπήρξε ιδιαίτερα διαδεδομένος στην αρχαία Ελλάδα. Ο καταδικασμένος προσδενόταν σε στύλο ή όρθια σανίδα με σχοινιά ή μεταλλικούς χαλκάδες και αφηνόταν αβοήθητος έως ότου έρδει ο θάνατος, συνήδως έπειτα από αρκετές ημέρες.

τας, αντίθετα αρκετές είναι οι έρευνες που απέδειξαν ότι δεν σχετίζεται με αυτήν. Συμπεράσματα που θα αρκούσαν για να καταδείξουν πως η θανατική ποινή δεν θα μπορούσε να έχει αποτρέψει ούτε καν έναν εγκληματία ο οποίος ήταν αποφασισμένος να διαπράξει ένα έγκλημα, πολύ περισσότερο δε τους «υπεράνω πάσης υποψίας» πολίτες οι οποίοι φυσικά δεν μπορούν να γνωρίζουν αν και πότε θα διαπράξουν μια αξιόποινη πράξη. Με άλλα λόγια πρόκειται για έναν νόμο ο οποίος αναγνωρίζει το έγκλημα που επιβάλλει και αγνοεί αυτό που αποτρέπει.

Γιατί τα ανθρώπινα πάθη που οδη-

γούν στο έγκλημα (εκδίκηση, παθολογική αγάπη, αίσθημα τιμής, μίσους κ. ά.) κινούνται σχεδόν πάντοτε πάνω και πέρα από τον φόβο της τιμωρίας. Πηγάζουν από ένστικτα που ελάχιστα υπακούουν ή ελέγχονται από σταθερές δυνάμεις σε ισορροπία, όπως υπαινίσσεται ο νόμος. Με άλλα λόγια η θανατική ποινή θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτρεπτικά μόνο αν η ανθρώπινη φύση ήταν αμετάβλητη και σταθερή όπως ο νόμος.

Άλλωστε τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της προσωπικότητας κάθε εγκληματία παράγουν έναν προσωπικό κώδικα δικαίου που σε συνδυασμό με την ύπαρξη ελαφρυντικών που προβλέπει ο νόμος, του εξασφαλίζουν (σύμφωνα με τον ίδιο) την δικαιολόγηση κάθε πράξης και την συγχώρεση ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου. Στην πραγματικότητα κανείς τους δεν πιστεύει πως θα φτάσει μέχρι το ικρίωμα. Θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος πως η θανατική ποινή θα λειτουργούσε αποτρεπτικά μόνο στην περίπτωση που θα ίσχυε η επιβολή της χωρίς καμία εξαίρεση σε οποιονδήποτε διέπρατε ένα ή περισσότερα από τα εγκλήματα που την επισύρουν. Για παράδειγμα θα έπρεπε να εκτελούνται όλοι όσοι διαπράττουν φόνο. Εξαιρετικά χρήσιμη αυθαιρεσία για ολοκληρωτικές αντιλήψεις αλλά εντελώς αντίθετη με το αίσθημα δικαιοσύνης

και τις ατομικές ελευθερίες που υποτίθεται προασπίζουν τα νομικά συστήματα του πολιτισμένου κόσμου μας.

Αλλά αν αποδεδειγμένα η θανατική ποινή δεν μπορεί να παραδειγματίσει αποτρεπτικά τους ήδη εγκληματίες, ο χαρκτηρισμός της ως μέσο σωφρονισμού δεν ευσταθεί. Η λειτουργία της είναι καθαρά εκδικητική και άρα κάθε δικαιολογία ή επιχείρημα που υποστηρίζει την επιβολή της καταρρέει. Το «οφθαλμός αντί οφθαλμού» ανήκει στην τάξη της φύσης και όχι του νόμου. Ο νόμος εξ ορισμού δεν μπορεί να υπακούει στους ίδιους κανόνες με τη φύση. Αν ο φόνος είναι στη φύση του ανθρώπου, ο νόμος δεν

υπάρχει για να μιμηθεί ή να αναπαράγει την φύση, υπάρχει για να την βελτιώσει.

Είναι άλλωστε καθήκον των νομοθετών να γνωρίζουν ότι εφόσον θεωρούν τον προμελετημένο φόνο ως το χειρότερο έγκλημα, οφείλουν και να αναγνωρίσουν ότι η θανατική καταδίκη είναι ο πιο προμελετημένος όλων των φόνων. Εκτός αυτού ανάλογη βαρύτητα θα έπρεπε να δοθεί στις αδυναμίες του δικανικού συστήματος οι οποίες όχι σπάνια υποπέφτουν σε τραγικά λάθη που κοστίζουν την ζωή αθώων.

Αναπόφευκτα τίθεται το ερώτημα κατά πόσον η ίδια η κοινωνία πιστεύει στον αποτρεπτικό ρόλο της θανατικής καταδίκης. Είναι φανερό πως στις κοινωνίες όπου η θανατική ποινή εκτελείται δημόσια, ο ρόλος αυτός ως ένα βαθμό υφίσταται και αναγνωρίζεται. Φυσικά με μια σειρά επιπτώσεων όπως η καλλιέργεια σαδιστικών ενστίκτων, ο αντίκτυπος των οποίων είναι απροσμέτρητος και άρα ανεξέλεγκτος ως προς την δημιουργία συνθηκών που θα προκαλούσαν νέα εγκλήματα.

Τι γίνεται όμως με εκείνες τις κοινωνίες, τις συνήθως και πιο αναπτυγμένες, όπου η θανατική ποινή αποτελεί την πιο συγκαλυμμένη πλευρά της ποινικής διαδικασίας; Ασφαλώς σ' αυτές τις περιπτώσεις δεν μπορεί να υποστηριχθεί πως ο μέσος πολίτης αναγνωρί-

ζει επαρκώς τον αποτρεπτικό ρόλο μιας τόσο αμετάκλητης τιμωρίας αφού ουσιαστικά ο ίδιος και οι όμοιοί του της στέρησαν τις θεαματικές ιδιότητές της περισσότερο από έναν αιώνα πριν. Ο Φουκώ σημειώνει σχετικά: «η τιμωρία παύει σιγά σιγά να είναι δημόσιο θέαμα. Ό,τι ήταν θεαματικό στοιχείο επηρεάζεται από 'δω και πέρα από κάποια αρνητική ένδειξη· και σαν έπαυε προοδευτικά ο ρόλος της ποινικής τελετουργίας να είναι κατανοητός, γεννιέται τώρα η υποψία πως η τελετουργία αυτή που "συμπλήρωνε" το έγκλημα, είχε κάποια ύποπτη συγγένεια με το ίδιο το έγκλημα: εξισώνεται με το έγκλημα ή και το ξεπερνά σε αγριότητα, εξοικειώνει τους θεατές με μια θηριωδία από την οποία ήθελαν να τους αποτρέψουν, αποδείχνει σ' αυτούς τη συχνότητα του εγκλήματος, προσομοιάζει τον δήμιο με εγκληματία, τους δικαστές με δολοφόνους, αναστρέφει τους ρόλους την τελευταία στιγμή, ο βασανιζόμενος παρουσιάζεται σαν κάτι που προκαλεί οίκτο ή και θαυμασμό. Ο Beccaria στάθηκε ένας από τους πρώτους που είπε: "Η δολοφονία, που μας την παρουσιάζουν σαν αποτρόπαιο έγκλημα, βλέπουμε να εκτελείται εν ψυχρώ, χωρίς τύψεις". Η δημόσια εκτέλεση θεωρείται τώρα μια εστία όπου αναζωπυρώνεται η βιαιότητα» (Μισέλ Φουκώ, *Επιτή-*

ρηση και Τιμωρία, ό.π. σ. 18).

Υπό αυτές τις συνθήκες η όποια αποτελεσματικότητά της θανατικής ποινής αναζητείται στον πυρήνα των μηχανισμών που την συντηρούν και την εφαρμόζουν. Μηχανισμοί οι οποίοι με κάποιο μεταφυσικό σχεδόν τρόπο εκλαμβάνονται μέσα από την απρόσωπη λειτουργία τους ως ικανοί και δίκαιοι διαχειριστές της μοίρας οποιουδήποτε. Πρόκειται για απολύτως στρεβλή διαπίστωση, η επιρροή της οποίας εξηγεί ως ένα βαθμό και τους λόγους διατήρησης της θανατικής ποινής σε ένα μεγάλο τμήμα του λεγόμενου ανεπτυγμένου κόσμου.

Όσο για τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα των σύγχρονων μορφών εκτέλεσης, όπως η ηλεκτρική καρέκλα ή η θανατηφόρα ένεση που υποτίθεται ότι δεν βασανίζουν τον κατάδικο προσφέροντας του έναν σχετικά ανεκτό θάνατο και προστατεύουν την αξιοπρέπεια του, αποδεικνύεται αρκετές φορές καθαρός μύθος. Κατά καιρούς έχουν διαρρεύσει ομολογίες αυτόπτων μαρτύρων που αναφέρονται σε ανατριχιαστικές λεπτομέρειες όπως εκρήξεις κρανίων, ακατάσχετες αιμορραγίες, βραχυκυκλώματα που παρατείνουν αφάνταστα την έλευση του θανάτου, ανεξέλεγκτοι σπασμοί που προκαλούν θανατηφόρους αυτοτραυματισμούς κ.λπ.

Οι Τούρκοι υπήρξαν αναμφίβολα αυθεντίες στην εξεύρεση φρικτών μεθόδων επιβολής θανατικής ποινής. Αριστερά: Φύτεμα λαμπαδών στο σώμα και έκχυση καυτού κεριού στις πληγές. Δεξιά: Ο καταδικασμένος χτίζεται μέχρι το λαιμό και αφήνεται να πεθάνει.

Τ Ρ Ε Ι Σ Σ Υ Γ Γ Ρ Α Φ Ε Ι Σ Γ Ρ Α Φ Ο Υ Ν Γ Ι Α Τ Η Ν Θ Α Ν Α Τ Ι Κ Η Κ Α Τ Α Δ Ι Κ Η

Ο ΚΑΜΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ

Πώς τελικά προσδιορίζεται μπροστά στο έγκλημα ο πολιτισμός μας; Η απάντηση είναι απλή· εδώ και τριάντα χρόνια τα εγκλήματα του κράτους υπερτερούν κατά πολύ από τα εγκλήματα των ατόμων. Δεν αναφέρομαι καν στους πολέμους, παγκόσμιους ή τοπικούς, αν και το αίμα είναι επίσης ένα αλκοόλ, το οποίο δηλητηριάζει μακροπρόθεσμα όπως το πιο μεθυστικό κρασί. Ο αριθμός όμως των ατόμων που εκτελέστηκαν άμεσα από το κράτος πήρε αστρονομικές διαστάσεις και ξεπερνάει απείρως περισσότερο τον αριθμό των μεμονωμένων φόνων. Υπάρχουν όλο και λιγότερες καταδίκες για εγκλήματα του κοινού δικαίου και όλο και περισσότερες καταδίκες για πολιτικά εγκλήματα. Αυτό αποδεικνύεται καθώς καθénas από εμάς, όσο έντιμος και αν είναι, μπορεί μια μέρα να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο μιας εις θάνατον καταδίκης του, ενώ μια τέτοια πιθανότητα θα φαινόταν αστεία στις αρχές του αιώνα. Η ρήση του Alphonse Karr «Ας αρχίσουν οι κύριοι δολοφόνοι» δεν έχει κανένα νόημα. Αυτοί που προκαλούν τις περισσότερες αιματοχυσίες είναι οι ίδιοι που πιστεύουν ότι έχουν με το μέρος τους το δίκαιο, την λογική και την ιστορία.

Δεν είναι τόσο έναντι του ατόμου που πρέπει λοιπόν να προστατευτεί η κοινωνία μας, όσο έναντι του κράτους. Είναι πιθανόν να αναστραφούν οι αναλογίες σε τριάντα χρόνια. Προς το παρόν όμως η νόμιμη άμυνα πρέπει να στραφεί κυρίως κατά του κράτους. Η δικαιοσύνη και η πιο ρεαλιστική περίπτωση επιτάσσουν ο νόμος να προστατεύει το άτομο έναντι ενός κράτους το οποίο έχει παραδοθεί στην παραφροσύνη της αλαζονείας και του σεκταρισμού. «Να καταργήσει το κράτος την θανατική ποινή» θα έπρεπε να είναι σήμερα η κραυγή που θα μας ενώσει.

Οι δρακόντειοι νόμοι, λέγεται, εξαγριώνουν τα ήθη. [...]

Πώς θα μπορούσε η ευρωπαϊκή κοινωνία στο μέσο του αιώνα να επιζήσει χωρίς να υπερασπίσει, με όλα τα μέσα, τα άτομα ενάντια στην κρατική κατα-

πίεση; Το να απαγορεύσεις την επιβολή της θανατικής ποινής σ' ένα άτομο, θα ήταν σαν να διακηρύσσεις δημόσια ότι η κοινωνία και το κράτος δεν είναι απόλυτες αξίες και ότι δεν τους επιτρέπεις να νομοθετούν αναξέλεγκτα, ούτε να προκαλούν το ανεπανόρθωτο. [...]

Χωρίς την θανατική ποινή η Ευρώπη δεν θα είχε μολυνθεί από τα σωρευμένα πτώματα των τελευταίων είκοσι χρόνων στην ταλαιπωρημένη γη της. Στην ήπειρό μας όλες οι αξίες έχουν υποστεί σημαντική φθορά από τον φόβο και το μίσος που έχει εκδηλωθεί ανάμεσα στα άτομα και στα έθνη. Η πάλη των ιδεών διεξάγεται υπό την δαμόκλειο σπάθη της αγχόνης και της λαιμητόμου. Δεν κυριαρχεί πια η φυσική και ανθρώπινη κοινωνία που εξασκεί τα δικαιώματά της για καταστολή, αλλά η ιδεολογία που απαιτεί ανθρώπινες θυσίες. «Η εικόνα του ικριώματος σημαίνει ότι η ζωή του ανθρώπου παύει να είναι ιερή, όταν κρίνουμε αναγκαία την θανάτωσή του». Προφανώς αυτή η εικόνα θεωρείται όλο και πιο αναγκαία καθώς εξαπλώνεται και διαδίδεται παντού. Και μαζί της επεκτείνεται η σύγχυση του μηδενισμού. Πρέπει λοιπόν στην εικόνα αυτή να δώσουμε ένα θεαματικό χτύπημα και να ενισχύσουμε τις αρχές και τους θεσμούς που δέχονται ότι το άτομο είναι πάνω από το κράτος. Κάθε μέτρο που θα ελαχιστοποιεί την πίεση των κοινωνικών δυνάμεων πάνω στο άτομο, θα το βοηθήσει να αυτονομηθεί από μια Ευρώπη που αιμορραγεί και θα του επιτρέψει να σκέφτεται καλύτερα και να αναζητά την θεραπεία. Η αρρώστια της Ευρώπης είναι να μην πιστεύει πουθενά και να διατείνεται ότι τα ξέρει όλα. [...]

Στην Ενωμένη Ευρώπη του μέλλοντος η κατάργηση της θανατικής ποινής που ελπίζουμε όλοι, θα έπρεπε να είναι στο πρώτο άρθρο του ευρωπαϊκού Κώδικα.

• Από το βιβλίο των Albert Camus - Arthur Koestler: *Réflexions sur la peine capitale*, Éditions Calmann-Lévy, Παρίσι 1979, αναθεωρημένη έκδοση· μετάφραση αποσπάσματος: Διονύσης Παπαδουκάκης.

ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΜΕΝΟΣ ΣΕ ΘΑΝΑΤΟ!

Στο πρακτικό αυτό των μαρτυρικών λογισμών μου, στους πόνους μου αυτούς, που όλο ένα και θα πληθαίνουν, σ' αυτή τη διανοητική αυτοψία ενός καταδίκου, δεν θα υπάρχει τάχα ένα μεγάλο μάθημα για κείνους που καταδικάζουν;

Η ανάγνωση αυτή, θα κάνει τάχα πιο ελαφρό το χέρι τους, όταν θα πρόκειται κάποια άλλη φορά, να πετάξουν το κεφάλι ενός διανοούμενου, ένα κεφάλι ανθρώπου, μέσα σ' αυτό που ονομάζουν πλάστιγγα της δικαιοσύνης;

Δεν έχουν τάχα σκεφτεί ποτέ, οι δυστυχισμένοι, αυτή τη βραδυκίνητη διαδοχή των βασάνων που περικλείει η βιαστική διατύπωση μιας θανατικής αποφάσεως;

Σταμάτησαν τάχα ποτέ και μόνο σ' αυτή την οδυνηρή ιδέα, ότι στον άνθρωπο που αποκεφαλίζουν υπάρχει μια σκέψη; Μια σκέψη που είχε κάποια βαρύτητα στη ζωή, μια ψυχή που δεν είχε καμιά όρεξη για το θάνατο.

Όχι! Σ' όλα αυτά δεν βλέπουν τίποτε άλλο έξω από την κάθετη πτώση μιας τριγωνικής λεπίδας, και σκέπτονται χωρίς άλλο, ότι για τον κατάδικο δεν υπάρχει τίποτα ούτε προ, ούτε μετά.

Τα φύλλα αυτά θα τους βγάλουν από την πλάνη. Όταν μια μέρα ίσως δημοσιευθούν, θα σταματήσουν λίγες στιγμές τη σκέψη τους στους ψυχικούς πόνους· γιατί αυτούς δεν τους υποπτεύονται καν. Είναι θριαμβευτές γιατί μπορούν να σκοτώσουν το σώμα χωρίς να το κάνουν να υποφέρει. Ε! λοιπόν γι' αυτό ακριβώς πρόκειται! Τι είναι ο φυσικός πόνος μπροστά στο φυσικό άλγος! Φρίκη και οίκτος για τους νόμους που έγιναν έτσι! Θάρθη μια μέρα, και ίσως τα απομνημονεύματα αυτά, τελευταίες εκμυστηρεύσεις κάποιου δυστυχισμένου, κάτι θα συνεισφέρουν.

• Βίκτωρ Ουγκώ,
Η τελευταία μέρα ενός καταδίκου,
Εκδόσεις Κοροντζή, Αθήνα 1978

Ο ΘΑΝΑΤΟΠΟΙΝΙΤΗΣ ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΥ

Σύμφωνα με την εκδοχή του D. S. Mirsky, συγγραφέα της *Ιστορίας της Ρωσικής Λογοτεχνίας*, ο Ντοστογιέφ-

Οι εκτελέσεις καταδικασμένων σε θάνατο αποτελούν μέχρι σήμερα αγαπημένο θέαμα του πλήθους σε αρκετές περιοχές του πλανήτη όπως στο Αφγανιστάν, το Ιράν και άλλες μουσουλμανικές χώρες της Ασίας και της Αφρικής. Στην φωτογραφία δημόσια εκτέλεση σε κεντρικό σημείο της Καμπούλ προκαλεί την συγκέντρωση μεγάλου πλήθους.

σκυ, εξαιτίας της αντικαθεστωτικής του δράσης, καταδικάζεται το 1849 σε οκτώ χρόνια καταναγκαστικά έργα, αλλά –με τη μεσολάβηση του τσάρου– η ποινή περιορίζεται σε τέσσερα χρόνια, με τον όρο να υπηρετήσει τα υπόλοιπα τέσσερα σαν απλός στρατιώτης. Αντί όμως να ανακοινώσουν την καταδίκη αυτή στους φυλακισμένους, οι αρχές σκηνοθετούν μια σκληρή, απάνθρωπη κωμωδία: τους αναγγέλουν πως καταδικάστηκαν σε θάνατο και τους βάζουν στη σειρά σαν να επρόκειτο να εκτελεστούν. Μονάχα όταν οι πρώτοι από αυτούς είναι κιόλας δεμένοι στους πασσάλους, διαβάζονται οι πραγματικές καταδίκες. Όλοι οι φυλακισμένοι είχαν φυσικά πιστέψει ότι επρόκειτο να τουφεκιστούν, και ο ένας τους μάλιστα τρελάθηκε.

Αντίθετα σύμφωνα με τον Pierre Pascal ο μεγάλος ρώσος συγγραφέας καταδι-

κάστηκε πράγματι σε θάνατο. Την τελευταία στιγμή ο τσάρος τού απένειμε χάρη, η ποινή του μετατράπηκε σε καταναγκαστικά έργα και ο ίδιος μεταφέρθηκε στην Σιβηρία.

Όπως και να 'χει, ποτέ δεν έσβησαν από τη μνήμη του Ντοστογιέφσκυ αυτά τα «δέκα πέρα από κάθε μέτρο φοβερά, τρομακτικά λεπτά» καθώς περίμενε το θάνατο. Του άφησαν μια τέτοια ανάμνηση, ώστε επανειλημμένα τα περιγράφει στον *Ηλίθιο* και στο *Ημερολόγιο ενός Συγγραφέα* στα 1873.

Στο *Ημερολόγιό* του γράφει: «Κείνα τα τελευταία λεπτά, μερικοί από μας (το ξέρω θετικά), ξαναγυρίζοντας σαν από ένστικτο στον ίδιο τον εαυτό τους, και κρίνοντας μέσα σε μια στιγμή ολόκληρη την, τόσο νεανική ακόμη, ζωή τους, μετάνιωσαν, ίσως, για κάμποσα σοβαρά λάθη τους (αυτά τα λάθη που, σε ολό-

κληρη τη ζωή σας, πιέζουν κρυφά τη συνείδησή σας)· μα οι πράξεις, που γι' αυτές καταδικαστήκαμε, οι ιδέες, οι αντιλήψεις που κατείχαν το πνεύμα μας, μας φαίνονταν όχι μόνο πως δεν απαιτούσαν καμιά μετάνοια, μα ακόμη σαν κάτι εξαγνιστικό, που για δαύτο υποφέραμε ένα είδος μαρτυρίου, και που για δαύτο θα μας συγχωρούνταν πολλά».

• Τα στοιχεία πάρθηκαν από την μελέτη του Pierre Pascal, *Ο Φ. Ντοστογιέφσκυ*, που δημοσιεύεται στο: Φ. Μ. Ντοστογιέφσκυ, *Λευκές Νύχτες*, εκδ. Γκοβόστη, Αθήνα χ.χ., και από το σχετικό κεφάλαιο της *Ιστορίας της Ρωσικής Λογοτεχνίας* του D. S. Mirsky (εκδοτική Ερμής Ε.Π.Ε., Αθήνα 1977).

Έρευνα: Αθανασία Κοντοχρήστου, Σωτήρης Λέτσιος.

Επιμέλεια: Κωνσταντίνος Νούλας.

Ο ΣΗΜΙΤΗΣ ΤΡΟΤΣΚΙΣΤΗΣ

Και καπάκι ήρθε και το απίστευτο: ανακάλυψαν αιφνιδίως πως δεν έχουν λεφτά για κάποια φιλοδωρήματα και για την Ολυμπιάδα. Και κόψαν τις αμυντικές δαπάνες. Διότι τι σόι αριστεροί θα ήσαν, εάν δεν το έκαναν; Μάλιστα ο πρωθυπουργός κατηγορήσε εν γένει τους εξοπλισμούς, που όμως ο ίδιος είχε εγκρίνει, λες και είναι ο Τρότσκι και πρόκειται εντός ολίγου να ξεσηκώσει το διεθνές

προλεταριάτο εναντίον των πολέμων. Αγαπητοί μου, δεν ξέρω αν το έχετε αντιληφθεί, αλλά αντί για κυβέρνηση έχουμε ένα θίασο ποικιλιών. Σήμερα παίζει Γκόλφω, αύριο Τραβιάτα κ.ο.κ.

ΠΑΣΟΚΙΑΔΕΣ

Η κυβέρνηση αυτή έχει καταστεί ιδιαιτέρως επικίνδυνη, διότι το μόνο που κάνει είναι να προετοιμάζει τις επόμενες εκλογές. Και αν τις χάσει, τσιμέντο να γίνει. Ας καθαρίσουν τη μπουγάδα οι ατυχείς επόμενοι.

ΚΑΤΩ ΟΙ ΜΥΘΟΙ

Παρακολουθώ με προσοχή την αγωνία κάποιων ιστορικών να αποκαλύψουν «μύθους» της ιστοριογραφίας και να ξιφουλκούν εναντίον «παραδεδεδεγμένων» ιδεών, οι οποίες δήθεν επιζούν παρά τα πλήγματα της επιστήμης. Σου λένε: εφόσον οι πηγές δεν μιλάνε για το τάδε ζήτημα, άρα κι αυτό δεν υφίσταται, είναι μια ιδεολογική κατασκευή, ένας μύθος.

ΦΑΝΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Αμ δεν είναι έτσι αγαπητοί μου. Αν ήταν να περιμέναμε αυστηρά και μόνον τα τεκμήρια, τότε δεν θα κάναμε ιστορία, αλλά χημεία: βάζεις στη γυάλα υδρογόνο και οξυγόνο και βγάζεις νερό. Η ιστορία δεν πάει έτσι. Τι θα πει οι πηγές δεν αναφέρουν πουθενά για κρυφό σχολειό στα πρώτα χρόνια της τουρκοκρατίας; Γιατί να το αναφέρουν; Τότε τι σόι κρυφό θα ήταν;

ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΠΟΙΟ ΜΥΣΤΙΚΟ

Το ΕΡΣ και ο Ρέππας, έστειλαν υπαλλήλους του Κόκκαλη να κόβουν τις κεραίες των ραδιοφώνων. Εκεί φτάσαμε. Οι δε νεόκοποι δημοσιογράφοι του σημιτισμού, άμα πεις και καμιά κουβέντα σε ξεφωνίζουν ως υστερικό και μίζερο, που δεν βλέπει έξω τι ωραία άνοιξη έχουμε. Είναι πολύ άνετοι. Μου θυμίζουν την Βασιλειάδου που έλεγε ως νεόπλουτη: «Εμείς, δόξα τω Θεώ, λεπτά έχουμε».

FLYING DOWN TO SPATA

Αεροδρόμιο χωρίς δρόμους προσβάσεως, αποσκευές, πίνακες ανακοινώσεων και απογειώσεις, πρώτη φορά βλέπω. Θέλω να ασχοληθώ με το πνεύμα, αλλά όπως βλέπετε δεν μ' αφήνουν να αγιάσω. Πάνω που πιάνω τον Κόζελεκ και ετοιμάζομαι να μπω στα άδυτα της νουβέλ ιστουάρ, νάσου ο αφιονισμένος επιβάτης που αυτός μεν πήγε Κέρκυρα, η δε βαλίτσα του Ζάκυνθο. Οπότε πίπτω πάλι στην αμαρτία.

ΕΡΓΟΛΑΒΟΙ ΓΕΝΙΑΣ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

Τι φταίει; Προφανώς η ξετσιπωσιά των κυβερνώντων να στήσουν άρον άρον μια φιέστα, χωρίς να υπολογίζουν τον κόσμο. Έτσι για να κάνει τον έξυπνο ο Λαλιώτης, πως παρέδωσε αεροδρόμιο τον Μάρτιο και όχι τον Νοέβριο.

Σ Ω Ρ Α Ι Ο Ι Μ Υ Θ Ο Ι

«Φεγγαράκι μου λαμπρό φέγγε μου να περπατώ...». Είναι κι αυτό ένα ποίημα. Μου τόλεγε η γιαγιά μου η Μαριάνθη, ψηλά στο Πήλιο, στις Μηλιές. Αλλά η ατυχής αγράμματος γραία δεν ήξευρε πως αυτό ήταν ένας μύθος, πολλώ δε μάλλον που στις Μηλιές υπήρχε και ξακουστή σχολή. Και τώρα που το έμαθα κι εγώ το ψέμα δεν μπορώ να της ζητήσω τον λόγο, διότι πόσα χρόνια να ζήσει η έρμη;

Την ιστορία όμως δεν την γράφουν οι πηγές, ο ιστορικός τη γράφει, ερμηνεύοντας τις πηγές, κατανοώντας τα κείμενα με τον δικό του μοναδικό τρόπο. Και όταν οι πηγές δεν μιλάνε, μιλάει ο ίδιος. Τι γινόταν λοιπόν για ενάμιση αιώνα στην Ελλάδα, μέχρι να αναλάβει το Πατριαρχείο την εκπαίδευση των υποδούλων; Πως μάθαινε ο κόσμος τη γλώσσα της εκκλησίας; Δεν πήγαινε στον παπά να μάθει γραφή και ανάγνωση; Πήγαινε. Αυτό κάποιος μπορεί λοιπόν να το ονομάσει κρυφό σχολειό, όχι με την έννοια του απαγορευμένου, αλλά με την έννοια του παράπλευρου, του μη κυρίαρχου. Και έπειτα αυτό μας μάρανε; Επιτέλους ας αφήσουμε και κανένα μύθο όρθιο, δεν βλάφτει. Αντιθέτως οφελεί. Διότι η ίδια η συνείδηση συνίσταται από μύθους. Άμα αδειάσουμε από όλα, θα γίνουμε εν τέλει αυτό που λέει ο λαός: τενεκέδες ξεγάνωτοι.

Την ιστορία όμως δεν την γράφουν οι πηγές, ο ιστορικός τη γράφει, ερμηνεύοντας τις πηγές, κατανοώντας τα κείμενα με τον δικό του μοναδικό τρόπο. Και όταν οι πηγές δεν μιλάνε, μιλάει ο ίδιος. Τι γινόταν λοιπόν για ενάμιση αιώνα στην Ελλάδα, μέχρι να αναλάβει το Πατριαρχείο την εκπαίδευση των υποδούλων; Πως μάθαινε ο κόσμος τη γλώσσα της εκκλησίας; Δεν πήγαινε στον παπά να μάθει γραφή και ανάγνωση; Πήγαινε. Αυτό κάποιος μπορεί λοιπόν να το ονομάσει κρυφό σχολειό, όχι με την έννοια του απαγορευμένου, αλλά με την έννοια του παράπλευρου, του μη κυρίαρχου. Και έπειτα αυτό μας μάρανε; Επιτέλους ας αφήσουμε και κανένα μύθο όρθιο, δεν βλάφτει. Αντιθέτως οφελεί. Διότι η ίδια η συνείδηση συνίσταται από μύθους. Άμα αδειάσουμε από όλα, θα γίνουμε εν τέλει αυτό που λέει ο λαός: τενεκέδες ξεγάνωτοι.

Την ιστορία όμως δεν την γράφουν οι πηγές, ο ιστορικός τη γράφει, ερμηνεύοντας τις πηγές, κατανοώντας τα κείμενα με τον δικό του μοναδικό τρόπο. Και όταν οι πηγές δεν μιλάνε, μιλάει ο ίδιος. Τι γινόταν λοιπόν για ενάμιση αιώνα στην Ελλάδα, μέχρι να αναλάβει το Πατριαρχείο την εκπαίδευση των υποδούλων; Πως μάθαινε ο κόσμος τη γλώσσα της εκκλησίας; Δεν πήγαινε στον παπά να μάθει γραφή και ανάγνωση; Πήγαινε. Αυτό κάποιος μπορεί λοιπόν να το ονομάσει κρυφό σχολειό, όχι με την έννοια του απαγορευμένου, αλλά με την έννοια του παράπλευρου, του μη κυρίαρχου. Και έπειτα αυτό μας μάρανε; Επιτέλους ας αφήσουμε και κανένα μύθο όρθιο, δεν βλάφτει. Αντιθέτως οφελεί. Διότι η ίδια η συνείδηση συνίσταται από μύθους. Άμα αδειάσουμε από όλα, θα γίνουμε εν τέλει αυτό που λέει ο λαός: τενεκέδες ξεγάνωτοι.

Την ιστορία όμως δεν την γράφουν οι πηγές, ο ιστορικός τη γράφει, ερμηνεύοντας τις πηγές, κατανοώντας τα κείμενα με τον δικό του μοναδικό τρόπο. Και όταν οι πηγές δεν μιλάνε, μιλάει ο ίδιος. Τι γινόταν λοιπόν για ενάμιση αιώνα στην Ελλάδα, μέχρι να αναλάβει το Πατριαρχείο την εκπαίδευση των υποδούλων; Πως μάθαινε ο κόσμος τη γλώσσα της εκκλησίας; Δεν πήγαινε στον παπά να μάθει γραφή και ανάγνωση; Πήγαινε. Αυτό κάποιος μπορεί λοιπόν να το ονομάσει κρυφό σχολειό, όχι με την έννοια του απαγορευμένου, αλλά με την έννοια του παράπλευρου, του μη κυρίαρχου. Και έπειτα αυτό μας μάρανε; Επιτέλους ας αφήσουμε και κανένα μύθο όρθιο, δεν βλάφτει. Αντιθέτως οφελεί. Διότι η ίδια η συνείδηση συνίσταται από μύθους. Άμα αδειάσουμε από όλα, θα γίνουμε εν τέλει αυτό που λέει ο λαός: τενεκέδες ξεγάνωτοι.

Το Άλσος Ριζάρι δυ- σία στόν βωμό της τέχνης;

Στην Αθήνα μας που ονομά-
ζεται όχι άδικα και «τσιμε-
ντούπολη», όλοι μας αναζη-
τούμε μια «όαση» πράσινου
μέσα στα λιγοστά άλση που
ακόμη υπάρχουν. Αν και λιγο-
στά, άρα περιζήτητα, με διά-
φορους τρόπους και μεθοδεύ-
σεις βρίσκονται υπό διωγμό
από διάφορους «εκσυγχρο-
στές» του περιβάλλοντος, που
προς χάριν της ανοικοδόμησης
και όχι μόνον θέλουν να τα
υποβαθμίσουν και να τα εξα-
φανίσουν.

Ένα από αυτά τα άλση, που
εδώ και χρόνια βρίσκεται υπό
διωγμό, είναι αυτό του Ριζάρη,
που παρ' όλον ότι ο ιδιοκτήτης-
δωρητής το παραχώρησε στο
Δημόσιο με την ρητή εντολή να
παραμείνει αιωνίως άλσος
προς όφελος του αθηναϊκού
λαού, στις μέρες μας προσφέ-
ρεται από την εκσυγχρονιστι-
κή(;) κυβέρνηση «ΔΩΡΕΑΝ»
σε ιδιωτικό φορέα (Ίδρυμα Β.
& Ε. Γουλανδρή) για να κατα-
σκευαστεί Μουσείο(;) Συγ-
χρόνης Τέχνης.

Αλήθεια, πλην αυτού του χώ-
ρου δεν υπάρχουν άλλες εναλ-
λακτικές λύσεις ή μόνον αυτός
ο χώρος ικανοποιεί τον ιδιωτι-
κό φορέα; Εκείνο όμως που
αφήνει άφωνο και που προ-
βληματίζει κάθε σκεπτόμενο
πολίτη αυτής της πόλης, είναι
πως άνθρωποι που διατείνον-
ται ότι ανήκουν στον «χώρο»
της τέχνης, δεν δείχνουν
έμπρακτα τις «ευαισθησίες»
τους για την προστασία του πε-
ριβάλλοντος, της διατήρησης
δηλαδή του φυσικού κάλλους,
και εξ ονόματος της τέχνης συ-
νειδητά επιδιώκουν την κατα-
στροφή του.

Καταστρέφοντας το Άλσος
Ριζάρη αφαιρούν από όλους
μας το «οξυγόνο» που είναι τό-

σο πολύτιμο στις μέρες μας,
καθώς χωρίς αυτό η ύπαρξή
μας καταστρέφεται, άρα και η
ίδια η τέχνη την οποία «υπηρε-
τούν»(;) υποβαθμίζεται, αν
αναλογιστεί κανείς ότι ο καλ-
λιτέχνης «εμπνέεται» κατά κύ-
ριο λόγο από το «φυσικό κάλ-
λος»!!!

Πέρα από αυτά και ίσως πιο
σημαντικό είναι αυτή η στά-
ση/θέση αν όχι απαίτηση της
καταστροφής του Άλσους Ρι-
ζάρη προς ανέγερση ενός
Μουσείου(;), η οποία «εκπέ-
μπει» ένα μήνυμα και συγχρό-
νως σκιαγραφεί ένα πρότυ-
πο(;) ανθρώπου που επιβεβαι-
ώνει την σημερινή «ζού-
γκλα» μέσα στην οποία ζούμε
και που οι νέοι άνθρωποι αρ-
νούνται να αποδεχθούν. Αυτό
του ατόμου που μπροστά στην
προσπάθεια της ατομικής του
επιβεβαίωσης και προβολής,
αδιαφορεί για το «κοινό κα-
λό», το «κοινό όφελος», και
αρκείται στην ρήση ότι «ο σκο-
πός αγιάζει τα μέσα»!

Για μία φορά ακόμη ο κάθε
αθηναίος πολίτης καλείται, ξε-
φεύγοντας από την «χείμερα»
του χρηματιστηρίου και την
αποχαύνωση της τηλεόρασης,
να διεκδικήσει το αυτονόητο
και να αναδείξει αντιδρώντας
το ενδιαφέρον του για το περι-
βάλλον.

Η ελπίδα «πεθαίνει» τελευ-
ταία λέει ο λαός μας, άρα ποτέ
δεν είναι αργά για μία ακόμη
προσπάθεια για την σωτηρία
του Άλσους Ριζάρη.

Το πραγματικό ζητούμενο εί-
ναι μία ποιοτικά καλλίτερη
ζωή με αναβαθμισμένο και
προστατευμένο περιβάλλον,
όπου η τέχνη σ' αυτό το πλαί-
σιο είναι μη ανταγωνιστική, εί-
ναι δηλαδή συμπληρωματική,
γιατί αυτός εξάλλου είναι και
ο ρόλος της.

Ευχαριστώ
για την φιλοξενία
Ι.Α. Στεφανίδης

Αρχή σοφίας, ονο- μάτων επίσκεψις

Αγαπητό Αντί,

Στο τεύχος του αγαπητού
Αντί της 23/3/2001, σελ. 41,
δημοσιεύτηκε ένα σημείωμα
του Μάνου Στεφανίδη, το
οποίο περιείχε αναφορές
και χαρακτηρισμούς που με
αφορούν προσωπικά. Προς
άρσιν παρεξηγήσεων και για
καλύτερη ενημέρωση των
νοημόνων και ευαίσθητων
αναγνωστών του Αντί θα
ήθελα να διευκρινίσω τα
εξής:

1. Ουδέποτε συνέδεσα τον
Κόντογλου με την ρωσική
Πρωτοπορία, όπως ισχυρί-
ζεται ο Μ. Στεφανίδης.
Εντόπισα απλώς κάποιες
αναλογίες στο πώς προσλαμ-
βάνουν την παράδοση της
βυζαντινής τέχνης οι Ρώσοι
της Πρωτοπορίας αφενός
και οι δικοί μας της γενιάς
του '30 αφετέρου. Νομίζω
μάλιστα ότι μελετώντας την
διαπίδυση παράδοσης και
πρωτοπορίας, όπως συνέβη
στη Ρωσία και όπως συμβαί-
νει παντού, αντλούμε πολύτι-
μες βοήθειες και για τη βα-
θύτερη κατανόηση της δικής
μας ιστορίας. Αν ο Μαλέβιτς
παρατηρεί την «τέχνη των
χωρικών» (εικόνες βυζαντι-
νής τεχνοτροπίας) και φτά-
νει στο *Μαύρο Τετράγωνο*,
ενώ ο Κόντογλου αγωνίζεται
να χωρέσει στον καμβά τον
Σεζάν μαζί με την *maniera*
byzantina και τη λαϊκή εικο-
νογραφία, αυτό είναι ένα
άλλο, μείζον ζήτημα που δεν
ανέπτυξα. Αν είπα κάτι, αυ-
τό είναι για τις δυναμικές,
συχνά απρόοπτες σχέσεις
μεταξύ εικονιστικών συστη-
μάτων, και όχι για «ελληνι-
κότητα στον Ρόντσενκο» (!)
Εν πάση περιπτώσει απορώ
πώς ο οξυδερκής Μ. Στεφα-
νίδης με υποθέτει «μεταμο-
ντέρνο αφελή» επικαλούμε-

νος πράγματα που ουδέποτε
είπα...

2. Για την «Γλωσσαλγία».
Είναι γνώμη μου ότι η Χόλ-
τζερ γράφει κοινότοπα φύ-
κια – ελεγχόμενη γνώμη, ναι,
αλλά όχι αφέλεια. Ενώ το
ρηθέν υπό του Μ.Σ. ότι
«πρόθεση της Χόλτζερ δεν
είναι να γράψει μονόστιχη
ποίηση» δεν είναι γνώμη, αλ-
λά εικασία. Εγώ δεν κρίνω
την (άγνωστη και σίγουρα
αδιάφορη) πρόθεση, αλλά το
πραγματωμένο έργο. Όποιο
έργο γράφεται με λέξεις,
κρίνεται και σαν έργο τέ-
χνης με λέξεις – δηλαδή
εντός και της λογοτεχνίας...
Όποιος θεμελιώνει ρητά και
φιλόδοξα την installation του
στον Πλάτωνα ή στον Βιτ-
γκενστάιν, ελέγχεται και ως
προς την κατανόηση της φι-
λοσοφίας τους, όχι μόνο ως
προς τη διακοσμητική εφαρ-
μογή των τυπογραφικών
στοιχείων των βιβλίων τους.

Τα ποιήματα γράφονται με
λέξεις και όχι με ιδέες (Μαλ-
λαρμέ): πολύ περισσότερο,
δεν γράφονται με προθέ-
σεις. Οι αδικαιώτες και ασώ-
ματες προθέσεις γεμίζουν
τις γκαλερί, τα περιοδικά
και τις Kunsthalle, αλλά
προς Θεού, ας μην ντελαπά-
ρουν και τον κριτικό λόγο, το
βλέμμα και την επίσκεψη του
θεατή.

Τέλος: δεν απορρίπτω την
εννοιακή τέχνη – την κρίνω,
εντός του γενικότερου πολι-
τισμικού συγκείμενου, όχι
εντός του ταυτολογικού λεξι-
λογίου των curators. Και
–ορκίζομαι!– δεν αντιγράφω
τον αγαπητό Σταύρο Τσι-
γκόγλου, ιδίως τη σελ. 220,
καίτοι συμφωνούμε σε κα-
μπόσα...

Ας μένουμε στις λέξεις.

Με εκτίμηση
Νίκος Γ. Ευδάκης

επισημαίνουμε

Η παραίτηση της Χρύσας Ρωμανού

Λάβαμε και δημοσιεύουμε την παρακάτω επιστολή μέσω της οποίας η Χρύσα Ρωμανού παραιτείται από την συμμετοχή της στην φετινή Biennale. Έτσι, ένα δράμα καθυστερήσεων, σκοπιμοτήτων, αδιαφάνειας, νευρωτικών συμπεριφορών και πλήρους απαξίωσης του καλλιτεχνικού δυναμικού του τόπου κορυφώθηκε. Είναι λυπηρό που η Ρωμανού τίθεται έτσι άδοξα εκτός της μεγαλύτερης τιμής που γίνεται σ' έναν εικαστικό καλλιτέχνη. Απ' την άλλη όμως σπάει ένα απόστημα και καταδεικνύεται η πλήρης απουσία θεσμών και υπεύθυνης πολιτιστικής πολιτικής. Μακάρι με την παραίτηση της Χρύσας ν' ανοίξει ένας διάλογος. Μακάρι να ξαναδιεκδικηθεί η χαμένη συλλογικότητα –αλλά και αξιοπρέπεια– του εικαστικού χώρου. Μακάρι να σταματήσει όλη αυτή η ύποπτη και ένοχη σιωπή. (Αν και δεν το πιστεύουμε). Ας μην παίζουν άλλο κάποιοι ούτε με τους καλλιτέχνες ούτε με το έργο τους. Ας αξιοποιήσουν επιτέλους τους δημιουργούς οι ποικίλοι «υπεύθυνοι» χωρίς μικροπολιτικές ίντριγκες και μικροεκβιασμούς. Τώρα ποιος κερδίζει απ' αυτήν την –δυσάρεστη– εξέλιξη της παρατεταμένης ιλαροτραγωδίας όσον αφορά στην ελληνική συμμετοχή της Biennale Βενετίας, το εγγύς μέλλον θα δείξει... Και τώρα το κείμενο:

«Για την γενιά μου η υπόθεση της Biennale Βενετίας ήταν μια εξαιρετική τιμή και συγχρόνως το καλύτερο βήμα για την γόνιμη συνάντηση σε διεθνές επίπεδο των όποιων τοπικών ιδιαιτεροτήτων. Έτσι λοιπόν όταν προτάθηκα από το ΥΠΠΟ για τη φετινή Biennale μαζί με τον εκλεκτό συνάδελφο Ν. Ναυρίδη αισθάνθηκα μεγάλη συγκίνηση αλλά κι ευθύνη. Διάβολε, για την εκπροσώπηση της ελληνικής τέχνης επρόκειτο κι όχι μόνο για προσωπική προβολή. Από τον περασμένο Σεπτέμβριο λοιπόν επί υπουργίας Παγκάλου και πρόσφατα επί Βενιζέλου το δίδυμο για την ελληνική συμμετοχή ήταν: Ρωμανού-Ναυρίδης (με τον χώρο φυσικά μοιρασμένο ισότιμα όπως εξάλλου συνέβη στο παρελθόν με τους Κανιάρη-Κεσσανλή και Λάππα-Μπουτέα κ.λπ.). Κυριολεκτικά στο παρά πέντε πληροφορούμαι από την επίτροπο κ. Τσίκουτα ότι από τα 200 περίπου μ² του περιπτέρου μου διατίθενται μόλις 50 (11x4 μ.) και μάλιστα χωρίς πρόσβαση στο έργο μου από την κυρία είσοδο. Επιπλέον προστίθεται στο περίπτερο και τρίτος καλλιτέχνης ο οποίος αρχικά προοριζόταν για το Ελληνικό Ινστιτούτο. Κατόπιν όλων αυτών επειδή πιστεύω ότι το έργο μου υποβαθμίζεται βάναυσα, είμαι υποχρεωμένη με λύπη μου να παραιτηθώ από την σημαντική αυτή συμμετοχή μου. Εύχομαι στους υπόλοιπους συναδέλφους μου, καλή επιτυχία από καρδιάς. Χρύσα Ρωμανού».

Και τώρα τι γίνεται; Πώς θα πάει η ελληνική συμμετοχή κολοβωμένη; Δεν πλήττεται το concert; Εκτός κι αν έχουν τόσο ποδοσφαιροποιηθεί τα εικαστικά ώστε να γίνονται χωρίς ζημιά «αλλαγές» για να κερδηθεί χρόνος (χώρος) ή ώστε η νίκη να επιτυγχάνεται μ' ένα παίχτη λιγότερο. (Μόνο που στην περίπτωση αυτή η «εθνική» Ελλάδος δεν είναι Γερμανία.)

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• Για όσους πρόκειται να ταξιδέψουν στη Ρώμη, υπάρχει εκεί μια πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση του Ρενέ Μαγκρίτ. Η έκθεση γίνεται στις αίθουσες του Κέντρου Vittoriano και έχει ανθολογικό χαρακτήρα αφού συμπεριλαμβάνει εβδομήντα πίνακες που δημιουργήθηκαν μεταξύ του 1926 και του 1965, δηλαδή έργα της πιο δημιουργικής περιόδου του ζωγράφου.

• Αν και υπάρχει αρκετός χρόνος μέχρι τις 18 Ιουνίου που θα διαρκέσει η έκθεση του Σαντιάγκο Καλατρόβα στην Εθνική Πινακοθήκη, επισκεφθείτε την το γρηγορότερο δυνατό. Ο ισπανός αρχιτέκτονας είναι ικανός με τη δουλειά του να μας διδάξει πολλά: αφενός σχετικά με την αισθητική των μεγάλων έργων και αφετέρου για την απόσταση που μας χωρίζει απ' το να μπορούμε να θεωρούμε τον εαυτό μας πολίτες μιας ευρωπαϊκής και πολιτισμένης χώρας.

• Δείτε την ταινία-ντοκιμαντέρ Είδαν τα μάτια μας γιορτές του Στέλιου Χαραλαμπίδου που προβάλλεται αυτές τις μέρες στις αίθουσες της Αθήνας. Μια ταινία που σύμφωνα με τον σκηνοθέτη της μπορεί να περιγραφεί ως εξής: «εικόνες της Μεσογείου φτιαγμένες με ψωμί, λάδι και κρασί». Ας θυμίσουμε πως τα γυρίσματα έγιναν στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Τουρκία.

• Μια ενδιαφέρουσα διάλεξη πρόκειται να πραγματοποιηθεί την Δευτέρα 9/4 στις 7 μ.μ. στο αμφιθέατρο του Υπουργείου Πολιτισμού με τίτλο «Τόπος Τοπίου: Γεωγραφικά Ανδρέα Εμπειρίκου». Μιλούν οι κ.κ. Ιάκωβος Βούρτσης, Αναστάσης Βιστωνίτης, Ρένα Ζαμάρου, Ευάγγελος Λιβιεράτος.

Αντί

Εικόνες της Ιστορίας

Ο κινηματογράφος του σκηνοθέτη Λάκη Παπαστάθη αποτελεί το έναυσμα για μια πιθανόν πολύ ενδιαφέρουσα ημερίδα με τίτλο «Η μαρτυρία της κινηματογραφικής εικόνας» που οργανώνεται στις 6 Απριλίου, την ημέρα της κυκλοφορίας αυτού του τεύχους. Το θέμα της είναι οι ταινίες του

Παπαστάθη και πιο συγκεκριμένα οι πηγές και ο σχολιασμός της ιστορίας όπως καταγράφονται σ' αυτές. Ο *Καιρός των Ελλήνων* για παράδειγμα αποτελεί πρώτης τάξης υλικό για εισηγήσεις σχετικές με τις παραστάσεις του ελληνικού φαινομένου της ληστείας στον κινηματογράφο, ενώ εμπεριέχει πλήθος αναφορών για μια εποχή όχι μακρινή αλλά αρκετά άγνωστη. Ο Θεόφιλος πάλι προσφέρεται για εκτεταμένες συζητήσεις γύρω από

τον εγχώριο μοντερνισμό στην τέχνη. Ξεκινώντας κανείς από τις συνθέσεις και την θεματολογία του λέσβιου λαϊκού ζωγράφου μπορεί εύκολα να καταλήξει στους πίνακες του Τσαρούχη.

K.N

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Ο Νίκος Κωνσταντόπουλος κατέθεσε επερώτηση στον πρωθυπουργό για τον Σχοινιά ζητώντας του ν' ακούσει τουλάχιστον τη γνώμη της Ακαδημίας Αθηνών.
- Δεν βαριέστε, το ΠΑΣΟΚ είναι πρωτοπορία. Δεν ακούει τους ακαδημαϊκούς!
- Προς τους οποίους απηύθυνε χαριέστατη ευχαριστία η ποιήτρια Κική Δημουλά κατά την τόσο δίκαιη απονομή του Αριστείου Γραμμάτων.
- «Σ' όλη μου τη ζωή δεν κατάφερα να εξαπατήσω τους θνητούς ως προς το τι είμαι. Τώρα πώς κατάφερα να εξαπατήσω αθανάτους...».
- Διαβάσαμε από κατάλογο του MIET για τον Γιάννη Μηταράκη: «Ο Μ. θα αντιπαραθέσει στο πνευματικό περίγραμμα τη χρωματική υλικότητα μιας ύλης που εμπεριέχει η ίδια τις αιτίες της ύπαρξής της και άρα εμφανίζεται αυτονόητη και αυτοκινούμενη, ανεξάρτητη από την οργανωτική επικυριαρχία του πνεύματος...».
- Και μετά του πνεύματος του τεχνοκρατικού της Φόρμουλα 1.
- Δήλωσε με ανησυχία στην Αυγή ο πολύτιμος

Θανάσης Βαλτινός σχετικά με την πολιτική για το βιβλίο:

- «Δεν πρέπει να περιμένουμε πολλά πράγματα από την Φραγκφούρτη 2001. Οι δικές μου προσδοκίες είναι να μην γελοιοποιηθούμε...».
- Μα τι λέτε αγαπητέ! Εδώ έχουμε κοτζαμάν Ρωμαίο Πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής, τ. υπουργό Δημόσιας Τάξεως.
- Τώρα που συνελήφθη ο Μιλόσεβιτς ελπίζουν όλοι οι πασιφιστές επί της γης ότι θα συλληφθεί και ο Σολάνα.
- Και μετά Μπλερ, Ζοσπέν, Σημίτης και οι λοιπές μαύρες περισσότερες του ΝΑΤΟ. Δικαιοσύνη...
- Διαβάζουν οι ξένοι EL VENIZELOS και νομίζουν ότι πρόκειται για Ισπανό.
- Ενώ ως γνωστόν Ισπανός έγινε μετά τα εγκαίνια ο Λαλιώτης.
- Πρόταση της στήλης: τό νέο αεροδρόμιο να ονομάζεται απλώς «BENIZELOS».
- Όστε να καλύπτονται περισσότερες της μιας περιπτώσεις.
- Επίσης το αεροδρόμιο MAKEDONIA στη Μίκρα μπορεί να μετονομαστεί σε «ΜΙΚΡΟΣ BENIZELOS».
- Ιδέες υπάρχουν.
- Φερ' ειπείν το αεροδρόμιο

Κωνσταντινούπολης θα μπορούσε στο πλαίσιο της ελληνοτουρκικής φιλίας να ονομαστεί EL TOURKOGLOU.

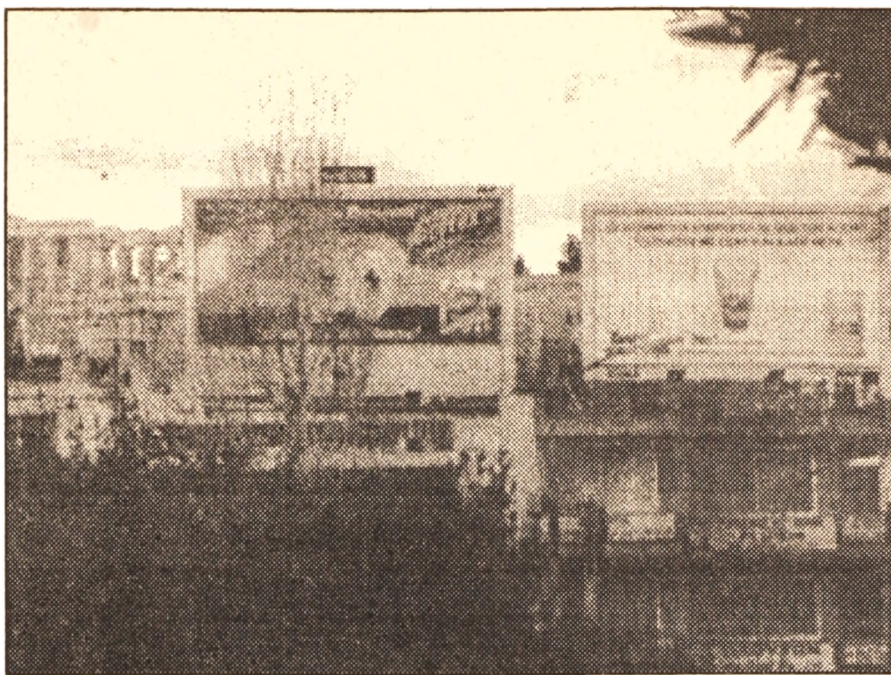
- Ο κ. Πρετεντέρης το είπε καλά: «Εδώ σε μια καινούργια γκαρσονιέρα μπαίνουν και στάζουν οι βρύσες. Όχι σε καινούριο αεροδρόμιο».
- Στη συνέχεια ο ΔΟΛμητίας ΔΙΑνοούμενος τά 'ριξε στον Άκη που τα ρίχνει του Σημίτη που τσιμπάει ο Πάγκαλος... Και κατέληξε με εμβριθεία:
- «Χα, χα, γλίστρησε και ο Καραμανλής».
- Χα, χα και το ΠΑΣΟΚ γλιστράει κ. πρωθυπουργική δημοσιογράφε μου.
- Αυτοί έχουν χάσει την επαφή με την πραγματικότητα. Επιτρέπεται όμως κι εσείς;
- Το ΠΑΣΟΚ το οποίο κατά τ' άλλα είναι μια ωραία ατμόσφαιρα, είναι.
- Ξέρετε πως λένε στο Mega το ζεύγος Χατζηνικολάου-Κατρίτση;
- Νικολάε και Έλενα Τσαουσέσκου.
- Κοίτα να δεις! Και ήταν τόσο γλυκός ο κ. Νίκος με τον Τόλη που εγκυμονεί.
- Πρόταση: τα βαφτίσια του μωρού να τεθούν υπό την αιγίδα της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας.
- Αφού δεν προλάβαμε τον γάμο του Κούγια.
- Κατά τ' άλλα το είχαμε προβλέψει πως τα τουριστικά πούλμαν ελλείπει πάρκινγκ θα

πνίξουν την περιοχή της Ακρόπολης και το κέντρο της Αθήνας.

- Κάτι το νέο αεροδρόμιο, κάτι η απίστευτη Ολυμπιακή, κάτι η ενοποίηση που κατέληξε ανω-κατωποίηση, έδωσαν στον τουρισμό την χαριστική βολή.
- Ευτυχώς που συνεχίζονται τα έργα στον Σχοινιά.
- Σιγά μην μετανιώσουν οι Λαλιώτης-Βενιζέλος εμπρός στις ικεσίες σύμπαντος του πνευματικού κόσμου.
- Το παν είναι να προωθείται το κυβερνητικό έργο.
- Ο κ. Άρης Σπηλιοτόπουλος μόλις παρουσίασε το βιβλίο της συντρόφισσας Δαμανάκη Η επιστροφή της πολιτικής, έτρεξε να δώσει το Βραβείο Ποπ-Κορν στον Σάκη Ρουβά.
- Ομοίως η Ντόρα στην κ. Βίση.
- Σιγά τα βύσσηνα θα μου πείτε.
- Εδώ κοτζάμ Λαλιώτης εξηγούσε στα σοβαρά τα πλεονεκτήματα του νέου αεροδρομίου στην μοντέλα κ. Κούγια.
- Η τέλεια απουσία του ύφους, η πλήρης επιβολή της τηλεοπτικής αισθητικής.
- El Λαλιώτης, El Βερελής (ο άνθρωπος με το πανέξυπνο βλέμμα), El Αλαμίν.
- Το Ela να δεις κ. El Βενιζέλε νούμερο 2.
- Μανωλάκης ο Βομβιστής

Λιγότερα χειροκροτήματα...

Η αποκαθήλωση των διαφημιστικών πινακίδων είναι ασφαλώς ένα θετικό μέτρο. Η κατάσταση που επικρατεί εξαιτίας της ανεξέλεγκτης τοποθέτησής τους επιβαρύνει το έτσι κι αλλιώς αθηναϊκό περιβάλλον. Το *Αντί* έχει ωστόσο μερικές ερωτήσεις να υποβάλει σε εκείνους τους συναδέλφους και όσους άλλους έσπευσαν να θριαμβολογήσουν με την ανακοίνωση της Εταιρείας ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων. Εντάξει θα φύγουν οι γιγαντοαφίσες, αλλά τι θα γίνει με τις ετοιμόρροπες προσόψεις που θα αποκαλυφθούν; Τι θα γίνει με τα γεμάτα μπάζα οικόπεδα που έκρυσαν μέχρι τώρα; Τι θα γίνει με τους σκουπιδοτόπους, μόνο την δυσάρεστη οσμή των οποίων γνωρίζουμε έως σήμερα; Τι θα γίνει με τα αιώνια γιαπιά

την ύπαρξη των οποίων οι περισσότεροι αγνοούμε; Και επιτέλους πόσα από τα προβλήματα αυτής της άμοιρης πόλης μπορούν να λυθούν μόνο με ένα και σχετικά συντηρητικό μέτρο; «Η Ακρόπολη δεν θα κρύβεται πια και όλοι θα μπορούν να τη δουν» λένε κά-

ποιοι λες και το να μη βλέπεις αυτό το αριστούργημα του παγκόσμιου πολιτισμού είναι χειρότερο από το να το αντικρύζεις καθημερινά ανάμεσα σε άσχημα, τσιμεντένια κουτιά που οι απολήξεις τους βλέπουν σε έναν μουντό μολυσμένο ουρανό. Και έπειτα, αν είμαστε τόσο πρόθυμοι να δούμε τα ρούχα του Βασιλιά και να χειροκροτήσουμε εκ των προτέρων την «σωτηρία» της Αθήνας από εκείνους που με τον έναν ή τον άλλο τρόπο συνέβαλαν στην καταστροφή της, πώς περιμένουμε να δημιουργηθούν οι συνθήκες για την επιβολή μέτρων ριζικών, δυναμικών, ικανών τελικά να συμβάλουν πραγματικά στην διάσωση της πιο άσχημης πρωτεύουσας της Ευρώπης;

Κ.Ν.

LIFE and style (Ό,τι βλέπετε και ό,τι διαβάσετε δεν είναι χρυσός)

Ο Γιώργος Σουφλιάς επανακάμπει εν μέσω ενός κοινού που χειροκροτάει ενθουσιασμένο τον αρχηγό του και τον «Σαρακατσάνο πολιτικό» σχεδόν από κεκτημένη ταχύτητα, ξέροντας κατά βάθος ότι αυτή η επιστροφή από μόνη της δεν θα φέρει το κόμμα που οι σύνεδροι υποστηρίζουν, στην εξουσία. Οι αρχές «παραπαίουν» καθώς με κόπο «ξαναγράφονται», και ο αρχηγός εξακολουθεί να έχει τον αέρα του «δανεικού», του ξένου προς την αρχηγία και την εξουσία. Ούτε καν συνωμότης δεν δείχνει (αλλά πάλι πού ξέρει κανείς; Τα φαινόμενα συχνά απατούν...)

Αν ο Κώστας ο νεότερος δεν κάνει κάτι δραστικό (και τι μπορεί να είναι άραγε αυτό;) θα του μείνει ο τίτλος του «κατά βάθος όμως τον συμπαθώ, αλλά δεν θα τον ψηφίζα ποτέ· κρίμα γιατί φαίνεται καλό παιδί».

Από την άλλη ο Κώστας Λαλιώτης εμφανίζεται ξαφνικά λαλίστατος, δεν ξέρω αν το προσέξατε, αλλά

ποτέ άλλοτε δεν αφέθηκε να παρασυρθεί από την σιγουριά του και να υπερεκτεθεί στα μήντια, η επιτυχία όμως (;) δίνει άλλο αέρα ακόμη και σ' εκείνους που προτιμούν να υπαγορεύουν παρά να γράφουν.

Δεν τον περίμενα τόσο ομιλητικό πάντως, και επιπλέον με τέτοια ικανότητα σε κοινότοπες αβρότητες στον κ. Σ. Καρατζαφέρη για παράδειγμα («είστε ωραίος άνδρας και εξαίρετος δημοσιογράφος, οπότε μην αυτοπυρποληθείτε όπως «απειλείτε», είμαι πρόθυμος να απαντήσω στις ερωτήσεις σας»: *Διαξιφισμοί* 2/4/2001)

Αυτά, μαζί με το βαρετά καμουφλαρισμένο πρόσωπο του Μεξικάνου Κομαντάντε (είναι άραγε ωραίος;), είναι όσα με εντυπωσίασαν τελευταία. Οι κακές τηλεοπτικές σειρές, τα δήθεν μουσικά βραβεία (σαν δεν ντρεπόμαστε!) σε σιτεμένες εγχώριες «σταρ», οι δημοσιογραφικές αρπαχτές στο ξεδιάλεγμα ειδήσεων

που εκτυλίσσονται στα λίγα τετραγωνικά που χωρίζουν την κρεβατοκάμαρα από την κουζίνα, οι πολιτιστικές επιλογές (φυλαχτείτε αρχίζουν τα Φεστιβάλ σε λίγο), και η τάχα μου κουλέρ-λοκάλ πρωτοτυπία είναι πλέον καθεστώς, προσωρινά αποστρέφω το βλέμμα, αν και αισθάνομαι να με βαραίνει.

Μην ξεχάσω στα ευτράπελα του «καθεστώτος» που προανέφερα το «αφιέρωμα του *Ε* στη γυναίκα»... Άλλο τρόπο και πρόσχημα για να πάρει διαφημίσεις το ένθετο περιοδικό δεν υπήρχε; Το κακό τύπωμα να θυμηθούμε, το άθλιο lay-out, τα κακογραμμένα (και στο πόδι) άρθρα, τον «προβληματισμό» με ολίγη από κους-κους; Ντροπή κορίτσια που τόσο εύκολα βοηθήσατε να αναπαραχθούν όλα τα κλισέ για άλλη μια φορά. Η «Κωστοπούλειος» γκόμενα με ολίγη από πανεπιστημιακή εσάνς. Απαπα...

Ν. Χασιώτη

Ο Τσίρκας στα «ΚΑΒΑΦΕΙΑ»

Είκοσι χρόνια από το θάνατο του Στρατή Τσίρκα, σαράντα χρόνια από την έκδοση της *Λέσχης* και ο Τσίρκας εξακολουθεί να παραμένει ευανάγνωστος και να προφέρει με το πολυεπίπεδο έργο του ολλαπλές αναγνώσεις.

Φέτος, «έτος Εμπειρίκου» και «έτος Τσίρκα», είναι επόμενο να παρουσιάζεται μια πύκνωση εκδηλώσεων: οργανώνονται συνέδρια, εκδίδονται ειδικά φιερώματα και γενικά αναπτύσσεται η ύψως ή άλλως ενδιαφέρουσα συζήτηση που φανερώνει την αναγνωστική επιαιρότητα των τιμωμένων συγγραφέων. Οι «Φίλοι του Στρατή Τσίρκα» επέλεξαν την Αίγυπτο, την Αλεξάνδρεια και τον Κάιρο, για να τιμήσουν τον Τσίρκα αυτή τη φορά στη γενέτειρά του. Στο συνέδριο που πραγματοποιήθηκε από 6 έως 28 Μαρτίου έγιναν σημαντικές ανακοινώσεις που κινήθηκαν στο μενίσχιο της ιστορίας και της λογοτεχνίας, διατύπωσαν προβληματισμούς πάνω σε θεωρητικά ζητήματα και έδωσαν το στίγμα του Τσίρκα στο πλαίσιο της μοντερνιστικής γραφής του.

Οι «Φίλοι του Στρατή Τσίρκα» είχαν επίσης την πρωτοβουλία να προσφέρουν συμβολικά δώρα προς την Βιβλιοθήκη Αλεξανδρείας: μια σειρά των εκδόσεων του Τσίρκα καθώς και αρκετές από τις μεταφράσεις του έργου του. Το ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού προσέφερε αντιστοίχως την άψογη ανατύπωση του έργου του Κλαύδιου Πτολεμαίου *Γεωγραφίας Υφήγησης*. Η Νέα Bibliotheca Alexandrina, ένα αριστούργημα σύγχρονης αρχιτεκτονικής, δημιούργημα ομάδας νορβηγών αρχιτεκτόνων, ένα κέλυφος έτοιμο να στεγάσει βιβλία, αρχεία αλλά και όλα τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα, είναι ένα επιδοφόρο νεύμα προς το μέλλον και ένα στοίχημα που με κόπο θα πρέπει να ερδηθεί.

Το συνέδριο ξεκίνησε στην Αλεξάνδρεια και ολοκληρώθηκε στο Κάιρο. Μετά τον θερμό χαιρετισμό του διοικητή Αλεξανδρείας στρατηγού Αμπντελ-Μίμ Μαχγκούμπ και τις προσφωνήσεις του προέδρου του Ελληνικού Ιδρύ-

ματος Πολιτισμού καθηγητή Αργύρη Φατούρου και του διευθυντή του ΕΚΕΒΙ Χρήστου Λάζου, ο καθηγητής Παναγιώτης Μουλλάς μας εισήγαγε στην Αίγυπτο του Τσίρκα με την εναρκτήρια ομιλία του, ενώ ο δημοσιογράφος Σοφιανός Χρυσοστομίδης μας μίλησε για τον Τσίρκα και το αιγυπτιακό εθνικό κίνημα. Από τον Σάαντ Ζαγλούλ στον Νάσερ. Ήδη από την αρχή καθορίστηκαν οι δύο άξονες του συνεδρίου, που απηχούν και τους δύο πόλους του έργου του Τσίρκα: λογοτεχνία και πολιτική – ωστόσο, ίσως έλειψε απ' το συνέδριο αυτό ο τρίτος πόλος που είναι βέβαια ο έρωτας.

Ο Ναΐμ Ατίγια «διεκδίκησε» την αιγυπτιακή ταυτότητα του Τσίρκα, ο Γιάννης Παπαθεοδώρου ανέδειξε τον τραυματικό πυρήνα της ιστορίας στις *Ακυβέρνητες Πολιτείες*, ο Ευθύμιος Σουλογιάννης επέμεινε στον αντιφασίστα Τσίρκα, ενώ οι Γιάννης Μελαχροινούδης (μορφωτικός ακόλουθος στο Κάιρο) και Σαμουήλ Μπισάρα αναφέρθηκαν στην εμπειρία τους μεταφράζοντας Τσίρκα.

Ο Πήτερ Μάκριτς του πανεπιστημίου της Οξφόρδης, ο Άντονι Γκόρμαν του πανεπιστημίου του Καΐρου, ο Αλέξανδρος Καζαμίας του πανεπιστημίου του Κόβεντρυ, ο Μανώλης Μαραγκούλης του πανεπιστημίου της Κύπρου, αλλά και οι πανεπιστημιακοί από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Μαίρη Μικέ, Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, Βενετία Αποστολίδου, Μίλτος Πεχλιβάνος και Άντεια Φραντζή συμπλήρωσαν, ο καθένας από μια ιδιαίτερη οπτική, την πρισματικότητα του έργου του Τσίρκα και τοποθέτησαν περισσότερο ή λιγότερο γνωστές πλευρές του έργου του στο ανοικτό ερευνητικό πεδίο.

Ο αντιπρύτανης του πανεπιστημίου του Καΐρου Χάμντι Ιμπραήμ μίλησε με θέμα τον κοσμοπολιτισμό του Καβάφη και μας συνέδεσε με τα «Καβάφεια», στο πλαίσιο των οποίων πραγματοποιήθηκε το συνέδριο Τσίρκα.

Η λήξη του συνεδρίου συνοδεύτηκε από μια εκδήλωση όπου και ανακοινώθηκαν τα Διεθνή Βραβεία Καβάφη: Από ελληνικής πλευράς βραβεύθηκαν οι Γιάννης Βαβέρης (ποίηση), Θανάσης

Βαλτινός (πεζογραφία) και Πέρσα Κουμούτση (μετάφραση), ενώ από αιγυπτιακής οι Μπαχά Ταχέρ, Αμπντελμονέιμ Ραμαντάν και Αμπντελμοσί Σααράουτ.

Παρακολουθήσαμε την ταινία του Τάκη Χατζόπουλου *Στρατής Τσίρκας σε πρώτο πρόσωπο*, σε κείμενο της Χρύσας Προκοπάκη, που συνοψίζει με διεισδυτικότητα και ευαισθησία τον βίο και την πολιτεία του Τσίρκα.

Η Λυδία Κονιόρδου και ο Φαρούκ Σούσα διάβασαν Τσίρκα. Αν για τον τρόπο που διάβασε ο αιγύπτιος ποιητής Σούσα το σχόλιό μας μπορεί να είναι μόνο η ωραία εκφορά της αραβικής και η ακουστική αίσθηση του κειμένου, η Λυδία Κονιόρδου κατόρθωσε να ζωντανέψει τις ποικίλες φωνές με τρόπο μοναδικό: ο Μάνος, ο Γαρέλας, το ανθρωπάκι, η Αριάγνη, ιδίως όμως η Έμμη...

Μια φωνή από τα έγκατα, γεμάτη παλμό και συγκίνηση, η φωνή της Γεωργίας Συλλαίου που συνόδευε στο πιάνο η εξαιρετική σολίστα Ζωή Σαμσαρέλου, προσέφερε το καλύτερο φινάλε για τις εκδηλώσεις με τραγούδια του Μίκη Θεοδωράκη κ.ά.

Όλα τα συνέδρια μπορούν να είναι καλύτερα, να έχουν μεγαλύτερο ακροατήριο, να διαθέτουν περισσότερα μέσα, να αναπτύξουν επιστημονικό διάλογο κ.λπ. Όπως όλα τα συνέδρια έτσι κι αυτό είχε τα προβλήματά του. Όμως, παρά την αδιαφορία του υπουργείου Πολιτισμού που σημειωτέον δεν έδωσε δραχμή για την πραγματοποίηση αυτού του συνεδρίου, και με την ελάχιστη, ωστόσο σωτήρια χρηματοδότηση του υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης, του Ιδρύματος Πολιτισμού και της Ελληνικής Κοινότητας του Καΐρου, το συνέδριο κατόρθωσε να στηρίξει μια ιδέα – αυτήν που πριν χρόνια ξεκίνησε ο Κωστής Μοσκόφ' μια ιδέα που είναι τα «Καβάφεια» και που φαίνεται πολλοί να θεωρούν πλέον περιττή. Η περίφημη, πλέον, πολιτιστική πολιτική συμπυκνώνεται στον μεγαλοϊδεατισμό της «Πολιτιστικής Ολυμπιάδας». Αλήθεια, πόσοι ήσαν οι ακροατές της Ημέρας Ποίησης των εξήντα εκατομμυρίων δραχμών στο Μέγαρο Μουσικής; Μήπως όσοι ήσαν στην Αλεξάνδρεια ή το Κάιρο, ή μήπως ήσαν ακόμη λιγότεροι;

Το παγερό άσπρο χρώμα της παλιάς, διασκευασμένης αίθουσας εργοστασίου, όπου η ARTFORUM φιλοξένησε τον Μάρτη που μας πέρασε την δεύτερη ατομική έκθεση του Γιώργου Κυπρή στην Ελλάδα, θα 'λεγε κανείς ότι συν-λειτουργούσε ακόμα και εννοιολογικά μαζί της.

Ύπνος - Θάνατος - Εγκατάλειψη: Παράλληλες Έννοιες

Ακόμα και ο χαμηλός, συνεχής θόρυβος από τον μηχανισμό θέρμανσης που βρίσκεται σε μια γωνιά του ίδιου χώρου, όπου εκτίθοντο οι «εγκαταστάσεις» του σημαντικού κύπριου καλλιτέχνη, επενεργούσαν –συγκυριακά, βέβαια– ψυχολογικώς θετικά για τα έργα σ' αυτήν την αίσθηση ύπνωσης που συνειρμικά υποβάλλουν οι θάλαμοι νοσοκομείου, η φόρμολη νεκροτομείου ή και οι άδειες σαρκοφάγοι σε έρημη αίθουσα μουσείου. Ο ίδιος ο Κυπρής γράφει ότι: «Η σαρκοφάγος είναι ένα είδος κρεβατιού, ένα κρεβάτι που τρώει σάρκες...». Έτσι, στο χώρο της έκθεσης κυριαρχεί η αίσθηση ζωής που (κάποτε) ήρθε και έφυγε, εγκαταλείποντας ωστόσο πίσω της τρόπους και μνήμες της παρουσίας της· χρήσεις ή αποτυπώματα. Πώς γίνεται π.χ. να δεις μαξιλάρι πάνω σε άδειο, μονό κρεβάτι νοσοκομείου, άσυλου ή ξενοδοχείου και να μην «φανταστείς» σε ακατάστατες σχέσεις κεφάλια που

το εμπιστεύτηκαν σαν εναλλακτικό καταφύγιο μοναξιάς; Άλλωστε, η μοναξιά αναστέλλεται με τον ύπνο ή τελειώνει με τον θάνατο.

Μία σειρά από κατασκευές με βασικά υλικά φύλλα από ατσάλι ή από σκουριασμένο ατσάλι, βέργες ατσάλινες χοντρής διατομής και μαξιλάρια. Επικουρικά, πλάκες ακτινογραφιών και φωτογραφίες. Με τα υλικά αυτά προτείνει

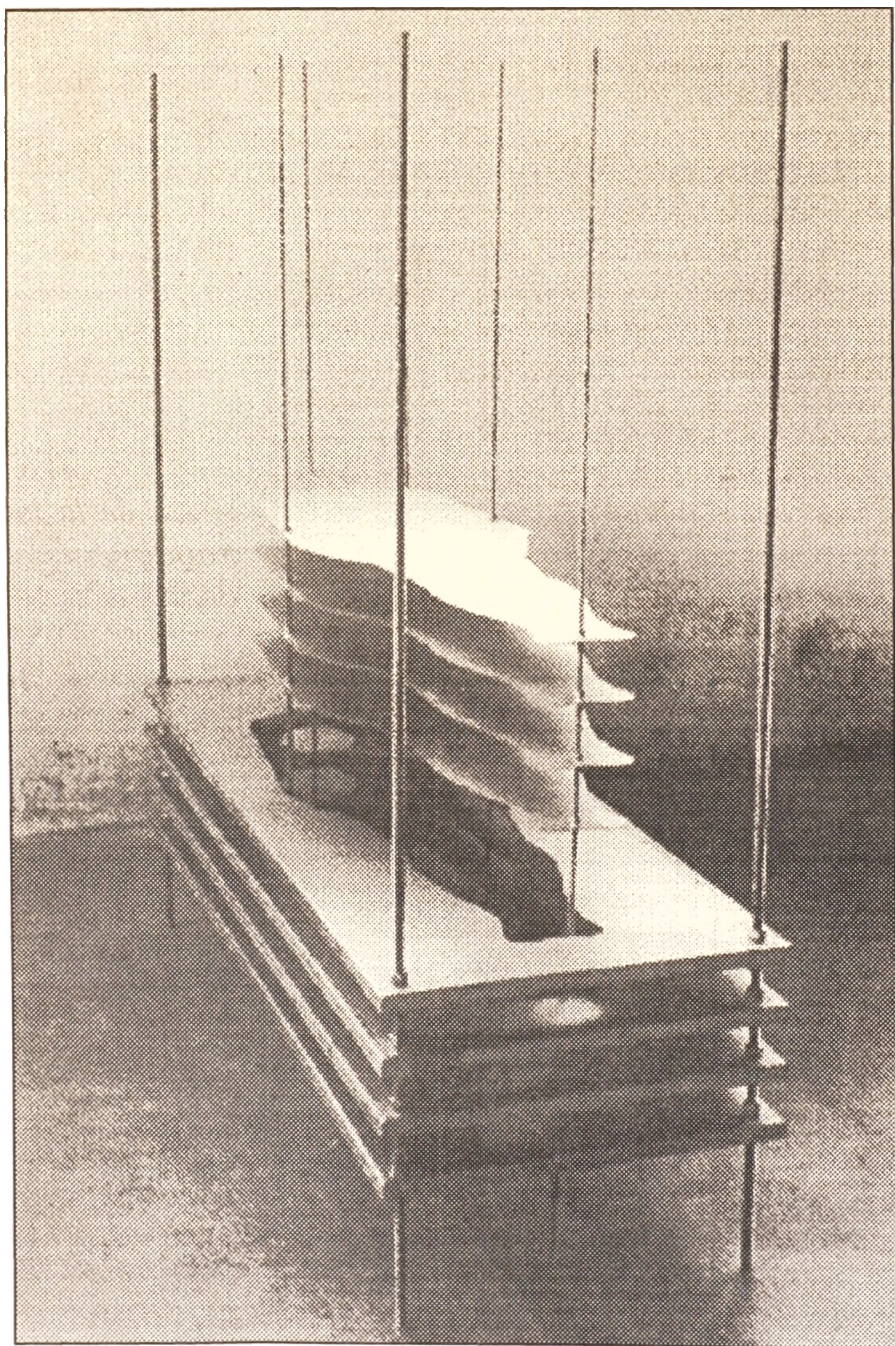
δύο ιδέες-εγκαταστάσεις από ατσάλινα κρεβάτια και ατσάλινες σαρκοφάγους. Στα έργα δίνει ο Κυπρής διάφορες ονομασίες οι οποίες υποβοηθούν στην εννοιολογική ερμηνευτική τους, όπως π.χ. *Dormitorium*, *Αναλυτική*, *Grandma's Dream*, *Homo Erectus*, *Μαύρη Σαρκοφάγος*, *Ύπνος*, *Κίνηση - Μετακίνηση*, *Κρεβάτι κ.ά.*

Ξεφυλλίζοντας ο θεατής τον (πάρα πολύ ενδιαφέροντα) κατάλογο διαπιστώνει ότι από την όντως πλούσια παραγωγή του Κυπρή της περιόδου 1997-2001, μέρος μόνο παρουσιάζεται στην Θεσσαλονίκη. Τόσο το μέρος των έργων που είχαν απλωθεί στην αίθουσα της ARTFORUM όσο και το υπόλοιπο του περιεχομένου του καταλόγου με ιδέες, σχόλια, επεξεργασίες, σχεδιάσματα παραλλαγών, το λεξιλόγιο αποδεικνύουν την συγκροτημένη σύλληψη μιας εικαστικής δραματουργίας και, γιατί όχι, τα σύνορα ευθύνης μέσα στην ενσυνείδητη κοινωνική γνώση.

Καλώς ή κακώς έχουμε συνηθίσει –ό,τι μπορεί να σημαίνει αυτό το ρήμα– να βλέπουμε το σύγχρονο έργο τέχνης να κυριαρχείται είτε από το ντιζάιν, είτε από τις κατασκευές. Το πρώτο συχνά δεν διαθέτει δημιουργική αισθητική ενώ οι δεύτερες, κατά κανόνα, είναι εφήμερες ή και αναλώσιμες. Το ντιζάιν εξαντλείται στην διακοσμητική χρησιμότητα ενώ η conceptual κατασκευή υπηρετεί μια λίγο-πολύ βραχύχρονη επικαιρότητα. Αντίθετα, τα έργα αυτά του Γιώργου Κυπρή αποτελούν ισορροπημένη σύνθεση αισθητικής και διάρκειας, αποτέλεσμα που το εξασφαλίζουν η εννοιολογική σύλληψη, η αντοχή των υλικών και η καλλιτεχνική πραγμάτωση. Η συναισθηματική και η ρεαλιστική συνύφανση (ταύτιση) του δημιουργού με το δημιουργήμα του. Έι μάλιστα κάποια από αυτά τα έργα του Κυπρή εμπεριέχουν τις αξίες του μνημειακού όπως π.χ. τα *Λευκή Σαρκοφάγος*, *Μαύρη Σαρκοφάγος*, *Σκοτεινή Πύλη*, *Dormitorium*, *Ραγισμένη καρδιά* (κάτι δεν μας πήγε με τον τίτλο...) *Homo Erectus*.

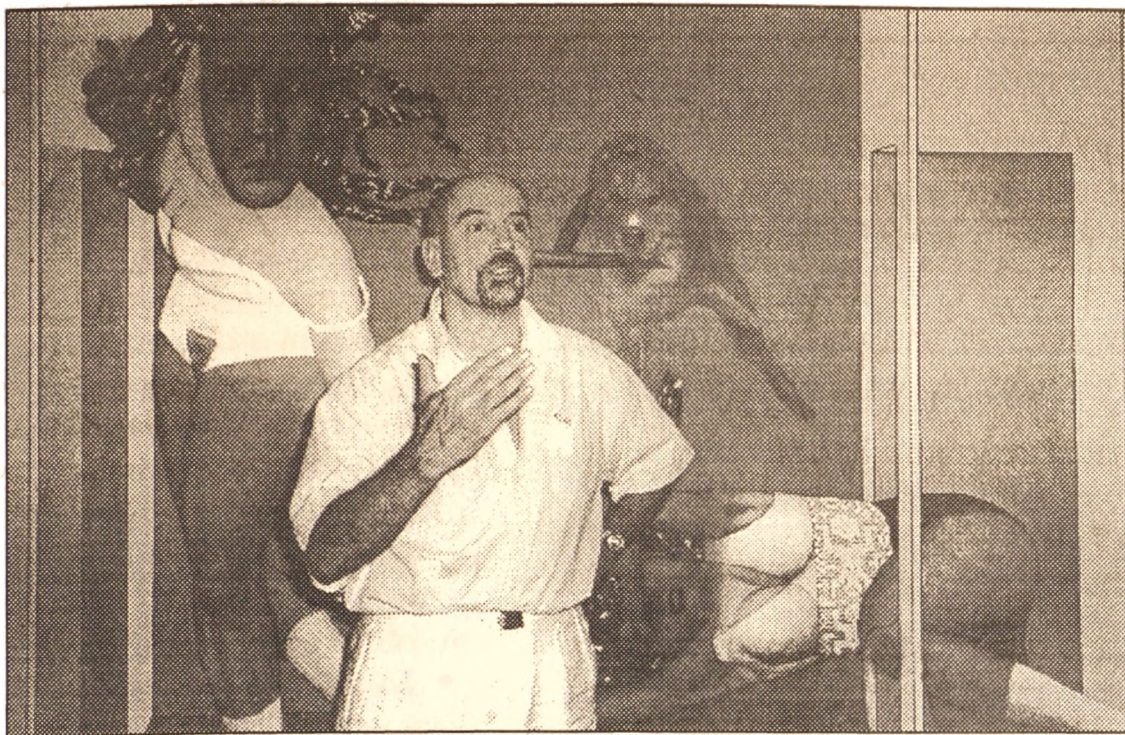
Από τις «Καταστάσεις ψαριών» και όλες ομαδικές είδαμε τη συμμετοχή του Κυπρή, διατηρούμε πάντοτε την ίδια κόνια εύφορης και ευφάνταστης δημιουργικότητας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΙΔΗΣ

Γιώργος Κυπρής: *Λευκή Σαρκοφάγος*, 1997.

Για τον φόβο που δεν φοβάται

Ο Pat Andrea στο Παρίσι (FIAC), 1997.

Τα ολόγλυφα κορμιά των γυναικών του Pat με την θαυματουργή ηδονικότητα που εκπέμπουν, αλλοιώνουν την σωματική γεωγραφία τους έτσι που ο κώλος αρχίζει από τις μασχάλες, έτσι που οι μασχάλες εξοπλίζονται με Αιδοία...

Ηλίας Πετρόπουλος

Ο μεταμοντέρνος κόσμος αποδέχεται ασμένως τη σύμβαση, την άρση των αντιθέτων, την υπεροχή των μικρών ιστοριών απέναντι στη μεγάλη ιστορία, την άγκη της «συναίνεσης» καλά και ναι. Η μεταμοντέρνα συνθήκη δέχεται την παράδοση ως εργαλειώδη, χρηστικό αντικείμενο και την τοποθετεί τιμω προς τις τρέχουσες αξίες της εποχής. Τα πάντα οφείλουν να γίνουν τορεύσιμα. Ακόμη και η καλλιτεχνική δημιουργία, ακόμη και η αγωνία έκφρασης. Ο Pat Andrea είναι δημιουργός που δηλώνει μεταμοντέρνος δηλαδή αντίπαλος του άτετα ηθικολογικού, μανιχαϊστικού ύψους του μοντερνισμού. Δηλώνει

επίσης ότι βρίσκει στο μεταμοντέρνο μιαν ελευθερία επιλογής που του στερούσε η στρατευμένη modernité. Όπως και νάχει το πράγμα, το μεταμοντέρνο δεν έχει «κινηματικό» χαρακτήρα – μάλλον εκφράζει την απουσία ενός συγκεκριμένου κώδικα αισθητικών επιλογών – και ως εκ τούτου διατυπώνει με ενάργεια την μεταβατικότητα και την σύγχυση της εποχής. Τέλος οι μεγάλες αφηγήσεις, τέρμα οι ατομικοί ηρωισμοί, στέρεψαν τις ρήξεις και δεν γονιμοποιούν πλέον οι συγκρούσεις. Και ο καλλιτέχνης; Κι όλοι όσοι θέλουν να ζήσουν καλλιτεχνικά; Μπορεί μεν αυτός ν' αντιλαμβάνεται τον μεταμοντέρνο λυμεώνα αλλά οφείλει και να τον καταγγέλει και να τον πολεμά. Ο Pat Andrea δεν φοβάται τους φόβους του και τους αφηγείται με γοητευτική πειστικότητα. Το σχέδιό του οξύ, νευρώδες αποτελεί το μεγάλο του όπλο ώστε να στηθούν τα μονόπρακτα των συνθέσεών του. Συχνά μια μητριαρχική φιγούρα εξουσίας είναι έτοιμη να ζητήσει εξηγήσεις: – Ποιος έσπασε το βάζο; Ποιος έφαγε το γλυκό; Στο βάθος ο άρρενας εύκολα γίνε-

ται από πρωταγωνιστής κομπάρσος ενώ το κύρος του δεν είναι πια έγκυρο. Ο Pat Andrea επειδή ακριβώς δεν φοβάται τους φόβους του διαφοροποιείται σαφώς από τον μεταμοντέρνο χυλό και παρά τις προφάνειες ή τις ευκολίες του, διατυπώνει μια ζωγραφική πρόταση βαρυσήμαντη. «Ψυχολογικός», «μαγικός», «σουρεαλίζων», «σπερματικός», ο ρεαλισμός του είναι βαθειά επηρεασμένος από την κουλτούρα και τις εμμονές της νότιας Αμερικής· από την μεγάλη της εικονογραφική παράδοση και από την φρικώδη και οργιαστική ζωτικότητα των μύθων της. Ο ολλανδός καθηγητής της École des Beaux Arts του Παρισιού έχει χαθεί σε παιχνίδι συγκινήσεων με συμπαίκτες άλλοτε τον Μπόρχες κι άλλοτε τον Νερούδα· άλλοτε τον Σεκίρος κι άλλοτε την Φρίντα Κάλο. Τα άνηθα θήλεά του δεν θύουν τόσο στον Balthus όσο στις σαρκοβόρες θείινες των Ίνκας. Τα πράγματα γίνονται αληθινά μέσα από την τρέλα του μυστηρίου του. *La virgen de la locura* (Η παρθένα της παραφροσύνης) προσφέρεται για σοδομισμό και για θυσία. Η παρθενία της όμως είναι αδιαπραγμάτευτη. Η τέχνη είναι γενικά αδιαπραγμάτευτη παρ' όλες τις συγκλίσεις και τους συμψηφισμούς της μεταμοντέρνας ευωχίας. Ο Pat Andrea ζωγραφίζει για να μας πει να μην φοβόμαστε που φοβόμαστε. Ο φόβος είναι το δικαίωμά μας και το άγος όσων μας τον προκαλούν. Αυτό και μόνο είναι ρηξικέλευθο και καθαρτήριο. Γιατί έτσι διεκδικείται η ανάσταση του σώματος μέσα από την υπέρβαση της κοινωνικής απαγόρευσης. Έτσι επιφάνεται ένας πολιτισμός – και μια επανάσταση – του έρωτα όπως θα ήθελε η σπερματική ποίηση του Εμπειρίκου. Είναι τότε που ο «μεταμοντέρνος» – κατά δήλωση και κατ' ανάγκη – Pat Andrea γίνεται ένας μοντερνιστής του δικαιώματος προς το ερωτεύεσθαι! Εφόσον βέβαια ο μοντερνισμός και οι διεκδικητές του δεν συγκροτούν ένα κλειστό ιστορικό σύστημα αλλά το διαρκές δικαίωμα του όποιου τολμητρία να ονειρεύεται αλλά και να δρα στο όνομα της δικής του, της ατομικής επανάστασης...

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

«Η ουσία του Καραγκιόζη βρίσκεται στην ανατροπή της γλώσσας»

Οι ιστορίες του Καραγκιόζη και της παρέας του αναβιώνουν στη σκηνή του θεάτρου «Σφενδόνη» καλώντας τον θεατή να νιώσει μια νέα έκπληξη. Η Άννα Κοκκίνου υποδύεται τον Καραγκιόζη στο έργο «Λίγο απ' όλα» του Αντώνη Μόλλα σκηνοθετημένο από τον Δήμο Αβδελιώδη. Ανθρώπινες μορφές κρύβονται κάτω και από τις υπόλοιπες φιγούρες οι οποίες σε κάποια σημεία της παράστασης καταφέρνουν να διατηρήσουν και την σκιά τους. Στην παράσταση αυτή ο πάντα κυνηγημένος και πάντα συμπαθής Καραγκιόζης βρίσκεται στη δούλεψη του Χατζη-Μπέη. Για «κακή» του τύχη θα τον ερωτευτεί η κόρη του και αυτός θα αναλάβει να ξεφορτωθεί τους υπόλοιπους μνηστήρες...

Την συνέντευξη πήρε ο Σωτήρης Λέτσιος

• Ο Καραγκιόζης και οι περιπέτειές του επανέρχονται στο προσκήνιο για άλλη μια φορά. Τι είναι αυτό όμως που επιτρέπει την ενασχόληση με ένα τόσο προσφιλέ θέμα βγαλμένο απ' την παράδοση του «λαϊκού πολιτισμού»;

— Θα απαντούσα κάνοντας μια ερώτηση: Γιατί να βρίσκεται η τραγωδία σήμερα στην επικαιρότητα; Οι τραγωδίες όπως και το σατυρικό δράμα αναφέρονται και στηρίζονται στους μύθους. Όπως η τραγωδία τρέφονταν απ' τον Όμηρο έτσι και ο Καραγκιόζης τρέφονταν απ' τα ηρωικά κατορθώματα της επανάστασης του 1821, που κι αυτά δημιουργούσαν έναν «μύθο», απαραίτητο υλικό για την διαιώνισή του μέσα στο χρόνο. Και θα πρόσθετα ότι δεν μας ενδιαφέρει ακριβώς το περιεχόμενο στην περίπτωση της τραγωδίας και του Καραγκιόζη, αλλά το πνεύμα και το πού μας παραπέμπει αυτή η ιστορία. Μας οδηγεί στην πραγματικότητα και οι μορφές αυτές θα επιδιώκουν πάντα —όσο μας το επιτρέπουν— να ταξιδεύουμε στο χώρο του υπερβατικού και έπειτα να προσγειωνόμαστε στην πραγματικότητα. Ο Καραγκιόζης είναι το «λαϊκό» μας θέατρο. Αυτό που τον επανέφερε στο προσκήνιο είναι ο τρόπος που αντιμετωπί-

στηκε από αισθητικής πλευράς...

• Αυτό αφορά τον τρόπο με τον οποίο κάνατε την δική σας παρέμβαση...

— Δεν έκανα κάποια παρέμβαση. Έδειξα έναν σεβασμό και μια προσήλωση τέτοια χρησιμοποιώντας την εικόνα και την τεχνική που είχε χρησιμοποιηθεί και στο παρελθόν.

• Πώς φτάσατε στο σημείο ν' αποφασίσετε να παρασταθεί ο Καραγκιόζης με τον σημερινό τρόπο;

— Η πρόταση για την συγκεκριμένη παράσταση έγινε από την Άννα Κοκκίνου πριν από αρκετά χρόνια. Όταν μου το είπε, ένιωσα έναν μεγάλο φόβο. Η δυσκολία αυτή προερχόταν από μια παιδική αντίληψη που είχα διαμορφώσει για το θέατρο Σκιών. Όταν έχεις μια εικόνα από την παιδική ηλικία, αυτή είναι δεσμευτική και απόλυτη. Ο Καραγκιόζης δεν μου προκαλούσε την αίσθηση του κωμικού αλλά του δέους και της μαγείας. Αυτή η δυσκολία που ένιωθα συγκρίνοντας τις παιδικές εικόνες μ' έκανε να πιστεύω ότι κάτι τέτοιο ήταν ακατόρθωτο.

• Ο Καραγκιόζης διαθέτει ένα παιδευτικό χαρακτήρα;

— Είναι αδιανόητο να προσφέρει η Τέχνη τη χαρά και να μην εμπεριέχει την διδαχή. Μέσα από την λαϊκή παρά-

δοση είναι αξιοθαύμαστο να βλέπουμε το κατά πόσο έχει διασωθεί ο τρόπος και η οπτική πάνω στην αφηγηματική τέχνη. Με τους καραγκιοζοπαίχτες ξαναγεννιέται το πρότυπο του αρχαϊκού καλλιτέχνη, του καλλιτέχνη που εργαζόταν σε μια φόρμα αμετακίνητη αλλά με το περιεχόμενο ν' αλλάζει. Η διαφορετικότητα βρισκόταν στην επεξεργασία του θέματος και όχι στη δομή.

• Το Θέατρο Σκιών αποτελεί μια εκδοχή —εξελιγμένη μέσα στις συνθήκες των ιστορικών περιόδων— του περιπλανώμενου αφηγητή των ομηρικών χρόνων. Του αφηγητή που διασώζει την προφορική μνήμη εκείνων των γεγονότων που δεν ανήκουν στην επίσημη ιστορία...

— Θα έλεγα ότι ο ίδιος ο καλλιτέχνης που αφηγείται, που παριστάνει το ακρόαμα, είναι η αρχή και το τέλος του επιτεύγματος. Συνδυάζει τις ιδιότητες του τραγουδιστή, του συγγραφέα, είναι αυτός που δανείζει την φωνή του... Είναι μέρος όλα αυτά της αρχαϊκής παράδοσης που έχει διασωθεί και σίγουρα φανερώνει πολλές ομοιότητες με την εικόνα που περιγράψατε πιο πάνω. Η τέχνη αυτή όμως έχει τελειώσει. Υπάρχουν βέβαια κάποιοι άνθρωποι, όπως Δανέλλης, που συνεχίζουν την παράδοση αυτή. Όμως η τέχνη δεν μπορεί ν' ξαναγεννηθεί. Δεν μπορεί να προσομοιωθεί στις νέες αισθητικές αξιώσεις της πραγματικότητας: οι καραγκιοζοπαίχτες μπαίνουν στο περιθώριο.

• Η έμπνευσή σας όμως να αντικαταστήσετε την σκιά, το χάρτινο ομοίωμα του ανθρώπου, με τον ίδιο τον άνθρωπο αποτελεί μια καινοτομία...

— Προσπαθήσαμε απ' το Θέατρο Σκιών να περάσουμε στον καθαρό θεατρικό χώρο. Είναι πολύ γοητευτική η ενσάρκωση του ρόλου με την βοήθη-

του ανθρώπινου παράγοντα. Θα σας διηγηθώ και ένα περιστατικό που μου συνέβη στο Παρίσι. Ένας άνθρωπος παρίστανε στο δρόμο μια μούμια. Μόλις το βλέμμα μου συναντήθηκε με αυτό το μοντέλο, αμέσως με τράβηξε. Δεν ήταν η περιέργεια αλλά ένα κάλεσμα που προκαλούσε μια υποβλητικότητα. Όταν το είδα από κοντά, ήμουν σίγουρος ότι αυτό που σκοπεύαμε να κάνουμε θα πετύχει. Επειδή με το που μπαίνει κάποιος σ' ένα σχήμα, το σχήμα καθορίζει τις επιλογές του όχι το μοντέλο. Εμείς αιχμαλωτιζόμαστε απ' αυτή την κατάσταση, είμαστε επιρρεπείς και έτοιμοι για να το ζήσουμε.

• Έχουμε να κάνουμε με μια μυστική συνάντηση, με την συνειδητοποίηση της αλήθειας...

— Είναι μια σωματική και αισθητική συγκίνηση που είναι πιο υποβλητική απ' τις εντολές που δίνει η σκέψη. Γινόμαστε παίγνια αυτής της ατμόσφαιρας...

• Αποτέλεσε έκπληξη το γεγονός ότι μια γυναίκα, όπως η κ. Άννα Κοκκίνου που είναι καταξιωμένη ηθοποιός, ανέλαβε να δώσει πνοή στην φιγούρα του Καραγκιόζη...

— Όταν η Άννα μου εξέφρασε την επιθυμία της να παίξει τον Καραγκιόζη δεν μου προκάλεσε καμιά έκπληξη. Η Άννα έχει τόσο μεγάλο ταλέντο που μπορεί να παίξει ό,τι έχει στο μυαλό της. Ήμουν σίγουρος ότι θ' ασχοληθώ περισσότερο με τους άλλους ηθοποιούς παρά με την Άννα. Από άποψη φιλοσοφίας είμαι σε θέση να το εξηγήσω. Ο Καραγκιόζης εκπροσωπεί το ανδρικό φύλο, η καταγωγή του είναι τέτοια ώστε χωρίς το φαλλικό ημιαίνον δεν μπορεί να γίνει αυτός ο ρόλος. Εδώ όμως έχουμε θέατρο και είναι δυνατόν να λειτουργήσει αυτή η σύμβαση. Δεν υπάρχει πιο γοητευτικό πράγμα στο θέατρο απ' το να παριστάνει ένας άντρας τη γυναίκα και το αντίστροφο.

• Σ' αυτήν την περίπτωση διακρίνουμε την επίδραση απ' το ιαπωνικό θέατρο όπου μια γυναίκα υποδύεται τον άνδρα και το αντίστροφο.

— Ναι, αυτό είναι συνηθισμένο σ' όλο το θέατρο. Δεν μπορώ να μιλήσω για άμεσες επιρροές. Υπάρχουν όμως και έμμεσες επιρροές που δεν είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε την πηγή τους. Αναφέρομαι σ' εκείνες τις ξεχασμένες μνήμες τις οποίες

Η Άννα Κοκκίνου ως Καραγκιόζης και ο Κώστας Τζαβάρας στο ρόλο του Χατζιαβάτη.

δεν μπορούμε εύκολα να ξεχωρίσουμε και να κατατάξουμε.

• Ο Καραγκιόζης συμβόλιζε στην περίοδο της τουρκοκρατίας την αντίσταση στους Τούρκους. Στην σημερινή πραγματικότητα τι είδους συμβολισμούς μπορούμε ν' αναζητήσουμε;

— Είναι φορέας μιας μορφής αντικομφορμισμού, αλλά εντούτοις δεν είναι αποκλειστικά εκπρόσωπος του αντικομφορμισμού επειδή ο αντικομφορμισμός αποτελεί μια πράξη συνειδητής επιλογής και στάση ζωής. Το λαϊκό θέατρο για να λειτουργήσει θέλει να διαπραγματευτεί και να εμψυχώσει τα ιδανικά του κόσμου. Έχει καλλιεργηθεί η λάθος εντύπωση ότι ο Καραγκιόζης είναι ένα ευτελές είδος. Είναι αλήθεια ότι σε όλη αυτή την παραγωγή διακρίνουμε και ευτελή πράγματα, όλες οι ιστορίες του Καραγκιόζη δεν έχουν την ίδια καλλιτεχνική αξία. Όπως και στους καραγκιοζοπαίχτες υπάρχει μεγάλη διαφορά. Ανάμεσα στον Μόλλα και στους υπόλοιπους καραγκιοζοπαίχτες είναι τεράστια η διαφορά. Κινείται σ' ένα επίπεδο ως προς την δραματουργία που αναδεικνύει τον ρεαλισμό. Ο Καραγκιόζης του Μόλλα διατηρεί ταυτόχρονα μια αφέλεια και ένα ήθος.

• Αποτελεί μια έκφραση σαρκασμού που πηγάζει από την συνείδηση της λαϊκής θυμοσοφίας;

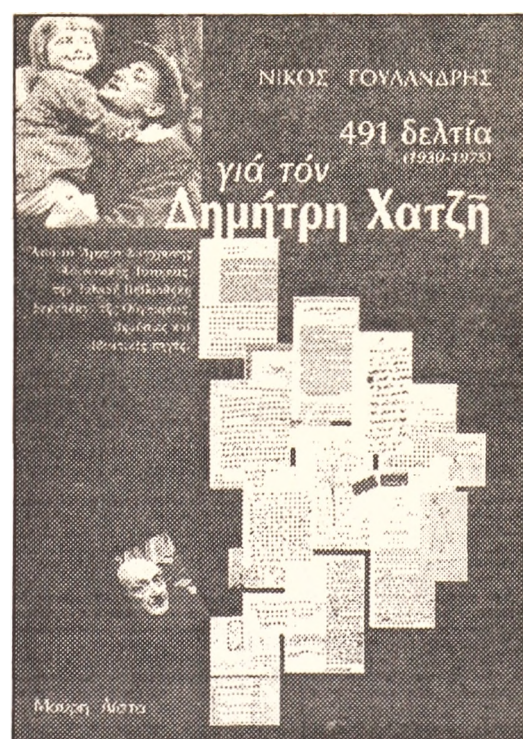
— Ο Καραγκιόζης είναι ένα μεγάλο μικρό παιδί. Όπως ένα παιδί της προσχολικής ηλικίας λέει κάτι ακραίο και δεν μπορούμε να του το χρεώσουμε επειδή δεν γνωρίζει τους απαγορευτικούς κα-

νόνες, κάπως έτσι συμπεριφέρεται και ο Καραγκιόζης του Μόλλα... Του δίνεται το δικαίωμα να μιλήσει για όλα χωρίς καμιά επίπτωση. Η ουσία του Καραγκιόζη βρίσκεται στον τρόπο που παραβιάζει τους γλωσσικούς κανόνες, την γλωσσική τάξη. Ανατρέπει τα νοήματα βάζοντας τρικλοποδιές στη γλώσσα. Το λεκτικό στοιχείο είναι αυτό που υπερτερεί σε σχέση με τις πράξεις...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Νίκος Γουλανδρής

491 δελτία (1930-1975) για τον Δημήτρη Χατζή

Εκδόσεις Μαύρη Λίστα

Η ομάδα Ανέμη παρουσιάζει έως τις 1 1/4 στο θέατρο «Φούρνος» το έργο του γάλλου συγγραφέα Μισέλ Αζαμά *Θάλαμος Αποσυμπίεσης*. Το έργο έχει τιμηθεί στο εξωτερικό με το Θεατρικό Βραβείο Τριών Επαρχιών (Γαλλία, Βέλγιο, Καναδάς). Μια ελεγεία για την ανδρώπινη αξιοπρέπεια, για την απομόνωση, για την ελπίδα και την ματαιότητα.

Θέατρο αποσυμπίεσης

Ο *Θάλαμος Αποσυμπίεσης* είναι ένα ειδικό κελί αναμονής, είναι ο χώρος για την μετάβαση των φυλακισμένων σ' έναν διαφορετικό τρόπο ζωής. Η «ευκαιρία» για μια πορεία αυτοσυνειδητοποίησης, για την αναμέτρηση με τον εαυτό μας.

Το έργο είναι κατ' ουσίαν ένας σκληρός μονόλογος. Μια γυναίκα καταδικασμένη για φόνο εκ προμελέτης περνάει δεκαέξι ολόκληρα χρόνια στην φυλακή μακριά από οποιονδήποτε «δικό της», ακόμα και από τα ίδια της τα παιδιά. Οι δικοί της άνθρωποι είναι πια οι συγκρατούμενές της, το σπίτι της το σωφρονιστικό ίδρυμα. Η ζωή της έχει πια οριοθετηθεί μέσα σ' αυτόν τον χώρο εκμετάλλευσης και καταπάτησης της αξιοπρέπειας. Μια μέρα πριν από

την αποφυλάκισή της αυτή είναι η τραγική της ανακάλυψη. Δεν έχει προορισμό. Ακόμα και η οικογένειά της την χρησιμοποίησε ως θύμα για να φορτώσει όλα τα λάθη και τις αποτυχίες της, τα παιδιά της είναι άντρες πια και η μητέρα της, το τελευταίο σημείο αναφοράς της, πέθανε μην αντέχοντας την συγκίνηση της συνάντησής τους. Η ελευθερία λοιπόν που της παρέχεται λειτουργεί γι' αυτήν ως η τελευταία και πιο επώδυνη τιμωρία. Κι αυτό γιατί δεν είναι παρά η ευκαιρία να συνειδητοποιήσει πως για τον κόσμο είναι ανύπαρκτη, δεν υπάρχει.

Το κεντρικό θέμα μπορεί να μοιάζει απλοϊκό, άλλα ο τρόπος γραφής του Αζαμά είναι δυνατός, μια γροθιά στην «τακτοποίηση» του «καθωσπρέπει» ανθρώπου, το έναυσμα για τη συνειδη-

τοποίηση και την εμβάθυνση στις συνθήκες και τους όρους ζωής του ανθρώπου μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο. Η κοινωνία εξάλλου αποτελεί ένα είδος φυλακής που απλώς παρέχει την ψευδαίσθηση της ελευθερίας. Μια μικρή επιφύλαξη διατηρώ για την μετάφραση την οποία έκανε η σκηνοθέτρια και επιμελήθηκε η Εμμανουέλα Πατίκη. Υπήρχαν σημεία που ο λόγος κόλλαγε στα χείλη, ένιωθες εντάσεις που φούσκωναν χωρίς να ξεσπάσουν.

Η σκηνοθέτρια Μαρία-Λουίζα Παπαδοπούλου μετέτρεψε αυτόν τον μονόλογο σε χορό αρχαίου δράματος. Διέκρινε την καθολικότητα του λόγου του Αζαμά και προσπάθησε να τον ενισχύσει με την παρουσία δύο ακόμα γυναικών στη σκηνή και με την κεντρική ηρωίδα ως κορυφαία. Οι άλλες δύο γίνονται πλάσματα της φαντασίας της, φίλες-συγκρατούμενές της, επιτηρήτριες της, ο ίδιος της ο εαυτός. Η προσπάθειά της να περάσει ο λόγος από στόμα σε στόμα για να γίνει ισχυρότερος, καθολικότερος, να μετατραπεί σε τραγούδι που ψάχνει στόματα για να ακουστεί και να βιωθεί, επιτυγχάνει. Ωστόσο πιστεύω πως αυτό μπορεί να ισχύσει και με μια μόνη πολύ δυνατή ηθοποιό. Δεν είναι ο αριθμός των προσώπων που δίνει τη δύναμη.

Οι ηθοποιοί Όλγα Μανέτα, Δέσποινα Σιδηροπούλου και Ελισάβετ Σταυρίδου ωστόσο ήταν κάπως αδύναμες και έδωσαν στο έργο έναν ρυθμό πιο αργό από αυτόν που το ίδιο υπαγορεύει. Πάντως στάθηκαν με αξιοπρέπεια και είχαν στιγμές αξιολογες. Ιδιαίτερα θα ήθελα να αναφερθώ στην Σιδηροπούλου που είχε ένταση και ρυθμό.

Ο χώρος, δηλωτικός της φτηνίας, του ξεπεσμού, της στέρησης, θα μπορούσε να είναι και το καταφύγιο ενός αλήτη ή ενός πολύ φτωχού ανθρώπου. Η σκηνογράφος Άντα Κορφιάτη μετέφερε έτσι στον χώρο με επιτυχία την σχέση του κεντρικού θέματος του έργου με άλλες πλευρές της ζωής. Το ίδιο και το χωρίς ταυτότητα κοστούμια.

Ο Ανδρέας Τρύφωνας στους φωτισμούς έχει κάνει μία από τις καλύτερες δουλειές του και κατάφερε να μεταφέρει την ατμόσφαιρα εγκλεισμού και απομόνωσης που υποβάλλει το ίδιο το έργο.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΙ

Πιστή στο ραντεβού της με το νεοελληνικό έργο, η Στοά του Θανάση Παπαγεωργίου παρουσιάζει ένα δεύτερο ελληνικό έργο για φέτος – την *Εθνική Πινακοθήκη* του Παναγιώτη Μέντη. Σε μια κοινωνία προσωπείων ο Μέντης προσπαθεί να δει από κοντά τα αληθινά πορτρέτα των ανθρώπων της. Ο Μέντης στην πραγματικότητα ψάχνει για ρυτίδες-κρυμμένα ίχνη δρήνου.

Νεοελληνικά πορτρέτα

Θανάσης Παπαγεωργίου
και Παύλος Ορκόπουλος

Με μια χαλαρή παράθεση εικόνων της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, αντιπροσωπευτικών όσο και αναγνωρίσιμων, ο Μέντης πλέκει την κυκλική πορεία ανθρώπων που συνδέονται μεταξύ τους σε έναν δρόμο εξουσίας και ρήματος. Για να ανέβει κάποιος στην ορυφή, λέει ο Μέντης, πρέπει να πουήσει την ψυχή του, με έναν μάλιστα σύγχρονο, «παγκοσμιοποιημένο» τρόπο. Οφείλει να μετατρέψει το είναι του σε εικόνα. Δεν είναι τυχαίο πως το νέο έργο του Μέντη ξεκινά, συνεχίζεται και τελειώνει με συζητήσεις γύρω από το κατάλληλο ντύσιμο.

Ο Παναγιώτης Μέντης, έμπειρο μεστής συντεχνίας, βασιζεται ασφαλώς στα κεκτημένα του μεταπολεμικού ελληνικού θεάτρου. Η *Εθνική Πινακοθήκη* είναι απ' αυτήν την άποψη η τελευταία κατάθεση μιας δραματουργίας που σχετίζεται με την ανίχνευση των κοινωνικών τάσεων στην Ελλάδα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Από τον

Καμπανέλλη στον Γιώργο Σκούρτη και από τον Στάικο στον Ποντίκα οι περισσότεροι σήμερα δόκιμοι συγγραφείς έχουν κατά καιρούς, άλλοτε περισσότερο κι άλλοτε λιγότερο θυμωμένα, συνεισφέρει σ' αυτήν την οδυνηρή τοποθέτηση του καθρέφτη απέναντι στο πρόσωπο της μεταπολεμικής ελληνικής κοινωνίας.

Ο Μέντης είναι ανήσυχος. Διαπιστώνει πλέον την ύπαρξη μέσα στην κοινωνία μιας τάξης ανθρώπων που κινδυνεύει να μείνει χωρίς βάθος και ουσία, ένα είδωλο του ειδώλου της. Η *Εθνική Πινακοθήκη* αναφέρεται ασφαλώς στην λεγόμενη μεγαλοαστική τάξη, στην πραγματικότητα όμως υποδεικνύει τάσεις που ενυπάρχουν σε όλο το κοινωνικό φάσμα. Όπως την τάση για μια εισαγόμενη επιβολή της εικόνας-φούσκας, που εδώ θα συνδυάζεται εφεξής με την βαλκανική κουτοπονηριά του «ό,τι δηλώσεις είσαι».

Ο κίνδυνος βέβαια σε μια τέτοια προσπάθεια είναι αυτός της σχηματοποίη-

σης ενός προβλήματος που ακόμα δεν έχουν φανεί όλες οι παράμετροί του – και είναι αλήθεια πως ο Μέντης συχνά υποπίπτει σ' αυτήν. Ο Μέντης προφανώς καταπιάστηκε με κάτι που διαπιστώνει αλλά που μάλλον δεν γνωρίζει σε βάθος. Γι' αυτό και σε κάποια σημεία οι ήρωές του φορούν τις συμπεριφορές και το ήθος που έχουν οι φιγούρες των τηλεοπτικών σήριαλ. Κάτι τέτοιο κάνει ασφαλώς στο θέατρο τα πράγματα πιο εύκολα, χάνεται όμως το πολύτιμο εγχείρημα της κοινωνικής αυτογνωσίας που το είδος αυτό της δραματουργίας υπηρετεί. Εύκολα μια τέτοια μορφή γίνεται ο «άλλος», που τον αναγνωρίζουμε ασφαλώς, αλλά και δεν τον συνεριζόμαστε. Και ακόμη χειρότερα, αυτό που τελικά βλέπουμε δεν είναι η ουσία του «άλλου», αλλά η εικόνα του. Δηλαδή ο Μέντης υποπίπτει σε ό,τι πολεμάει: Γίνεται θύμα της εικόνας που έχουμε για τον άλλο. Το κοινό θα φύγει από την αίθουσα κάθε άλλο παρά ανήσυχο: Το ότι ακόμα όμως αναγνωρίζεις το κακό, δεν σημαίνει ότι έχεις απαλλαγεί από αυτό. Γι' αυτό και το νέο έργο του Μέντη δεν «κόβει» όπως έκοβε το *Άννα είπα*, ούτε «τρυπάει» όπως το *La Cumparsita* τρυπούσε.

Ο Παπαγεωργίου ως σκηνοθέτης έκανε αυτό που όφειλε. Άφησε το έργο σ' αυτό το πρώτο του ανέβασμα να μιλήσει ουσιαστικά και χωρίς πολλές σκηνικές πατερίτσες. Η προσφορά του ήταν να κάνει το έργο αυτό σαφές, να ξεδιπλώσει τις αρετές του, να μας επιδείξει την περιουσία του και να μας συνυπολογίσει στην αγωνία του. Ο Παπαγεωργίου ως ηθοποιός έχει κατακτήσει έργο με το έργο τόσα χρόνια μέσα του πολλά από τα πορτρέτα της Εθνικής μας Πινακοθήκης. Η Λήδα Πρωτοψάλτη δεν ήταν εδώ στο φόρτε της – σαν να την «στένευε» ο ρόλος της. Ο ίδιος ο συγγραφέας Παναγιώτης Μέντης και ο Παύλος Ορκόπουλος έδωσαν, χωρίς ιδιαίτερο σκηνικό κύρος είναι αλήθεια, το στίγμα των θυτών και θυμάτων μιας κοινωνίας που μπορεί να κουβαλά προσωπείο χωρίς να αναζητεί πρόσωπο. Από τους υπόλοιπους διακρίνεται ο Γιώργος Χατζηγεωργίου σ' ένα ρόλο που ωστόσο θα μπορούσε να αποδοθεί με πλουσιότερες κρυφές μεταβλητές.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Η αισιόδοξη πριν λίγο καιρό προαναγγελία της (οριστικής) επανασχεδίασης της πλατείας Ομονοίας, όπου θα εφαρμοστεί επιτέλους(!) το πρώτο βραβείο στο σχετικό διαγωνισμό του 1998, συνοδεύτηκε από μια συμπληρωματική είδηση, ότι θα πεζοδρομηθεί η οδός Αθηνάς ως την οδό Λυκούργου (πλάι στο παλιό Δημαρχείο).

Μαζί με αυτό ανακοινώθηκε ότι θα προχωρήσει ο εξωραϊσμός όψεων στην οδό Αθηνάς, με την αφαίρεση των «παράνομων» και «ακαλαίσθητων» διαφημίσεων από τις προσόψεις κτηρίων – με τελικό ζητούμενο να αποκατασταθεί αισθητικά ο γνωστός αυτός εμπορικός δρόμος.

Ας εξωραϊσούμε την οδό Αθηνάς, λοιπον

Η υποψηφιότητα για ανάπλαση της οδού Αθηνάς δεν εμφανίζεται βέβαια για πρώτη φορά. Έχουν προηγηθεί άλλες σχετικές προτάσεις και μελέτες, που ποτέ δεν είδαν το φως της δημοσιότητας. Σε αυτές, από τα λίγα που γνωστοποιήθηκαν, φαίνεται ότι πάντα επικρατούσε ένα πνεύμα «νοικοκυρέματος της αναρχίας» του δρόμου αυτού σε συνδυασμό με τον (απαραίτητο) εξωραϊσμό των προσόψεων. Με άλλα λόγια, ο ως τώρα λόγος για την οδό Αθηνάς αφορούσε αποκλειστικά, μονοδιάστατα, την «υλική υπόσταση» του δρόμου – και τίποτε άλλο. Έτσι η Αθηνάς εξομειωνόταν με τους υπόλοιπους οδικούς άξονες που δέχτηκαν επεμβάσεις εξωραϊσμού λιγότερο ή περισσότερο δραστηκές. Παντού και πάντα, με καταθλιπτική ομοιομορφία, ο τελικός στόχος ήταν (και θα είναι εις τους αιώνες των αιώνων) η λεγόμενη «αισθητική» της πόλης.

Η ομορφιά λοιπόν πάνω απ' όλα – αλλά μια ομορφιά που δεν αφήνει περιθώρια για να αναδυθούν άλλες παράμετροι του αστικού χώρου. Φυσικά, με μια τέτοια λογική, η Τσακάλωφ, η Φωκίωνος Νέγρη, η Ερμού, η Αιόλου – μαζί με άπειρες λιγότερο σημαντικές ή απόμερες οδούς σε συνοικίες της πόλης – είναι ένα και το αυτό πράγμα. Έτσι αναγνωρίστηκε η υπόθεση, τότε, στα τέλη του '70, όταν η εντυπωσιακή επιτυχία της Βουκουρεστίου ενθουσίασε πολεοδόμους και εμπόρους-επιχειρηματίες. Ότι και να μεσολάβησε, δεν

έπαψε να παραπέμπεται η υπόθεση στις «αναπλάσεις», μια συγγενική, υπεράνω πάσης υποψίας διαδικασία επέμβασης στην πόλη. Γιατί οι αναπλάσεις, ω του θαύματος, πολύ γρήγορα αποδείχτηκε ότι είχαν άμεσες οικονομικές συνέπειες. Οι άλλοτε δύσπιστοι ιδιοκτήτες-επιχειρηματίες τώρα παρακαλούσαν γονατιστοί να ευλογηθούν με μια πεζοδρόμηση και οι αντίστοιχες προτάσεις έρεαν άφθονες (βλέπε μελέτες για το Εμπορικό Τρίγωνο, την Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων κ.λπ.).

Έτσι φτάσαμε να (συ)ζητάμε τον «εκσυγχρονισμό» της οδού Αθηνάς, ώστε να πάψει να είναι το όνειδος της πόλης, ένας (άκουσον-άκουσον) ανατολίτικος δρόμος με βρωμιά, φασαρία, ακαταστασία, δύσοσμες λειτουργίες και ύποπτες δοσοληψίες. Αν η οδός Σταδίου (ύστερα από τόσες προσπάθειες, επιτέλους) αναβαθμίστηκε, αν η Αιόλου πλακοστρώθηκε, πώς θα μπορούσε η Αθηνάς να μείνει απέξω;

Αυτό το αίσχος θα πρέπει να εξαφανιστεί. Σταδιακά, εύσχημα, με τρόπο ώστε να λείψουν οι αντιρρήσεις, πρέπει η Αθηνάς να αλλάξει. Ο χαρακτήρας, το περιεχόμενο, ο τρόπος λειτουργίας, ο πληθυσμός που δουλεύει και εξυπηρετείται εκεί πρέπει να κρυφτούν στα γύρω δρομάκια, να μην πολυφαίνονται. Όσο πιο μακριά, τόσο καλύτερα. Μόνο το Μοναστηράκι (Γιουσουργούμ) θα πρέπει να διατηρηθεί ως «γραφική αγορά» αποκλειστικά για τουρίστες και πορτοφολάδες. Τα άλλα όλα πρέπει να ξηλωθούν και να

«αναβαθμιστούν», ώστε η Αθήνα να «υποδεχτεί το 2004» και πιο πέρα, να «εξισωθεί με τα διεθνή κέντρα». Για να πάψει η αιώνια μεμψιμοιρία ότι υπολείπομαστε, ότι δεν έχουμε μια πρωτεύουσα της προκοπής.

Όμως η Αθηνάς ήταν και είναι (άγνωστο για πόσο ακόμα) κάτι άλλο, που θα έπρεπε να διατηρήσουμε ευλαβικά, επειδή σήμερα ξέρουμε καλά ότι ένα τέτοιο φαινόμενο δεν αναπληρώνεται, δεν ξαναστήνεται, δεν αναπαράγεται – και κυρίως δεν σχεδιάζεται. Κανείς σήμερα στο πανελλήνιο (αλλά και στην αλλοδαπή, ας μου επιτραπεί) δεν ξέρει πώς να σχεδιάσει μια πραγματική «Αθηνάς». Αυτό διδάσκει η (πικρή) μεταπολεμική πείρα.

Για τι πράγμα όμως μιλάμε; Για το συγκεκριμένο είδος του εμπορίου και το μαγαζιά που απλώνουν τιςπραματίει τους στο πεζοδρόμιο, για τα αυτοκίνητα και τους πεζούς που κινούνται ανάκατα και αργά πάνω στο οδόστρωμα σε απόλυτη συμβίωση, για τους πάνω ορόφους κτιρίων φυσικά άδειους (αχρηστεμένους) αφού κανένας δεν τους προσέχει. Για τη βρώμα, την ανακατωσουρά, τα λυμωδιές, τους θορύβους, τον αχταρμά επιτέλους και το γόνιμο χάος. Για εκείνο που είναι μια αληθινή «αγορά» (κ'όχι εκείνα τα αφυδατωμένα αλλά κιτςάτα AGORAS ή EMPORIUMS, τα δήθεν). Με άλλα λόγια, ένας ζωντανός δρόμος, μέρα-νύχτα, που κατοικείται και χρησιμοποιείται από ποικίλους πληθυσμούς, ένα παρδαλό πανηγύρι που συνεχώς κινείται ανάμεσα στη αθλιότητα και στην αγιότητα. Αυτό θέλουν να εξωραϊσουν; Και για ποιον άραγε γίνεται όλη αυτή η ιστορία; (να ξέρω, όπως πάντα για το λαό της Αθήνας). Αν η Ομόνοια είναι ο συμβολικός ομφαλός του Ελληνισμού, οπότε πρέπει να εκσυγχρονιστεί για να ανταποκρίνεται στα τρέχοντα οράματα, άραγε η Αθηνάς δεν διαθέτει αντίστοιχο συμβολισμό και μεγαλείο;

Ας ανοίξουν διάπλατα οι προσβάσεις του κεφαλαίου στο κέντρο της πόλης, τόσα χρόνια αυτό είναι το ζητούμενο, αφάμε εξωραϊσμό και «ενοποίηση» μέχρι σκασμού, αλλά ας αφήσουμε τουλάχιστον ήσυχη την οδό Αθηνάς γιατί απλούστατα είναι μία και μοναδική στην πόλη ('Η, δεν θα έπρεπε να την έχουμε, για να μην δίνει το κακό παράδειγμα;)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Με την προβολή της ταινίας Αθώς του Κώστα Νάτση στο πλαίσιο του 2ου Φεστιβάλ Γαλλικού Κινηματογράφου (23/3-5/4) είχαμε την ευκαιρία όχι μόνο να ανακαλύψουμε έναν ελληνικής καταγωγής σκηνοθέτη άγνωστο στο ελληνικό κινηματογραφόφιλο κοινό, αλλά και να διαπιστώσουμε ότι ακόμη μπορεί ο καλός κινηματογράφος να είναι και εμπορικός και ευρωπαϊκός. Έτσι, έπεισε και η ταινία του Κ. Νάτση όταν προβλήθηκε για πρώτη φορά στη Γαλλία πριν δύο χρόνια και άρεσε τόσο στο γαλλικό απαιτητικό κοινό όσο και στους κριτικούς.

Ένας «Αθώς» στο τιμόνι

κολία της, γιατί ο δημιουργός της ξέρει να χειρίζεται με μεγάλη οικονομία τους διαλόγους και τα πλάνα του. Μάλιστα ο ίδιος δηλώνει ότι θα προτιμούσε να μην είχε καθόλου διαλόγους, βρίσκοντας τον γαλλικό κινηματογράφο «φλύαρο». Οι δάσκαλοί του, Μπρεσσόν, Οζού και Ντρέγιερ τον κάνουν να αναζητά αυτό το καθαρό, το «αγνό» στα πλάνα του, όπως άλλωστε θέλει να 'ναι κι ο χαρακτήρας του ήρωα στην ταινία. Δηλαδή αναζητά αυτό που μπορεί να είναι επίκαιρο και συνάμα διαχρονικό. Παράλληλα το μαγευτικό κλαρίνο του Τάσου Χαλκιά συνοδεύει τις γεμάτες εσωτερική ένταση σιωπές και κάνει τον θεατή να ονειρεύεται μια μεταφυσική σχεδόν πόλη μέσα από τη φωτογραφία της ταινίας που υπογρά-

Ο Κώστας Νάτσης (καθιστός αριστερά) με συνεργάτες του.

ιστορία της ταινίας, βασισμένη σε πολλά αυτοβιογραφικά στοιχεία του δημιουργού της, περιγράφει την ιστορία του Μαξίμ, ενός νεαρού άνδρα που τον ρόλο ερμηνεύει θαυμάσια ένας από τους αγαπημένους ηθοποιούς του κινεμά, ο Ζακ Μποναφέ) που, μόλις τελειώνει απόφυλακιστεί, αντικαθιστά στο τιμόνι έναν ταξιτζή που αποφάσισε να αυτοκτονήσει μπροστά στα μάτια του. Ο ταξιτζής είναι ο ίδιος ο σκηνοθέτης, που παίζει στην ταινία, ενώ επίσης πρόκειται και για το δικό του ταξί, μέσα στο οποίο είναι γυρισμέ-

νημένος στο Ριζοβούνι της Ηπείρου το 1942, φεύγει στα δεκαοχτώ του, να σπουδάσει φιλοσοφία στο Βερολίνο, αλλά γρήγορα τον κερδίζει ο κινηματογράφος και βρίσκεται στο Παρίσι να παρακολουθεί, σαν ελεύθερος φοιτητής, μαθήματα στην IDHEC και συνεχίζει να συμμετέχει σε γυρίσματα ξένων σκηνοθετών, όπως στις ταινίες των Γκοντάρ, Καγιάτ, Παζολί-Κλεμέντ. Το 1970 συμμετέχει στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης με την μικρού μήκους ταινία Ο Κύριος του 1,55 μ., που κερδίζει το βραβείο πρώτου ανδρικού ρόλου και προβάλλεται στη Γαλλία. Το 1973 συν-σκηνοθετεί το ντοκιμαντέρ για τον Σχολείο, που προβάλλεται με επιτυχία στις γαλλικές αίθουσες για επτά μήνες.

Ακολουθώντας τη συμβουλή του σκηνοθέτη και φίλου του Ζαν Οσάς γίνεται ταξιτζής, για να λύσει το βιοποριστικό του πρόβλημα.

Έτσι γεννιέται αρχικά η μικρού μήκους ταινία Ταξί της Νύχτας, που την προβάλλει γνωστό γαλλικό τηλεοπτικό κανάλι.

Ο Αθώς είναι μια προέκταση του εαυτού του, όπως λει και ο ίδιος ο σκηνοθέτης, που με την αυτοκτονία του δίνει την ευκαιρία στο alter ego του να περιπλανηθεί μέσα από ένα συνεχές τράβελινγκ στους παρισινούς δρόμους του Αυγούστου.

Η ταινία, που βασίζεται σε προσωπικά βιώματά του, δεν καταλήγει να γίνει ανεκδοτική και να προτιμήσει την ευ-

φει ο Γιώργος Αρβανίτης.

Η άρνηση τελικά του Μαξίμ να ενταχθεί σε μια κοινωνία, σ' ένα ρόλο, τον οδηγούν στη φυγή. Όμως η φυγή αυτή δεν παραπέμπει στον μηδενισμό, αλλά στην αναζήτηση μιας νέας αλήθειας.

Η ταινία ευτυχώς βρήκε διανομέα και θα προβληθεί σύντομα στις ελληνικές αίθουσες. Ευχόμαστε να συμβεί το ίδιο και με την επόμενη ταινία του που θα έχει σαν θέμα την σχέση ενός αγοριού με την ηπειρώτικη μουσική.

BARBARA ΝΕΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

Πολύ περισσότερο στον κινηματογράφο, λιγότερη σημασία έχει η ιστορία που θα αφηγηθείς από τον τρόπο που θα την αφηγηθείς. Ο κινηματογράφος είναι μια τέχνη των τρόπων, συλλογικής μεν πραγματοποίησης, που όμως αδροιστικά την έμπνευση, την απαίτηση και την καθοδήγηση την έχει ο σκηνοθέτης. Κανείς δεν λέει το αγτίδετο· καλό είναι να υπάρχει μια ενδιαφέρουσα ιδέα, αναπτυγμένη με πληρότητα στο χαρτί, αλλά από εκεί μέχρι τη στιγμή που θα σβήσουν τα φώτα στην αίθουσα προβολής, η απόσταση είναι απίστευτα μεγάλη.

Κινηματογράφος των δημιουργών

ρα σειρά είχε ο Ρίντλεϊ Σκοτ (*Μπλέιντ Ράννερ, Άλιεν, Θέλημα και Λουίς, Μονομάχος*), ένας από τους ιεροφάντες του «εικονοποιητικού» μέρους της ταινίας, του σινεμά-θέαμα. Τελειομανής –όπως και ο συμπατριώτης του Στάνλεϋ Κιούμπρικ– της σκηνοθετικής λεπτομέρειας και της ατμοσφαιρικής κατασκευής που θα οδηγεί στο κατά το δυνατόν άψογο τεχνικά και αισθητικά αποτέλεσμα.

Είναι και εδώ παρόν όλο το «πάνθεον» της *Σιωπής των Αμνών*: Ο όπως αποδεικνύεται αναντικατάστατος Άντονι Χόπκινς ως Χάνιπαλ Λέκτορ· η πράκτορας του FBI Κλάρις Στάρλινγκ, μόνιμος διώκτης του δολοφόνου κανίβαλου αλλά και αντικείμενο του (εξευγενισμένου) ερωτικού του πάθους – μόνο που ύστερα από την άρνηση της Τζούντι Φόστερ να επαναλάβει τον ρόλο την αντικατέστησε επάξια η Τζούλιαν Μουρ· υπάρχει ακόμα ο ζά-

Ο Άντονι Χόπκινς ως Χάνιπαλ Λέκτορ

Δυο τέτοιες λαμπρές περιπτώσεις έχουμε τούτο τον καιρό στους αθηναϊκούς κινηματογράφους. Η μια είναι ο *Hannibal* του Ρίντλεϊ Σκοτ και η άλλη *O Dr. T. και οι Γυναίκες* του Ρόμπερτ Άλτμαν. Εδώ, τα επίθετα που συνήθως προσπαθούν να χαρακτηρίσουν την τάξη μεγέθους ενός δημιουργού δεν χρησιμεύουν και τόσο στην περίπτωση των δυο συγκεκριμένων σκηνοθετών. Είναι απλούστατα ικανοί να με-

τατρέπουν την έμπνευσή τους σε δημιουργικό αποτέλεσμα.

Κοντά δέκα χρόνια μετά την *Σιωπή των Αμνών* που είχε σκηνοθετήσει ο Τζόναθαν Ντέμι, ο παραγωγός Ντίνο ντε Λαουρέντις επαναποκτά από τον Έντ Χάρρις, τον συγγραφέα του *Hannibal*, τα δικαιώματα τα οποία επιπόλαια είχε παραχωρήσει στην Orion ύστερα από την αποτυχία του *Κόκκινου δράκου* – πρώτο βιβλίο και πρώτη ταινία εκδοχή του Χάνιπαλ Λέκτορ. Τώ-

πλουτος Μείσον Βέρτζερ με το φοιτητικό κατεστραμμένο από τον Χάνιπαλ πρόσωπο και ορκισμένο να τον εκδικαστεί· και βέβαια υπάρχουν οι αποτροπιαστικές σκηνές φόνων και κανιβαλισμού – με πλέον ακραία εκείνη του γεύματος με τηγανισμένα... ανθρώπινα μυαλά. Μέχρις εκεί οι ομοιότητες.

Την διαφορά –και, ω ναι, αυτή υπάχει– την κάνει ο σκηνοθετικός χειρισμός από τον Ρίντλεϊ Σκοτ. Μια εκπληκτική μαρκόκ ταινία, με πλάνα που θα τα ξά-

Ο Dr. T. και οι γυναίκες με τους Ρίτσαρντ Γκιρ και την Φάρα Φόσσετ.

λενε και ο Λουκίνο Βισκόντι, με ρυθμούς, χρώματα, φωτισμούς, χώρους και ακρίβεια στο μοντάζ μιας υψηλής τεχνικής. Ποτέ άλλοτε ο κινηματογράφος δεν είδε έτσι την Φλωρεντία, υγρή στα μελανά χρώματα και το κιάρο σκούρο. Ταυτόχρονα αναγεννησιακή και βάρβαρα σύγχρονη. Χωρίς όλα αυτά να σημαίνουν ότι δεν υπήρχε το κατάλληλο σεναριακό υλικό, βάση για την σκηνοθετική απογείωση. Ταινία αντάξια του Μπλέιντ Ράννερ και του Άλιεν. Θα επιζήσει, ως έργο τέχνης, περισσότερο από π.χ. τον Μονομάχο του.

Τις ίδιες αρετές διαθέτει και η ταινία του 76χρονου Ρόμπερτ Άλτμαν (M.A.S.H., Η έντιμος κυρία και ο χαρτοπαίκτης, Οι 3 γυναίκες, Ο παίκτης, Prêt-à-porter) Ο Dr. T. και οι Γυναίκες. Από τα χρόνια και τις ταινίες του Τζορτζ Κιούκορ είχαμε να δούμε μια τόσο ανάλαφρη αλλά και εντυπωσιακή κομεντί στις καλλιτεχνικές της παραμέρους.

Ο γυναικολόγος Dr. T. (χαϊρευτικό του Λ. Τράβις) είναι ο αγαπημένος γιατρός των γυναικών της πόλης του, της γυναίκας του, των δυο θυγατέρων του, της κουνιάδας του και μιας δασκάλας του γκολφ. Όλες αποβελούν έναν ασφυκτικό κλοιό και μια σειρά απογοητεύσεων. Όλες οι επιμέρους περιπτώσεις-συγκρούσεις οδηγούν σε μια τελική κορύφωση και την αναγέννηση. Όσο και να δείνει η ταινία ότι κινείται σατιρι-

κά σε βάρος των γυναικών, στην πραγματικότητα είναι ένας ύμνος στις πολυπλευρες ιδιαιτερότητες της γυναικείας ψυχολογίας. Γι' αυτό και θυμηθήκαμε τον Κιούκορ. Δεν είναι, σίγουρα, και

πολύ πρωτότυπα τα σεναριακά δεδομένα παρ' όλη την πλούσια επεξεργασία τους. Είναι η θαυμάσια σκηνοθετική αντιμετώπιση, η ποιότητα των πλάνων, η μαεστρία στην σύγκλιση, η γνώση και το αίσθημα που στεφανώνει το σύνολο της ταινίας, σαν πνευματικό παιδί που είναι του δημιουργού της. Βλέποντας την ταινία, έχεις την αίσθηση ότι ο σπουδαίος και έμπειρος γνώστης της 7ης Τέχνης Ρόμπερτ Άλτμαν δεν διεκπεραιώνει μια επαγγελματική υποχρέωση, αλλά ότι «γεννάει» παιδιά-τέχνη αποτέλεσμα αγάπης. Είναι πολύ σημαντικό να μην χορταίνει το μάτι του θεατή, ανεξάρτητα από το plot της ταινίας. Ο σπουδαίος κινηματογραφικός αφηγητής υπερέχει χάρη στον τρόπο που αφηγείται.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

ΔΕΥΤΕΡΑ 9 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2001 – 11.30 π.μ.

ΣΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΑ ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ ΤΗΣ ΕΣΗΕΑ • ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 20

Η αυτοδιωκόμενη Αριστερά
Ιστορία και ερμηνεία

Εκδήλωση-Συζήτηση

με αφορμή την παρουσίαση του βιβλίου
του ΑΧΙΛΛΕΑ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

Η απαγορευμένη εικόνα

Διώκτες και ιεροκτόνοι του Νίκου Ζαχαριάδη

ΣΥΖΗΤΟΥΝ:

Βασίλης Κόντης, Γιάννης Δραγασάκης, Θανάσης Σφήκας, Φοίβος
Οικονομίδης, Δημήτρης Καζάκης, Γιώργος Καραμπελιάς

Συντονίζει ο δημοσιογράφος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΡΙΑΝΤΗΣ

Διοργάνωση: Εκδόσεις Φιλίστωρ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • 106 77 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 38 18 457 - FAX: 38 19 167

Ένας γερμανός Χριστός

Από τον Χέγκελ στον Χάιντεγκερ μέσω Παπαγιώργη

Η γλαύκα της Αθηνάς απλώνει
τα φτερά της μόνο στο λυκόφως
Hegel

Υπάρχει ένας ομφάλιος λώρος που συνδέει τον Hegel με τον Heidegger και αυτός είναι ο Edmund Husserl (1859-1938). Ο Χούσερλ ζητεί επιστροφή στα ίδια τα πράγματα (die Sachen selbst), δηλαδή στην αρχική εμπειρία, η οποία συνιστά και την διαίσθηση της «ουσίας». Η «Καθαρή Φαινομενολογία» του (reine Phaenomenologie), γραμμένη το 1913, έρχεται να συναντήσει ως ανοιχτό σύστημα φιλοσοφίας την Φαινομενολογία του πνεύματος (Phaenomenologie des Geistes) του Έγκελ που γράφτηκε το 1807, τη χρονιά δηλαδή που ο Ναπολέων –το «αντικείμενο» του ιστορικού Υποκειμένου– κατελάμβανε την Ιένα. Οι «ουσίες» και η «ειδητική» αναγωγή του Χούσερλ μοιάζουν αλλά δεν είναι οι «ιδέες» του Πλάτωνα εφόσον συνιστούν ιδεατές μορφές που παράγονται από τη συνείδηση. Πρόκειται για ένα υπερβατικό «συμβαίνον» ανάμεσα στον εμπειρισμό και τον ορθολογισμό. Απ' την άλλη πλευρά ο Χάιντεγκερ αποκρούει τον ανθρωπισμό ο οποίος ασχολείται απλώς με την φροντίδα του ανθρώπου για τον άνθρωπο και στρέφει τον άνθρωπο στην ουσία του ίδιου του εαυτού, της ύπαρξής του ως αυθεντικής ουσίας (Dasein). Της ύπαρξης ως δυνατότητας ν' αναπτύξει μια ερωτηματική σχέση με το Είναι. Στο βάθος βέβαια περιμένουν η χρεοκοπία, η κενή ακα-

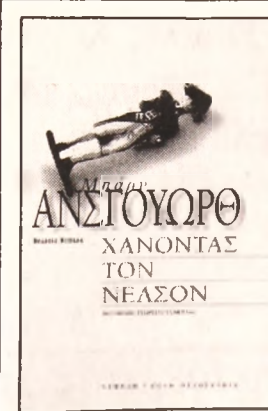
θοριστία, η πλασματική καθημερινότητα και όλα όσα συντελούν στην αναυθηνική ύπαρξη. Στην γεροντική του ηλικία ο Χάιντεγκερ αναπολεί την μυθική Αρχαία Ελλάδα –με τους τρόπους του Χαϊντεγκερ– όμοια όπως ο Έγκελς αντιμετώπιζε την μυθική τέχνη της κλασικής Αθήνας ως το απόγειο της έκφρασης. Τότε που οι θεοί ζούσαν ανακατεμένοι με τους ανθρώπους, στην εποχή του Ομήρου (Χάιντεγκερ). Η επιστολή του τελευταίου για τον ανθρωπισμό (Brief über den Humanismus, 1947) γραμμένη αμέσως μετά το Ολοκαύτωμα και την ισοπέδωση της Γερμανίας αποτελεί ένα από τα κυριότερα θεωρητικά στηρίγματα του μεταπολεμικού κόσμου· αφού κάνει ό,τι έκανε ο Έγκελς mutatis mutantis όταν μιλούσε για την ανώτερη σφαίρα της ηθικότητας (Ethikität κι όχι η καντιανή Moralität) δηλαδή για το απόλυτο, το «ηθικό κράτος», προϊόν πραγματικών σχέσεων των ανθρώπων μεταξύ τους όπου και αγγίζει ο άνθρωπος την καθολικότητά του και το Πνεύμα την αυτοσυνειδησία του! Το έργο της φιλοσοφίας πάλι είναι να κατανοεί, όχι να οικοδομεί. Ο Χέγκελ και η γερμανική επανάσταση (εκδ. Καστανιώτη, 2000) του Κ. Παπαγιώργη αναπτύσσει μεθοδικά την πορεία του γερμανικού έθνους προς την συγκρότηση και ένωσή του, προς την νικηφόρα του επανάσταση που δεν πέτυχε! Γράφει προλογικά ο συγγραφέας: «Με την επανάστασή του το γαλλικό έθνος έπλασε έναν από τους πιο αυθεντικούς πολιτικούς και πνευματικούς μύθους στην ιστορία της Ευ-

ρώπης. Αντίθετα, το γερμανικό έθνος, παρ' ότι κι αυτό εκπήγασε από μια πνευματική και θρησκευτική επανάσταση, τον προτεσταντισμό, δεν κατάφερε να προσδώσει στη δική του επανάσταση ανάλογο κύρος». Όταν το 1990 ο Κ. Π. εξέδιδε τον Ντοστογιέφσκυ (εκδ. Καστανιώτη) θεωρούσε υποχρέωσή του για να μας εισαγάγει στην παθιασμένη Ρωσία του Πούσκιν και του Λέρμοντοφ να ξεκινήσει από τον Μεγάλο Πέτρο. Όμοια στον Χέγκελ τα πρώτα κεφάλαια αναφέρονται στον Λούθηρο και την Μεταρρύθμιση. Μόνο έτσι μπορεί να ερμηνευθεί κατά τον συγγραφέα η εμμονή του Χέγκελ στο «ηθικό κράτος» και στην έννοια του «πνεύματος του λαού» (Der Geist des Volkes) η οποία καθυποτάσσει υπέρ του συνόλου την απόλυτη ατομική ελευθερία του Ζαν Ζακ Ρουσώ. Για τον Χέγκελ το κράτος υπερβαίνει το σύνολο των πολιτών του όντας μια αφηρημένη ιδέα ενώ η ψυχή (Seele) του λαού προϋπάρχει των ατόμων «για να επιμεριστεί ως καθολικότητα στις επιμέρους βουλήσεις. Άρα ένα κοινωνικό συμβόλαιο που βασίζει τη γενικότητα στη μερικότητα δεν έχει ούτε ευστάθεια, ούτε δικαιολογία» (σελ. 161). Εξίσου αναλυτικά μιλά ο Κ. Π. για τον παγγερμανισμό τόσο του Φίχτε όσο και του Χέγκελ.

Έναν παγγερμανισμό που διαφαίνεται κι όταν ακόμη συγκρίνεται η Παλαιά με την Καινή Διαθήκη. Και ναι μεν ο Χέγκελ απορρίπτει τον Θεό των Εβραίων αλλά και ο δικός του Χριστός, καθαγμένος από την «αδυναμία» της Αγάπης υπέρ του Δικαίου, παραείναι γερμανός

Αντώνης Μανιτάκης
**ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΜΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ-ΕΘΝΟΣ**
ΣΤΗ ΣΚΙΑ ΤΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μπάρι Άνσγουορθ
**ΧΑΝΟΝΤΑΣ
ΤΟΝ ΝΕΛΣΟΝ**
(μυθιστόρημα)
ΜΕΤΑΦΡ.: ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΑΚΝΙΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ο Χέγκελ πέθανε το 1831, πριν δη-
λαδή από 170 χρόνια ακριβώς, από
κολέρα, αφού πρώτα κατάφερε να
οργανώσει ένα σύστημα φιλοσοφίας
τόσο πλήρες όσο και το πλατωνικό
και αφού πρόλαβε να «βάλει στη θέ-
ση» τους και τον Κάντ και τους γάλ-
λους διαφωτιστές. Επίσης αφού πε-
ριέγραψε το αναγκαίο τέλος τόσο
της τέχνης όσο και της ιστορίας μέσα
από τις αλληπάληλες παλινδρομή-
σεις του Πνεύματος κατά την διαλε-
κτική του πορεία. Ο Παπαγιώργης
μμένει στον πολιτικό Χέγκελ και
τη σχέση του με το ιστορικό γίννε-
θαι της πολυδιασπασμένης Γερμα-
νίας και όχι στον αισθητικό ή θεολο-
γικό ή μεταφυσικό στοχαστή. Μοι-
ραία η προσπάθειά του, εύληπτη,
κλαϊκευτική, εμπεριστατωμένη, συ-
γκρίνεται –αν όχι και συγκρούεται–
με τον Χέγκελ του Κώστα Παπαϊωάν-
νου (Εναλλακτικές Εκδόσεις / Θεωρία
3, σε μετάφραση Γ. Φαράκλα και με
φιλολογικό, ποιητικό χαιρετισμό του
Octavio Paz). Ο Παπαϊωάννου εδώ πε-
ριγράφει έναν νεαρό επαναστάτη δια-
κούμενο ο οποίος προέβη σε μια σει-
ρά ρήξεων και ανατροπών, ώσπου να
πιάσει στον θαυμασμό της πρωϊκής
εξωστρεφούς δεσποτείας. Κυρίως ο
«θηρησκευτικός» και ο καλλιτεχνικός
Hegel είναι ό,τι τον απασχολεί περισ-
σότερο. Γράφει: «Όσο προχωράμε
στην ιεραρχία των τεχνών (αρχιτεκτο-
νική, γλυπτική, ζωγραφική, μουσική,
έχνης του λόγου) τόσο η ύλη γίνεται
το διάφανη, τόσο το πνεύμα εσωτερι-
εύεται και εκφράζεται στο δικό του
τοιχείο... Έτσι η τέχνη γίνεται ο
πρώτος μεσάζοντας» χάρις στον οποίο
πιτελείται η «συμφιλίωση» ανάμεσα
τη φύση, την πεπερασμένη πραγματι-
ότητα και την άπειρη ελευθερία του
λόγου... Τέχνη, θρησκεία και φιλοσο-
φία είναι οι τρεις μορφές της αναμνήσε-

Ο Γκεόργκ Φρήντριχ Χέγκελ
σε προσωπογραφία του Σλέζινγκερ.

ως της πραγματικής ουσίας του Σύμπα-
ντος» (σελ. 110-111).

Την ιδεαλιστική ασφάλεια του Χέ-
γκελ διαδέχεται ο πεσιμισμός του Χάιν-
τεγκερ διατηρώντας ωστόσο με από-
λυτο κύρος την υπόθεση της φιλοσο-
φίας στα χέρια των Γερμανών. Και
στον μεν Χέγκελ η τέχνη πεθαίνει για
να δώσει τη θέση της στη φιλοσοφία
–ιδού ένας ορισμός της εννοιολογικής
τέχνης του καιρού μας– αλλά και γιατί
αρκούμενη στο τυχαίο χάνει την αίσθη-
ση του οικουμενικού. Στον Χάιντεγκερ
πάλι το πεπερασμένο και το πτωτικό
του ανθρώπου (Verfall) είναι απόλυτο,
εφόσον είμαστε σταθερά σε κατάστα-
ση σφάλματος (όχι με την χριστιανική
έννοια) ενώ όλα γύρω από τον αναυθε-
ντικό άνθρωπο απογυμνώνονται. Η
αναυθεντικότητα είναι τρόπος του Εί-
ναι, όχι περιπτωσιακή αδυναμία ως
προς το ζην. Στην *Επιστολή για τον
Ανθρωπισμό* πάντως (Μετάφραση-Ει-
σαγωγή Γ. Ξηροπαϊδης, εκδ. Ροές, δι-

γλωσση έκδοση Β', 2000) ο Χάιντε-
γκερ επιμένει στον ιερό χαρακτήρα
του Είναι και επιδιώκει να ορίσει
έναν ανθρωπισμό διαφορετικό του
χριστιανικού ή του εξωστρεφούς ου-
μανιστικού· έναν ανθρωπισμό που να
εδράζεται στην συνείδηση του Είναι,
στην αποκάλυψη του Είναι
(Entbergung des Seins). Ο Ξηρο-
παϊδης έχει επιτελέσει υποδειγματι-
κή εργασία τόσο στο επίπεδο υπομνη-
ματισμού και μετάφρασης όσο και
στην έγκυρη μεταγλώττιση των δύ-
σκολων χάιντεγκεριανών όρων. (Π.χ.
D a s e i n = ώ δ ε - ε ί ν α ι ,
Sachheit=εμπράγματο ουσία κ.λπ.).
Γράφει ο σχολιαστής: «Ο άνθρωπος
εγκαταλείπεται βαθμιαία από το Εί-
ναι και έτσι στερείται της ουσιώδους
πατρίδας του. Η έκδηλη αποξένωση
του ανθρώπου από τον ίδιο του τον
εαυτό δεν είναι παρά ένα σημείο της
έλλειψης πατρίδας (Heimatlosigkeit)
που μαστίζει τη σημερινή ανθρωπότη-
τα. Ο πρώτος που αντελήφθη την έκτα-
ση του προβλήματος ήταν ο Karl
Marx... Ανθρωπισμός σημαίνει τώρα
ότι η ουσία του ανθρώπου είναι για την
αλήθεια του Είναι ουσιαστική» (σελ. 28-
29). Η *Επιστολή για τον Ανθρωπισμό*
εκδόθηκε γερμανικά το 1947 μαζί με το
δοκίμιο «Η θεωρία του Πλάτωνος για
την Αλήθεια», αποτελεί δε ένα από τα
τελευταία και πιο διαφωτιστικά κείμε-
να του Χάιντεγκερ. Θα έλεγα και από
τα πιο αισιόδοξα ως προς την ανθρωπι-
νη ουσία σε σχέση με την ανοικτότητα
του κόσμου. Ενορατικός και ποιητικός
σαν τον δάσκαλό του Χούσερλ, φιλοτε-
χνεί την παρουσία-απουσία ενός Θεού
που ευθύνεται και για το ανεύθυνό του
και για το ανεύθυνό μας, γερμανού πά-
ντως, ή όπως θά 'λεγε και ο φίλος μου
Άγγελος Σκούρτης, γερμανοεβραίου!

Μάνος Στεφανίδης

μουσικός λόγος

μουσικός λόγος

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Κυκλοφορεί το 2^ο τεύχος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Βίτολντ Γκομπρόβιτς

Η ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ

(μυθιστόρημα)

ΜΕΤΑΦΡ.: ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΜΗΤΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟ

Mario Vargas Llosa
Μετάφραση: Χριστίνα Θεοδωροπούλου
Εκδόσεις Πατάκη
Αθήνα 2000, σελ. 144

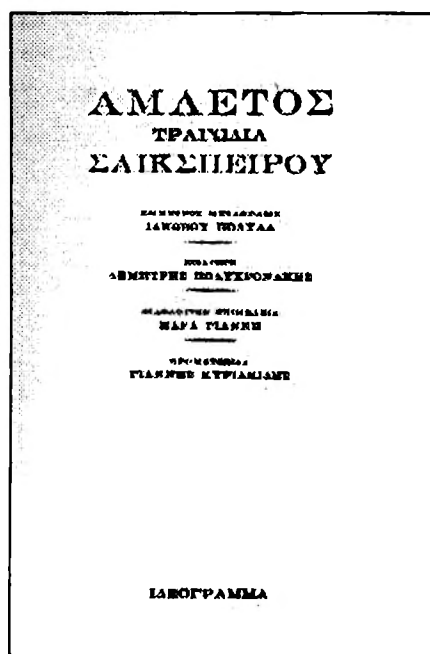

Ένα ερωτικό τρίγωνο βρίσκεται στο κέντρο της πλοκής αυτού του ερωτικού χρονικού του καλού περουβιανού συγγραφέα Μάριο Βάργκας Γιόσα. Η αισθησιακή δόνια Λουκρητία, ο σύζυγος της δον Ριγομπέρτο και ο γιος του τελευταίου ο μικρός Φοντσίτο είναι τρία πρόσωπα οριακά, τα οποία σταδιακά μπλέκονται σ' ένα περιεργό σύμπαν που δονείται από την διαστροφή και την παρακμή. Με μεγάλη μαεστρία ο Γιόσα θα περιστραφεί γύρω από (και θα περιστρέψει κατ' επανάληψη) αυτά τα πρόσωπα για να δομήσει μια ιστορία που πρώτα απ' όλα φιλοδοξεί να στοχαστεί πάνω στην ευτυχία, στα σκοτεινά κίνητρα και στα παράδοξα μυστικά της διαφορούμενης αθωότητας που δονούν την ανθρώπινη ύπαρξη. Καλή λατινοαμερικανική λογοτεχνία που όχι άδικα διαθέτει πολλούς φανατικούς αναγνώστες και στην Ελλάδα.

ΑΜΛΕΤΟΣ

Τραγωδία Σαικσπείρου
Μετάφραση: Ιάκωβος Πολυλάς
Εισαγωγή: Δημήτρης Πολυχρονάκης
Φιλολογική επιμέλεια: Γιαννή Μάρα
Εκδόσεις Ιδεόγραμμα
Αθήνα 2000, σελ. 352

Η πρώτη έκδοση της έμμετρης μετάφρασης σε δημοτική γλώσσα του Άμλετ από τον Ιάκωβο Πολυλά κυκλοφόρησε στην Αθήνα του 1889. Περισσότερο από έναν αιώνα μετά κάποιον διαθέτοντας προφανώς το μεράκι, την τόλμη και τις γνώσεις που απαιτεί ένα τέτοιο εγχείρημα προχώρησαν στην πραγματοποίηση μιας δεύτερης έκδοσης συγκριτικά άψογης. Όσο για το ίδιο το κείμενο αποτελεί έναν αδιαψεύστο μάρτυρα της ασυνήθιστης μεταφραστικής και κριτικής οξύνης του Πολυλά, ο οποίος καταθέτει για δικό του λογαριασμό αλλά και για λογαριασμό της ελληνικής γλώσσας μια από

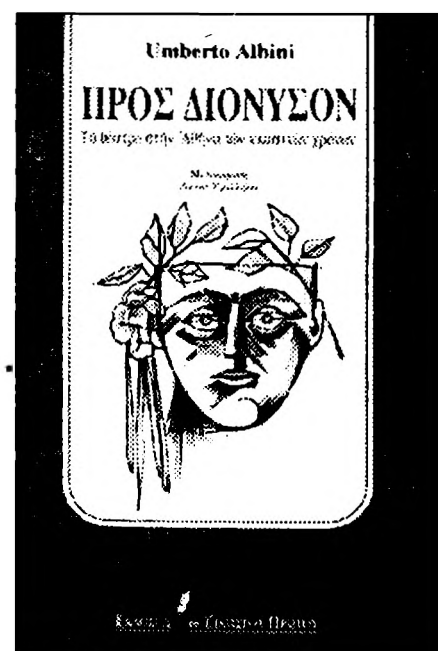

κάθε άποψη άξια αναφοράς προσέγγιση του σαιξπηρικού έργου. Επιπλέον η τολμηρή χρήση της δημοτικής και του δεκατρισύλλαβου, η διαύγεια των θέσε-

ων που υποστηρίζονται στο προοίμιο, η απόδοση του κειμένου και κυρίως τα πρωτότυπα σχόλια του Πολυλά που συνοδεύουν την μετάφραση καθιστούν την συγκεκριμένη εργασία κάτι περισσότερο από σημαντική.

ΠΡΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΝ

Umberto Albini
Το θέατρο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων
Μετάφραση: Λένια Τζαλλήλα
Εκδόσεις του Εικοστού
Πρώτου
Αθήνα 2000, σελ. 514

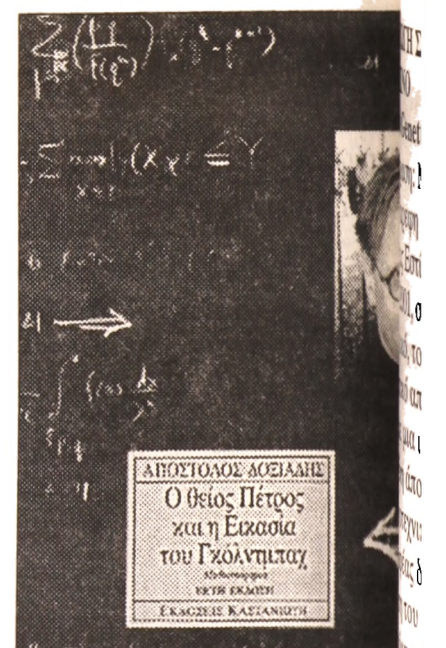

Ενδιαφέρουσα μελέτη που αντιλαμβάνεται το θέατρο ως αυτό που πραγματικά είναι: ένα συλλογικό δημιούργημα που περιλαμβάνει και το γραπτό κείμενο χωρίς να περιορίζεται σ' αυτό και μόνον αυτό. Ηθοποιοί, προσωπεία, κουστούμια, θεατρικές μηχανές, σκεύη, οικοδομήματα, γιορτές, κοινό και φυσικά μουσική και κίνηση είναι όλα αυτά που καθιστούν το γραπτό κείμενο αφορμή για αλλεπάλληλες ερμηνείες που συνδέονται κάθε φορά με την ίδια τη ζωή και τις εκφάνσεις της. Αυτά στο πρώτο μέρος του βιβλίου. Στο δεύτερο το

οποίο είναι αφιερωμένο στους αρχαίους συγγραφείς, ο Albini εξετάζει τον ρόλο που έπαιξαν οι ίδιοι και τα κείμενά τους στην θεμελίωση ορισμένων μύθων ταυτόσημων με την δυτική κουλτούρα. Ένας βιβλιογραφικός οδηγός και ένα αναλυτικό ευρετήριο συμπληρώνουν το βιβλίο.

Ο ΘΕΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ Η ΕΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΓΚΟΛΝΤΜΠΑΧ

Απόστολος Δοξιάδης
Εκδόσεις Καστανιώτη
Αθήνα 2001, σελ. 288
Με τον αέρα της διεθνούς αναγνώρισης (ο φημισμένος Τζορτζ Στάνερ εκφράστηκε για το βιβλίο με χαρακτηρισμούς που πολλοί συγγραφείς θα ζήλευαν) επανεμφανίζεται στα ελληνικά βιβλιοπωλεία το μυθιστόρημα του Απόστολου Δοξιάδη. Αν δεν κάνω λάθος, *Ο θεός Πέτρος και η εικασία του Γκόλντμπαχ*, έχει μεταφραστεί ήδη σε

είκοσι δύο γλώσσες γεγονός που αφενός δικαιολογεί το χαρακτηρισμό του διεθνούς best seller και αφετέρου κάνει φανερό πως η πολυπόθητη τοποθέτηση της ελληνικής λογοτεχνίας στις διεθνείς αγορές

...ν μπορεί παρά να συνδέ-
αι με συγκεκριμένα πρό-
πα και ακόμη πιο συγκεκρι-
μένα βιβλία. Το βιβλίο
ν Δοξιάδη πάντως, αν
ι δεν είναι αυτό που θα
γαμε μεγάλη λογοτεχνία,
ραγματεύεται με έξυπνο
όπο ένα θέμα πολύπλοκο
α καταφέρνει να αξιοποι-
ει με τον καλύτερο τρό-
την ευνοϊκή για το είδος
ν διεθνή συγκυρία.
λλωστε για πιο άλλο λόγο
άφονται τα βιβλία αν δεν
ναι για να διαβάζονται;
ς είμαστε τίμιοι λοιπόν
ι ας διακρίνουμε την
ουδαιότητα της επιτυχίας
ν Δοξιάδη. Αν μη τι άλλο
δάσκει πως η γλώσσα
τοτελεί αξεπέραστο
πόδιο μόνο όταν συνδέε-
ι με ξεπερασμένες θεμα-
λογίες, αδιάφορες και
τός πραγματικότητας
λογραφίες και κίβδηλες
ητικοφανταστικές συν-
σεις που υπακούουν υπο-
θεται σε εθνικές παραδό-
ις.

ΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΙΜΕΝΟ

Gerard Genette

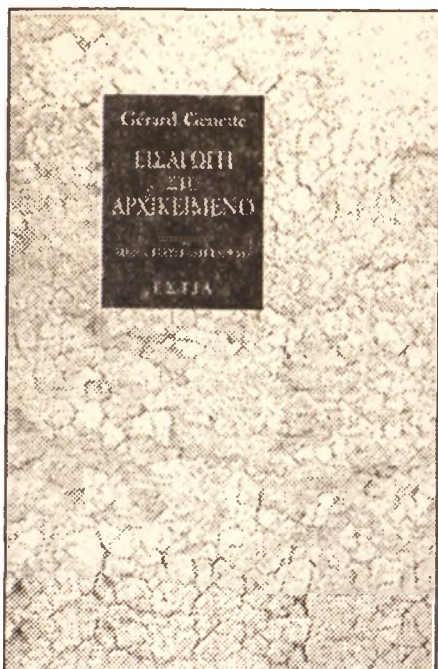
Μετάφραση: Μήνα Πατε-
ρη-Γαρεφί

Εκδόσεις Εστία

Αθήνα 2001, σελ. 114

ο λυρικό, το επικό και το
αματικό αποτελούν σύμ-
ονα με μια ιδιαίτερα δια-
δομένη άποψη το σύνολο
υ λογοτεχνικού πεδίου. Ο
γγραφέας διαχωρίζοντας
ν θέση του από αυτή την
ιχοτόμηση θεωρεί πως
ικείμενο της ποιητικής
ν είναι το κείμενο αλλά
αρχικείμενο, το σύνολο
αδή των γενικών ή υπερ-
τικών κατηγοριών –τύποι
γου, τρόποι εκφοράς, λο-
τεχνικά γένη κ.λπ.– στις
οίες ανάγεται κάθε κεί-

μενο. Μια τολμηρή πρόταση
που ισοδυναμεί με ανα-
σκευή της λογοτεχνικής θε-
ωρίας σε γενική θεωρία των
λογοτεχνικών μορφών. Μια
επανεξέταση της λογοτε-
χνίας, του ίδιου του πυρήνα
της, στα όρια του οποίου
συναντά κανείς την πιο πο-
λύτιμη ουσία της. Δύσκολο
βιβλίο (η μετάφραση είναι
ιδιαίτερα φροντισμένη
ωστόσο) αλλά πολύ σημα-

ντικό για όποιον δηλώνει
συμμετοχή στα λογοτεχνικά
πράγματα.

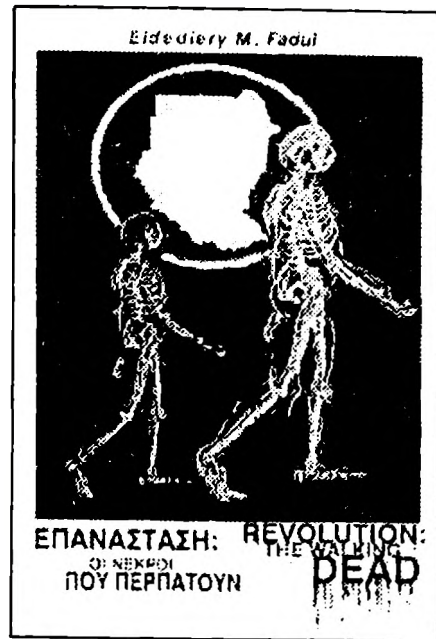
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ: ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΠΟΥ ΠΕΡΠΑΤΟΥΝ

Elderdiery M. Fadul (Didi)

Εκδόσεις Bibliographic
Media Press

Αθήνα 2001, σελ. 64

Η φωνή μιας γνώριμης φι-
γούρας του κέντρου της
Αθήνας κατατίθεται σε
τούτο το βιβλίο. Ο
Elderdiery M. Fadul ή αλ-
λιώς Didi είναι ένας πολυ-
τάλαντος σουδανός καλλι-
τέχνης και ποιητής που ζει
περισσότερα από 15 χρόνια
στη χώρα μας διωγμένος
από το καθεστώς που κυ-
βερνά την πατρίδα του.
Ένας φυγός λοιπόν που
επωμίσθηκε εκτός από το

βάρος της επιβίωσης την
ευθύνη να εκφράσει όλα
όσα απασχολούν τους αν-
θρώπους με την δική του
μοίρα. Αντί για οποιοδήπο-
τε άλλο σχόλιο ας παραθέ-
σουμε το ποίημά του «Η
Πατρίδα»: *Παιδιά της πα-
τρίδας μου / άνθρωποι της
πατρίδας μου: / δεν μπο-
ρούν να δακρύσουν. / Παγί-
δενσαν τα κεφάλια τους / σ'
ατσάλινες ασπίδες εν ψυ-
χρώ / και τους τρύπησαν τα
μάτια / δεν βλέπετε; / Γι'
αυτό έχασαν τα δάκρυα
τους / δεν βλέπετε, δεν νιώ-
θετε; / Θρηνούν μέσα τους /
αίμα, αίμα, αίμα / και εν
ψυχρώ / πόνος και δυστυ-
χία / τριγύρω.*

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Τζον Μπαρθ

Μετάφραση: Χίλντα Παπα-
δημητρίου

Εκδόσεις Πόλις

Αθήνα 2001, σελ. 254

Ο Μπαρθ ξανά. Αυτός ο
μεγάλος αμερικανός συγ-
γραφέας, αν και καθυστε-
ρημένα, φαίνεται πως κατα-
λαμβάνει τελικά την θέση
που του ανήκει δικαιωματι-
κά στην συνείδηση του ελ-
ληνικού κοινού. Σ' αυτό το
τρίτο κατά σειρά βιβλίο του
που μεταφράζεται και εκδί-
δεται στην γλώσσα μας,

(προηγήθηκαν, *Ο Βλακο-
χορτοφάγος και Η Πλωτή
Όπερα*) ο Μπαρθ στήνει
μια φαινομενικά μόνο απλή
ιστορία με ήρωα κάποιον ο
οποίος πάσχει, έστω πρόω-
ρα, απ' ότι πάσχουν οι πε-
ρισσότεροι άνθρωποι σήμε-
ρα: την «αυτοαποξένωση». Δηλαδή την αντικατάσταση
του «εγώ» από το απόλυτο
κενό. Κατάσταση σχεδόν
συνώνυμη με τις σύγχρονες
κοινωνίες και τον σύγχρονο
τρόπο ζωής που αντλούν τα
νοήματά τους από το κοινό-
τοπο και το μαζικό. Μπρο-
στά σε μια ανάλογη αδιέξο-
δη κατάσταση ο ήρωας
οφείλει να πράξει συνειδη-
τά αυτό που μέχρι τώρα
έκανε μηχανικά. Να υποδυ-
θεί μιαν άλλη προσωπικό-
τητα. Και μάλιστα όχι μία
φορά αλλά δύο, δυστυχώς

με δυσάρεστα αποτελέσμα-
τα. Όποιος έχει διαβάσει
ήδη το άλλο μυθιστόρημα
του Μπαρθ, την *Πλωτή
Όπερα*, μπορεί εύκολα να
καταλάβει πως εδώ τα
πράγματα χάνουν την κωμι-
κή τους διάσταση και απο-
κτούν ένα τραγικό επικά-
λυμμα που ορίζεται ωστόσο
από την ίδια οπτική, τον μη-
δενισμό.

Υπόθεση πολύπλοκη και γοητευτική: 19ος αιώνας κι ένα ταξίδι στο Μπουένος Άιρες και την Παταγωνία. Ο Ντάνιελ Άρες συνδυάζει ιστορικά και φανταστικά στοιχεία ανασυνθέτοντας μυθιστορηματικά μια ολόκληρη εποχή που κυριαρχείται από το κυνήγι του χρυσού: *Πόπερ: Η Παταγωνία του χρυσού* (μετάφραση: Τόνια Κοροβέση, σειρά: Ιστιοφόρο, εκδ. Λαγουδέρα, 2001).

Φιλοσοφείον. Ένας θεσμός χειραφέτησης; - συναγωγή άρθρων του Παναγιώτη Νούτσου (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2001). Τι είναι όμως το φιλοσοφείον; «Η θεσμικά οργανωμένη φιλοσοφική σπουδή, προπτυχιακή και μεταπτυχιακή, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υποκρύπτεται η θεσμοκρατική αντίληψη που εκμηδενίζει τα συγκεκριμένα υποκείμενα της κοινής θεωρητικής αναζήτησης» ή απλούστερα εκ του «φιλοσόφου σχολείου» προκύπτει ο νεολογισμός φιλοσοφείον και μια αντιαιταρχική στη βάση της αντίληψη για την σπουδή της φιλοσοφίας, που δεν εξαντλείται μόνο μέσα από την θεσμοθετημένη εκπαιδευτική διαδικασία.

Χωρίς αμφιβολία (αν και πάντα караδοκεί στο πίσω μέρος του μυαλού) η ενασχόληση με τη φιλοσοφία είναι προϋπόθεση για την όποια σοβαρή επιστημονική εργασία. Το περιοδικό Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης και της Τεχνολογίας *Νεύσις* (εκδ. Νεφέλη) είναι ένα

Β ΚΡΙΤΙΚΗ ιβλίου

Η Αλχημεία των Αντιστάσεών μας

Νικόλας Σεβαστάκης

Η Αλχημεία της Ευτυχίας

Δοκίμιο για τη σοφία της εποχής

Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2000, σελ. 196

«Σήμερα δεν θα κρίνω τίποτε απ' όσα θα δω να μου συμβαίνουν», τοποθέτηση λίαν αντιδιαφωτιστική έως και σκοταδιστική από έναν σύγχρονο γκουρού, τον κύριο Τσόπρα. Ο στοχαστής σήμερα καλείται ν' αντισταθεί στην αποδοχή ενός τέτοιου «εξωτικού θετισκισμού», όπως θα τον ονομάζαμε, με όπλο του βέβαια την φιλοσοφική παράδοση. Στην παραδοχή τέτοιων προτάσεων αντιστέκεται με τον τρόπο του και ο Ν. Σεβαστάκης. Και στρέφεται ακριβώς σε ό,τι τους αντιτίθεται: στον κριτικό άνθρωπο. Γράφει: «Η αντίφαση που διαπερνά το κριτικό άτομο αποτελεί πηγή ζωής και πλούτου, όχι νομαδική ασφάλεια και ναρκισιστική Διαφορά. Ποια είναι αυτή η αντίφαση; ... Το κριτικό άτομο είναι ανοιχτό στο ενδεχόμενο, την ίδια στιγμή που διατηρεί, ή θέλει να διατηρήσει την κριτικότητά του, δηλαδή την ευθύνη μιας προσωπικής μάχης, μιας ψυχικής και συμβολικής ακεραιότητας. Χωρίς μια υπόθεση ακεραιότητας δεν μπορούμε να μιλάμε για άτομο ή πρόσωπο, παρά μόνο για φιγούρα των κομπιούτερ γκράφικς».

Σωστά όλα αυτά καθώς και η θέση που παίρνει ο συγγραφέας υπέρ μιας δημοκρατικής αστικής τοποθέτησης: «Για τη δημοκρατική σοφία το μυστήριο βρίσκεται με τη σειρά του στη μεσότητα, όχι στην αμεσότητα». Ως εδώ καλά και μπορούμε να επικαλεστούμε τον Χέγκελ και όλον τον Διαφωτισμό καθώς και τη σύγχρονη, από την Γαλλική Επανάσταση και μετά, Δημοκρατία. Αλλά γιατί ο συγγραφέας έχει ανάγκη να υποστηρίξει το τραγικό στοιχείο της ζωής μέσα από την ιουδαϊκό-χριστιανική παράδοση και ειδικά μέσα από το δόγμα την ενσάρκωσης, βλέποντας τη μεσιτεία ως ενσάρκωση; «Η ανθρωπιστική σοφία μπορεί να συνοψισθεί σε μια λέξη: ενσάρκωση, Ενσάρκωση που σημαίνει πως θα πρέπει να κατοικήσουμε το τραγικό, όχι να το μισήσουμε ούτε να το αρνηθούμε

για το Τέλειο». Σύμφωνα λοιπόν: άλλωστε όλη η αρχαία σοφία και η Σοφόκλεια, την οποία υμνεί ο συγγραφέας, αλλά –γιατί να το αρνηθούμε– και η σοφία του Κομφούκιου ή του Βούδα ήταν συμφιλιωμένες πολύ περισσότερο από την σύγχρονη ηδονολατρεία με το τραγικό και ο άνθρωπος το «κατοικούσε» ανέκαθεν. Γιατί να ανατρέξουμε στην χριστιανίζουσα ενσάρκωση γι' αυτό, αφού και στην φιλοσοφική τοποθέτηση του Πλάτωνα, του Καντ ή του Χέγκελ βρίσκεται μια τέτοια αποδοχή της τραγικότητας του ανθρώπου; Θέλω να πω μόνον ότι δεν αρκεί, όπως κάνει ο συγγραφέας, να στρεφόμεναι εναντίον κάποιων «νεοορθόδοξων», άκριτων λάτρων της «παραδόσεως», αλλά να είμαστε ταυτόχρονα και κριτικοί με όπλο την φιλοσοφία και στο βαθμό που είμαστε ανοιχτοί στην ενδεχομενικότητα να είμαστε ανοιχτοί σε κάθε προέλευσης ενδεχομενικότητα και όχι να αποκλείουμε τον Κομφούκιο ή την ειδωλολατρεία και τον παγανισμό (όρους που χρησιμοποιεί ο Σεβαστάκης με αρνητική φόρτιση για να κρίνει τη σημερινή αρνητική κατάσταση), προς χάριν του ιουδαϊσμού, ακόμη κι εκείνου του Λεβινάς, αλλά και του ίδιου του χριστιανισμού, εξίσου θρησκευτικών κατασκευών.

Αντί να μιλάμε για πρόσωπο ή άτομο που παίρνει την αξία του από την «ενσάρκωση» θα μπορούσαμε μια χαρά να μιλήσουμε για την πορεία του νομικού υποκειμένου αρχής γενομένης από το ρωμαϊκό δίκαιο που άλλαξε τον κόσμο προς την επικυριαρχία των μεσολαβήσεων με αποτέλεσμα να μην μπορούμε πλέον ν' αναφερθούμε στον άνθρωπο ως όλον. Κι όμως αυτό βοήθησε στην ύπαρξη της αστικής δημοκρατίας, όπως και η χριστιανική θρησκεία της ίδιας εποχής, με το αίτημα της κατάργησης της δουλείας, άνοιξε τον δρόμο για την οικουμενικότητα που χαρακτηρίζει τον διαφωτισμένο κόσμο και διαφοροποιείται από τη σημερινή παγκοσμιοποίηση. Αυτά τα προβλήματα δεν τα θέτει ο Ν. Σεβαστάκης, αν και σωστά κατακρίνει σε ορισμένα σημεία τον Νίτσε και τον Χάιντεγκερ, οι οποίοι εξετάζουν το ανθρώπινο να αποκομμένο από την ιστορικότητά του.

Εκείνο που έχουμε να προσάψουμε στον συγγραφέα είναι ότι ενώ σωστά καταφέρεται εναντίον της παγκοσμιοποίησης, του εξωτισμού, του σεξισμού και των λοιπών επονείδιστων φαινομένων της εποχής μας, με τον «εγκάρδιο λόγο» του τοποθετείται επί μιας πληθώρας θεμάτων χωρίς να λαμβάνει υπ' όψιν του την τρομακτική δυσκολία να υπάρξει σήμερα φιλοσοφική πρόταση στηριζόμενη σε καθαρά θεωρητικές βάσεις, εργασία

που είναι αντικείμενο άλλου τύπου πονημάτων, των οποίων τον μόχθο θα μπορούσε να αναλάβει και πάλι όπως μας έχει δείξει σε προηγούμενες αυστηρότερα επιστημονικές εργασίες του. Ίσως η ευκολία αυτού του δοκιμίου να έχει να κάνει με κάποια ανάλογα γαλλικά πρότυπα, όμως σ' αυτήν οφείλεται και η επιτυχία του που είναι θετική για τον προβληματισμό του σύγχρονου ανθρώπου.

Έρη Κασίμη

Ο μύθος των Yippies

Abbie Hoffman

Επανάσταση για την κάβλα της

Μετάφραση: Δημήτρης Φινίνης

Εκδ. Διεθνής Βιβλιοθήκη

Αθήνα 2000, σελ. 305

Η δεκαετία του '60 υπήρξε η πιο αντισυμβατική δεκαετία του αιώνα και το αμερικάνικο κίνημα, αν και σχετικά άγνωστο στην Ελλάδα, ίσως το σημαντικότερο στη Δύση. Ο πόλεμος του Βιετνάμ αποτέλεσε το έναυσμα που επέκτεινε τις φωνές αντίστασης στην αμερικάνικη επιθετική πολιτική και τις ενώσε σε ένα κίνημα τεράστιου βεληνεκούς που συγκλόνισε τη χώρα. Στο επίκεντρο βρίσκονται το κίνημα ενάντια στον πόλεμο, οι χίππυς, το φοιτητικό και το κίνημα των μαύρων που χορεύουν στους ρυθμούς της ροκ και της μαριχουάνας. Το '68 σημαδεύει την εξάλωση του κινήματος σε νέους χώρους και ομείς αμφισβήτησης, όπως το κίνημα των αναικών, των ομοφυλοφίλων, των μειονοτήτων και το οικολογικό κίνημα.

Σ' αυτό το εξεγερσιακό κλίμα, υπό την πίεση της πολιτικοποίησης και της κατατολής, αρκετοί χίππυς μεταβάλλονται σε ίππυς. Ο Τζέρεν Ρούμπιν και ο Άμπι Χόφμαν, επιθυμώντας να συνδυάσουν την πολιτική με τη χαρά της ζωής, ιδρύουν τον Φλεάρε του 1968 το Y.I.P. (Youth International Party: Διεθνές Κόμμα Νεολαίας) απ' όπου άντλησε το όνομά του το κίνημα των Yippies. Ο ίδιος ο Χόφμαν προσθέτει στο Yippies ένα θαυμαστικό για να εκφράσει πληθωρικότητα, κέφι, αισιοδοξία. Πρόκειται για ένα «σχολείο του δρόμου», να «σχολείο διαδήλωση». Μετράει απολειστικά η πράξη. «Το να σκορπίζεις λευκά στο πάτωμα του Χρηματιστηρίου είναι καθαρή πληροφορία. Δεν χρειάζεται εξήγηση. Λέει πολύ περισσότερα από χιλιάδες αντικαπιταλιστικές προκηρύξεις και δοκίμια». Σκοπός η επανάσταση γιατί είναι το

καλύτερο trip απ' όλα.

Η Επανάσταση για την κάβλα της, γραμμένο από τον Άμπι Χόφμαν, αποτελεί ιστορικό ντοκουμέντο των Yippies. Όπως και το *Do it* του Τζέρεν Ρούμπιν (εκδ. Διεθνής Βιβλιοθήκη), εκφράζει το πνέυμα του κινήματος. Δεν αναλώνεται σε ιστορικές αναδρομές ή πολιτικές αναλύσεις. Με γλαφυρό ύφος, λόγο λιτό, προφορικό, χωρίς ιδιαίτερη συνοχή, περιγράφει χαρακτηριστικά χάπενινγκ πολιτικοκοινωνικού χαρακτήρα που άφησαν ιστορία και μοιραίες περιπέτειες με την αμερικάνικη αστυνομία. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στα γεγονότα του Σικάγο τον Αύγουστο του '68 όταν χιλιάδες διαδηλωτές συγκεντρώνονται για αντιπερισπασμό στο Συνέδριο του Δημοκρατικού Κόμματος. Είναι η μεγάλη «γιορτή» που σε απόλυτο συγχρονισμό με την παγκόσμια εξέγερση του '68 αποτέλεσε το αποκορύφωμα του κοινού αγώνα του αμερικάνικου κινήματος.

Δεν πρόκειται για ένα συμβατικό βιβλίο αλλά για ένα σουρρεαλιστικό κολλάζ με εικόνες χιουμοριστικές και ευφάνταστες, όπως η δράση των ιδίων των Yippies. Συμπληρώνεται από ψυχεδελικό φωτογραφικό υλικό και χρήσιμες πληροφορίες για να τη βγάλει κανείς «στο τζαμπέ».

Αν και το βιβλίο καταγράφει την Αμερική του '68 και η κοινωνία της αμφισβήτησης έχει αντικατασταθεί από την τηλεοπτική κοινωνία της απάθειας, η επανέκδοση του *Επανάσταση για την κάβλα της* αποτελεί σημαντική συνεισφορά στην ιστοριογραφία των σύγχρονων κινήματων. Ο μύθος των Yippies! «επαναφέρει στη μνήμη το όνειρο».

Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι ενώ το βιβλίο του Χόφμαν ταξιδεύει στον ακτιβισμό των Yippies στα τέλη της δεκαετίας του '60, μια ολοκληρωμένη μελέτη για την αμερικανική ριζοσπαστική παράδοση βρίσκουμε στο *The movement, το αμερικάνικο '68*, (εκδ. Κομμούνια, Αθήνα 1988).

Αθανασία Κοντοχρήστου

χαρακτηριστικό παράδειγμα. Στο τχ. 9 (χειμώνας 2000) ξεχωρίζω το διαφωτιστικό άρθρο της **Θεοδώρας Κάββουρα**, «Από την Επιστημολογία της ιστορίας στη Διδακτική έρευνα».

Ψυχαναλυτικό περιοδικό *Εκ των υστέρων* (εκδ. Εξάντας, τχ. 4, Νοέμβριος 2000): Αυτό το τεύχος, ειδικά αφιερωμένο στο «όνειρο», 100 χρόνια μετά την *Ερμηνεία των ονείρων* από τον Φρόυντ, θέτει καίρια ερωτήματα και επικαιροποιεί το επίμαχο αυτό θέμα: ερωτήματα που μεταφέρουν τον προβληματισμό στις μέρες μας, συνδέουν το όνειρο με την παραγωγή τέχνης, προβληματίζονται για τη διασάλευση της ψυχικής ισορροπίας που προκαλεί ο σύγχρονος τρόπος ζωής και συζητούν τις μεταφροϋδικές θεωρίες σχετικά με το όνειρο. Αξίζει τον κόπο να διαβαστεί και από μη ειδικούς, καθώς αποσαφηνίζει έννοιες και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την κατανόηση του ψυχισμού μας.

Ωραίες, όπως πάντα, οι εκδόσεις της «Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας» μάς προσφέρουν ακόμη έναν ενδιαφέροντα τόμο, τα πρακτικά του Επιστημονικού Συμποσίου «Ο εξω-Ελληνισμός. Κωνσταντινούπολη και Σμύρνη 1800-1922», που πραγματοποιήθηκε στις 30 και 31 Οκτωβρίου 1998. Οικονομικές δραστηριότητες, εκπαιδευτικές και

εκδοτικές προσπάθειες, η λογιосύνη και η τέχνη, τα κοινωνικά μορφώματα είναι μερικά από τα γενικά θέματα που εξειδικεύτηκαν από τους ερευνητές-ομιλητές.

Από τον «Σύνδεσμο των εν Αθήναις Μεγαλοσχιολιτών» λάβαμε μια πολύ ενδιαφέρουσα έκδοση για *Τα επαγγέλματα των Ρωμαίων στην Πόλη* (Αθήνα 2001). Η έκδοση αυτή αποτυπώνει πέντε επαγγέλματα και είναι η γραπτή μορφή των αντίστοιχων ομιλιών που πραγματοποιήθηκαν στην Εστία Κωνσταντινουπολιτών στο Φάληρο τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο του 2000. Γιατροί, αρχιτέκτονες, κινηματογραφιστές, δημοσιογράφοι και κεντήστρες είναι όσα επαγγέλματα περιγράφονται με λεπτομέρειες, όσες ήταν δυνατόν να συγκεντρωθούν σ' αυτό το στάδιο της έρευνας· πολύτιμες πληροφορίες που μπορούν να αποτελέσουν την αρχή για μια συστηματικότερη παρουσίαση και άλλων επαγγελλμάτων και γενικά δραστηριοτήτων των Ρωμαίων της Πόλης αλλά και ένα ξεκίνημα για μια συνολικότερη μελέτη των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους. Ξεχωρίζει η μελέτη του **Σάββα Τσιλένη** για τους αρχιτέκτονες της Πόλης, που δίνει πληροφορίες σημαντικές για τις ειδικές συνθήκες ανάπτυξης του κλάδου, παραθέτει κατάλογο ονομάτων των ελλήνων αρχιτεκτόνων της Πόλης, καθώς και δυσεύρετο φωτογραφικό υλικό.

ο χαρτοκόπτης

Άνθρωποι και ιστορία

Τατιάνα Αβέρωφ

Το ξέφωτο

Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2000, σελ.450

Τα χρόνια 1875-1908 οι κυβερνήσεις στην Ελλάδα με προοδευτικό εκφραστή τους τον Χαρίλαο Τρικούπη είχαν κύριο μέλημά τους την οικονομική ανάπτυξη του τόπου. Ήταν μια περίοδος που σημαδεύτηκε έντονα από την πόλωση ανάμεσα στην αστική και την αγροτική τάξη.

Την περίοδο αυτή οι κάτοικοι στο τουρκοκρατούμενο ακόμη Μέτσοβο παρακολουθούν τις εξελίξεις που σημειώνονται στην Ελλάδα και στις γείτονες βαλκανικές χώρες, εξελίξεις άρρηκτα συνδεδεμένες με τη δική τους τύχη και την επίτευξη της πολυπόθητης απελευθέρωσης. Μέσα στη δίνη αυτών των ιστορικών εξελίξεων δύο έφηβοι, η Ιφιγένεια, κόρη τοπικού άρχοντα, και ο Τέγος, γιος αγωγιάτη αλλά καλλιεργημένος και πλούσιος εσωτερικά, τολμούν να ερωτευτούν, πηγαίνοντας κόντρα στις προκαταλήψεις και στα ήθη μιας συντηρητικής και κλειστής τοπικής κοινωνίας η οποία εξυψώνει τους άρχοντες σε μια δική τους αριστοκρατική κάστα και απομονώνει τους απλούς ανθρώπους στην μοίρα που αρμόζει στον καθένα. Οι τελευταίοι είναι καταδικασμένοι στην στασιμότητα, μιας και δυνατότητες ανέλιξης δεν υπάρχουν. Μέσα σ' αυτές τις κοινωνικές συνθήκες, αποτελεί πραγματικά επίτευγμα το ότι τα δύο παιδιά επαναστατούν.

Το ξέφωτο είναι μια ειδυλλιακή, παρθένα περιοχή βγαλμένη από τον παράδεισο που οι ίδιοι ανακαλύπτουν ένα βράδυ κι έκτοτε χάνουν. Το ξέφωτο αρχίζει σιγά σιγά να παίρνει άλλο νόημα: είναι ο στόχος, το όνειρο. Θα χαθεί μαζί με την απόφασή τους να συμβιβαστούν με τις υπάρχουσες συνθήκες και να μην ζήσουν μαζί: η Ιφιγένεια θα κά-

νει δική της οικογένεια και θα ζήσει στο εξωτερικό, ενώ ο Τέγος θα μείνει μόνος στο Μέτσοβο. Θα ξαναϊδωθούν μετά από 23 χρόνια, όταν η 42χρονη πια Ιφιγένεια επιστρέψει στα πατρία εδάφη, προκειμένου να παραστεί στην κηδεία της μητέρας της.

Η εξιστόρηση αρχίζει το 1908, τη μέρα της κηδείας. Ακολουθεί μια αναδρομή στη δεκαετία 1875-1885 που καλύπτει όλα τα γεγονότα της εφηβικής ηλικίας σε 400 σελίδες και τελειώνει με την επιστροφή στο Μέτσοβο, την κηδεία και την επανασύνδεση με τον Τέγο. Η ιστορία είναι συγκινητική, το κείμενο δυνατό, η γλώσσα και τα γεγονότα που εξιστορούνται μας παραπέμπουν στο κλίμα της εποχής. Ο λόγος ρέει με ζωντάνια και η ιστορία αποκτά περισσότερο ενδιαφέρον όταν η ανάγνωση προχωρεί.

Η Τατιάνα Αβέρωφ καταφέρνει από το πρώτο της μυθιστόρημα να αναδείξει την ικανότητά της στην ηθοπλασία των προσώπων και στις λυρικές περιγραφές. Τα περισσότερα πρόσωπα είναι υπαρκτά, πλην των δύο ηρώων. Η έρευνα βασίστηκε σε αρχεία και συζητήσεις με παλιούς κατοίκους του Μετσόβου. Πρόκειται για ένα ιστορικό μυθιστόρημα μέσα από το οποίο αναδύεται η αγάπη της συγγραφέως για τον τόπο της και το γενεαλογικό της δέντρο. Στον τόπο αυτό έχει περάσει τα καλοκαίρια των παιδικών της χρόνων και εκεί σήμερα διευθύνει την Πινακοθήκη Ε. Αβέρωφ. Στο τέλος πολλά ερωτήματα μένουν αναπάντητα, όπως το τι γίνεται μετά την επανασύνδεση και αν αυτή είναι οριστική ή απλά ένα προσωρινό συναπάντημα δύο ανθρώπων που βίωσαν έναν ανεκπλήρωτο έρωτα. Όμως αυτό που μένει σαν «απόσταγμα» είναι πως ακόμη και μετά από 23 χρόνια «Το ξέφωτο πάντα θα σε περιμένει, φτάνει να το αναζητάς».

Χαρά Μπουργάνη

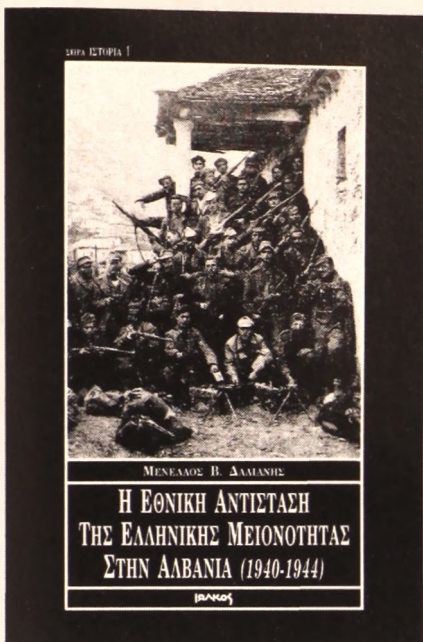
Αλεξάνδρα Μπακονίκα, Παρακαταθήκη ηδυπάθειας, Εκδόσεις Εντευκτηρίου, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 45

Αν και καθόλου ειδικός έχω την αίσθηση κάθε φορά που έρχομαι αντιμέτωπος με την ποιητική δημιουργία που αντλεί τη δύναμή της από την ίδια την ζωή και κατόπιν την χρησιμοποιεί για να καταδείξει τις αδυναμίες, τα ευτράπελα ή την μεγαλοσύνη της, ότι τίποτα δεν χάθηκε οριστικά, πως πολλά μπορούν να αλλάξουν προς το καλύτερο. Αφέλεια; Εύκολος συναισθηματισμός; Ίσως. Η ποίηση της Μπακονίκα πάντως ανήκει σ' εκείνη την κατηγορία του λογοτεχνικού πεδίου που δεν αρνείται την

συμμετοχή του αναγνώστη. Αντίθετα προσδοτεί κάθε προσπάθεια προσέγγισης με ένα ζωηρό μπουκέτο νοσημάτων και συμπερασμάτων που τόσο εύκολα αρνούνται να προσφέρουν οι περισσότεροι από τους ποιητές της γενιάς της. Δεν υπάρχει χώρος να συμπεριλάβω κάποιο απόσπασμα, οφείλω να πω πως θα δυσκολευόμουν αν το επιχειρούσα. Μπορεί να την αδικούσα και δεν το θέλω. Η δουλειά της αξίζει καλύτερη αντιμετώπιση.

Κωνσταντίνος Νούλας

ΣΕΙΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

14x21 εκ., 264 σελ.
4700 δρχ. - 13,79 ευρώ

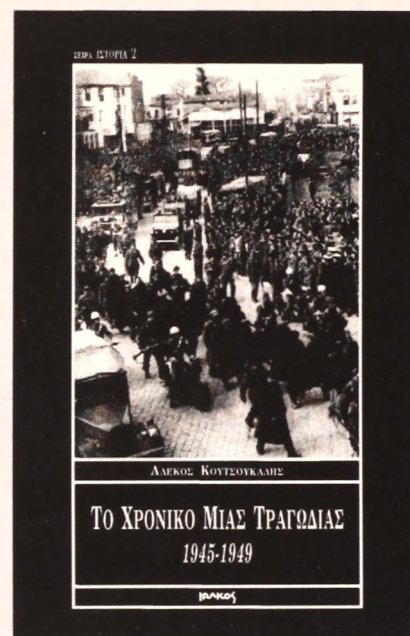
Μενέλαος Β. Δαλιάνης Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ (1940-1944)

Η εποποιία της Εθνικής Αντίστασης της Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία δεν υστερεί σε θυσίες από εκείνες των εξεγέρσεων που σημειώθηκαν στη μακραίωνη Ιστορία των Βαλκανίων. Το έπος αυτό, όμως, δεν αξιοποιήθηκε όπως θα έπρεπε. Δεν τιμήθηκαν οι νεκροί και δεν δικαιώθηκαν οι ζωντανοί. Για πρώτη φορά έρχεται στο προσκήνιο αυτός ο μεγάλος αγώνας, με το βιβλίο «*Η Εθνική Αντίσταση της Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία (1940-1944)*» του Μενέλαου Β. Δαλιάνη, ο οποίος και υπήρξε ένας από τους χιλιάδες αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης στην Αλβανία. Εκατοντάδες είναι τα ονόματα των νεκρών. Πλούσιο το φωτογραφικό υλικό. Οι μαρτυρίες και τα ντοκουμέντα, που διασώζει ο συγγραφέας, είναι αρκετά για να στοιχειοθετήσουν την έως τώρα άγραφη ιστορία της Εθνικής Αντίστασης της Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία.

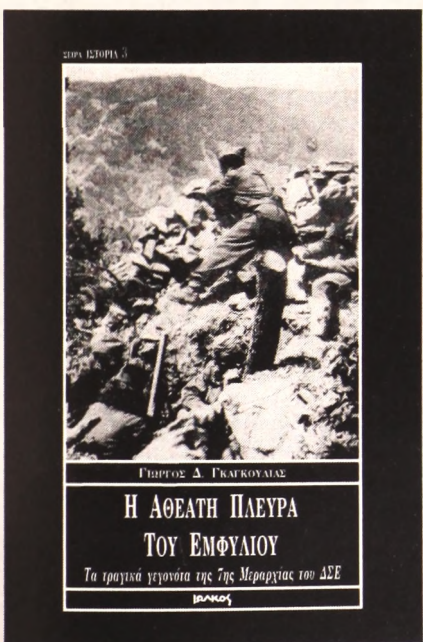
Αλέκος Κουτσούκαλης ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ 1945-1949

Το Χρονικό μιας Τραγωδίας 1945-1949 είναι το βιβλίο ντοκουμέντο που φέρνει στο φως τα δραματικά γεγονότα που αιματοκύλισαν την Ελλάδα και αφάνισαν το άνθος των παιδιών της. Εκατοντάδες ονόματα παρελαύνουν από τη σκηνή του τρόμου και απομυθοποιούνται πρόσωπα και καταστάσεις. Εικόνες φρίκης και τρόμου ζωντανεύουν ύστερα από 55 χρόνια και για πρώτη φορά δίνονται στη δημοσιότητα οι εσωτερικές αντιπαλότητες του ΚΚΕ. Ο ηγεμονισμός και ο μεσσιανισμός, ο άνευ προηγουμένου τρόπος εξόντωσης του συντρόφου από τους συντρόφους οδήγησαν χιλιάδες ήρωες στην εξαθλίωση και τον αφανισμό. Βήμα προς βήμα καταγράφει τα γεγονότα ο Αλέκος Κουτσούκαλης και με την αντικειμενικότητα που τον διακρίνει, ξαναζωντανεύει όλη την τραγωδία του Εμφυλίου Πολέμου, τη μετέπειτα εξέλιξη του δράματος στην υπερορία, κατονομάζοντας τους θύτες και τα θύματα.

Το Χρονικό αποτελεί την απαρχή της ιστορίας μας που δεν γράφηκε ακόμη.

14x21 εκ., 286 σελ.
5200 δρχ. - 15,26 ευρώ

14x21 εκ., 302 σελ.
5500 δρχ. - 16,14 ευρώ

Γιώργος Δ. Γκαγκούλιας Η ΑΘΕΑΤΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ Τα τραγικά γεγονότα της 7ης Μεραρχίας του ΔΣΕ

Το βιβλίο «*Η αθέατη πλευρά του Εμφυλίου - Τα τραγικά γεγονότα της 7ης Μεραρχίας του ΔΣΕ*» παρουσιάζει την ιστορία των αγωνιστών της 7ης Μεραρχίας του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου και μετά. Με την αντικειμενικότητα που διακρίνει τον συγγραφέα, έχουμε ένα βιβλίο ντοκουμέντο, βασισμένο σε αληθινές ιστορίες και πηγές. Εκατοντάδες ονόματα, θύτες και θύματα, λύκοι και πρόβατα παραδίδονται στην Ιστορία. Για πρώτη φορά, ανοίγει η αυλαία του δράματος της 7ης Μεραρχίας του ΔΣΕ, ενώ αποκαλύπτονται οι βασανιστές και τα ανελέητα «συντροφικά» μαχαιρώματα. Ένα βιβλίο πλούσιο σε ημερομηνίες, ονόματα και βιβλιογραφικές πηγές.

E-mail: che@athena.compulink.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΙΩΛΚΟΣ**

ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ 15 & ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3618684, 3624952 - FAX: 3625019

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: «ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ»

- Βαλτετσίου 14, Αθήνα 106 80, τηλ.: 3638362, 3645236 • Εμμ. Μπενάκη 16, Αθήνα 106 78, τηλ.: 3831078
- Ακαδημίας 65, Αθήνα 106 78, τηλ.: 3811850 • Ν. Μοναστηρίου 122, Θεσσαλονίκη 563 34, τηλ.: (031) 706354-5

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ 530 ΤΟΜΟΙ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

45 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΠΛΑΤΩΝ

33 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ

53 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΠΠΟΚΡΑΤΗΣ

17 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΟΜΗΡΟΣ

12 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 46, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 38.44.458-38.40

e-mail: kaktos@otenet.gr <http://www.kaktos.com>

0-9